

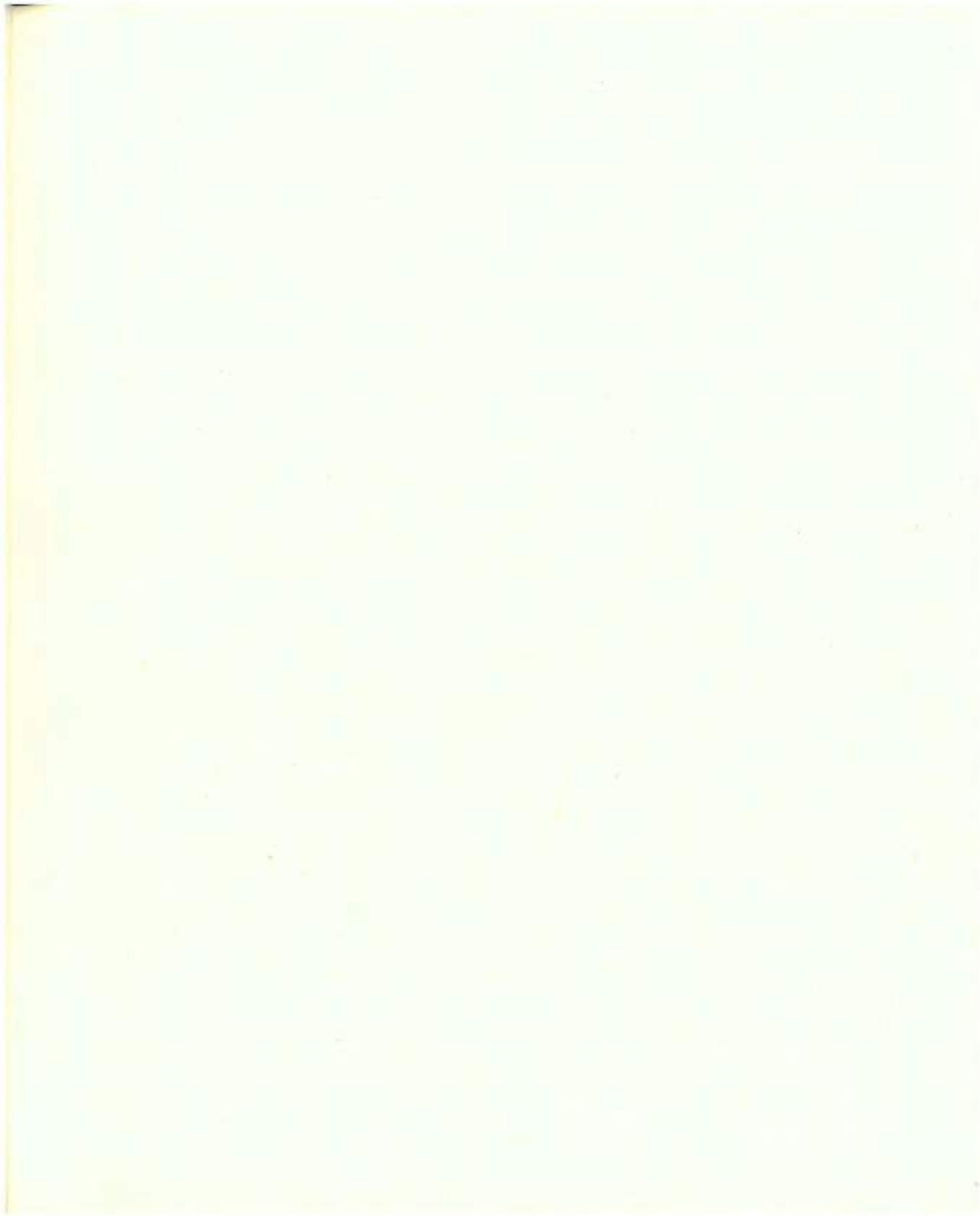
GREEK LACE IN THE VICTORIA & ALBERT MUSEUM
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΑΝΤΕΛΑ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

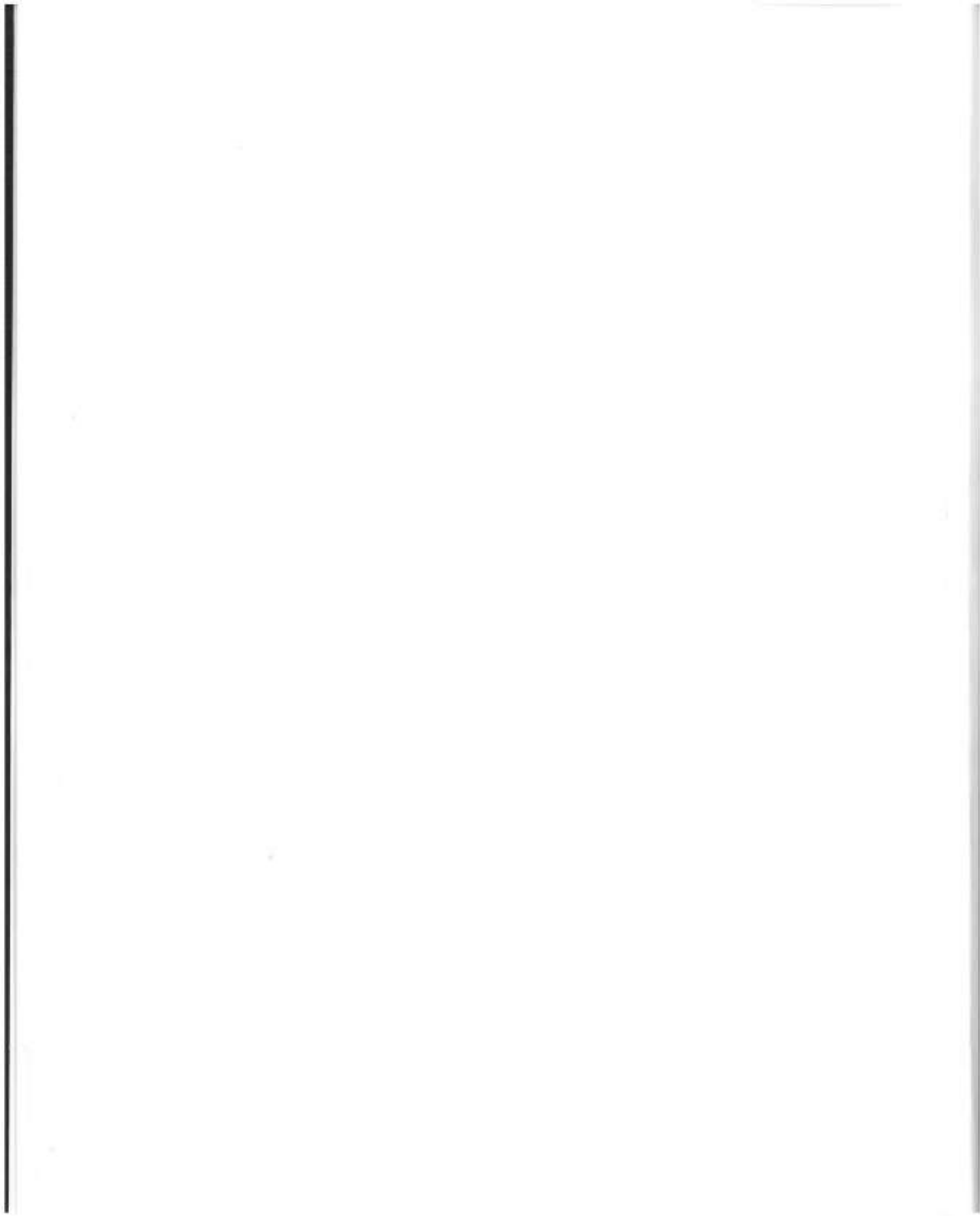
VICTORIA
&
ALBERT

ΕΚΑΘΕΤΕ
ΙΝΔΙΚΤΟΣ

GREEK LACE IN THE VICTORIA & ALBERT MUSEUM

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΑΝΤΕΛΑ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

VICTORIA
ALBERT

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΝΧΡΗΜΑΤΩΟΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ:
-ΣΥΓΧΡΟΝΗ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ-
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ, 1994-1999
ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΝΔΙΚΤΟΣ®

THE PRESENT EDITION WAS CO-FUNDED BY THE ACTION PLAN:
"CONTEMPORARY & TRADITIONAL CRAFTS"
OPERATIONAL PROGRAMME FOR INDUSTRY, 1994-1999
AND INDIKTOS® BOOKS

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΚΠΕΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
MINISTRY
FOR DEVELOPMENT

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
EUROPEAN COMMISSION
DIRECTORATE GENERAL XV

ΕΘΝΙΚΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ
ΜΙΚΡΩΝ-ΜΕΣΑΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ &
ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ Ε.Ε.
HELLIC ORGANIZATION
OF SMALL-MEDIUM
SIZE ENTERPRISES AND
HANDICRAFTS S.A.

ISBN
960-518-052-9

© ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ-ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΝΔΙΚΤΟΣ & ΕΟΜΕΧ
© FOR THE EDITION-INDIKTOS PUBLICATIONS & EOMEX

GREEK LACE IN THE VICTORIA & ALBERT MUSEUM

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΑΝΤΕΛΑ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

VICTORIA
ALBERT

ΛΙΛΑΣ ΝΤΕ ΤΣΑΒΕΣ
BY LILA DE CHAVES

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:
ΔΕΣΠΙΟΝΑ ΚΟΥΤΣΙΚΑ

INTRODUCTION:
DESPINA KOUTSIKA

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΙΝΔΙΚΤΟΣ

INDIKTOS PUBLICATIONS

Αθήνα 1999
Athens 1999

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιδέα για την πραγμάτωση αυτού του λευκώματος γεννήθηκε ένα χειμωνιάτικο μεσημέρι του 1993 στο Μουσείο Victoria and Albert του Λονδίνου στον χώρο που φυλάσσονται διάφορες συλλογές. Ήμουν με την κυρία Clare Brownie, επιμελήτρια για τις δαντέλες στο Μουσείο και θαύμαζα τη συλλογή του Thomas Sandwith.

Πραγματικά έμενα έκθαμβη από την πληθώρα χρωμάτων, σχεδίων και την ποικιλία των τεχνικών. Μπροστά στα μάτια μου ξετυλίγονταν, πάνω στα μεγάλα τραπέζια της αίθουσας, κομμάτια δαντέλας που βρίσκονταν προστατευμένα σε διαφανείς σακκουλές ή λευκά χαρτιά και που προέρχονταν από διάφορα νησιά της Ελλάδας, κυρίως από την Κρήτη, αλλά και από άλλες περιοχές όπως η Κύπρος και η Κωνσταντινούπολη. Η άπιστευτη όμορφη εναλλαγή των χρωματικών συνδυασμών με έντυπωσιάσε και δεν μου επέτρεψε να τις μελετήσω με ψυχραιμία. Για πρώτη φορά μπορούσα να αγγίξω, να θαυμάσω τον θησαυρό αυτόν της ελληνικής λαογραφίας. Την περηφάνια μου και τη συγκίνησή μου από το γεγονός ότι αυτά τα άριστουργήματα έγιναν από ελληνικά χέρια σκίασε η θλίψη μου βλέποντάς τα μακριά από τον φυσικό τους χώρο, σχεδόν κρυμμένα από τα βλέμματα των επισκεπτών του Μουσείου να αναμένουν αυτούς που θα τα αναζητήσουν· γιατί η όμορφη και η μοναδικότητά τους ικανοποιούν τό γούστο και του πιο δύσκολου έρευνητού.

Η επιμελήτρια μου εξήγησε χαμηλόφωνα ότι τα κομμάτια αυτά δεν έχουν μελετηθεί ποτέ έως σήμερα, δεν έχουν φωτογραφηθεί και δημοσιευθεί παρά ελάχιστα κομμάτια και δεν έχουν εκτεθεί ποτέ, εκτός από μία φορά τον Ιανουάριο του 1876, την εποχή δηλαδή που τα απέκτησε το Μουσείο. Αισθάνθηκα επιτακτική την ανάγκη να αξιοποιήσω και να προβάλω αυτόν τον θησαυρό ώστε να γίνει γνωστή, επιτέλους, η αξία του στο πλατύ κοινό.

Στην προσπάθειά μου αυτή είχα την πολύτιμη συμπαράσταση της επιμελήτριας και Clare Brownie, πάντα πρόθυμη να βοηθήσει για την πραγματοποίηση αυτού του λευκώματος. Τον Οκτώβριο του 1995, με μία ομάδα 20 περίπου γυναικών –όλες μέλη του συλλόγου μας με την επωνυμία «Φίλοι διάσωσης και διάδοσης του Κοπανελιού-Χριστίνα»– επισκεφθήκαμε το Μουσείο Victoria and Albert για να θαυμάσουμε τις ελληνικές δαντέλες. Βλέποντας το ενδιαφέρον και την αγάπη μας για τη δαντέλα, η επιμελήτρια διαλέξε 35 αντιπροσωπευτικά δείγματα της συλλογής του Μουσείου και τα εξέθεσε στην αίθουσα με τις δαντέλες. Το ενδιαφέρον του κοινού ήταν πολύ μεγάλο κι έτσι παρέμειναν εκτεθειμένα περίπου 8 μήνες, δίνοντας την ευκαιρία σε πολλούς επισκέπτες να τα θαυμάσουν. Από τότε έχουν περάσει σχεδόν 6 χρόνια και σήμερα το λεύκιμα αυτό είναι μία πραγματικότητα. Τα περισσότερα από τα κομμάτια δαντέλας που περιέχονται στο βιβλίο είναι της συλλογής του Thomas Sandwith. Ολόκληρη η συλλογή του αποτελείται από 3.000 ελληνικά κεντήματα, τα περισσότερα από την περιοχή της Κρήτης.

8 Ἡ συλλογή δαντελῶν τοῦ Μουσείου V&A ἐμπλουτίσθηκε ἀργότερα καί μέ ἄλλες προσφορές.

Χρονολογία	Τρόπος ἀποκτήσεως	Προέλευση
1887	Δωρεά	Δ. Πιερίδης
1903	Άγορά	Ἐμπορος
1909	Δωρεά	Lady Egerton ¹
1911	Δωρεά	Lady Egerton
1912	Δωρεά	Louisa Pesel
1912	Δωρεά	Miss Baxter
1928	Δωρεά	Mrs Greg
1936	Άγορά	κα Α.Γ. Ἰωαννίδη
1942	Δωρεά	Mrs Phyllis Beevor
1953	Δωρεά	κα Γ. Ροδοκανάκη
1959	Δωρεά	Βασίλισσα Mary ²
1962	Δωρεά	κα Ἰουίδη
1963	Δωρεά	Miss F.E. Hunter
1966	Δωρεά	Mrs Walter Briscoe
1996	Δωρεά	κα Χριστίνα Κουκουλάρη

Τό 1959 τό Μουσείο ἀπέκτησε τά 2 πουργιά [εἰκ. 1 καί 3] πού εἶχαν δωρηθεῖ τό 1845 στή Βασίλισσα Βικτωρία, φτιαγμένα στήν Κωνσταντινούπολη, ἐξαιρετικό δείγμα δαντέλας μέ τή βελόνα-μπιμπίλα.

Ἦ Ο Thomas Sandwith γεννήθηκε στό Bridington στις 10 Μαρτίου τοῦ 1831, παντρεύτηκε τό 1865 τήν Clara Agnes, κόρη τοῦ Robert Fitzherbert Fuller διευθυντοῦ τοῦ σχολείου στό Chalvington στό Sussex. Ἀπέκτησαν μία κόρη, τήν Charlotte. Ἦ Thomas Sandwith δέν ἦταν Λόρδος, τίτλο εὐγενείας δέν εἶχε κανείς στήν οἰκογένειά του, στήν Κρήτη ὅμως συνήθιζαν νά τόν φωνάζουν Λόρδο. Σπούδασε στό Κολλέγιο St. Catherine's στό Cambridge. Ἦταν διαδοχικά ὑποπρόξενος σέ διάφορες πόλεις τῆς Μεσογείου

1. Ἦ Λόρδος Egerton ἦταν Ἕλληνας πρέσβης στήν Ἑλλάδα (1892-1903). Ἦ Lady Egerton κατοικοῦσε στή Νίκαια τήν ἐποχή πού εἶδωσ τά 9 κομμάτια στό Μουσείο ἐπισκέφθηκε πολλές φορές τήν Κρήτη, διότι εἶχε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τά κεντήματα, τά ὑφαντά καί τίς δαντέλες, συνεργάστηκε μέ τό γυναικεῖο μοναστήρι Ἁγ. Ἰωάννου Προδρόμου στις Καρακίες Χανίας καί τήν οἰκοκυριακή σχολή πού δημιούργησε στό μοναστήρι ἡ μοναχή Μηνόδωρα Ἀθανασάκη τήν ὀνόμασε Οἰκοκυριακή Σχολή «Λαίδης Ἐγκερτον», πρὸς τιμὴν τῆς Λαίδης. Ἦ Λαίδη Ἐγκερτον ὑπῆρξε διευθύντρια τῆς Σχολῆς Ἐργαχείριων στήν Ἀθήνα ὅπου φρόντισε ἡ μοναχή καί τήν ὁποία ἡ Λαίδη τήν εἶχε ὑπὸ τήν προστασία της. Ἦ σχολή στήν Κρήτη ἄρχισε νά λειτουργεῖ στις 20 Ἰουνίου 1903.

2. Σύζυγος τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Ε', ὄχινοῦ τῆς βασίλισσας Βικτωρίας.

και στην Κύπρο 1857-70³. Στην Κρήτη τοποθετήθηκε ως Άγγλος Πρόξενος την περίοδο 1870-85. Το 1885 μετετέθη στην Τυνησία ως Γενικός Πρόξενος. Στην Όδησο μετετέθη το 1888 και παρέμεινε έως το 1891 όποτε και απέσυρθη στο Surrey όπου και πέθανε στις 24 Απριλίου 1900. Η κόρη του παντρεύτηκε τον E.P. Boys Smith και απέκτησαν μια κόρη, την Priscilla Boys Smith.

Σύμφωνα με αυτά που ισχυρίζεται η Charlotte, ο πατέρας της δεν ήταν παθιασμένος συλλέκτης λαϊκής τέχνης αλλά έγινε τυχερά. Όντας γενναϊόδωρος άνθρωπος βοηθούσε οικονομικά τους Κρητικούς –ταλαιπωρημένους τότε από ατελείωτες πολεμικές περιπέτειες (κρητικές επαναστάσεις)– και εκείνοι του έφερναν δώρα ειρηνωμοσύνης: κεντήματα και δαντέλες⁴.

Στά χέρια μου βρίσκεται απόσπασμα επιστολής της κόρης του Charlotte στις 2 Μαΐου 1931 προς τον Wake⁵ που γράφει:

...«Έχω τή γνώμη ότι όταν ο πατέρας μου αγόραζε αυτές τις πουκαμίστες και τά άλλα κομμάτια, οι χωρικές ακόμα και τότε τά φορούσαν στις γιορτινές μέρες. Η φτώχεια τους όμως, αποτέλεσμα των συχνών επαναστάσεων στο νησί, τίς ανάγκαζε νά τίς αποχωρισθούν και συχνά έκλαιγαν καθώς τίς έφερναν για πούλημα»...

Σέ άλλο σημείο της ίδιας επιστολής γράφει:

...«Μιλώντας για δαντέλα, εκείνη την εποχή συνήθιζαν νά πλέκουν και κάποιο είδος δαντέλας, όμοια μέ κείνη της Μάλτας. Η μητέρα είχε παραγγείλει δαντέλες μέ λινή κλωστή, αντίγραφή παλαιών σχεδίων»...

Τά περισσότερα κομμάτια που συγκέντρωσε ο Sandwith τά έδωσε στο South Kensington Museum (που τώρα ονομάζεται Victoria and Albert) κρατώντας λίγα κομμάτια, τά πιο αγαπημένα του, που η έγγονή του Priscilla χάρισε στο Ιστορικό Μουσείο Ηρακλείου και στο Ιστορικό Αρχείο Κρήτης στα Χανιά. Στο Ιστορικό Μουσείο Ηρακλείου η έγγονή του Thomas Sandwith, χάρισε προσωπικά, στο τελευταίο της ταξίδι στην

3. Εκεί έγραφε ένα σημαντικό άρθρο για τίς αρχαιότητες της Κύπρου που δημοσιεύθηκε στην Αρχαιολογία, τόμος XIV, περίπου τό 1871-72.

4. Σχετικά μέ αυτό αναφέρει και ο HENRY FANSHAW TOZER στο βιβλίο του *The islands of the Aegean*, Όξφόρντ 1890. «Ήταν όδυνηρό νά αισθάνεσαι ότι όταν ήμεις είχαμε αρκετό φαγητό υπήρχαν και Άλλοι που δεν είχαν καθόλου. Τό θέαμα που παρουσίαζαν οι πενησμένοι Άνθρωποι αλλά και τά ζώα ήταν συγκλονιστικό. Ό Sandwith μάς επιβεβαίωσε πράγματι ότι είχε κάνει ό,τι μπορούσε για νά ανακουρίσει τή δυστυχία».

5. Διευθυντής στην Άγγλική Αρχαιολογική σχολή στην Αθήνα έως τό 1914 και τό 1924 υπεύθυνος του τμήματος των ύφασμάτων στο Μουσείο V & A έως τό 1934 και κατόπιν καθηγητής κλασικής αρχαιολογίας στο Cambridge.

6. Υπάρχει γράμμα του Wake προς την κόρη του Sandwith όπου αναφέρεται ότι έτοιμάζει βιβλίο μέ τον Dawkins για τά Έλληνικά ηρωϊκά κεντήματα και ενδιαφέρεται για πληροφορίες. Τέλικά τό βιβλίο αυτό δεν κωλοφόρησε.

Κρήτη, 38 κομμάτια δαντέλες. Δεν γνωρίζω για ποιά λόγο μοίρασε τὰ κομμάτια τῆς συλλογῆς σέ δύο μυστεῖα τῆς Κρήτης καί δέν τὰ χάρισε ὅλα στὰ Χανιά, πόλη πού ἔζησε ὁ Th. Sandwith. Ὑπάρχει μιὰ πιθανή ἐξήγηση ὅτι τὸ λαογραφικὸ τμήμα τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Κρήτης στὰ Χανιά (ὅπως μᾶς πληροφορήσε ἡ ὑπεύθυνη κ. Σημαντηράκη) δημιουργήθηκε μόλις τὸ 1959. Στὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο Κρήτης (Ἡράκλειο) ἐδωρήθησαν κατὰ πληροφορίες τοῦ M.K.R. Taylor, πρὶν τὸ 1956, στὸ τελευταῖο τῆς ταξίδι στὴν Κρήτη. Στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Κρήτης (Χανιά) χάρισε κεντήματα, 30 κομμάτια δαντέλες καί 5 κομμάτια κολέτα (εἶδος ἐσάρπας ἀπὸ λεπτὸ ὕφανση. Στίς ἄκρες ἐσταλίζετο μὲ κρητικὲς δαντέλες).

Διαβάζοντας τὴν ἀλληλογραφία πού προηγήθηκε αὐτῆς τῆς δωρεᾶς μεταξὺ τῆς Βρετανικῆς Πρεσβείας καί τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Κρήτης στὰ Χανιά, ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι ἡ ἐγγονή τοῦ Thomas Sandwith ἐνημέρωσε τὸ Μουσεῖο Victoria and Albert γι' αὐτὴ τὴν προσφορά τῆς πρὸς τὸν κρητικὸ λαὸ πού τόσο ἀγάπησε καί βοήθησε ὁ παππούς τῆς. Παρακάλεσε τὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Κρήτης νὰ κάνουν μιὰ «κρητικὴ γωνιά» καί νὰ ἐκτεθοῦν τὰ κεντήματα καί οἱ δαντέλες πού θὰ στείλει καί νὰ συνδεθοῦν ἀπὸ τὴν ἀκόλουθη ἐπεξηγηματικὴ πινακίδα:

«Ἐκ τῆς συλλογῆς Thomas Backhouse Sandwith C. B., Βρετανικοῦ Προξένου εἰς Κρήτην, 1870-85, δωρηθέντα ὑπὸ τῆς ἐγγονῆς αὐτοῦ εἰς ἔνδειξιν τῆς μεγάλης ἀγάπης του διὰ τοὺς Κρητικούς καί τῆς βοήθειας ἣν προσέφερε διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Διέμενε εἰς τὸ ἐρειπωμένον σήμερον Μέγαρον τῶν Σάντουϊθ καί τὸ ὄνομά του φέρει ἡ σημερινὴ Σάντουϊτς τῆς πόλεως».

Ὁ Βοηθὸς Μορφωτικοῦ ἀκολουθοῦ τῆς Βρετανικῆς Πρεσβείας κ. Aspinall ἐπισκέφθηκε τὴν Κρήτη, τὰ Χανιά, καί ἔκανε τίς συνενκλήσεις καί τὴν προετοιμασίαν τῆς τελετῆς παράδοσης τῆς δωρεᾶς.

Στὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Κρήτης βρίσκεται καταχωρημένη ἡ ἀλληλογραφία αὐτὴ καί ὁ κατάλογος τῆς δωρεᾶς ἀπὸ διάφορα κομμάτια τῆς συλλογῆς Sandwith πού ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Ἄγγλο Πρέσβη μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἐορτῶν τῆς 34ης ἐπετειοῦ τῆς μάχης τῆς Κρήτης. Στὴν τελετὴ παράδοσης πού ἐγένετο τὸ Σάββατο 24 Μαΐου 1975 καί ὄρα 18:30 ἀπὸ τὸν Ἄγγλο Πρεσβευτὴ, τὸν πανηγυρικὸ τῆς ἡμέρας ἐκφώνησε ὁ Στ. Πανηγυράκης⁷. Στὴν τελετὴ παράδοσης ἐτραγουδήθη καί ἡ ἔξῃς μοντηνάδα⁸:

«Περκοῦ λαγκαδία καὶ βουνά γιὰ νὰ σ' ἀλησμονήσω
μὰ ὅσο ἐγὼ πηγαῖνω ἄμπρός ὁ νοῦς μου πάει πίσω».

Παραθέτω ὁλόκληρο τὸ κείμενο πού μοῦ παραχωρήθηκε ἀπὸ τὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Κρήτης καί πού ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα καί τὴν ἐκτίμησιν πού ἔτρεφαν οἱ Κρητες στὸ πρόσωπο τοῦ Sandwith θεωροῦντας

7. Ἀπὸ λεπτιμέρειες πού ἀνέφερε στὸν λόγο του, μπόρεσα καί ἐντόπισα τὴν κατοικία πού διέμενε ὁ Sandwith κατὰ τὴν παραμονὴ του στὰ Χανιά, στὰ Λευκαριανά. Σήμερα εἶναι τρεῖς διαφορετικὲς ἰδιοκτησίες.

8. Τὴ μοντηνάδα αὐτὴ μοῦ παραχώρησε εὐγενικὰ ἡ κ. Ζωή Μητσουάκη.

τον κύριο συντελεστή για τη «Συμφωνία της Χαλέπας», τον Οκτώβριο 1878, καθοριστική για την μετέπειτα ανεξαρτησία της Κρήτης:

ΣΑΝΤΟΥΙΘ ΘΩΜΑΣ

«Άνθρωπος τίμιος και αξιοπρεπής εμφανιζόμενος υπό αισθημάτων αγάπης προς τους Κρήτες.

Διωρίσθη το 1870 Γενικός Πρόξενος της Αγγλίας εις Κρήτην. Υπηρέτησεν έως το 1885 οτε προήχθη και μετετέθη εις το Προξενεϊόν Τύνιδος.

Κατά το διάστημα της Ιδιοϋς υπηρεσίας του εις την Κρήτην επολιτεύθη κατά τρόπον ωφέλιμον προς τους Κρήτας, τους οποίους έβοήθησεν παντοιοτρόπως διά της μεσολαβήσεώς του προς τας Τουρκικάς Αρχάς και τους έπεισε να δεχθώσιν τον «Όργανικόν Νόμον της Κρήτης» του έτους 1878, την λεγομένην «Σύμβασιν της Χαλέπας».

Ός εχέφρων και πρακτικός άνθρωπος εξετετιμήθη πολύ από τους Κρήτας και απέλαυεν μεγάλης υπολήψεως και αγάπης, δι' ό και οι κάτοικοι των Χανίων έδωσαν τό όνομά του εις τον συνδικισμίν της πόλεως εις τον όποιον διέμενεν.

Είχεν εξααιρετικήν αγάπην προς τά κρητικά παλαιά κεντήματα διά την συλλογήν των όποιων διέτρεχεν όλόκληρον την Κρήτην.

Έπί τη άποχωρήσει του οι αντιπρόσωποι του χριστιανικού λαού της Κρήτης επέδωκαν τό εξής έγγραφον:

Έν Χανίωσ τή 23 Μαρτίου 1885

Κύριε Πρόξενε,

Οί υποφαινόμενοι Γενικοί Διοικητικοί Σύμβουλοι και Έρέται, ως αντιπρόσωποι του Χριστιανικού της Κρήτης λαού, λαμβάνομεν την τιμήν να συγχαρώμεν ύμιας επί τη προαγωγή ύμϊν εις αντιπρόσωπον έν Τυννησία της Α. Μεγαλειότητος της Ανάσσης της Μεγάλης Βρετανίας, εύχόμενοι εκ ψυχής και την εις ακώτερα προαγωγήν ύμϊν και εκφράζοντες ύμϊν τας θερμάς εύχαριστήσεις και την ελθνωμισύνην του κρητικού λαού, διά τά εύγενή, φιλόανθρωπα και φιλοδόκεια αισθήματα, άτινα προς αύτϊν έν πολλαίς δυσχερέσι περιστάσεσιν άπεδείξατε κατά τό πολυετές διάστημα της έν Κρήτη υπηρεσίας ύμϊν ως Πρόξενος της Α. Μεγαλειότητος.

Καίτοι μη άμφιβάλλοντες ότι χάρις εις τας Ύμετέρας συστάσεις ή Ύμετέρα Κυβέρνησις θα εξακολουθήση ενδιαφερομένη περί της πιστής εφαρμογής του πολιτεύματος της νήσου, τό όποιον

ὁ κρητικὸς λαὸς κατὰ τὸ ἔτος 1878, ὑποκύπτων εἰς σκληρὰν ἀνάγκην, ἐδέχθη, μέχρι καταλλιγότερας ἐποχῆς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν προαιωνίων αὐτοῦ πόθων, ἐπὶ τῇ διαβεβαιώσει τῆς Ἑμετέρας Κυβερνήσεως δι' ἡμῶν ὅτι οὐ παύσεται μεριμνῶσα ὑπὲρ τῆς πιστῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ καὶ τῆς βαθμιαίας συμπληρώσεως τῶν ὑπαρχουσῶν ἀτελειῶν, ἐν τούτοις ὁ Κρητικὸς λαὸς δὲν δύναται νὰ μὴν αἰσθάνηται λύπην ἐπὶ τῇ ἀπομακρύνσει Ἑμῶν, εἰς οὗ τὴν γενναίαν συνδρομὴν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος, ἢ λύσει πολλῶν ζητημάτων, τὰ ὅποια ἡ Κυρίαρχος Κυβέρνησις τοῦ τόπου χρωμένῃ τῷ τῶν ἰσχυροτέρων δικαίῳ, ἠθέλησε νὰ λύσῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς, καὶ παρ' οὗ ὁ κρητικὸς λαὸς ἠλπίζε συνδρομὴν πρὸς δικαίαν λύσιν καὶ ἄλλων γνωστῶν ἐκκρεμῶν ζητημάτων, ὧν ἡ σπουδαιότης, καὶ ἢ πρὸς κανονικωτέραν λειτουργίαν τοῦ ὑπάρχοντος πολιτεύματος ἀπόλυτος ἀνάγκη δὲν λανθάνει τὴν Ἑμετέραν πρόνοιαν.

Ἐπαναλαμβάνοντες τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνης τοῦ κρητικοῦ λαοῦ.

Διατελοῦμεν μετὰ σεβασμοῦ

Οἱ Διοικητικοὶ Σύμβουλοι

Δ. Ζανδάκης

Κ. Παπαδογιαννάκης

Μ. Σφακιανάκης

Γ. Ἀθανασιάδης

Α. Στεφανίδης

Οἱ Ἐφέται

Π. Ταξιδάκης

Μ. Γιαννακίδης

ἽΟ Θωμ. Σάνδουϊθ ἐδέχθη τὴν πρὸς αὐτὸν ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων τοῦ κρητικοῦ λαοῦ μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως καὶ ἐνετετατο εἰς τοὺς ἐγγχειρίσαντας τὸ ρηθὲν ἔγγραφο νὰ καταστήσωσι γνωστὴν τὴν εὐχαριστήσιν του ταύτην πρὸς τὸν λαὸν τῆς Κρήτης, πρὸς δὲ καὶ τὴν λύπην του ὅτι ἀποχωρίζεται ἀπ' αὐτοῦ μετὰ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι καὶ μακρὰν διατελοῦν μετ' ἐνδιαφέροντος θέλει ἐξετάζει τὰ τοῦ τόπου καὶ ὅτι ἀείποτε θὰ ποθῇ τὴν πρόσδον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ.»

ἽΟ Thomas Sandwith ὑπῆρξε ὁ πρῶτος συλλέκτης ποὺ παρουσίασε τὰ Ἑλληνικὰ κεντήματα καὶ τὴν κρητικὴ δαντέλα κομπανέλι στὸν δυτικὸ κόσμον. ἽΗ παρουσία τῆς συλλογῆς στὸ S. Kensington Museum προκάλεσε τὸν θαυμασμὸ πολλῶν. ώΟλα τὰ βιβλία ποὺ γράφτηκαν σχετικὰ μετὰ τὴ δαντέλα μετὰ τὸ 1876 ἀναφέρονται ἐκτενῶς στὴν κρητικὴ δαντέλα. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ξεκίνησαν καὶ ἔλοι οἱ ἄλλοι συλλέκτες λαϊκῆς τέχνης καὶ ὅπως καὶ ὁ Sandwith οἱ περισσότεροι ἀνήκαν στὸ χῶρον τῆς ἀρχαιολογίας.

ἽΟ Robert Carr Bosanquet διευθυντῆς τῆς Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς στὴν Ἀθήνα [1900-1906], ἄφησε τὴ συλλογὴ του στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Newcastle upon Tyne.

Ο *Theodor Bent* και ο *William Paton* ήταν αρχαιολόγοι στην Ελληνική Αρχαιολογική Έταιρεία και έκαναν ανασκαφές στη Σάμο, Θάσο και Μικρά Ασία και οι δύο άφησαν τις συλλογές τους στο V&A.

Ο *Richard Mac Gillivray Dawkins* ήταν διευθυντής στην Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή στην Αθήνα [1906-14] και άφησε τη συλλογή του στο V&A.

Του *Alan John Bayard Wace* το μεγαλύτερο μέρος της συλλογής του πήγε στο Liverpool. Υπάρχουν και λίγες δαντέλες ανάμεσα στα κομμάτια της συλλογής αυτής.

Η *Luisa Pesel*¹⁰, διευθύντρια της Βασιλικής Ελληνικής Σχολής Κεντήματος στην Αθήνα στις αρχές του αιώνα, άφησε τη συλλογή της στο *Embroiderer's Guild* και ο κατάλογος συνεχίζεται.

Στο βιβλίο της *S.F.A. CAULFIELD AND BLANCHE C. SAWARD*, *Λεξικό Κεντήματος*, 1885¹, σελ. 95, γράφει:

«Κρητική δαντέλα: Παλιό κοπανέλι τεχνικής *Tortoise*, που γίνεται στην Κρήτη. Η βάση σχηματίζεται από μετάξι ή λινό και η ιδιομορφία της κατασκευής τους ήταν ότι επικεντρώταν αφού είχε τελειώσει η δαντέλα. Αυτό το κέντημα γινόταν με χρωματιστή κλωστή με βελονιά αλυσίδα, για να κάνει το περίγραμμα του σχεδίου πιο έντονο, όπως το *Fil de Trace*. Τα σχέδια, στις κρητικές δαντέλες, ήταν τα περισσότερα γεωμετρικά και τα χρώματα που χρησιμοποιούσαν για να τις στολίσουν ήταν ποικιλία και ζωντρά που τους έδωκαν ύψος ανατολικής χειροτεχνίας.

«Είναι εύκολο να αντιγράψεις τις παλιές αυτές κρητικές δαντέλες, με τα χρωματιστά μεταξωτά στολίδια τους, χρησιμοποιώντας μεταξωτές κλωστές και χρυσές πάνω στην πυκνή δαντέλα. Είναι ένα είδος έργουχέρσου που οι περισσότερες γυναίκες βρίσκουν εύκολο και εντυπωσιακό και χρησιμοποιούν αυτή τη δαντέλα για επίπλα (ήταν τη φτιάχνουν χενδρή) και κατάλληλη για διακόσμηση στα καλύμματα των τζακιών και στα μικρά στρωγγυλά τραπέζια. Για γαρνιτούρα ενδυμασιών χρησιμοποιούν λεπτές δαντέλες και χρώματα που να ταιριάζουν. Οι δαντέλες που συνήθως χρησιμοποιούν είναι μαύρες ή άσπρες, τεχνικής *Yak* ή *Tortoise* μηχανής ή άπαιμμένες αυτές με το βελονάκι ή ισπανικές ή από τούλι κεντημένο. Τα σχέδια που διαλέγουν είναι ευδιάκριτα και άραια και ιδιαίτερη προσοχή δίδεται στη βάση της δαντέλας διότι μια βάση πλεγμένη άραια είναι πιο πετυχημένη από μια πλεγμένη πυκνά».

Έτσι προσπαθούσαν να μιμηθούν στην Ευρώπη τις κρητικές δαντέλες που τους έκαναν τρομερή εντύπωση.

Στο βιβλίο της κυρίας *B. PALLISER* *Ιστορία της δαντέλας*, 1902¹, σελ. 86, αναφέρεται:

«Το κοπανέλι που γίνεται στην Κρήτη είναι αποτέλεσμα της επαφής της με τους Βενετούς.

10. Η *Luisa Pesel* ήταν διευθύντρια της Βασιλικής Ελληνικής Σχολής Κεντήματος στην Αθήνα· το 1920 επέστρεψε στην Αγγλία. Έγραψε σχετικά με τις βελονιές και τα κεντήματα: *Κρητικά κεντήματα*, 1906, και *Γράμματα Αιγίου και Ιουαννίνων*, 1907. Ήταν η πρώτη πρόεδρος του *Embroiderers' Guild*.

Οι κρητικές δαντέλες είναι κυρίως μεταξωτές, που αυτό δείχνει ότι υπήρχε καλλιέργεια μεταξιδιού στην Κρήτη και έκαναν εισαγωγή, από τις γειτονικές παραλίες της Μικράς Ασίας, όπου και και γίνονται δαντέλες, τουλάχιστον 100 χρόνια ενωρίτερα. Το 1857 το Μουσείο *South Kensington* απέκτησε μία συλλογή από κρητικές δαντέλες και κεντήματα: μερικές από αυτές –οι λευκές δαντέλες– φέρουν τα ίχνη βενετικής επίδρασης π.χ. αυτές που παριστάνουν φιγούρες ντυμένες¹¹.

Τα σχέδια των δαντελών της Κρήτης κατά κανόνα έχουν γεωμετρικά απλά σχήματα, με συμμετρικές λεπτομέρειες τοποθετημένες όπως παλιά, δηλαδή σχήματα τριγωνικά, πολυγωνικά, ρομβοειδή, φιγούρες τοποθετημένες πάνω σε βάση με μικρές τρύπες. Η εργασία είναι αξιοσημείωτη, ιδίως η τεχνική της βάσης. Είναι προφανής η ικανότητα να στρίβουν και να διαπλέκουν τις κλωστές όπως οι τεχνήτρες στην πόλη *Brussels* και στη *Mechlin*. Είναι δύσκολο να ξεχωρίσουμε εάν οι μικρές τρυπούλες στη βάση γίνονταν με τη βοήθεια καρφίτσων ή με πολύ μυτερά κόκκαλα. Τα σχέδια, ως επί το πλείστον, περιγράφονται με 2 ή 3 ζωηρά χρώματα με μεταξωτές κλωστές και μοιάζουν με το κορδονέτο που γίνεται στη *Mechlin*. Οι αναρίθμητες διαπλοκές, όπου το κορδονέτο μπερδεύεται με τη βάση της δαντέλας, αποδεικνύουν ότι έχει γίνει με τη βελόνα¹².

Στο βιβλίο της *MARGARET JOURDAIN Παλιά Δαντέλα, οδηγός για συλλέκτες*, 1908, σελ. 12, αναφέρει:

«Η δαντέλα γενικώς φαίνεται να έχει ιταλική προέλευση αν και έχουν γίνει προσπάθειες να βρεθούν οι πηγές της στην Ανατολή. Πάντως είναι αδύνατον να αποδείξουμε ότι οι πρώτες δαντέλες έχουν άκνειται στοιχεία από την Ανατολή ή από τις Συρακούσες στη Σικελία¹³ ή από τους Έλληνες που ήρθαν πρόσφυγες στην Ιταλία μετά από τις ταραχές στην Αυτοκρατορία. Η επίδραση των ανατολικών σχεδίων στα γεωμετρικά σχέδια είναι κάτι που δεν μπορεί να αναγνωρισθεί. Η Βενετία και η Ιταλία γενικά ήταν σε τέτοια γεωγραφική θέση που ήταν επόμενο να δέχονται επιρροές από την Ανατολή. Υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι το 1390 η Βενετία είχε εμπόριο με την Ινδία και πρόξενο στο Σιάμ. Η Βενετία έκανε το μεγαλύτερο εμπόριο αντικειμένων φτιαγμένων από μέταλλο, μεταξύ και χρυσά υφάσματα που έρχονταν δια μέσου της Κωνσταντινούπολης και γενικά της Ελλάδας. Τον 15ο αιώνα η Βενετία είχε όλο το εμπόριο του τότε πολιτισμένου κόσμου.»

11. Υπάρχουν στη συλλογή της κυρίας Δ. Κούτσικα παρχαίου σχεδίου και τεχνικής φλαμανδικές και γερμανικές δαντέλες 17ου και 18ου αί.

12. Η τεχνική που χρησιμοποιήθηκε στις περισσότερες δαντέλες της συλλογής *Sandwith* είναι το παλιό κρητικό κοπανέλι. Έχει στοιχεία και επιδράσεις από την τεχνική κοπανέλιου *topshon*, Μάλτας, Ιταλίας, μερικές φορές είναι *plaited* ή *free hand lace*, δηλαδή κοπανέλι χωρίς σχέδιο με επαναλαμβανόμενα μοτίβα που γίνονται από μόνιμης, μετρώντας τις στροφές που γίνονται με τα κοπανέλια. Η ιδιαιτερότητα του παλιού κρητικού κοπανέλιού είναι η πολυχρωμία, έως και πάντε χρώματα που είναι πλεγμένα ή είναι επικεντημένα.

13. *Doris Wyatt, Industrial Arts of the 19th century.*

Στό βιβλίο τῆς P. WARDLE *Βικτωριανή δαντέλα*, 1982¹⁴, σελ. 217, γράφει:

«Τουρκία¹⁵, Στή Μ. Ασία καί σέ μερικά νησιά τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου ὅπως Ρόδος, Κύπρος ἕνας τύπος δαντέλας γινόταν μέ τή βελόνα ἢ μέ τὸ *lambour* βελονάκι¹⁶. Αὐτή ἡ δαντέλα μέ τή βελόνα γινιστή ὡς μπαμπύλα ἔχει μιὰ τεχνική μέ κόμπους κοντά ὁ ἕνας στόν ἄλλο. Τά σχέδια συνήθως εἶναι μικρά *louloulakia* σέ ζωνηρά χρώματα ἢ καί στό φυσικό χρώμα καί τῆ δαντέλα αὐτή χρησιμοποιοῦσαν γιά τελείωμα σέ ἐνδυμασίες ἢ γενικῶς σέ ρούχα. Στήν ἐκθεση τοῦ Παρισιῦ τό 1867 πρωτοεμφανίσθηκε ἡ μπαμπύλα καί ἀπό τότε ἀνοίξε ὁ δρόμος γιά τή δυτική Εὐρώπη στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα.»

Τὸ *Saturday Review*¹⁶, 22 Ἰανουαρίου 1876 ἔχει ἐκτενές ἄρθρο ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐκθεσῆς τῆς συλλογῆς *Sandwith* στό Μουσεῖο *South Kensington*. Τὸ ἄρθρο μέ τίτλο, *Κρητικά Κεντήματα στό South Kensington* ἀναφέρει:

«Ἄλλη μιὰ νίκη τῆς θαυματοποιήσαντος τοῦ *Manchester* πάνω στίς ἐθνικές ἐνδυμασίες καί στή λαϊκή τέχνη. Οἱ χωρικές τῆς Κρήτης πέταξαν τὰ κεντήματά τους. Μόνο γέροι χωρικοὶ καί χωρικές στά θουνά φοροῦν τίς πουκαμίσιες καί τίς βράκες μέ τὰ πολύχρωμα κεντήματα καί ἡ γραφική «κολέτα» ἐξαφανίζεται. Μετάξι εἰσαγωγῆς καί χονδρῶ κάμποτο εἶναι τῆς μόδας καί τὰ παραδοσιακά κεντήματα βρίσκονται στά χαλινάρια τῶν ἀλόγων, στίς κρητικές βούργες (σαμαρότσαντες) καί ξεσκονόπανα.

Δέν ἔχουμε δικαίωμα νά χαμογελάμε. Δέν ἔχει περάσει πόλως χρόνος πού ἕνας φύλακας τῆς βιβλιοθήκης *Tennyson* ἔκοψε ἕνα ἱστορημένο (εἰκονογραφημένο) χειρόγραφο γιά νά κάνει ἕνα ζευγάρι τιράντες ἀπό τὰ ζωγραφισμένα περιθώριά του. Εὐτυχῶς στήν Κρήτη, ὁ ἄγγλος πρόξενος ἔσπευσε νά τὰ διασώσει. Ὁ κύριος *Sandwith* ἀγόραζε ὄλα σχεδόν τὰ κεντήματα, δαντέλες πού ἔβρισκε στό νησί. Ἐστειλε τῆ συλλογή στό σπίτι του, ἀπό τήν ὁποία ὀρισμένα δάνεισε στό Μουσεῖο, *South Kensington*. Ἦταν μιὰ ἐπιλογή, τακτοποιημένη (ἢ στήν πραγματικότητα τοποθετημένη) στίς βιτρίνες στή νέα αἴθουσα ἀρχιτεκτονικῆς. Εἶναι φυσικό ἕνα νησί πού βρίσκεται σέ ἴση ἀπόσταση ἀπό Εὐρώπη, Ἀσία, Ἀφρική νά δέχεται ἐπιδράσεις στήν τέχνη του καί στήν ἱστορία του καί ἀπό τίς 3 Ἠπείρους. Ὑπάρχουν στοιχεῖα τῶν Σαρακηνῶν τῆς Περσίας ἀλλά κυρίως βενετσιάνικα σχέδια (στά δείγματα πού ἐκτίθενται) ἀλλά αὐτά τὰ στοιχεῖα μόνο μέ τή σύγκριση τῶν σχεδίων, τῶν βελονῶν καί τῶν χρωμάτων μποροῦν νά ξεχωρίσουν. Οἱ Μωαμεθανοὶ δέν χρησιμοποιοῦν φηγοῦρες, ὥστόσο ἡ παρουσία τους εἶναι αἰσθητὴ παντοῦ, χωρὶς νά περριζίζεται στόν ἀετό, πού οἱ Χαλίφηδες ἐπέτρεψαν νά τόν

14. Ἡ Ἑλλάδα τότε βρισκόταν ὑπὸ τουρκικὴ κατοχή.

15. Αὐτό εἶναι λάθος, γίνεταί μόνο μέ τή βελόνα.

16. Ἑβδομαδιαῖο περιοδικὸ ποικίλης ὕλης τοῦ 19ου αἰ.

ἀποτυπώνουν οι οπαδοί τους, σε ανάμνηση της καταστροφής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Περσικά μοτίβα λουλουδιών και περσικές βελονιές, συχνά παρουσιάζονται ανακατωμένες με την τοπική βελονιά (κρητική βελονιά που μοιάζει με ψαροκόκκαλο), όπως λαγοί, περιστέρια, δράκοντες και άλλα πραγματικά ή μυθικά ζώα αλλά και εκκλησίες, σπίτια, άνδρες, γυναίκες, παπάδες και άλλα. Δηλαδή, σε γενικές γραμμές μετά την πάροδο 250 χρόνων ή περιγραφή που έδωσε ο Sir George Sandys¹⁷ παραμένει έντυπωσιακά ακριβής. Η άρχουσα τάξη και οι εύποροι, άνδρες και γυναίκες, ντύνονται όπως οι Βενετοί... Τον 13ο αιώνα οι Βενετοί έγιναν κύριοι του νησιού και παρέλα που οι Τούρκοι το κατέχουν τώρα για τόσο πολύ διάστημα υπάρχουν πολλά στοιχεία από την κατοχή των Βενετών, όπως τα τεύχη στα Χανιά και οι θίλες, δείγματα πλούτου και δύναμης της Δημοκρατίας (Βενετία). Το λιοντάρι του Άγ. Μάρκου, ακρωτηριασμένο και παραμορφωμένο, ακόμη φυλάει εγκαταλελειμμένες ερύσες και εκτός από την επίδραση στα κεντήματα, ένα είδος δαντέλας βρίσκεται ανάμεσα στα δείγματα του κυρίου Sandwith, όχι θμια με τη δαντέλα της Βενετίας.

... Όταν ο Τουμπεφόρτ έκανε το γνωστό ταξίδι του το 1700, δεν είδε τίποτα στην Κρήτη, εκτός από άξεστους βιοτέχνες μαλλιού και λαναριού. Δεν σχολιάζει κολακευτικά την ένδυμασία των κατοίκων (της Κρήτης) αν και κωμίζουμε, θα έκανε κολακευτικά σχόλια εάν, οι Κρητικές του είχαν παρουσιασθεί με τα λαμπρά μισοφόρια, αυτά που τώρα απορρίπτονται. Από την άλλη πλευρά αναφέρεται στην πανάκριβη ένδυμασία των κατοίκων του γειτονικού νησιού της Μυκόνου και πιστεύει ότι φτιάχνουν μία και μόνη ένδυμασία για όλη τους τη ζωή επειδή διαπιστώνεται ότι μια τέτοια ένδυμασία κοστίζει 200 χρυσές λίρες ή 150 σεγκουίνα (παλιό χρυσό ιταλικό νόμισμα).

Η ένδυμασία που περιγράφει, μοιάζει με αυτή που φορούν στα βουνά της Κρήτης και απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Την περιγράφει ως εξής: κατ' αρχήν αποτελείται από πουκαμίσια φτιαγμένα από μουσελίνα ή από καλής ποιότητας ειδικά κολλαρισμένο λινό ή βαμβακερό ύφασμα ή μεταξωτό με μανίκια με φάσα στον καρπό του χεριού και όλο στολισμένο με χρυσή δαντέλα ή κεντημένο, όπως και οι πιο πλούσιες πουκαμίσιες τους που δεν ήταν καλύτερες από πουκαμίσιες κατάδικων και το στόλισμά τους τις κάνει να μοιάζουν σαν στάμπα στο δέρμα (επειδή ήταν πολύ εφαρμοστά τα μανίκια). Από πάνω φορούσαν μία πουκαμίσια βαμβακερή ή μεταξωτή μέχρι τη μέση του ποδιού που χρησίμευε σαν εσώρουχο. Και αυτή ήταν στολισμένη με δαντέλα ή κεντημένη με χρυσό και ασήμι. Πάντα φορούσαν ένα ωραίο στολίδι στο λαιμό ή κρεμασμένο στο στήθος. Ένα μπουστάκι χωρίς μανίκια το καλοκαίρι και με μακριά μανίκια, που βγαίνουν και μπαίνουν, το χειμώνα, συμπλήρωναν την ένδυμασία. Οι καλύτερες φτιαγμένες με σχέδια πλεξούδας και πλούσια κεντημένες με χρυσό και ασήμι. Φορούσαν συχνά πολλά ζευγάρια το ένα πάνω στο άλλο ενώ αυτές που χρησιμοποιούσαν για τον κρύο καιρό ήταν κόκκινες. Οι καλτσοδέτες ήταν από κορδέλα και ήταν

17. Άγγλος ποιητής που περιηγήθηκε την Ελλάδα στις αρχές του 17ου αί.

γαρνιρισμένες με χρυσή ή ασήμενια δαντέλα. Φορούσαν ένα μακρύ πέπλο από μουσελίνα δύο φορές γύρω από το κεφάλι και περνούσε κάτω από το σάγονι με τρόπο πολύ χαριτωμένο, δίνοντάς τους έναν αέρα ζωντανίας.

Και προσθέτει αν και το κέντημα είναι ανακάλυψη της ανατολής, δεν υπάρχει τίποτα στην Κρήτη που να μην είναι κεντημένο. Και πράγματι οι Κρητικές κεντούν ωραιότερα και από τις Γαλλίδες αλλά ως προς τα σχέδια δεν έχουν τόση φαντασία. Θαυμάζει πολύ την ξεχωριστή δαντέλα με την οποία στολίζουν το κάθε τί. Και μερικά από τα δείγματα που βρίσκονται στο Μουσείο *South Kensington*, δείχνουν πόσο δίκιο έχει που τις θαυμάζει. Υπάρχει σχεδόν κάθε δυνατός συνδυασμός όχι μόνο σχεδίων αλλά και χρωμάτων, χρωματιστές μεταξωτές μπορντούρες, επικεντημένες, λεπτοί συνδυασμοί του μπλέ χρώματος με το ασήμι, χονδρές δαντέλες με μεγάλα έντυπωσησικά σχέδια με πλούσιο έντονο χρώμα όπως μπορεί κανείς να δει στους πίνακες του *Paris Bordone*¹⁸.

Δεν υπάρχουν δείγματα αρχαιοϋφαντών υφασμάτων, που είναι τόσο της μόδας στην Ευρώπη, αλλά υπάρχουν λεπτές μπορντούρες και άντραντέδες με εξαιρετικά αρμονικά χρώματα καθώς και μπορντούρες ανακατεμένες με μεταξωτό σε φυσικό χρώμα με ασήμι και χρυσό, που πιο έντυπωσησικό συνδυασμό κανείς δεν μπορεί να κάνει. Μερικές από τις κολέτες είναι στολισμένες με χονδρές μπορντούρες αλλά πολύ ωραίες αν λάβει υπ' όψιν του κανείς ότι φαίνονται ωραίες μετά τη χρήση τόσοων χρόνων και μετά από τόσα πλυσίματα.

Δεν είναι εύκολο να καταλήξουμε σε ακριβείς πληροφορίες και συγκριτικά στοιχεία για την προέλευση, για την εποχή που έχουν γίνει όλα αυτά, σε ποιές περιοχές (της Κρήτης) και από ποιούς βιοτέχνες, και πιθανόν να έχουν χρησιμοποιηθεί από πολλούς βιοτέχνες της περιοχής. Ανάμεσά τους υπάρχουν δείγματα ενδυμασιών από τα Σφακιά, τα οποία βρίσκονται μεταξύ των δυτικών βουνών και οι κάτοικοι είναι οι πιο πρωτόγονοι και καθόλου εξεζητημένοι. Η τέχνη του κεντήματος, υπερηφανεύονται ότι είναι εφεύρεση των προγόνων τους. Δεν φαίνεται να υπάρχουν ξένες επιδράσεις. Τα υλικά που είναι φτιαγμένα, λινό και μετάξι, φέρνεται στο νησί και υφαίνονται σε μεγάλους παλαιούς αργαλειούς και αδράχτια που βρίσκονται σε κάθε νοικοκυριό. Ακόμα οι λαμπερές και σταθερές βαφές είναι φυσικές (φυτικές) και γίνονται στην Κρήτη... «Η ευαισθησία τους στα χρώματα είναι ένστικτώδης».

Αυτό ήταν μέρος των σχολίων που δημοσιεύθηκαν την εποχή που πρωτοπαρουσιάστηκε η συλλογή *Sandwith* στην Αγγλία και μέχρι σήμερα έμεινε εκεί καλά κρυμμένη έως ότου η ευαισθησία των ανθρώπων που δοκιούν τον EOMMEX έκανε το όνειρο πραγματικότητα. Και να φαντασθεί κανείς

18. Ιταλός ζωγράφος του 16ου αί., μαθητής του Τισσανού, τα πορträιτα του ξεχώριζαν για τα χρώματά τους.

πόσες χιλιάδες κεντήματα βρίσκονται σε διάφορα μουσεία και συλλογές της Ευρώπης¹⁹ που περιμένουν να βρεθεί ή κατάλληλη ευκαιρία να γίνουν γνωστά στο πλατύ κοινό.

Στην Κρήτη η παράδοση της κατασκευής της δαντέλας κοπανέλι συνεχίζεται έως σήμερα. Στην αγορά των Χανίων, στα καταστήματα όπου πωλούνται οι τόσο χαρακτηριστικές κρητικές δεσίδες και τὰ κεντήματα, μπορείς να βρεις και όρισμένα κομμάτια κρητικού κοπανελιού, φτιαγμένα από μεμονωμένες τεχνήτρες της δαντέλας που ζουν στην περιοχή Χανίων.

Στο Γαβαλοχώρι Αποκόρωνα Χανίων είναι το κέντρο του σύγχρονου κρητικού κοπανελιού. Υπάρχει γυναικείος συνεταιρισμός ο οποίος διοχετεύει στην αγορά δαντέλες που φτιάχνουν οι γυναίκες του χωριού.

Στο γυναικείο μοναστήρι καλυφραίων Τιμίου Προδρόμου, στις Κορακίες Χανίων υπάρχει από τις αρχές του αιώνα μας το «Κατάστιχο» της Οικοκυρικής Σχολής "Εγερτον των ετών 1903-1908 που βρίσκεται στο μουσείο του μοναστηρίου. Υπάρχουν πληροφορίες ότι εκπαιδεύτηκαν στη σχολή όχι μόνον μοναχές αλλά και κορίτσια από τη γύρω περιοχή: περίπου 600 μαθήτριες διδάχτηκαν την τέχνη του κοπανελιού και άλλες δαντέλες. Ανάμεσα στα πιο αξιόλογα χειροτεχνικά έργα της σχολής είναι η κατάσκευή του νυφικού της πριγκίπισσας "Ολγας το 1922, εξ ολοκλήρου από δαντέλα κοπανελιού: πλέχτηκε από τις μοναχές και ολοκληρώθηκε σε 6 μήνες. Ένα μικρό μοτίφ υπάρχει στο μουσείο του μοναστηρίου.

Επίσης πρέπει να σημειωθεί η ύπαρξη, στην Αθήνα, του συλλόγου «Φίλων διασώσεως και διαδόσεως του κοπανελιού-Χριστίνα» που η προσπάθειά του για τη διάσωση της δαντέλας είναι αξιοσημείωτη και η δράση του για την προβολή της ελληνικής δαντέλας είναι διεθνώς αναγνωρισμένη.

Το Λύκειο "Ελληνίδων "Ηρακλείου ανάμεσα στις άλλες του δραστηριότητες έχει εντάξει και το μάθημα του κοπανελιού. Η Κρήτη παραμένει λοιπόν μιά μικρή έστια που συνεχίζει την παράδοση της δαντέλας, αιώνες τώρα.

Ευτυχής συγκυρία ή συνάντηση και η γνωριμία με τον Mr.R. Taylor το 1996, ο οποίος στάθηκε πολύτιμος άρωγός, συνεργάτης και άστοίφρευτη πηγή πληροφοριών. Πληροφορίες από τα βιβλία του «Ottoman Embroidery» και «Greek Island Embroidery», τὰ άρθρα του και οι προσωπικές του σημειώσεις, συνέβαλαν ουσιαστικά στη συγγραφή αυτού του κειμένου.

Πρωτίστως λοιπόν, εύχαριστώ τον κ. R. Taylor, τις συνεργάτιδες του Μουσείου Victoria and Albert, κυρίες Clare Browne, Isabel Sinden και Joe Wallace για την ωραία συνεργασία που είχαμε. Ίδιαίτερος εύχαριστώ τη φωτογράφο Brenda Norrish για την εξαιρετική της φωτογράφηση.

19. Ελληνικές δαντέλες βρίσκονται: Royal Scottish Museum στο Έδιμβουργο, χαρισμένες από την οικογένεια Ίουανόη. – Liverpool Museum χαρισμένες από τον Wace – Cecil Higgins Art Gallery στο Bedford Άγγλία. – Musée d'art et d'histoire στη Γενεύη, Έλβετία. – Musée Saint Gallen στην Έλβετία.

Πολύτιμη ήταν και η βοήθεια των κυριών Χρ. Καραπατάκη, υπεύθυνης βιβλιοθήκης Χανίων, Μ. Σκουφάλου, Ζαχ. Σημαντηράκη, υπεύθυνης Ιστορικού Αρχείου Κρήτης, Έλένης Τσενόγλου, υπεύθυνης λαογραφικού τμήματος Ιστορικού Μουσείου Κρήτης, Μαρίας Καρκώτη, Ζωής Μητσοτάκη, προέδρου Λυκείου Έλληνίδων Χανίων, Αιμιλίας Καλούτσι-Γράφα, Νίτσας Παπαδάκη, Πολ. Αρτέμη, Αγγ. Ρέ, Vibeke Ern, Anne Swift και των κυριών Μιχ. Γρηγοράκη, υπεύθυνη στην έφημερίδα «Χανιώτικα Νέα», Στάθη Φινόπουλο, Γιάννη Τσουγλιάρακη και τό προσωπικό της Γενναδείου Βιβλιοθήκης. Ίδιαίτερως εύχαριστώ τό ζεύγος Λ. Λυκιαρδόπουλου πού μέ συνόδευσε στό πρόσφατο ταξίδι στην Κρήτη γιά τήν τελευταία μας έρευνα στό νησί.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ Κ. ΚΟΥΤΣΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ & ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Στό πλαίσιο των προσπαθειών για την προβολή της ελληνικής δαντέλας, δέχτηκα με ιδιαίτερη ικανοποίηση την πρόταση της φίλης και Δέσποινας Κούτσικα και του Συλλόγου «Φύλοι διασώσεως και διαδόσεως του κοπανελιού – Χριστίνα» να παρουσιάσω τη συλλογή των ελληνικών δαντελών του Μουσείου Victoria and Albert του Λονδίνου, μέσα από την έκδοση ενός λευκώματος. Επισκεφθήκα το Μουσείο Victoria and Albert τον Φεβρουάριο του 1998 μαζί με την κα Δέσποινα Κούτσικα. Σκοπός μου ήταν η ιστορική και τεχνοτροπική έρευνα της συλλογής των ελληνικών δαντελών που διαθέτει το Μουσείο και θεωρώ ιδιαίτερο προνόμιο την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν τόσο η υπεύθυνη του τμήματος υφασμάτων και ενδύμασιών [Department of Textiles and dress collections] κα Valerie Mendes, όσο και η επιμελήτρια του τμήματος δαντελών κα Clare W. Browne. Πιστεύω ότι η ανάληψη από ελληνικής πλευράς του έργου της έκδοσης συντελεί θετικά στη διαμόρφωση ενός πνεύματος πολιτιστικών ανταλλαγών και υπηρετεί την ευρύτερη αντίληψη της πανευρωπαϊκής ιδέας.

Το Μουσείο V & A διαθέτει μεταξύ των άλλων πολύτιμων και ποικίλων συλλογών του, μία εντυπωσιακή σε ποικιλία και όγκο συλλογή ελληνικών κεντημάτων και δαντελών, των μεταβυζαντινών και νεοελληνικών χρόνων. Ενώ όμως για τα κεντήματα υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία, η συλλογή ελληνικών δαντελών δεν είχε γίνει, μέχρι στιγμής, αντικείμενο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος από τους ερευνητές. Ενδεχομένως γιατί στη συνείδηση των περισσότερων η δαντέλα σαν εφαρμοσμένη τέχνη ταυτίζεται αποκλειστικά με τη δυτική της έκδοχή, δηλαδή με τις θαυμάσιες λεπτεπίλεπτες και αρχινούφαντες δαντέλες από τη Βενετία, τη Φλάνδρα ή τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, αξιολογες συλλογές των οποίων διαθέτει επίσης το μουσείο V & A.

Η δαντέλα, αλλά και νταντέλα ή και ταντέλα, είναι η εξελληνισμένη μορφή της γαλλικής λέξεως «dentelle» που αντιστοιχεί στην αρχαιοελληνική «τρίχαπτο». Πρόκειται για ένα διακοσμητικό χειροτέγνημα, μια απομίμηση διάτρητου και λεπτεπίλεπτου υφάντου, δουλεμένου συνήθως με πολύ λεπτά νήματα, λινά, μεταξωτά, βαμβάκερά ή και με χρυσονήματα. Οι δαντέλες όμως, αντίθετα με τα άλλα υφάντα και υφάσματα, δεν δημιουργούνται στον αργαλειό. Τα πολύπλοκα σχέδιά τους, δουλεύονται άλλοτε με τη βελόνα του ραψίματος, με ποικιλία κόμπων πλεγμένων ή ένας δίπλα στον άλλο (δαντέλα με τη βελόνα), ή με τα κοπανέλια, δηλαδή με τη διαπλοκή των νημάτων γύρω από καρφίτσες που είναι καρφωμένες στο περίγραμμα ενός σχεδίου πάνω σε χαρτονάκι, τοπιθετημένο σε μικρό μαξιλάρι, το «κουσσούν», από το γαλλικό «coussin». Τα νήματα είναι τυλιγμένα στην άκρη γύρω από μακρόστενα ξυλάκια (κοπανέλια) τα οποία ή πλέκτρια μεταθέτει τότε από τα δεξιά προς τα αριστερά και τότε αντίθετα έτσι ώστε, τα διαπλεκόμενα νήματα γύρω από τις καρφίτσες να σχηματίζουν μεγάλη ποικιλία σχεδίων (δαντέλα με τα κοπανέλια). [ΛΙΛΛ ΝΤΕ ΤΣΑΒΕΣ, Η δαντέλα «Κοπανέλια» στα χωριά της Νοτιοανατολικής Αττικής, Ιστορία Τέχνη Τεχνική, Πρακτικά Β' επιστημονικής συνάντησης Ν.Α. Αττικής, 1985].

Στις δύο αυτές βασικές κατηγορίες προστίθενται και άλλες όπως η δημιουργία δαντελών χωρίς κανένα βοήθημα –στην περίπτωση αυτή, για τη διαπλοκή των νημάτων χρησιμοποιούνται μόνο τα δάχτυλα όπως για τις δεσίες της Κρήτης– ενώ υπάρχουν και άλλες τεχνικές όπως αυτές με το σάϊτάκι (*fritolite*) ή με το βελονάκι.

Οι δαντέλες επικράτησαν στη Δύση κατά την Αναγέννηση και γνώρισαν ιδιαίτερη άνθηση από τον 16ο ως και τον 18ο αί. σαν τα κυριότερα ένδυματολογικά στολίσματα τόσο των γυναικών όσο και των ανδρών, κυρίως στις τάξεις των ευγενών. Πολύ γρήγορα η μόδα της δαντέλας, οριοθετώντας το κοινωνικό και οικονομικό καθεστώς, ιδιαίτερα της εποχής του μπαρόκ και του «ροκοκό», μετατράπηκε σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες σε πραγματική ανταγωνιστική φρενίτιδα.

Οι πιο καταξιωμένες για την τέχνη τους πλέκτριες δαντελών, κέρδιζαν αμύθητα πούσα και προσλαμβάνονταν στις αυλές των βασιλέων και των άλλων επιφανών, ενώ ιδιαίτερα προνόμια απολάμβαναν και οι σχεδιαστές δαντελών όπως ο βενετός F. Viciolo στην αυλή της Αικατερίνης των Μεδίκων το 1587. Πολλές πόλεις της Ιταλίας και της Φλάνδρας (Βελγίου) όπως το Μιλάνο, η Βρύγη, οι Βρυξέλλες όφειλαν την ακμή τους σ' αυτές ακριβώς τις εμπορικές δραστηριότητες, δηλαδή στην παραγωγή και εξαγωγή δαντελών. Ενώ αντίθετα άλλες χώρες, όπως αργότερα η Γαλλία και η Αγγλία τον 17ο αί., αναγκάστηκαν να δημιουργήσουν και να αναπτύξουν τον κλάδο της δαντελοπλεκτικής έτσι ώστε να απαλλαγούν από τη σοβαρή απώλεια συναλλάγματος. Ενδεικτικά αναφέρεται η Γαλλία, με το διάταγμα του Λουδοβίκου 14ου απαγόρευσε την εισαγωγή δαντελών από τη Βενετία, τον 17ο αί., γεγονός που όπως τεκμηριώνεται ιστορικά, συνετέλεσε στην άρχη της παρακμής της Γαλιανοτάτης. Σ' αυτή την εικόνα της χλιδής και συχνά της υπερβολής στη χρήση των δαντελών στη Δύση, αντιπαρατίθεται η ελληνική δαντέλα, με τη λιτή, δωρική θά λέγαμε, δομή τόσο στη μορφολογία όσο και στη χρήση. Η ιστορική καταγωγή της, ή όποια άγκυρεύεται από την πρόμη αρχαιότητα παρουσιάζεται αναλυτικά στα βιβλία της TATIANAS IOANNOY-ΓΙΑΝΝΑΡΑ Κλώστινες συνθέσεις – Δαντέλα, Τόμος Α', Αθήνα 1986 και Κοπανέλι, τόμος Β', Αθήνα 1990.

Δεν ανήκω στην κατηγορία εκείνων που υποστηρίζουν άβασάνιστα το «ex oriente lux» ούτε θέβαια αμφισβητώ τη θέση της «δαντέλας» σαν μιας λαμπρής δυτικής τέχνης, δηλαδή «με τη μορφή των λεπτεπίλεπτων αραχνούφαντων και πολυποικίλων χειροτεχνημάτων» όπως είναι διεθνώς γνωστή στα πλαίσια της ιστορίας της τέχνης των υφασμάτων.

Εν τούτοις, έστω και μέσα στο περιορισμένο πλαίσιο ενός λευκώματος, δεν μπορώ να αντισταθώ στον πειρασμό να επιστημάνω έντελώς ενδεικτικά, τις ιστορικές εκείνες παραμέτρους και τις τεκμηριωμένες από τα αρχεία και τα κείμενα βυζαντινών και ξένων χρονογράφων αλλά και τις εικονιστικές μαρτυρίες, που αποδεικνύουν ότι οι δαντέλες ήταν γνωστές στο Βυζάντιο και στις επαρχίες του, τουλάχιστον από τον 14ο αί. Παραθέτω μέρος από το χρονικό του ρώσου μοναχού Ίγνατίου από το Σμολένσκ ο οποίος

περιγράφει στο ὁδοιπορικό του, τή στέψη τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα Μακκρήλ καί τῆς αὐτοκράτειρας, στήν Ἁγία Σοφία Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1392: «Τὸ θέαμα ἦταν ἐπιβλητικό – ὑπῆρχαν ἐκεῖ Φράγκοι τοῦ Γαλατᾶ, Βυζαντινοί, Ρωμαῖοι, Ἴσπανοί, Γερμανοί, Γενοβέζοι, Βενετοὶ καὶ θαύμαζες νὰ τοὺς βλέπεις. Στέκονταν σὲ δύο σειρὲς καὶ καθένας εἶχε τὸ ἑμβλημα τῆς χώρας του. Ἄλλοι φοροῦσαν στολές ἀπὸ πορφύρῳ βελούδῳ, ἄλλοι ἀπὸ κερσὶ καὶ ἄλλοι ἀπὸ βελούδῳ βαθυγάλαζρο. Οἱ ψαλτάδες στέκονταν ὄρθοι ντυμένοι μεγαλόπρεπα. Φοροῦσαν μακριὰ καὶ πλατειὰ φελίνια καὶ στή μέση ζώνες. Τὰ μανίκια ἦταν καὶ αὐτὰ, φαρδιὰ καὶ μακριὰ, ἀλλὰ σαματικῆνὰ καὶ ἄλλα ἀπὸ μετάξι μὲ ἐπωμίδες στολισμένες μὲ δαντέλες, χρυσάφι καὶ μαργαριτάρια. Στὸ κεφάλι φοροῦσαν πῦλους μυτεροὺς στολισμένους μὲ δαντέλες. [Χρονικό τοῦ Ἰγνατίου βλ. ΓΕΩΡ. ΚΟΜΙΑ, Ἡ ἀνταρσία Ἰωάννου Ζ' ἐναντίον Ε' Παλαιολόγου, «Ἑλληνικά», τόμος ΙΒ', 1390, σελ. 34-64 – Τὸ προσκίνημα τοῦ Ἰγνατίου ἀπὸ τὸ Σμολένσκ 1389-1405, Ἐκδ. Itinéraires russes en Orient, traduits pour la société de l'orient Latin par Mme Khitunov, Genève, 1889 – ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ, Ξενοὶ ταξιδιώτες στήν Ἑλλάδα 333 μ.Χ-1700, Τόμος Α', σελ. 261].

Ἐξ ἄλλου, στήν Κύπρο, ἐντοπίζεται τὸν Μεσαίωνα ὁ πρωιμότερος τύπος δαντέλας «μὲ τὴ βελόνα» στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο. Πρόκειται γιὰ τὴν «κεντημένη δαντέλα» μὲ γεωμετρικὸ διάκοσμο σὲ «χυτὸ» ὕφασμα. Ὅπως ἀναφέρει, ὁ ἱστορικός D. Talbot-Rice: «οἱ δαντέλες αὐτὲς ἔχαιραν ἰδιαίτερης ἐκτίμησής στίς ἀγορὲς τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ Κύπρος ἀνταποκρινόταν κατὰ τὸν 14ο αἰ. μὲ δραστήριες ἐξαγωγές» [D. TALBOT-RICE, *The icons of Cyprus*, London 1937], πού σημαίνει ἕναν αἰῶνα πρὶν ἀπὸ τὴ βενετικὴ ἐπικυριαρχία τοῦ νησιοῦ 1489-1570. Ὁ τύπος αὐτὸς τῆς κεντητῆς δαντέλας ἐξελίχθηκε ἀργότερα ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰ. μὲ ἰδιαίτερα ἀναγεννησιακὰ τεχνοτροπικὰ γνωρίσματα στή βόρειο Ἰταλία καὶ Βενετία, καὶ ἔγινε γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα «Reticella».

Ἡ δυτικὴ βιβλιογραφία ἀκυλοακόντας πάντα τὴν ἴδια σταθερὴ θέση, ὁριοθετεῖ τὴν ἀπαρχὴ τῆς δαντέλας στή βόρειο Ἰταλία καὶ ἰδιαίτερα στή Βενετία μὲ πάγια ἀναφορὰ στὸ ἀρχεῖο Sforza τοῦ 1493, καὶ στὰ σχέδια τῶν F.Vincio 1587, Rapasole 1598 ἀλλὰ καὶ στὸ πρωιμότερο βιβλίον σχεδίων δαντέλας τοῦ Tagliente πού τυπώθηκε στή Βενετία τὸ 1530, ἐποχὴ πού ἡ ἑλληνικὴ παροικία στή Γαλιγοτάτη βρισκόταν στήν πλήρη ἀκμὴ τῆς. Οἱ πρώτες στιγμὲς τῆς ἑλληνοβενετικῆς ἐπαφῆς ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ (11ος αἰ.) πού ἡ Βενετία ἦταν μιὰ ἀπλὴ ἐπαρχία τοῦ Βυζαντίου, τότε πού οἱ δόγηδες παντρευόντουσαν Βυζαντινὲς ἀρχόντισσες, οἱ ὁποῖες ἔφεραν στή Βενετία –ὅπως ἡ δουκερέσσα Σέβδα, κόρη τοῦ Κωνσταντίνου Δούκα, Αὐτοκράτορα τῶν Βυζαντινῶν (11ος αἰ.)– τίς ἐκλεπτισμένες πολυτέλειες τοῦ Βυζαντίου πού ἦταν τότε ἄγνωστες στή Δύση [CHARLES DIEHL «Venice» σελ. 23 καὶ 152] καὶ οἱ Βενετσιάνοι ντυνόταν μὲ ἐνδυμασίες ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ αἰδέ, ἐνῶ ἡ Βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Μάρκου χτιζόταν κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ Ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τέλος, τότε πού μὲ ἔντονη τὴ σφραγίδα τοῦ Βυζαντίου, ἐγκαινιάζονταν ἡ μεγάλη περίοδος τῆς τέχνης στήν περιχὴ τῆς Βενετίας. Λίγο ἀργότερα, τὸ 1204, μὲ τὴν πρώτη κατάκτηση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Λατίνους, ἀλλὰ κυρίως μετὰ τὴν

τελική κατάληψη από τους Τούρκους το 1453, η κραταιά Βυζαντινή αυτοκρατορία θα χαθεί και μεγάλο μέρος των εδαφών της θα κατέχει πλέον η Βενετία. Οι Έλληνες που κατέφυγαν στη Γαλιννότατη για να σωθούν, λόγνα, έμποροι, τεχνίτες, «Ορειστί Γραικοί» ζωγράφοι, σχημάτισαν την πιο μεγάλη και αξιολογη παροικία Ελλήνων της Δύσης και για τους Έλληνες η Βενετία μετατράπηκε σε ένα *quasi alterum Byzantium* σύμφωνα με τη ρήση του Βησσαρίωνα. Το 1498 η ελληνική παροικία καταφέρνει να οργανωθεί στην ελληνική ορθόδοξη αδελφότητα της Βενετίας, με επίσημα Βενετικά προνόμια, και να αναπτύξει σπουδαίες δραστηριότητες στον εμπορικό, ναυτιλιακό, εκδοτικό και καλλιτεχνικό τομέα. Ειδικότερα με τα έργα των πιο γνωστών μαέστρων ζωγράφων της Κρητικής Σχολής που απλώθηκαν σε όλη τη Μεσόγειο, από τις τοιχογραφίες των εκκλησιών και τις φορητές εικόνες του Αγίου Όρους και του Σινά ως τα έργα του El Greco, ερμηνεύοντας τα πνευματικά, καλλιτεχνικά και θρησκευτικά διώματα των Ελλήνων. Με αφορμή τη σημαντική έκθεση, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών με θέμα: «Η Βενετία των Ελλήνων – Η Ελλάδα των Βενετών, Σημάδια στον χώρο και στον χρόνο», Μαρ.-Απρ. 1999, ανακαλύψαμε, μέσα από τα σπάνια αντικείμενα, χειρόγραφα και εικόνες του «Campio dei Greci» του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας, των Μουσείων της Κύπρου, αλλά και του Μουσείου Μπενάκη – το οποίο μεταξύ άλλων εξέθεσε και μια σπάνια δαντέλα της Μήλου του 16ου αιώνα – την πανοραμική εικόνα της αμφίδρομης επίδρασης μεταξύ Βυζαντίου και Δύσης και την εμφαντική παρουσία των Ελλήνων σ' αυτή την διαδικασία.

Παρ' όλο ότι ήδη από την εποχή του φλωρεντινού Giotto – εκπροσώπου της πρώιμης αναγέννησης του 14ου αι. – είχε εντοπισθεί η βαθειά τομή που θα διαχώριζε πλέον όριστικά τη δυτική τέχνη με τον ιταλικό ούμανισμό από την ανατολική με τον βυζαντινό ανθρωπισμό, όρισμένες πόλεις όπως η Βενετία, η Γένοβα και η Λούκκα εξακολουθούσαν να βρίσκονται κάτω από την επιρροή της βυζαντινής τέχνης, της «Maniera Greca» όπως υπογραμμίζει ο πρώτος ιστορικός της τέχνης Vasari (16 αι.) αντιπαράθετοντας τον «ελληνικό» τρόπο, δηλαδή τον βυζαντινό, στο γοτθικό, δηλαδή κατά τη γνώμη του «βάρβαρο». Η εξέταση της συνολικής τέχνης της Ιταλίας, η οποία πιστεύουμε ότι πρέπει να συμπεριλάβει και αυτήν της τέχνης της δαντέλας της ίδιας εποχής, από την άποψη των δανείων και καταβολών της από το Βυζάντιο, παραμένει πάντα ένα επίκαιρο και άκρως ενδιαφέρον ζήτημα της ιστορίας της τέχνης. Από την άλλη πλευρά αναφορικά με την «Ελλάδα των Βενετών» ή ενετική επικυριαρχία, κυρίως στη νησιωτική Ελλάδα, εντοπίζεται άμεσα μετά την πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους το 1204 και διατηρήθηκε κατά τόπους τουλάχιστον για τέσσερις αιώνες.

Οι Ένετοί αγοράζοντας την Κρήτη από τους Γενοβέζους το 1211 για 1000 άργυρά μάρκα, έγιναν κύριοι των σημαντικότερων μεσαιωνικών εμπορικών δρόμων χάρη στην προνομιακή της θέση, που τους εξασφάλισε τη ναυτική ήγemonία και το εμπόριο τόσο στο Αιγαίο όσο και στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Έδώ θα πρέπει να τονισθεί πως οι υπό βενετική κατοχή ελληνικές περιοχές, απολάμβαναν

περισσότερα προνόμια από τις υπό τουρκική. Έτσι διατήρησαν, όπως λόγου χάρι τα νησιά του Ιονίου, ή Κρήτη καθώς και όρισμένα νησιά του Αιγαίου, όχι μόνο μία αυτονομία αλλά δέχθηκαν έντονα και τις πολιτιστικές επιδράσεις της Δύσης μέσα από το έκτεταμένο βενετικό εμπόριο.

Έν τούτοις ή έμμονή στις παραδόσεις και ή άσίσγαστη έπίθυμία της έπιστροφής στη λαμπρή βυζαντινή έποχή με την άυστηρή καλλιτεχνική έκφραση, ή άπόσταση από τη Δύση αλλά και οι δύσκολες κοινωνικο-ιστορικές συνθήκες τόσο για τους Βενετούς άποίκους (συνεχείς βενετοτουρκικοί πόλεμοι, ο κυριότερος τό 1645-1669) όσο και για τους Έλληνες (συνεχείς έπαναστάσεις εναντίον των Βενετών) δέν επέτρεφαν να εξέλεχθει ή μόδα των δαντελών και να ακολουθήσει την τρομερή άνθηση, ποικιλία και αίγλη που γνώρισε στη Δύση.

Στη συλλογή των έλληνικών δαντελών στο V & A που χρονολογούνται από τον 15ο αί. ως και τον 20ό αί. υπάρχουν θεμάσια και αξιόλογα δείγματα που αντιπροσωπεύουν και τις δύο κύριες κατηγορίες δαντελών. Όπως φαριές δαντέλες με τη βελόνα της Κύπρου, της Κρήτης και της Νάξου, για τον στολισμό του σπιτιού αλλά και λεπτεπίλεπτες πολύχρωμες μπιμπίδες που στόλιζαν μαντήλια και ποικάμισα. Επίσης, λινές, μεταξωτές και χρυσοπλεγμένες δαντέλες με τα κοπανέλια που άπηγούν δυτικές έπιφορές από τον ευρύτερο έλλαδικό νησιωτικό χώρο, των όποιων όμως ο άκριβής τόπος καταγωγής έντοπίζεται δύσκολα. Έν τούτοις το μεγαλύτερο μέρος της συλλογής άποτελείται από τις κρητικές δαντέλες με τα κοπανέλια, της συλλογής Thomas Sandwith.

Όλες σχεδόν οι δαντέλες της συλλογής Thomas Sandwith είναι στενές ταινίες, άτραντέδες πλάτους από 0,8 εκ έως 6 εκ., πλεγμένες με πολύχρωμα μετάξια. Μερικές είναι έπικεντρωμένες με άσχημονήματα ή μετάξια ενώ σε άλλες τα περιγράμματα σχηματίζονται πλεγμένα συγχρόνως με τα κοπανέλια κι επίσης κάποιες είναι πλεγμένες στον άέρα, χωρίς ένδιάμεσες καρφέτσες (Freehand lace). Ο κάμπος είναι, κατά κανόνα, δουλεμένος με την τεχνική Mechlin, από τη φλαμανδική πόλη Mechlin, τεχνική που ή Τατιάνα Ίωάννου-Γιανναρά όνομάζει «διαπλοκή Β». Είναι πλέον έξακριβωμένο πως χαρακτηριστικά φλαμανδικής προέλευσης κυκλοφορούσαν στην Κρήτη και στον Χάνδακα από τον 17ο αί. μεταξύ των έργαστηρίων των κρητών ζωγράφων, που δέχονταν παραγγελίες για την κατασκευή εικόπων τόσο από τους βενετούς άποίκους του νησιού όσο και από τους Έλληνες κρήτες ορθοδόξους ενώ συνεχείς ήταν και οι έξαγωγές στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Βενετία. Όπότε θεωρείται άπόλυτα λογικό να κυκλοφορούσαν στην Κρήτη, την ίδια έποχή, και βιβλία σχεδίων για δαντέλες. Έδώ πρέπει να σημειώσουμε πως ή ντόπια πολιτιστική παράδοση, το *genius loci*, έμφανίζεται ιδιαίτερα έντονη και σθεναρή και έπικρατεί στην Κρήτη, παρά την συνεχή βενετική κατοχή του νησιού για τέσσερεις αιώνες (1211-1669). Οι στενές αυτές ταινίες είχαν οργανική θέση και χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για τη συνένωση δύο τμημάτων ύφασματος, αλλά και για τον στολισμό της παρυφής τους και έντοπίζονται τουλάχιστον από τα μέσα του 17ου αί., ιδίως όταν εισάγεται από τη Δύση το «Coletto», τύπος γυναικείας εσάρπας, αλλά και ή γυναικεία θράνα. Από την καταγραφή και τη

μελέτη των πολύτιμων «καλέτων» της συλλογής, διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν ποιτικές και κατασκευαστικές διαφορές, από συχνά ανακυκλωμένα υφάσματα και δαντέλες οι οποίες, παρά την έγκαιρά μόδα, μαρτυρούν ότι χρησιμοποιήθηκαν από γυναίκες διαφορετικών κοινωνικών τάξεων όπως τα κολέτα με τις επικεντρωμένες με ασημονήματα και μετάξια δαντέλες (No 3 και 4) θα πρέπει να ανήκαν σε γυναίκες της άρχουσας τάξης, χωρίς να μπορούμε να προσδιορίσουμε αν ήταν Βενετσιάνες άποικοι ή Κρητικές. Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι όρισμένες από τις δαντέλες που στόλιζαν τα κολέτα προϋπήρχαν και χρονολογούνται σε προκινότερες εποχές.

Οι περισσότερες από τις δαντέλες απηχούν μία επιχώρια αισθητική και έχουν επαναλαμβανόμενα επικεντρωμένο γεωμετρικό διάκοσμο με ρόμβους και παρεμφερή θεμάτα όπως οι κόρες και οι δικέφαλοι άστροι, οι οποίοι εδώ παρουσιάζουν ιδιαίτερες σχεδιαστικές ομοιότητες με τους ρόμβους που συναντούμε σε κεντήματα και υφαντά της μαμελουκικής περιόδου (13ος-15ος αί.) στην Αίγυπτο, με την οποία οι Κρήτες είχαν και προκινότερα πάντα στενή επαφή ενώ η ανταλλαγή διακοσμητικών θεμάτων ανάμεσα στο Βυζάντιο και την Αίγυπτο ήταν συνήθης ήδη από την εποχή της δυναστείας των Φατιμίδων (10-13ος αί.).

Η συλλογή διακρίνεται και για ένα άλλο ενδιαφέρον στοιχείο, την ομοιογένεια. Τα ριθμικά επαναλαμβανόμενα σχέδια των ρόμβων και η ρομβοειδής απόδοση στα αφαιρετικά δοσμένα θεμάτα πιστεύουμε πως οφείλεται στην παραδοσιακή αντίληψη της επανάληψης στερεοτύπων με βάση τους κανόνες της λαϊκής διακοσμητικής, γεγονός που χαρακτηρίζει όλες τις εκφάνσεις του λαϊκού πολιτισμού [E. Boas, *The mind of the Primitive Man, Primitive Art - London 1927*]. Επίσης στη συλλογή βρίσκονται και δαντέλες επικεντρωμένες με ασημονήματα, πλεγμένες με ιδιαίτερη επιμέλεια και άφραστη τέχνη. Προφανώς ανήκαν στην άρχουσα τάξη (Cavallieri) και πιστεύουμε ότι απέτελεσαν τα άρχετυπα για τις πολύχρωμες δαντέλες της κατώτερης τάξης ή της τάξης των χωρικών (Villani).

Εξ άλλου θα θέλαμε να επιστημονούμε πως καμμία από τις πολύχρωμες δαντέλες ή «άτραντέδες», στο σύνολο της συλλογής, δεν ξεπερνάει σε μήκος τα 50 εκ. Είναι φανερό πως είναι κομμένες από μεγαλύτερου μήκους δαντέλες και, όχι πάντα, στο μήκος που θα ήταν κατάλληλο για να χρησιμοποιηθεί για τον στολισμό ενός κολέτου. Του ίδιου μικρού μήκους είναι και οι δαντέλες που δείχνουν, από τη μηχανική συστρόφη των νημάτων, ότι ανήκουν στον ύστερο 19ο αί.: πρόκειται ενδεχομένως για τις παραγγελίες της κας Sandwich με βάση παλαιά πρότυπα.

Επομένως, είμαι της γνώμης πως ο Thomas Sandwich ίσως είχε σκοπό εξ αρχής να τις χρησιμοποιήσει σαν δείγματα για διάφορες συλλογές, αφού και η έγγραφη του είχε στην κατοχή της και άλλες ανάλογες ή και ολόιδιες δαντέλες μικρού επίσης μήκους, τις οποίες έδωρησε πολύ αργότερα στο Ιστορικό Μουσείο του Ηρακλείου. Ανάλογες επίσης δαντέλες υπάρχουν και στο Μουσείο Χανίων αλλά και σε άλλες ιδιωτικές συλλογές στην Κρήτη.

Κρίνω επίσης σκόπιμο να αναφερθώ και σε μία άκρως ενδιαφέρουσα τοιχογραφία με κοσμική παράσταση, της μεταβυζαντινής περιόδου που χρονολογείται στον 16ο αϊ στην Ίερά Μονή Μεγίστης Λαύρας Αγίου Όρους. [βλ. Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ, *Ιστορία του Έλληνικού Έθνους*, Τόμος Ι].

Η τοιχογραφία αναπαριστά γυναίκες που χροεύουν, ντυμένες με τα ενδύματα της εποχής και είναι από τις πιο παραστατικές και σπάνιες μαρτυρίες για τον διάκοσμο και την χρήση των υφασμάτων και των δαντελών αλλά και για τον τρόπο που οι δαντέλες, «άκρες και άτραντέδες» ήταν επιρραμμένες στις παρυφές των ενδυμάτων της εποχής. Ανάλογες δαντέλες και ανακυκλωμένα υφάσματα εντοπίζονται και καταγράφονται και στη συλλογή του *Thomas Sandwith*.

Τελειώνοντας θα ήθελα να προσθέσω πώς, για να παρακολουθήσει ο αναγνώστης ευκολότερα τις τεχνοτροπικές και τεχνικές αναλύσεις, καθώς και την ιστορική τεκμηρίωση, προτίμησα αντί ενός μακροσκελέστερου εισαγωγικού κειμένου να δοθούν σχηματισμοί με τη μορφή εκτενέστερων υπομνηματισμών, όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο, δίπλα στις απεικονίσεις των δαντελών. Η κωδικοποίηση που ακολουθείται είναι αυτή του Μουσείου *Victoria and Albert*. Ο πρώτος αριθμός δηλώνει την σειρά παρουσίας στην παρούσα έκδοση.

Ευχαριστίες οφείλω στον καθηγητή Άγγελο Δεληβορριά, Διευθυντή Μουσείου Μπενάκη, στην κα Πόπη Ζώρα, Επίτιμη Διευθύντρια του Μουσείου Έλληνικής Λαϊκής Τέχνης και στις κυρίες Αναστασία Δρανδάκη και Πίτσα Τσάκωνα, στελέχη του Μουσείου Μπενάκη.

ΛΙΑΑ ΝΤΕ ΤΣΑΒΕΣ

Είδώς από Ιστορικά και Εθνολογικά Υφάσματα και Ενδύματα
Συνεργάτης Μουσείου Μπενάκη

INTRODUCTION

The idea for this work was born one winter morning in 1993 at the Victoria and Albert Museum in London, which houses a vast range of collections. I was with Clare Browne, the assistant Curator for Lace at the Museum and we were admiring the Thomas Sandwith Collection.

I was astonished at the abundance of the pieces, their colours, patterns and the wide range of techniques. Before our eyes there were unwrapped from transparent envelopes or sheets of white card, pieces of lace from the Islands of Greece, mainly from Crete, but also from Cyprus and Constantinople. The unbelievable beauty of the way the colours worked with each other made a great impression on me and removed any possibility of my studying them totally objectively.

For the first time I was able to touch, admire and study this treasure of Greek folk art. I was moved and proud that these masterpieces were made by Greek hands but this was overshadowed by my regret that they were far from their place of origin, practically hidden from the visitors to the museum, waiting to be asked for although their beauty and uniqueness would satisfy the most exigent and demanding researcher.

It was explained to me in a hushed voice that these pieces had never been studied, they had never been photographed and had never been published, other than a few pieces, they had never been exhibited other than in January 1876, the time when they were first given to the museum. I felt compelled to set about making this treasure known and making it accessible to the general public.

My efforts were reinforced with the most valuable assistance of Clare Browne, who was always ready to help in bringing this work to fruition. In October 1995 a group of about 20 ladies, all members of our group, «Friends for the Preservation and Promotion of Bobbin Lace-Christina», visited the Victoria and Albert Museum to study the Greek laces. Seeing our enthusiasm Clare Browne organized a small exhibition of about 35 representative pieces of the lace for us to see. Such was the interest in these pieces that this small exhibition was held for 8 months during which it aroused a great deal of interest. Six years have passed since then and this work is nearing completion. The majority of the pieces shown in this book are from the Thomas Sandwith Collection. In all, the collection contains about 3,000 pieces. Mainly embroideries, most of them from Crete.

The collection at the Victoria and Albert was later enriched by donations

DATE		DONATOR
1887	given by	D. Pierides
1903	bought	from a dealer

1909	given by	Lady Egerton ¹
1911	given by	Lady Egerton
1912	T.65 ... given by	Louisa Pesel
1912	T.251... given by	Miss Baxter
1928	given by	Mrs Greg
1936	given by	Mrs A. G. Johannides
1942	given by	Mrs Phyllis Beevor
1953	given by	Mrs Georges Rodocamachi
1959	given by	Queen Mary ²
1962	given by	Mrs Ionides
1963	given by	Miss F. E. Hunter
1966	given by	Mrs Walter Briscoe
1996	given by	Mrs Walter Briscoe

In 1959 the Museum received two purses that had been given to Queen Victoria in 1845, they had been made in Constantinople and are superb examples of bibilla work made with a needle. [fig. 1 and 3]

Thomas Sandwith was born in Brillington on the 10 March 1831, he was educated at St. Catherines in Cambridge and married Clara Agnes Fuller in 1865. Her father Robert Fitzherbert Fuller was the Head Master of Chalvington in Sussex. The couple had one daughter, Charlotte. Thomas was always called Lord Sandwith in Greece and Cyprus out of courtesy although no one in the family held a title. He joined the Consular Service and was stationed in various cities in the Middle East, serving in Cyprus from 1857-1870³. He became British Consul at Chania in Crete from 1870-1885. In 1885 he was Appointed Consul General in Tunisia and his last posting was in Odessa, where he stayed from 1888 to 1891 when he retired to England, he died in Surrey on the 24th April 1900. His daughter married the Rev. E.P. Boys-Smith and they had one daughter Priscilla.

His daughter Charlotte confirms that her father was not a passionate collector of folk art but had rather

1. Lord Egerton was the British Ambassador in Greece (1892-1903). Lady Egerton was living in Nice, at the time that she donated 9 pieces of lace in Voud A. Lady Egerton visited Crete many times, mainly because of her great interest in Cretan textiles, laces, embroideries and weavings. She assisted and worked with the Convent of St. John the Baptist at Korakies in Chania, where was Domestic Science School that was ran by the nun Minadora Athanasaki, that was latter called «The Lady Egerton School» in recognition of her patronage of the School of Handwork in Athens. The school in Crete started on the 20 June 1903.

2. Wife of King George V, grandson of Queen Victoria.

3. He wrote there an important paper on the antiquities of Cyprus which was published in «Archaeologia» vol XLV about 1871-1872.

been forced into collecting. He was a generous man and sought to help the Cretans who suffered continuous incursions and wars during the time of the Cretan Rising, and they, in gratitude, brought him gifts of their domestic embroideries and lace⁴.

In my hands I have an excerpt from a letter by Charlotte to A.J.B. Wace⁵ on the 2 May 1931, when he was Keeper of Textiles at the Victoria and Albert Museum at the time⁶.

«... When my father bought these "putkamises", and the other pieces, I think that the peasants still wore them on Feast days. However their property after the frequent uprisings forced them to part with them and they were in tears when they came to sell them to my father».

At another point in the same letter she writes,

«Talking about lace at that time they used to make some that looked rather like Malta lace. «My mother ordered linen lace using old patterns».

Most of the pieces that he had collected, Sandwith gave to the South Kensington Museum, (now the Victoria and Albert), keeping only a few pieces, his favourites, which, in time his grand-daughter, Priscilla, gave to the Historical Museum in Heraklion and to the Historical Archives of Crete in Chania.

In the middle of 1950 Priscilla Boys-Smith, the grand-daughter of Thomas Sandwith gave a collection of 38 pieces of lace to the Cretan Historical Museum in Heraklion during her last visit there. I do not know why she divided her donations of the family collection to two different Museums and did not give them all to Chania where her grandfather had lived. A possible explanation is that the folk art section of the Historical Archives of Crete in Chania was not established until 1959.

The correspondence between the British Embassy and the Historical Archives of Crete in Chania shows that Priscilla informed the Museum V & A her intention to donate the last pieces in Chania in memory of her grandfather who had so loved the Island. She asked that a special corner of the Museum be dedicated to displaying the embroidery and lace that she had donated with the following explanation:

4. About this, HENRY FANSHAW TOZER in his book «The islands of the Aegian» writes: «Everywhere there was poverty, which in some cases bordered on destitution. It was painful even to feel that we ourselves had enough to eat, when others had so little to eat and, if we have any compassion to share from human beings, the poor starved dogs were indeed a spectacle to move. We were assured, indeed, by Mr. Sandwith, who had done everything in his power to alleviate the distress that we saw it at its very worst, and that there was a prospect of a soot lowest, which would mitigate the suffering...».

5. Director of the English School of Archaeology in Athens, till 1914 in V&A till 1924 and then professor of Classical Studies in Cambridge.

6. There is a letter from Wace to Sandwith's daughter in which he refers about a book he plans to write on Greek island embroideries and he collects information's, but unfortunately the book was never published.

«From the collection of Thomas Backhouse Sandwith, C. B. Her Britannic Majesty's Consul in Crete, 1870-1885, given by his grand-daughter in token of his great love for Cretans and of his help in obtaining the release of Crete from Turkish rule. He lived in the now ruined House of Sandwith and his name survives in the district Sandwich».

Sandwith Collection which was handed over by the British Embassy on the occasion of the 34th anniversary of the Battle of Crete. The last gift was made on Saturday 24th May 1975 at 6.30 pm, with a lecture by Stil Panigirakis⁷. At that ceremony a special *mantinada* was composed, which included these lines⁸:

«I pass through valleys and hills to forget you,
But as I go ahead my thoughts remain behind»

I quote the whole contents of the information given to me by the Historical Archive of Crete, which details the admiration and affection that the Cretans held for Sandwith whom they consider to be one of the principal instigators of the Treaty of Halepas⁹ in October 1878 which led to the Independence of Crete.

THOMAS SANDWITH

«He was a man of honesty and dignity possessed of noble feelings and love for the Cretans.

In 1878 he was appointed as H.M. Consul general in Crete and occupied this position until 1885 when he was transferred to the British Consulate General in Tunis.

During his 15 years of service in Crete he involved himself in political affairs in a way useful to Cretans, while in general he assisted them in many ways by interceding with the Turkish Authorities. He persuaded the Cretans to accept The Statutory Law of Crete - the so-called «The Convention of Halepa» - in the year 1878.

Being a prudent and a practical man he was highly respected by the Cretans who also named the area of Chania where he lived after him.

He had an exceptional interest in ancient Cretan embroideries and was toured the whole island at times to collect them. On his departure, the representatives of the Cretan Christian people presented to him the following document:

Chania, March 23rd, 1885

8. The song was passed to me by Mrs Z. Mitsotaki.

9. THEOHARI DETORAKI, «History of Crete», Heraklion-Crete, 1990.

7. From details in that lecture I was able to identify the house where Sandwith had lived in the area known as Lenterima in Chania. Today it is divided into three separate houses.

Sir,

We, the undersigned General Administrative Councillors and Court of Appeal Judges, as representatives of the Christian population of the island of Crete, hereby take the honor to express to you our congratulations on your promotion to represent Her Majesty the Queen of Great Britain at the Tunis Consulate wishing you further promotion to the highest order and, also, expressing to you the warmest thanks and gratitude on behalf of the people of Crete for your kind, human and just feelings you have shown in many difficult circumstances as H.M. Consul.

We feel certain that due to your suggestions the Government of your country will continue showing its concern about a precise implementation of the regime of the island which the people of Crete accepted in 1878, succumbing to an implacable necessity, in order to see the fulfilment of their centuries old expectations and until a more appropriate time and upon the assurance of the British Government, through you, that it would never cease to ensure a precise implementation of the regime and the gradual supplementation of the existing imperfections.

The people of Crete feel sorry for your departure because you have greatly contributed to the solution of many local problems which the Dominating Government of the island, trying to impose the justice of the stronger, was pursuing solutions benefiting them. Thus, the people of Crete were expecting to have your assistance for the just solution of further pending matters the importance of which, for a better and absolute functioning, of the existing regime, you surely know.

Reassuring the gratitude of the people of Crete,

We remain

Yours respectfully,

The Administrative Councilors

D. ZANIDAKIS

K. PAPADOYIANNAKIS

M. SFAKIANAKIS

G. ATHANASSIADIS

A. STEFANIDES

The Court of Appeal Judges

P. TAZEDAKIS

M. YIANNAKAKIS

Thomas Sandwith accepted the expression of the feelings of the Cretans towards him with much pleasure and he requested that his satisfaction become known to the Cretans through the deliverers of the foresaid document as well as his sorrow for leaving the island and he reassured them that, even away from the island, he would see to the progress and prosperity of this place.»

Thomas Sandwith was the first collector of Greek Embroidery and Cretan lace in the West. The appearance of

34 *these pieces at the South Kensington Museum won universal approval. All the books written about lace after 1876 refer at length to Cretan lace. From that time the main collectors were Archaeologists working in Greece.*

Robert Carr Bosanquet was Director of the British School of Archaeology in Athens from 1900-1906, and he left his collection to the University of Newcastle upon Tyne.

Both Theodore Bent and William Paton were archaeologists with The Hellenic Society and they carried out excavations in Samos, Thasos and in Asia Minor, they both left their collections to the V & A.

Richard Mac Gillivray Dawkins was Director of the British School from 1906-1914 and also left his Collection to the V & A.

The collection of Alan John Bayard Wace, the next Director was left to the Liverpool City Museum, amongst which there are a few pieces of lace.

Louisa Pesel¹⁰, who was Director of The Royal Hellenic School of Embroidery at the beginning of this century, left her collection to the Embroiderer's Guild; and so the story continues.

In the book «The Dictionary of Needlework» by S.E.A. CANFIELD AND BLANCHE C. SAWARD, published C 1885⁷, page 95, refers:

«Crete Lace: An ancient pillow lace of the torchon description, made in the island of Crete, the grounds were either formed of coloured silks or flax, and the distinctive feature of the manufacture consisted in embroidery being worked upon the lace after it was made. This embroidery was executed with coloured filosselle in chain stitch, which was made to out line the pattern, like Fil de Trace, the designs of Crete lace were chiefly geometrical, and the colours used in ornamenting them so varied and bright as to give an Oriental appearance to the handiwork.

A modern imitation of the ancient Crete laces. With their coloured silk embroideries, and made by working a pattern in coloured filosselles and gold cord over thick lace, is easily produced. It is a kind of embroidery that most ladies find easy and effective, and is adapted for furniture lace, if executed in coarse lace, and suitable for chimney-board covers, and for small round tea tables. For dress trimmings, the lace used is fine, and of a colour to match the dress it is placed on. The lace used is either black or white Yak or Torchon machine lace, a crochet imitation of these or blonde or Breton lace. The design selected is distinct and rather open, and when selecting, especial attention is given to the ground, as a light open ground is more effective than a close thick one.»

Thus the European ladies tried to imitate the Cretan laces which impressed them very much.

In the book A History of lace by Mr PALLISER, 1902⁸, page 86, writes:

10. Louisa Pesel was in charge of the Royal Greek School of Embroidery in Athens. She returned to England in 1920. She wrote about Cretan embroideries (1906) and about Greek textiles of Ioannina and Aegean islands (c 1907). She became president of Embroiderer's Guild

«Crete. Pillow-lace making in Crete would seem to have risen in consequence of Venetian intercourse with the island. The Cretan laces were chiefly of silk, which seems to point to a cultivation of silk in the island, as well as to its importation from the neighbouring districts of Asia Minor, when laces were made there, at least one hundred years ago. In 1875 the South Kensington Museum acquired a collection of Cretan laces and embroideries, some of which (the white thread laces) bear distinct traces of Venetian influence, as, for example, those in which costumed figures are introduced¹¹.

As a rule, the motives of Cretan lace patterns are traceable to orderly arrangement and balance of simple geometric and symmetrical details, such as diamonds, triangles and quaint polygonal figures, which are displayed upon ground works of small meshes. The workmanship is somewhat remarkable, especially that displayed in the making of the meshes for the grounds. Here we have an evidence of ability to twist and plait threads as marked, almost as that shown by the lacemakers of Brussels and Mechlin. Whether the twisting and planting of threads to form the meshes in this Cretan lace was done with the help of pins or fine pointed bones, may be a question difficult to solve.

The patterns in the majority of the specimens are out lined with one, two or three bright-coloured silken threads, which may have been worked in with the other threads as the cordonnet in Mechlin. The numerous interlacements which this cordonnet makes with the lace point also to the outline having perhaps been run in with a needle¹².

In the book «Old Lace» A handbook for Collectors, by MARGARET JOURDAIN, 1909, page 12:

«Lace appears to be of Italian origin though attempts have been made to trace it to Orient sources. Though, however, it is impossible to prove that the work of the earliest laces were borrowed by Italy from the East, or from the Saracuses of Sicily¹³ or from the Greeks who took refuge in Italy from the troubles of the Lower Empire, the influence of Oriental design upon the early geometric laces is a hither to unrecognised fact. Venice in Italy was peculiarly fitted by her position to transmit Oriental influences. There are documents that prove that 1390 the Venetians traded with India and had a consul at Siam. Venice was the great emporium and distributor of metal work, silk, cloth of gold which came to her from Constantinople and Greece; and in the 15th century Venetian commerce the whole of the civilized world.

11. There are pieces of the similar design and technique which belong to D. Koutsika. These pieces are either Flemish or German origin of 17th and 18th century.

12. The pieces that belong to Thomas Sandwith collection are the old Cretan technique. They look like torchon lace Maltese, Italian and sometimes are plaited or free hand lace, that means bobbin lace made without design, repeating motifs by memory counting the turns of the bobbins. The particularity of the old Cretan lace is the use of many colours up to five either plaited or embroidered on top of lace, you can find more details in Mrs Lilas de Chaves' captions.

13. DICKEY WYATT, «Industrial Arts of the 19th century».

In the book «Victoria Lace» by P. WARDLE 1982¹⁴, page 217, writes:

«Turkey¹⁵: In Asia Minor and some of the islands of the eastern Mediterranean, such as Rhodes and Cyprus, a type of lace was made with the needle or tambour hook¹⁶. This lace known as "bibila", has a closely-worked knotted texture. The designs usually consisted of small flowers worked in bright colours or in white, and the lace was often used to trim embroidered covers and garments. A display of bibila lace appeared at the Paris Exhibition of 1867, and some of it seems to have found its way to Western Europe in the latter half of the 19th century.»

The Saturday Review¹⁷ of the 22nd January 1876 had a long article on the Sandwith Collection which was being exhibited at the South Kensington Museum, entitled Cretan Embroideries at South Kensington:

«Manchester cotton has gained another victory over native art and national costume. The Cretan peasants have discarded their embroideries. Only old people among the mountains retain their petticoats and trousers of divers colours of needlework, and the picturesque colleta has disappeared. Foreign silk and spotted calico are in vogue, and the ancient embroidery is turned to recount in horse's girths, saddle-bags, and dusters. We have no right to sneer. It is not so very long since a custodian of the Tenison Library cut up an illuminated manuscript to make a pair of braces out of the colored borders. In Crete, fortunately, the English Consul came to the rescue. Mr. Sandwith has bought up nearly all that was to be found in the island, and, his collection having been sent home, a small portion has been lent to the South Kensington Museum, where a selection, arranged (or rather only placed) in cases, is displayed in the new architectural room. It seems but natural that no island which lies so nearly at an equal distance from Europe, Asia, and Africa, should acknowledge in its art, as in its history, the influence of all three. There are traces of Moorish, of Persian, but above all of Venetian design in the specimens exhibited, but it is only by a comparison of patterns, specimens, and colours that the elements can be distinguished.

The Mohametans object to figures, yet figures are constantly found; and not the eagle only, which the Caliphs allowed their followers to depict, in memory, it is said, of the destruction of the Empire. Persian flower-work also occurs, and Persian stitches are often found mixed with the indigenous herring-bone. But rabbits, doves, dragons, and other real or fabulous animals, as well as churches and houses, men, women, and priests, are also to be seen; and, on the whole, after the lapse of two centuries and a half, the account given by Sir George Sandys¹⁷, remained fairly true. «The better sort of men», he says, «are apparelled like the Venetians; and so are the women». It was in the thirteenth century that Venice obtained a firm hold of the island, and though the Turks have now held it so

14. Greece was under Turkish occupation at that time.

15. This is wrong. Bibila is made only with a needle and thread.

16. A weekly magazine of 19th century.

17. English poet, visited Greece in the beginning of 17th century.

long, many traces of the Venetian occupation, as well as the walls of Candia and Canea, and the remise of villas, attest the wealth and power of the Republic. The lion of St. Mark, mutilated and defaced, still a lace, not distantly resembling Venetian point, is among Mr. Sandwith's specimens.

... When Tournefort took his celebrated voyage in 1700, he saw nothing in Crete except coarse manufactures of wool and flax; and he did not speak of the dress of the inhabitants with admiration he certainly would have done had they appeared in the brilliant petticoats they are now discarding. On the other hand, as we said, he speaks of the costly dress of the inhabitants of the neighbouring island of Myconos, and thinks it well that they only require one dress in a lifetime, seeing that it costs two hundred crowns or a hundred and fifty sequins.

The costume he describes is not unlike the how worn by the peasants in the mountain villages of Crete. It deserves further notice. He describes it as consisting first of a vest of under «smicket» made of muslin, fine buckram, or silk, with wristbands sleeve, and the whole trimmed with gold lace or embroidery; «and thus are their richest smickets no better than penitential shirt, their trimming making a print on the skin.» On this was worn a smock of cotton or silk like a surplice reaching the mid leg, and serving as an under-petticoat. This, too, was garnished with lace, or embroidered with gold and silver. There was always a handsome gorget or stomacher. A bodice without sleeves in summer, and long moveable sleeves in winter, completed the costume. The stockings were made in plaitings, and richly stitched in gold and silver, and sometimes several pairs worn one over the other, the material for cold weather being red cloth. The garters were of ribbon, edged with gold and silver lace. A long veil of muslin was twisted twice round the head and under the chin in a very agreeable manner, giving them a sprightly air.

Embroidery he adds, being an invention of the Levant, they wear nothing with out it and to speak the truth, they excel even the French in this sort of work as to neatness, but their patterns are not so well fancied. He is deep in admiration of the different kinds of lace with which everything is adorned. And some of the specimens at South Kensington fully bear out his praise. Almost every possible combination, not of pattern only, but also of colour may be traced; coloured silk edgings, with embroidered additional delicate arrangements of blue and silver, coarse laces of large and effective pattern, and rich, full-toned colour, such as may be seen in the pictures of Paris Bordone¹⁸.

We miss any examples of the cobweb materials so popular on the continent of Europe; Out there are delicate borderings and "insertions" of exquisite harmonious colour, as well as of a mixed white silk, silver and gold, which cannot be surpassed for satisfactory effect. Some of the collettas are trimmed with strong borderings, coarse but beautiful and calculated to look well after years of wear and weeks of washings.

It is not very easy to arrive at distinct information as to the locality, comparative value, and probable use of many of the manufactures here assembled. Among the people of the Sphakia which, high among the Western mountains certains the more primitive and unsophisticated inhabitants, the art of embroidery is claimed as the invention of

18. Italian painter of the 16th century, Titian's student. His portraits were distinguished by the bright colours.

their remote ancestors so traditions of a foreign origin seem to exist. All the materials the linen and the silk, are grown in the island; manufactured with the great lumbering looms and spindles which every household is provided. Even the brilliant and dyes are made in Crete.»

These are parts of the commentary on these newly seen pieces in England which until today have remained hidden away until the fine feeling of the Directors of EOMMEX made this dream possible. Who knows how many other thousands of pieces of embroidery there are in the Museums and Collections in Europe¹⁹ waiting for the happy circumstance that would make them known to a wider public.

In Crete the tradition of working bobbin lace continues even to today. It is possible to buy a few pieces of cretan bobbin lace in the market at Chania, made by the remaining isolated lace makers who live around Chania.

Gabalokhori in Apokorona in Chania is the center for cretan bobbin lace today. There are associations of lace makers who sell the lace made in the villages in the local market.

In the Convent of John the Baptist, (Timios Prodromos) in Korakies Chania there has existed since the beginning of this century a register, (Katastichon) of the School of Domestic Science, which, for the period between 1903-1908, shows not only the nuns who were educated there but also about 600 girls from the local area that were taught to make bobbin lace and also other laces in addition to other subjects.

Among their production was the bridal gown for Princess Olga which was made entirely of bobbin lace. It was made by the nuns in 1922 and was completed in six months. A small motif from the gown is preserved in the Convent Museum.

It must also be mentioned that there is in Athens the collection of the Friends of the Society for the Preservation and Promotion of Bobbin Lace, Christina. The Friends are internationally Known for their work in promoting greek lace.

The «Lykeion of Hellenidon» in Herakleion, among its other courses also teaches bobbin lace making.

Crete remains a cradle for the promulgation of bobbin lace.

It was a fortune chance that I met Roderick Taylor in 1996 who was an invaluable aid, co-worker and inexhaustible source of Knowlendge. Information from his books «Ottoman Embroidery» and «Embroidery of the Greek Islands», his articles and his personal notes have contributed substantially to this work. He has also translated in English the text of this work.

I there fore wish to thank Roderick Taylor and Clare Browne and Joe Wallace, both of the Victoria and Albert for the very happy hours we had together looking at and studying the collection. Spesial thanks to the photographer Brenda Norrish for the excellent photographs.

19. Greek laces are in: Royal Scottish Museum in Edimburg, Toninides collection – Liverpool Museum donated by Wace – Cecil Higgins Art Gallery in Bedford, England – Musée l'art, et histoire in Geneve, Switzerland – Musée Saint Gallent in Switzerland

I also wish to acknowledge the most valuable assistance of Mrs Cr. Karapataki in charge of the library in Chania, M. Skoufalou, Zach. Simadiraki in charge of the Historical Archive of Crete, Helen Tsenoglou in charge of the Folklore department of the Historical Museum of Crete, Mari Karioti, Zoe Mitsotaki president of «Lykeion of Hellenidon» in Chania, Emilia Kaloutsi-Grapsa, Nitsa Papadaki, Pol. Artemi, Ang. Res, Vibeke Ervo, Anne Swift and Mr Mich. Grigorakis in charge of the newspaper «Chaniotika Nea», Stathis Finopoulos, John Touchliarakis, and the staff of the Gemadiou Library. I thank very much Mr and Mrs L. Lykiardopoulos who travel to Crete with us.

DESPINA C. KOUTSIKAS

HISTORICAL AND STYLISTIC APPROACHES

Within the context of efforts to make known Greek lace, I agreed with great pleasure to the suggestion of my friend Mrs Despina Koutsika and the «Christina» Association for the Preservation and Making Known of Bobbin Lace to introduce the collection of Greek laces of the lace section of London's Victoria and Albert Museum by means of their publication in book form. I visited the Museum in February 1998 with Mrs Koutsika. My purpose was historical and stylistic research into the corpus of the Museum's collection of Greek lace, and I regard as a special privilege the trust shown in me by Mrs Valerie Mendes, who is in charge of the Department of Textiles and Dress Collection, and the curator of the lace section, Mrs Clare W. Browne. It is my belief that the undertaking by the Greek side of the task of publication is a positive contribution to the building up of a spirit favourable to cultural exchanges and serves a broader approach to the Pan-European idea.

The Victoria and Albert Museum possesses, among its other valuable and varied collections, a collection of Greek embroideries and laces of the post-Byzantine and Modern Greek period which is impressive in its quality and size. But while there is an extensive bibliography on the embroideries, the collection of Greek laces has not hitherto been the object of particular interest on the part of researchers, probably because in the minds of most people lace as an applied art is identified exclusively with its Western version, with the marvellous delicate gossamer laces from Venice, Flanders or other countries of Europe, important collections of which also belong to the Victoria and Albert.

«Dhantela», «dantela», or «tantela» is the Greek version of the French word for lace, dentelle, and corresponds to the Ancient Greek «trichapton». It is a decorative handicraft which imitates a perforated and delicate fabric, worked with very fine linen, silk or cotton threads, or with gold wire. Laces, however, unlike other textiles and fabrics, are not produced on the loom. Their complex designs are created with a sewing needle (needle-point lace), by means of a variety of knots interlaced next to one another, or with bobbins, that is by the interweaving of threads around pins stuck into the outline of a parchment pattern, which rests on a cushion («kousouni», from the French «coussin»). The threads are wound at the end around long narrow pieces of wood like spools (bobbins - «kopanelia»), which the lacemaker moves sometimes from right to left and sometimes vice versa, so that the interwoven threads around the pins form a large variety of patterns (bobbin lace - «dantela me ta kopanelia») (Lila de Chaves, «Bobbin lace in the villages of S.E. Attica. History - Art - Techniques», Πρακτικά Β' 'Επιστημονικής Συνάντησης ΝΑ 'Αττικής, Καλυβία 1986).

To these two basic categories must be added others such as the creation of lace without any aids, using only the fingers to interlace the threads, as in the case of the «desies» of Crete, or with a little shuttle («saitaki» - frivolité).

Laces established themselves in the West at the time of the Renaissance and reached a high point between the sixteenth and eighteenth centuries as the chief vestimentary decorations both for women and for men, particularly among the nobility.

Soon lace as a fashion which marked socio-economic status in the period of baroque and rococo became a real competitive «craze» in all the countries of Europe.

Lacemakers with a high reputation for their art earned fabulous sums and were employed at the courts of kings and other highly-placed personages. Designers of lace, such as the Venetian Vinciolo at the court of Catherine de Medici in 1587, enjoyed special privileges. Many cities in Italy and Belgium (Flanders) owed their prosperity precisely to the commercial activities of the production and exportation of laces, while others, such as those of France and England, in the seventeenth century were forced to establish and develop lacemaking in order to combat the serious loss of foreign exchange involved. This could be illustrated by the decree issued by Louis XIV of France prohibiting the importation of laces from Venice, an event which seems to have contributed to the beginning of the decline of the Most Serene Republic. This picture of luxury, and often of excess, in the use of laces in the West can be contrasted with Greek lace with its simple - Doric, one could say - structure both in its morphology and use, which has been traced and presented in detail in Tatiana Ioannou-Yannara's books *Lace, Athens 1986*, and *Bobbin Lace, Melissa, Athens 1990*.

I do not belong to the ranks of those who glibly maintain the principle of «ex oriente lux», nor do I call into question the position of lace as a brilliant art of the West, that is, in the form in which it is known internationally within the framework of the history of the art of textiles.

Nevertheless, I cannot resist the temptation, even within the limited scope provided by a publication such as this, to refer, entirely by way of indication, to the evidence provided by the archives and texts of Byzantine and foreign chroniclers and to the visual testimony which demonstrate that laces were known in Byzantium and its provinces at least from the fourteenth century. I quote here a passage from the chronicle of the Russian monk Ignatius from Smolensk, who describes in his travel book the crowning of the Byzantine Emperor Manuel and his Empress in Aghia Sophia in Constantinople in 1392: «The spectacle was imposing: there were there Franks from Galatas, Byzantines, Romans, Spaniards, Germans, Genoese, and Venetians, and you were filled with wonder at seeing them. They stood in two lines and each bore the emblem of his country. Some wore robes of purple velvet, others of scarlet and still others of dark blue. The cantors stood there, magnificently attired. They wore long, wide chasubles, and belts at their waists. The sleeves were also broad and long, some of damask and some of silk, with epaulets adorned with laces ("danteles"), gold and pearls. On their heads they had pointed hats decorated with laces ("danteles").» [Chronicle of Ignatius. See GEORGIOS KOLIAS, «Η ἀνταρσία Ἰωάννου Ζ' ἐναντίον Ε' Παλαιολόγου», Ἑλληνικά, Vol. XII, pp. 34, 64; *The Pilgrimage of Ignatius of Smolensk, 1389 - 1405*, publ. in *Itinéraires russes en Orient, traduits pour la Société de l'Orient Latin par Mme Khitvoro*, Geneva 1889; KYRIAKOS SIMOPOULOS, *Ξένου ταξιδιωτῆς στὴν Ἑλλάδα 333 IX - 1700*, Vol. 1, p. 261.]

Moreover, it was in Cyprus that the earliest type of lace has been identified. This was 'embroidered lace' on 'dryto' fabric, with geometrical decoration. As the historian D. Talbot-Rice tells us in *The Icons of Cyprus* (London 1937), these laces were

held in high esteem in the markets of Europe, to which Cyprus responded with a vigorous export trade in the fourteenth century - that is, a whole century before Venetian domination of the island (1489 - 1570). This type of embroidered lace developed later, from the late fifteenth century, with its own stylistic features, in northern Italy and Venice, and became known as «reticella».

The Western bibliography, consistently adopting the same position, dates the beginning of lacemaking in northern Italy, and particularly in Venice, by constant reference to the Sforza archive of 1493, the designs of Vinciolo (1587) and Parasole (1598), and the earliest book of lace patterns, that of Tagliente, printed in Venice in 1530, a time when the Greek community there was at the height of its prosperity. The first Greek-Venetian contacts date from the time (eleventh century) when Venice was simply a province of Byzantium and the Doges married Byzantine noblewomen and dressed in costumes inspired by the Byzantine court, while the Basilica of St Mark was built on the model of the Church of the Holy Apostles in Constantinople, and when, with the imprint of Byzantium clearly upon it, a great period of art was beginning in the Venice region. A little later, with the first capture of Constantinople by the Latins in 1204, and much more so after its final fall to the Turks in 1453, the once powerful Byzantine Empire was to lose the major part of its territories, which now passed to Venice. The Greeks who sought refuge in Venice, men of letters, traders, craftsmen, «Operarii Graeci» and painters, formed the largest and most important Greek community in the West, and for the Greeks themselves Venice became quasi alterum Byzantium, in the words of Bessarion. In 1498, the Greek community succeeded in organising itself, with official Venetian privileges, into the Greek Orthodox Brotherhood of Venice, which engaged in important activity in commerce, shipping, publishing and the arts. Particularly in the latter sphere, the works of the masters of the Cretan School spread throughout Europe, from the wall-paintings of churches and the icons of Mount Athos and Mount Sinai to the works of El Greco, interpreting the intellectual, artistic and religious experiences of the Greeks. As a result of the major exhibition in the Music Megaron of Athens entitled «The Venice of the Greeks - The Greece of the Venetians - Marks on Space and Time» (March - April 1999), we discovered through the rare objects, manuscripts and icons of the Campo dei Greci, the Greek Institute of Byzantine and Post-Byzantine Studies in Venice, the museums of Cyprus, and the Benaki Museum, which, inter alia, exhibited a rare lace from Milos of the sixteenth century, a panoramic picture of the two-way traffic of influence between Byzantium and the West.

In spite of the fact that as early as the time of the Florentine Giotto, a representative of the early Renaissance of the fourteenth century, a profound division had come about which was thereafter decisively to separate Western art, with its Italian *umanismo*, from Byzantine humanism, nevertheless certain cities, such as Venice, Genoa and Lucca continued to be under the influence of Byzantine art, the *Maniera Greca*, as the first art historian, Vassari (sixteenth century), stresses as he contrasts the «Greek» manner, that is, that of Byzantium, with the Gothic, which was in his view «barbarous». An examination of the art of Italy as a whole, which, we believe, should include the art of lace, of that period from the point of view of its loans

from and origins in Byzantium remains a highly relevant and deeply interesting issue for the history of art. As to the other side of the coin, the «Greece of the Venetians», Venetian rule in the Greek world began immediately after the fall of Constantinople to the Latins in 1204.

The Venetians bought the island of Crete from the Genoese in 1211 for 1,000 silver marks, and thus became lords of the most important medieval trade routes, thanks to the advantages of the island's geographical position, and this ensured its leading place in shipping and trade both in the Aegean and in the eastern Mediterranean. Greek regions under Venetian occupation enjoyed more privileges than those under Ottoman rule. Thus, the Ionian Islands, Crete and some of the islands of the Aegean retained a certain autonomy, but were more open to the cultural influences of the West through extensive Venetian commerce.

Nevertheless, the inextinguishable longing for a return to the age of brilliance of Byzantium with its austerity of artistic expression, the distance from the West, and the difficult socio-historical conditions in which both the Venetian settlers (Turco-Venetian wars for the supremacy in the Aegean) and the Greeks lived did not permit the fashion for lace to develop or for lace to attain the renown, variety and prestige which it had in the West.

In the lace collection of the Victoria and Albert there are laces, ranging from the fifteenth to the twentieth century, representing both main categories with wonderful examples, such as needle-point laces from Cyprus and Naxos for the decoration of the household and multi-coloured bibbles which adorned scarves and shirts. There are also bobbin laces which show Western influence from the general area of the Greek islands, whose exact origin is, however, difficult to pinpoint. The greater part of the collection consists of Cretan bobbin laces from the Thomas Sandwith Collection.

Almost all the laces in the Thomas Sandwith Collection are 'atrantades', lengths tightly interwoven in silks, some embroidered over, others with their edges bobbin-woven, of a piece with the rest of the work, and still others worked with no pins («in the air»). The knot on the ground is produced by the Mechlin technique - so named from the Flemish town of Mechlin - a technique which Tatiana Ioannou-Yannara calls «Diaploki B». It is now established that engravings of Flemish origin circulated in Crete, particularly in Candia, from the seventeenth century among the many Cretan painters who were commissioned to paint icons both by the Venetian settlers and the Greek Orthodox of Crete, while exports to Europe, particularly to Venice, were constant. It is thus to be considered perfectly natural that books of lace patterns would have been in circulation as well. Nonetheless, we should note here that the local cultural tradition, the *genius loci*, prevailed in Crete in spite of the Venetian occupation of the island from 1211 to 1669.

These narrow lengths were used chiefly to join two pieces of fabric, but also for the decoration of their edges, at least from the middle of the seventeenth century, when the «coletto» - woman's shawl - and women's breeches were introduced from the West. It has emerged from the recording and study of the valuable 'koleta' in the collection that there are differences of quality and construction, in spite of this being a single fashion, which are evidence that they were used by women of differing social

classes. Example is the *koleta* Nos 3 & 4, with the lace embroidered on to them in silver wire and silks; these must have belonged to a woman of the ruling class, though we cannot determine whether she would have been a Venetian settler or Cretan.

Most of the laces reflect local aesthetics and have repeated geometrical decoration with rhombuses and corruptions of rhomboid motifs such as *korai* and double-headed eagles, which show individual similarities of design to the rhombuses which we encounter in embroideries and fabrics of the Mameluke period (thirteenth - fifteenth century) in Egypt, with which the Cretans had close contacts at an earlier date. The exchange of decorative motifs between Byzantium and Egypt was usual from the time of the Fatimid dynasty (tenth - thirteenth century).

The collection is marked by yet another interesting feature: its homogeneity. We believe the repeated rhombus patterns and the rendering by means of rhombuses of the motifs which appear in abstract form are due to the traditional approach, the repetition of stereotypes - a feature which is typical of all manifestations of vernacular culture [F. BOAS, *The Mind of the Primitive Man*, *Primitive Art*-London 1927]. There are also in the collection laces with embroidery added with silver threads, worked with great care and incomparable artistry. These clearly belonged to the ruling classes («cavallieri»), and it is our belief that these served as the models for the multi-coloured laces of the lower or peasant class («villani»).

In concluding, we would like to draw attention to the fact that the multi-coloured «*atrantedes*» laces, in particular, are no more than 50 cm. in length. They are cut from laces of a greater length, and not always to a size suitable for the decoration of a *koleta*. We are thus of the opinion that perhaps it was the purpose of Thomas Sandwith from the beginning to use them as samples for various collections, given that his granddaughter had in her possession other exactly identical short lengths of lace, which at a much later date she donated to the Irakleio Museum.

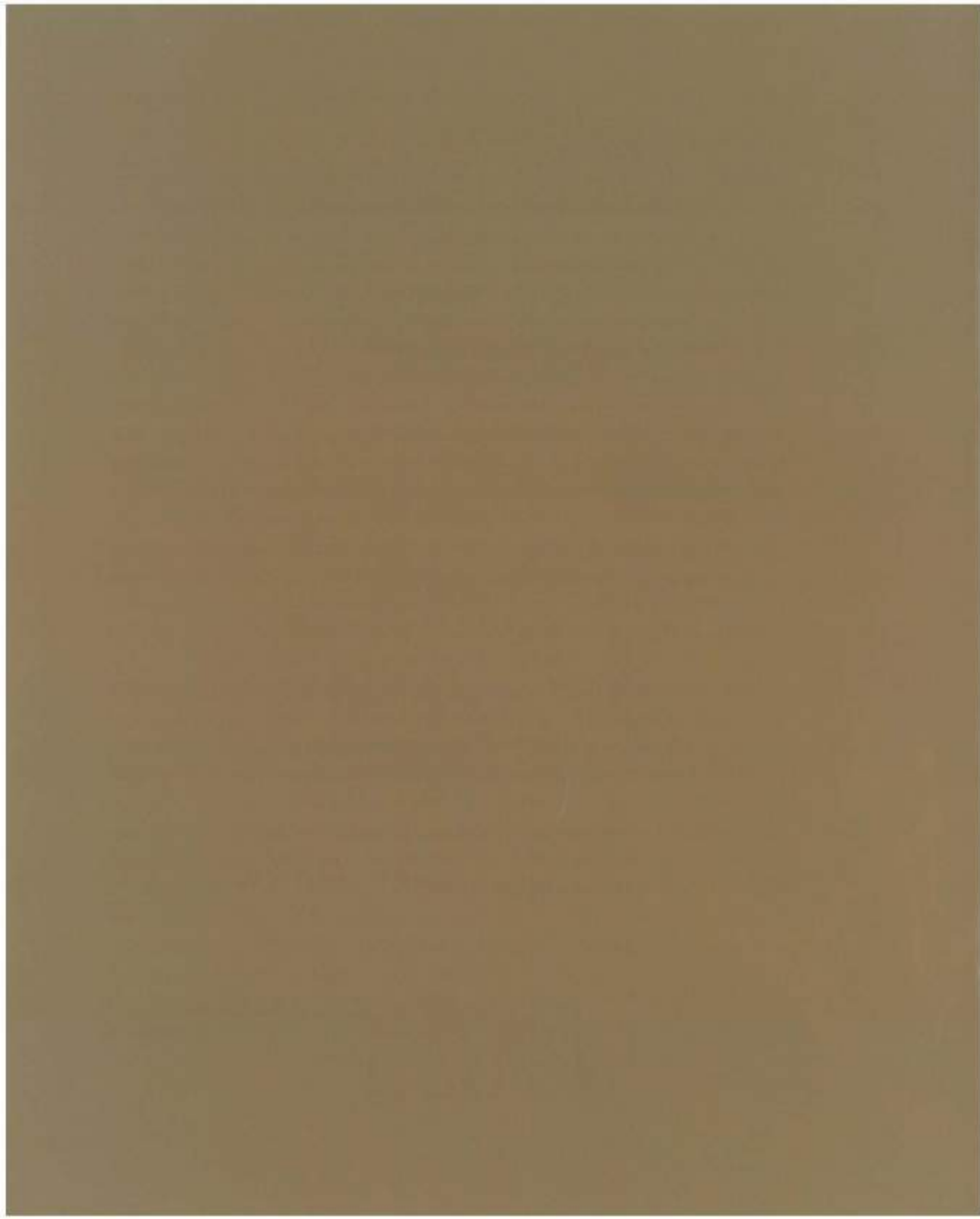
I would also like to mention a wall-painting, showing a secular scene, in the «*Megiste Lavra*» Monastery on Mount Athos, of the post-Byzantine period, dating from the sixteenth century. [see M. HATZIDAKIS, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνοβυζαντινοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου*, Vol. I]. The wall-painting depicts ladies dancing, wearing the costume of the period, and is one of the most detailed and rare pieces of evidence as to fabrics and laces, and to the way in which *akres* and *atrantedes* laces were sewn on to the edges of garments. Similar laces and fabrics are to be found in the Thomas Sandwith Collection.

I would like to add that, in order for the reader to follow more easily the stylistic and technical descriptions and commentary, and the historical documentation, I have chosen, instead of a lengthier introduction, to provide the commentary in the form of more extensive notes next to the photographs of the laces which follow.

My thanks are due to Prof. Angelos Delivorrias, Director of the Benaki Museum, to Ms Popi Zora, Honorary Director of the Museum of Greek Folk Art, and Ms Anastasia Drandaki and Ms Pitsa Tsakona of the Benaki Museum.

LILA DE CHAVES

Specialist in Historical and Ethnic Textiles and Dress,
Associate, Benaki Museum

1. T.235-1959. CT55633.

Κωνσταντινούπολη, Πουργί, μέσα 19ου αί.

Θεματικό δείγμα έλληνοεπής δαντέλας με τη «βελόνα». Διακοσμείται με προσδιάκτες άνθινες δαντελίτσες «μητηπίλες», πλεγμένες με πολύχρωμα μετάξια και με ποικιλία κόχτων. Ο «κάμπος» είναι σε έβρου. Το άνω μέρος στολίζεται με λεπτεπίλεπτα μπλε άνθάκια και πράσινα μικρά φύλλα, ενώ το κέντρο, με ρόζ τραντάφυλλο μέσα σε άνθινο ίσοιδός διάκομο. Άριστέρα και δεξιά, το πουργί διακοσμείται με «τιρτίρια» από χρυσόνημα (πικνή σπείρα σπινάλ από λεπτότατο έλικασίδες σίρμα κούρο έσωτερικά για να περνάει η βελόνα με την κλωστή και έναίο έξωτερικά σαν ένα σώμα). Έδώ οι μεταξωτές κλωστές που περνούν μέσα από τα «τιρτίρια» απόληγουν σε ρόζ και γαλάζιες φουντίτσες. Στο κάτω μέρος, τα «τιρτίρια» δημιουργούν πλούσια θέσσα από «βου και κατακόμ τιρτίρια. Αυτό το του είδους ή μεταλλική σιληγοτή κλωστή χρησιμοποιήθηκε στις Βλζαντινές και Νεοελληνικές χρόνους τόσο στην εκκλησιαστική μαντηλοκή ήσο και στις παραδοσιακές ένδυμασίες.

Δωρίστηκε στη Βασίλισσα Βικτορία το 1845. Δωρά: Βασίλισσα Mary προς το V&A το 1909.

1. T.235-1459 CT 55633

Constantinople, Purse, mid 19th Century.

A superb example of Greek needle-point lace, decorated with three-dimensional floral «bobbles» (needle-made lace edging), interlaced in multi-coloured silks with a variety of knots. The background is of actu (off-white linen). The upper part is decorated with delicate little blue flowers and small green leaves and the centre with a pink rose in a floral medallion. To the left and right the purse is ornamented with gold-thread «tirtiria» (a tight spring-like spiral of the finest gold wire, hollow on the inside so that the needle and thread can pass through it, and giving the appearance of being a single solid body on the outside). Here the silk threads which pass through the tirtiria terminate in small pink and blue tassels. At the bottom, there is a rich tassel of straight and curving «tirtiria». Hollow metal thread of this type was used in the Byzantine and Neo-Hellenic periods both in ecclesiastical embroidery and in folk costumes. Given to Queen Victoria in 1845.

Donated by Queen Mary to the V & A in 1909.

2. T.235-1959. CT55634.

Κωνσταντινούπολη, Πουγγί, μέσα 19ου αϊ.

Τη πίσω πλευρά του θύλου πουγγιού. Στενύεται στο κέντρο με μικρά λουλουδάκια (πανσίκια) μέσα σε οριζόντιους άθλους άκρως, διατεταγμένη άνω, με λεπτά μεταξένια νήματα με την τεχνική της τρισδιάστατης δαντέλας ή με τη βελόνια, νηπιμπόλια.

Δωρήθηκε στη Βασιλική Βικτωρία το 1845.

2. T.235-159 CT 55634

Constantinople, Purse, mid of the 19th Century

The reverse of the same purse, decorated in the centre with little blue flowers (pansici?) in a floral medallion, worked in its entirety in fine silk threads using the technique of three-dimensional needle-point lace - «bibilia».

Given to Queen Victoria in 1845.

3. T.236-1959. CT55635.

Κωνσταντινούπολη, Πουργί, μέσα 19ου αί.

Εξαιρετικό δείγμα ελληνικής δαντέλας «μέ τη θαλόνα» με λεπτές, καλοστρωμένες μεταξωτές κλωστές. «Ο κούμπος» στο φυσικό χρώμα έκερού πλεγμένος με τη θαλόνα με ρομβοειδή ανοήματα, τεχνική «δέχτω» ή «κούμπος με τη θαλόνα». Είναι χωρισμένος στα δύο και ένώνεται στο μέσο με «κτραντέ» από «τριτίρια» με χρυσόνημα. Η άριστη πλευρά στολίζεται με λαϊκά λουλούδια (γαρδόνια;) και τα μπαμπούκια τους ενώ η δεξιά με γαλάζια άνθη σε δύο τόνους του μπλέ. Το πάνω μέρος διακοσμείται με ήμικυκλικούς βλαστούς από καρή μεταξωτή κλωστή, στο εσωτερικό των οποίων έχει τοποθετηθεί τριχοί άλλους γιά να ένισχυθεί τό σχήμο και νά στέκεται στον άέρα. Από τούς βλαστούς κρέμονται λεπτεπίλεπτα λουλουδάκια σε άσπρο και γαλάζιο χαμπουάκι, από όπου προεξέχουν άνθησε λάλιποιέται κάτωσε σε ρόζ, άσπρο και κόκκινο. Έπιτύπωση προκαλεί ή θεματική δέξιατεχνία, στο πλέγμα των κόμπων με τη θαλόνα του ραβμάτος, γιά τή δημιουργία της «μπμπούκι», ιδιαίτερα εάν λάβουμε υπ' όψη τό μικρό μέγεθος του πουργιού, τό οποίο δεν ξεπερνά σε συνολικό πλάτος τά 10,5 εκ. και ύψος τά 14,5 εκ. Άριστηρά και δεξιά τό πουργί στολίζεται με «τριτίρια» από χρυσόνημα που άπολήγει σε μεταξωτές πρασινογάλαζες φουντίσες και σε δαντάκια από επιρροσμένο «τριτίρια». Στο κάτω μέρος τό πουργί σφαιρώνεται και άπολήγει σε πλούσια θύσανο από ίσια και κκατοσά τριτίρια».

Δωρήθηκε στη Βασίλισσα Βικτωρία τό 1845. Δωρά ή Βασίλισσα Μαργαρίτς τό V&A τό 1959.

3. T.236 - 1959. CT55635.

Constantinople, Purse, mid 19th century.

A fine example of Greek needle-point lace made up of fine, well-spun silk threads. The background is in natural sea colour, worked with the needle with rhomboid openings - ditchy or needle-made knot technique - and is divided into two. It is joined in the middle by a longish «atranas» (=centre-deux), of gold-thread «tritiro». The left side is decorated with white flowers (gardenias?) and their buds, and the right with little flowers in two shades of blue. The upper part is ornamented with semi-circular scrolls of brown silk thread which have been filled with horsehair to reinforce the design and to make it stand out. Hanging from the scrolls are delicate little flowers in white and blue bells, from which tiny calices in pink, white and red protrude. What is striking here is the admirable skill shown in the sewing of the needle-made knots in order to make the «thibala»; this is all the more impressive if we bear in mind the small size of the purse, the total width of which does not exceed 10.5 cm or its height 14.5 cm. On the left and right the purse is decorated with gold-thread «tritiro» which terminate in little green-blue silk tassels and in scalloping produced by appliqué «tritiro». At the bottom the purse is gathered, and terminates in a rich tassel of straight and curling «tritiro».

Given to Queen Victoria in 1845. Donated by Queen Mary to the V & A in 1959.

4. 2012-1876. CT55636.

Κρήτη, Κολέτο, Δαντέλες κοπανέλι, άτραντέδες, άκρη, 17ος-18ος αί.

Λινωμέταξο «ούγκιστο» ύφανση. Στολίζεται με λινές δαντέλες «άτραντέδες» πλεγμένες με τα κοπανέλια με στρωμένες στο χέρι λινές κλωστές στο φυσικό χρώμα. Στην άκρη ή δαντέλα φέρει αταυρούς και γλάστρες σε ζιγ-ζαγκ με γεωμετρική απόδοση. Παρόμοια σχέδια συναντούμε και σε βενετσιάνικο βιβλίο σχεδίων δαντέλας *Le Pointe Venetia* 1657. Από τεχνικής πλευράς ή σύνθεση μπορούσε να γίνει και στον άερα, δηλαδή με κοπανέλια, χωρίς όμως συγκεκριμένο σχέδιο και χωρίς να τοποθετηθούν σε όλο το πλάτος (παρά μόνο στις άκρες) οι απαραίτητες κορπίτσες έτσι ώστε να γίνει ή ταινία «άτραντές» ίσια. Στη συλλογή Thomas Sandwith υπάρχουν και άλλες κρητικές δαντέλες που είναι ένδοχρήμες πλεγμένες με τον ίδιο τρόπο, τεχνική «free-hand lace». Το «κολέτο» ήταν ένα είδος εσάρπας με την οποία οι κρητικές σκέπαζαν την πλάτη, τους ώμους και το στήθος. Σαν ένδοχματολογικό στοιχείο άπηχεί δυτικά πρότυπα και έμφανίστηκε στην Κρήτη περίπου το 1650 ενώ διατηρήθηκε κατά τόπους μέχρι το 1880. Ο όρος «σπαλέτο», που συνπαράγει με το όνομα «κολέτο», προέρχεται από τη βενετσιάνικη λέξη (*spalato*=πλάτη) και χρησιμοποιήθηκε στην Κρήτη από τον 16ο αί. Αν το «σπαλέτο» ήταν διακοσμημένο με πλήθος από δαντέλες το έλεγαν «κολέτο», από τη βενετσιάνικη λέξη (*colata*) που σημαίνει άρμασεία. [6]. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΙ ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ Θ. ΤΣΟΥΓΑΡΑΚΗΣ, *Η ιστορία και ή λαογραφία της Κρητικής φορεσιάς*, Αθήνα 1997]. Κόκκινα σπαλέτα συναντούμε έξέλλου και στα Κύθηρα τα οποία είχαν ιδιαίτερες σχέσεις με την Κρήτη. Στη συλλογή δαντελών του V&A υπάρχει επίσης ένα «σπαλέτο» (2014-76), συλλογή Thomas Sandwith- το οποίο όμως, μη έχοντας δαντέλες δεν συμπεριλαμβάνεται στην παρούσα μελέτη.

Συλλογή Thomas Sandwith.

4. 2012 - 1876. CT55636.

Crete, Koleto (shawl), Bobbin lace, atrantedes, akri (decorative edging), 17th - 18th century.

Linon-silk «ougbistes» (textile with stripes made of threads of differing thickness or quality). Decorated with linen «atrantedes» woven with bobbin in hand-twisted threads in their natural colour. On the edging the lace has crosses and flower pots in zig-zag, in a geometrical rendering. Similar designs are to be found in the Venetian book of lace designs *Le Pointe* (Venice 1657). From the point of view of technique, this composition could also have been created «in the air», that is, with «kopanelia» (bobbins), but without a specific pattern and without the guiding pins being inserted across the whole breadth, but only those at the edges necessary to keep the «atrantedes» length straight. There are other Cretan laces in the Thomas Sandwith collection in all probability produced by the same free-hand lace technique. The «koleto» is a kind of shawl with which Cretan women covered their back, shoulders and bust. As a vestimentary feature, it reproduces Western models and made its appearance in Crete in around 1650; it survived in places until 1880. The term «spalato», which co-existed with «koleto», comes from the Venetian word «spalato» (= something worn on the shoulder) and was used in Crete from the sixteenth century onwards. If the «spalato» was decorated with a wealth of lace, it was called a «koleto», from the Venetian word «colata», which means «armada», since it was adorned with an armada of lace [see IOANNIS AND THRASYBOULOS T. TSOUGARAKIS, *Η ιστορία και ή λαογραφία της Κρητικής φορεσιάς*, Athens 1997]. Red «spalato» are to be found on Cythera, which had close connections with Crete. There is also a «spalato» (2014-76) in the lace collection of the V & A, Thomas Sandwith Collection, which, however, since it is without lace, has not been included in the present study.

Thomas Sandwith Collection.

5. 2011-1876. CT55637.

Κρήτη, Κολέτο, Δαντέλες κοπανέλι, άτραντέδες, και άκρη, 17ος αί.

Λεπτό ύφανμα λινό με κέντημα που αποικονίζει γλόστρα, σήματα του άντρου της ζωής. Το κεντημένο αυτό ύφανμα, με την «πονητή» βελονιά είχε παλαιότερα χρησιμοποιηθεί για άλλη ίσως ενδυματολογική χρήση. Τα λωιδένια έχουν αποβλήσει με γαλάζιες και ροζ, πάλι μεταβιντές κλωστές και άστρμένα σφραγισμένα νήματα με την «αμμοπριστατή βελονιά», όπου ή καλή και άκαποή είναι ίδιας. Έπειτα βελονιά συνιστούσε κατ' έβηχην σε μακροσκοπικά κεντήματα ενώ τα άστρμένα σφραγισμένα νήματα είναι διαλεμένα με τη βελονιά «κοκκιάρης», ιδιαίτερα γνωστή στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή χρυσοκέντηση. Οι άκντέλες «άτραντέδες» που χρησιμοποιούνταν για να ενώσουν τα τμήματα του κεντητού ύφανματος έτσι ώστε να δημιουργηθεί το «κολέτο», είναι διαλεμένες με τα κοπανέλια με λινό, στριμμένες στο χέρι, κλωστές, επικεντημένες με άστρμένα και έπιχρυσωμένα άστρνήματα, σε γεωμετρικά ραβδωτά μοτίβα. Το ίδιο και ή φαρδύτερη ταινία «άκρη» με φαστινάκι» που σπύλιζε την παρυφή του «κολέτου». Τα χρυσήματα κατά τη βυζαντινή και ένωτική περίοδο έφθικαν στην Εβρώπη, αλλά και στην Κρήτη, από την Κύπρο.

Σύλλογί Θεσσα Σαββαθή.

5. 2011-1876. CT55637.

Crete, Kolo, Bobbin lace, atrantedes, and akri, 17th century.

Fine linen material, with embroidery showing a *fenestet* («glukta»), representing the *eye of life*. This embroidered textile had previously been used for another perhaps unknown purpose. The linens have been rendered in blue and pink, and silver wire threads, using the «double-needle» stitch, in which the front and the back are the same. The stitch is common for embroidery in Asia Minor embroideries, while the silver wire threads are worked with the «kamars» stitch, familiar in Byzantine and post-Byzantine gold embroidery. The lace «auntades» which are used to join the sections of the embroidered fabric in order to create the *kolo* have been worked with bobbins in hand-twisted linen threads, and have been embroidered with silver and silver-gilt threads, in geometrical rhomboid motifs, as has the broader «akri» length, trimmed with a small *foron*, which decorates the edge of the «kolo». Gold threads in the Byzantine and Venetian periods reached Europe and Crete by way of Cyprus.

Thessa Savvakhi Collection.

6. 2016-1876. CT55638.

Κρήτη, Κολέτο, Δαντέλες κοπανέλι, άτραντέδες, και άκρη, 18ος-19ος αί.

Έφανμα λινόμεταξο «κόγινο», ύφανμένο όπως και τα άλλα «κόγινα» ύφανματα στην άργολιά. Σπύλιζονται από ποικίλες «άτραντέδες», διαλεμένες με τα κοπανέλια, με λινό κλωστή και έπιχρυσωμένες με μετάξι σε κόκκινο και πράσινο. Τα πρωτότυπα σχέδια προέρχονται από την πλούσια θεματολογία του ύφαντού διακόσμηση για την στολισμή του σπιτιού (κλιμα, πατακιές, ποτακιές), που άτηγούν καθαρά την κρητική αισθητική. Το «κολέτο», στεφανωμένο με λεπτά κερδίνια («τασιάρια») άπορραμμένα έμπρός άριστερά και δεξιά στο ένα μέρος του «κολέτου».

Σύλλογί Θεσσα Σαββαθή.

6. 2016 - 1876. CT55638

Crete, Kolo, Bobbin lace, atrantedes, and akri, 18th - 19th century.

Linen-stk «oughino» fabric, woven like other «oughino» textiles, on the loom. It is decorated with «atrantedes» lengths worked with bobbins, in linen thread and then embroidered with red and green silks. The original designs come from the rich repertoire of woven ornamentation for the adornment of the home (klima, wau, towels), and clearly into Cretan aesthetics. The «kolo» was held in place, by fine cords («tsiarika»), woven on its front to left and right at the top of the «kolo».

Thessa Savvakhi Collection.

7.2013-76. CT55639.

Κρήτη, Κολέτο, Δαντέλες κοπανέλι, άτραντέδες και άκρι, 17ος-18ος αί.

Έργο «νήγιον» μεταξινό, άρραμμένο στην άργαλειό. Οι δαντέλες, «άτραντέδες» που τή στολίζουν άνήκει στην κατηγορία των κεντημένων δαντελών, οι οποίες θεωρούνται από τή προαιμότερα είδη δαντέλας και εξαγγελίουν τή δαντέλα «μέ τή βελόνια» «σητάβια» στη Πενετία. Αίτου τού είδους οι κεντημένες δαντέλες έντοπίζονται άρχικά στην Κύπρο αλλά και στην Αίγυπτο όπως μαρτυρεί ένα θεματικό δείγμα Φατμαδικής έποχής που άνήκει στον 10ο αί. (σάλλογη Μουσείου Μπενάκη). Ένώ στη Δύση έμφανίζονται άργότερα, στις άρχές τού 16ου αί. [βλ. βιβλίο σχεδίων «τηρητής βελονιάς» δολύσφαχτ τού 1524 και Λίλα Ντι Τσάβες εις ΤΑΤΙΑΝΑ ΙΩΑΝΝΟΥ-ΓΙΑΝΝΑΡΑ Κλειστούς Δαντέλες-Δαντέλα, Αθήνα 1986]. Έδώ, ο «κείαμος» σχηματίζεται μέ τήν «τηρητή βελονιά», δηλαδή κεντώντας σφραγτά τή στιγμήα και τή ύπόδοα τού ύφασματος χωρίς άφαίρεση των κλωστών τού «κείαμου» και θεμάει λευκαδίτικο κέντημα. Για τόν γεωμετρικό άθλιο διάκοσμο χρησιμοποιούνται λινή κλωστή και άσημονήματα. Ο «κείαμος» είναι έπιανετημένος κατά τόπους μέ τήν «περαστή βελονιά». Η άκρι τής κεντητής δαντέλας που στολίζει τήν παρυφή, διακοσμάται μέ δαντελέτα «κοπανέλι» μέ μεταξινόα κλωστής στή φυσική χρώμα και άσημονήματα. Πλάτος 5 εκ.

Σάλλογη Θεμα δαντελών.

7.2013 - 76. CT55639.

Crete, Koloeto, Bobbin lace, atrantedes and akri, 17th - 18th century.

Silk «nighion» fabric, made in an open weave on the loom. The lace («atrantedes») ornamentation belongs to the category of embroidered laces, which are considered to be among the earliest kinds and which foreshadowed «reticella» needle-point lace in Venice. Embroidered laces of this kind originally had their home in Cyprus - and in Egypt as an excellent example from the Fatimid period, belonging to the tenth century (Benaki Museum Collection), testifies. In the West they made their appearance at a later date, in the early sixteenth century (see Schönsperger's book of needle-made openwork designs of 1524, and Lila De Chaves in TATIANA - IOANNOU YANNOU, Greek Threadwork - Liza Lianos 1986). Here, the openwork background has been formed by the use of «trio» stitch, that is, by tightly embroidering the warp and woof of the fabric without removing the threads of the background, in a way which is reminiscent of the embroidery of Lefkada. Linen and silver threads have been used, in geometrical floral decoration. Embroidery has in places been added on top of the background by means of damming stitch. The embroidered lace is trimmed with bobbin lace of silk threads in their natural colour and scalloped with silver threads. Width: 5 cm.

Thomas Sandwith Collection.

8.2028-1876. CT55640.

Κρήτη-Σφακιά, Κολέτο, Δαντέλες κοπακίλι, άτραντέδες και άκρι, 17ος-18ος αϊ.

Μεταξωτό «ούγιωτό» ύφανση, κεντημένο με πολύχρωμες μεταξωτές κλωστές. Αναπαριστάται το δέντρο της ζωής και πλέγμα ρόμβων με γεωμετρική απόδοση. Τις ένωσης στολίζουν στενές λινές δαντέλες «άτραντέδες» με τα κοπακίλια πλάτος 1 εκ., από κάτω μέρος ή φαρδύτερος λινής «άτραντέες» με το «κρεστονάκι» δημιουργεί «άκρι» πλάτος 11 εκ. Με κόκκινα μετάλλα πλεγμένα τετραγώνια αναπαριστούνται στολίζονται γυναικείες μορφές σε ροζινοειδή απόδοση ένυ με πράσινο και μαύρο, διέφυγει έτσι ένάλλαξ και άνακασά τους ρόμβοι. Ό πρωτότυπος τύπος του πολύχρωμου κεντήματος στο ύφανση του «κολέτου» άπομαίνεται ύφανση κέντημα του άργαλειού και έχει μεταμορφωθεί έξολογιστικά σε «κρηκενική» βελονιά, ή ένοια άπρηχά καθαρά κρητική αισθητική. Γνώρισε ιδιαίτερη άδηγη κυρίως άπό τα μέσα του 20ού αϊ. και χρησιμοποιήθηκε στο κεντήματα άνακασά χρήση, κομπίνα, καθέματα μαβιλάρόκα κ.ά. Ό πικνός κίνος κεντητής πολύχρωμος διάκοσμος παραπέμπει και σε δυζαντικά μουσεία.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

8.2028 - 1876. CT55640.

Crete-Sfakia, Koleto, Bobbin lace, atrantedes and akri, 17th - 18th century.

Silk «ougioto» fabric, embroidered with multi-coloured silk threads. It shows the tree of life and a complex of rhombuses, rendered geometrically. The joints are decorated with narrow linen bobbin lace «atrantedes» (width: 1 cm.), while at the bottom, the broader linen «akri», with the little festoon («krestonaki») creates the akri. Stylised female figures rendered by rhomboids are represented by the use of alternately interwoven red silks, while green and black double-headed eagles alternate, with rhombuses between them (width: 3 cm.). The original type of multi-coloured embroidery on fabric of the «koleto» implies that woven on the loom, and was, with the passage of time, re-named «kretimnisi stich», reflecting purely Cretan aesthetics. It was especially popular from the mid-seventeenth century and was used in embroidery for household use: curtains, covers, cushions, etc. Such dense embroidered multi-coloured ornamentation is reminiscent of Byzantine mosaics.

Thomas Sandwith Collection.

9.2015-1876. CT55641.

Κρήτη-Σφακιά, Κολέτο, Δαντέλες κοπακίλι, άτραντέδες και άκρι, 17ος αϊ.

Ύφανση μεταξωτό «ούγιωτό». Τις ένωσης στολίζουν ποικίλες μεταξωτές δαντέλες, «άτραντέδες» με τα κοπακίλια» σε άκέρια σχέδια, χρώματα και τεχνικές, με παράδοση διάκοσμο. Η έξωτερική περιφέρη του «κολέτου» στολίζεται με συνενωμένες μεταξωτές δαντέλες πλεγμένες με τα κοπακίλια, σε έκρηυ και κόκκινο κεραμιδί, έπιανετημένες με άτραντέδες. Στο άκρη, άνω δεξιά, ή δαντέλα έχει θωλωσει άπό άσφαρητικά άγμα πηλ προσέθεταν ποικίλου χρώματος μεταξωτές κλωστές ή πειραματιζότανουσαν με ή,τι κλωστές είχαν στη διάθεσή τους. Αναπαριστούνται τριγωνικά στοιχεία σε μπλέ, καφέ, λαχρέι, πράσινο και έκρηυ με πρόχηρη απόδοση στην έκπαλαση.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

9.2015 - 1876. CT55641.

Crete-Sfakia, Koleto, Bobbin lace, atrantedes and akri, 17th century.

silk «ougioto» fabric. The joints are decorated with a variety of silk laces, «atrantedes» made with bobbins in different design, colours and techniques, with a strange ornamentation. The outer edge of the «koleto» is ornamented in with joined-up items of silk lace interwoven with bobbins, in ecru and brick-red, and then embroidered in silver thread. At the top left edge, the lace is clearly the work of more than one person, who added silk threads of various colours or experimented with whatever threads they had available. These represent triangular motifs in blue, brown, light green, darker green and ecru; the execution is rough and ready.

Thomas Sandwith Collection.

10. 2018-1876. CT55642.

Κωνσταντινούπολη, Δαντέλα, παρυφή πετσέτας, 18ος-19ος αί.

Υφασμα λινό, στολίζεται με αμφιπρόσωπα κεντήματα (ίδια καλή και ανάποδη), με μεταξωτά μονόκλιμα νήματα σε ροζ, γαλάζιο και πράσινο, τα οποία αναπαριστούν μπουκέτα με λουλούδια σε ρομβοειδή διάταξη. Το κάτω μέρος στολίζει δαντέλα με τα κοινά κλασικά κεντήματα με χρυσή νήματα. Σχέδιο με γλώσσες θύλακες προέλευσης πρόομου τύπου «Υόρσον» (Yorkton), πλάτος 4.5 εκ. Οι δαντέλες από χρυσά ή ασήμενα νήματα, κάνουν την εμφάνισή τους μετά τον 18ο αί. με ειδικά βελλικά σχέδια –Λυών 1549 και Βενετίας 1550. Οι δαντέλες αυτού του τύπου δουλεύονταν μόνο από άνδρες –που εργαζόνταναν στον ελληνικό χώρο καζαντζήδες– οι οποίοι χρησιμοποιούσαν γιὰ τή διαπλοκή των μεταλλικών συρμάτων μεγάλα τετρα κωνόβια, που έφθιναν έως και είκοσι εκατοστά μήκος.

Συλλογή Thomas Sandwith

10. 2018 - 1876. CT55642.

Constantinople, Lace, edging of a towel, 18th - 19th century.

Linon fabric, decorated with double-sided («αμφιπρόσωπα») embroidery (the same on the front and the reverse), with silk one-ply threads in pink, blue and green, showing bouquets of flowers in a rhomboid layout. The lower part is decorated with bobbin lace interwoven with gold thread. The design has scallops of Western origin, of an early toshon type. Laces employing gold or silver threads made their appearance after the sixteenth century in special books of design - Lyon 1549 and Venice 1550. Laces of this type were produced only by men (called «kazançides» in the Greek world), who used large bobbins, sometimes up to 20 cm. in length, for the interlacing of the metal wires.

Thomas Sandwith Collection.

11. T124-1911. CT55643.

Μαξιλαροθήκη, 17ος αἰ.

Αποτελείται από δύο ένωμένα και ραμμένα στο χέρι τμήματα μεταξινού «κούγιουτου», άραχνούφαντου ύφασματος, έπικεντημένου με μεταξινά και άσημονήματα που άπεικονίζουν λιλιαυδάκια, σε κάθετη διάταξη. Έντυπωση προκαλεί, ότι το ύφασμα αυτό δημιουργείται από τη συνένωση με «φιλοκέντι» (γιατί στο χέρι) κάθετων ταινιών, από τις οποίες οι φαρδύτερες φέρουν τόν διάκοσμο τών λιλιαυδιών και οι στενότερες μικρά μπουκετάκια. Οι ταινίες είναι συνενωμένες μεταξύ τους άναλλάξ και έπικεντημένες στις ένώσεις με μακρόνδρους από άσημονήματα. Το ύφασμα αυτής της μαξιλαροθήκης προέρχεται από άνακύκλωση παλαιότερου ύφασματος τή χρήση του οποίου άγνωρίζαμε. Την άκρη τής μαξιλαροθήκης στύλιζαν δύο είδη λιγών δαντελίων «άτραντάδες» με τή κοπανέλια. Η κάτω φαρδύτερη δαντέλα έχει γεωμετρική διάκοσμο έπικεντημένη με χρυσοκλωστή, στον «κάμπο» τής οποίας δημιουργούνται ρόμβοι που άπεχούν έπιχώριο διάκοσμο κρητικών ύφαντιών. Πλάτος 4,5 εκ.

Donated by Lady Egerton.

11. T124 - 1911. CT55643.

Pillowcase, 17th century.

The pillowcase consists of two pieces of silk «coughioto», gossamer fabric, embroidered with silks and silver threads representing little flowers, arranged vertically, sewn together by hand. It is striking that this fabric has been created by the joining by hand-stitching («φιλοκέντι») of vertical lengths, the broader of which are decorated with flowers and the narrower with little bouquets. These lengths are joined alternately and embroidered at the joints with silver-thread frets. The fabric of this pillowcase has been produced by the re-cycling of an older fabric whose use we do not know. The edging is ornamented with two kinds of lines bobbin lace «άτραντάδες». The bottom, broader, lace has geometrical decoration which has been embroidered on to it in gold thread, on the background of which rhombuses which reflect the local decoration of Cretan textiles have been created.

Donated by Lady Egerton.

12. *Circ. 141-1936. CT55644.*

Κύπρος, Μαντήλες, Δαντέλες με τή βελόνα, μπιμπύλες, 1900-1930.

Δύο μαντήλες σε άσπρο και ροζ σκούρο άραχνούφαντο βαμβακερό ύφασμα, με σταχλωτό φυτικό διάκοσμο από φύλλα, μπουκετάκια και λουλούδια σε άπλά χρώματα με μαύρο περίγραμμα. Οι άκρες στολίζονται με τρισδιάστατη δαντέλα «με τή βελόνα» με άθιστα στοιχεία («μπιμπύλες») από λεπτεπίλεπτα φύλλαράκια, κομπανούλες και άλλα λουλουδάκια δουλεμένα με λεπτότατα, πολύχρωμα, μεταξίνα νήματα, πλάτος 2 εκ. Το γυρόπλεγμα με τις «μπιμπύλες», από τετράγωνο «στουπέντι» (άσπρο βαμβακερό μαντήλι), γινόταν και επί Ήνωμενότητας (χειρόγραφο Κατζούρηου III φιλ. 65α).

Άγροά και Α. Γ. Ξακνάκη

12. *Circ. 141 - 1936. CT55644.*

Cyprus, Scarves, Bibbles, needle-point lace, 1900 - 1930.

Two scarves in *ecru* and *dark pink* gauze-weave cotton fabric with *print* vegetal decoration consisting of leaves, bouquets and flowers in soft colours with a black outline. The edging is ornamented with three-dimensional needle-point lace with floral features («bibles»), consisting of delicate little leaves, bells and other small flowers worked in very fine, multi-coloured silk threads (width: 1 cm.). Edging the square «stoupeniti» (white cotton scarf) with «bibles» was also practised under Venetian rule (Katzourbeni Ms. III, fol. 65r).

Enthuse, Mrs A. G. Xenakli

13. T.133-1962. CT55646.

Κύπρος, Δειγματολόγιο, Δαντέλες με τή θελίνα, μπιμπίλες, μέσα 20ού αι.

Πάνω σε λινό κρουστό «κάματο» δεκαεξή είδη από πολύχρωμες και εξαιρετικά λεπτοβουλεμένες μεταβιτές «μπιμπίλες» με πλήθος από φυτικά θέματα και ποικιλία υφάντων. Τριαντάφυλλα, παντόδες, κόκκινη κρίσι, γιαστριά, γριλόντες και άλλα φανταστικά παραδείσια λουλούδια στηρίζονται και πλέκονται με τή θελίνα σε μία ειδικία, που δημιουργείται με επάλληλες σειρές κόμπιων με τή θελίνα από πράσινα μετάξια, που υποδηλώνει το έδαφος. Ή ειδικία αυτή ένοσχύεται άλλοτε με τριχιά αλόγου και άλλοτε με λεπτό αποτόλινο σύρμα. Αυτό του τύπου οι δαντέλες «με τή θελίνα» θαυματούνησαν κυρίως στην ανατολική λακάνη της Μεσογείου –Κύπρο, παράλια Μικράς Ασίας– αλλά και στην κεντρική Ελλάδα. Θεωρούνται δαντέλες καθαρά ελληνικές και στέλνουν μαντήλες του κεφαλιού ή γυναικεία μακρά φέσια. Η τουρκική έκδοχή της «μπιμπίλες» ονομάζεται «ορη» από τό ελληνικό «ορη».

Donated by Tsouli.

13. T.133-1962. CT55646.

Cyprus, Sampler, Bibbles, needle-point laces, mid 20th century.

On a densely-woven linen background, 16 kinds of multi-coloured and exceptionally finely-worked silk «bibles» with a host of vegetal motifs and a variety of knotted apports. Roses, jessies, tulips, jasmín, garlands and other imaginary flowers of paradise have been fixed and are worked with the needle in a straight line which has been created by successive series of needle-made knots of green silks, representing the ground. This line has been reinforced at some points with horsehair and at others with a fine steel wire. Needle-point laces of this type were produced chiefly in the eastern Mediterranean, Cyprus, the Asia Minor coast and Central Greece. They are considered to be purely Greek laces and decorated headscarves and the small faces worn by women. The Turkish version of the «bibles» is called «ορη» from the Greek «ορη».

Donated by Ms Tsouli.

14. T.132-1962. CT55645.

Κύπρος, Δειγματολόγιο, Δαντέλες με τή θελίνα, μπιμπίλες, μέσα 20ού αι.

Πάνω σε λινό κρουστό ύφασμα δεκατέσσερα είδη από λεπτεπίλεπτες «μπιμπίλες» αφηλαττες τέχνης. Δουλεμένες με μεταβιτή κλωστή, σε πλούσια ποικιλία χρωμάτων, σχεδίων και κόμπιων «με τή θελίνα». Αναπαριστώνται λουλούδια διαφόρων ειδών, μπουκετάκια αλλά και φάρια, λιονταράκι όρθιο, γαζίες, μαργαρίτες, φρούλες, θένδρα και κάρτα με λουλούδια. Έντυπωσιή προκαλεί ή αφηλαττε τέχνη και τεχνική, αλλά και ή καλλιτεχνική δεξιότητα, στη ρεαλιστική απόδοση των θεμάτων, λαμβανόμενου υπόψη του εξαιρετικού μικρού πλάτους των δαντελών που κυμαίνονται από 0,5 εκ. έως ή εκ.

Donated by Tsouli.

14. T.132-1962. CT55645.

Cyprus, Sample, Bibbles, needle-point laces, mid 20th century.

The densely-woven linen background bears 14 kinds of delicate bibles, of superb artistry. They have been worked with silk thread in a rich variety of colours, designs and needle-made knots. They represent flowers of different kinds, little bouquets, fishes, a little upright lion, acacias, daisies, strawberries, trees, and vases of flowers. The incomparable art and technique and the artistic skill displayed here in the realistic rendering of the subjects are deeply impressive, particularly if the exceptionally small width of the laces - between 0.5 cm and 1 cm. - is borne in mind.

Donated by Ms Tsouli.

15. T&D17 to b-1887. CT55647.

Κύπρος, Γιακάς και μανσέτες, Δαντέλα με τή βελόνα, μπιμπίλα, 1880.

Λεπτοπλάστη δαντέλα δουλεμένη με μονόκλωνο ματάκι στο φυσικό χρώμα του κού. Τα φυλλάκια και οι γλοσσίστιες έχουν σκεπαστεί με τή βελόνα και τή βελούδα με τή στερογυμωμένα ένδια πέταλα θαμίζουν γαρβάνια. Έργα τής Κυπρίας Έλενης Αντωνιάδη που παρουσιάστηκε στην έκθεση τής Αγγλικής Κοινοπολιτείας και τών Ίνδιων, στο Λονδίνο τό 1886. Διάμετρος γιακά 31 εκ. και μανσέτας 22 εκ.

Δουράει του Δ. Παριζή.

15. T&D17 to b-1887. CT55647.

Cyprus, Collar and cuffs, Bibila, needle-point lace, 1880.

Delicate lace worked in single-flyall in its natural colour of actu. The little leaves and the scalloping have needle-made pieces. The flowers with nine rounded petals resemble garbancias. The work of Eleni Antoniadis of Cyprus, it was displayed at the British Empire and India Exhibition, held in London in 1886. Diameter of collar: 31 cm., of cuff: 22 cm.

Described by Mrs D. Parisis.

16.16 to b-1887. CT55648.

Κύπρος, Γιακάς και μανσέτες, Δαντέλα με τή βελόνα, μπυμπύλα, 1880.

Τρισδιάστατη δαντέλα εξαιρετικής τέχνης με μονόχρωμο μετάξι στο φυσικό χρώμα έκερού. Θυμίζει από πλευράς τεχνικής απόδοσης τις δαντέλες είκ. η. Όμοιος εδώ τα λουλούδια και ο φυτικός διάκοσμος είναι διαφορετικής. Έναλλάξ φανταστικό λουλούδι και εξαπέταλο με τριγωνική απόδοξη. Τα μπουμπούκια θυμίζουν στιλάκιαρμένα γαρύφαλλα. Έργα της Κυπριακής Έλένης Αντωνιάδη. Διάμετρος γιακά 31 εκ. και μανσέτας 22 εκ.

Δωρεά του Δ. Παρθή.

16.16 to b-1887. CT55648.

Cyprus, Collar and cuffs, bibila, needle-point lace, 1880.

Three-dimensional lace of single-ply silk in its natural ecru colour. In terms of the technique, it is reminiscent of the laces fig. 15. Here, however, the flowers and the floral decoration are different. An imaginary flower alternates with one of six petals with triangular tips. The buds look like stylised carnations. Work of Helen Antoniadis of Cyprus. Diameter of collar: 31 cm.; of cuffs: 22 cm.

Donated by Mr D. Parthé.

17. Misc. 54-1920. CT55650.

Άκρη, δαντέλα με τή βελόνα, μπυμπύλα, 1900-1920.

Μεταξωτές κλωστές στο φυσικό χρώμα έκερού. Παζο με λουλούδια και άνθημας φυλλοφόρος διάκοσμος, έναλλάξ. Παρόμοια δαντέλα «μπυμπύλα» από την Κωνσταντινούπολη που χρονολογείται στον 19ο αϊ. για τον στολισμό γυναικείου πουκαχίσου, αλλά με λινή κλωστή, βρίσκεται και στις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη.

Αρχαίονη προέλευσης.

17. Misc. 54 - 1920. CT55650.

Akri, Bibila, needle-point lace, 1900 - 1920.

Silk threads in the natural ecru colour. A row of flowers and vegetal foliated decoration alternate. There is similar «bibila» lace, from Constantinople and dating from the nineteenth century, for the ornamentation of a woman's shawl, but with linen thread, in the collection of the Benaki Museum. Width: 4 cm.

Origin unknown.

18. 15-1887. CT55649.

Κύπρος, Δαντέλα με τη βελόνα, Θυρεός της Μεγάλης Βρετανίας, μέσα 19ου αϊ.

Θαυμάσιο δείγμα κυπριακής δαντέλας «με τη βελόνα», διατηρημένη με μεταβινωτές κλωστές στο φυσικό χρώμα και με ιδιαίτερα μεγάλη ποικιλία κόμπων, οι οποίοι δημιουργούν την τρισδιάστατη ρεαλιστική απόδοση. Αριστερά και δεξιά του στήματος, λιοντάρι και μονόκερος. Έπάνω διακρίνονται τα αρχικά V&R-Victoria Regina (Βασίλισσα Βικτωρία). Γύρω από τον θυρεό διαβάζουμε -HONI SOIT-(QUI) MAL Y PENS- (Υποτιμηστέος δε είναι αυτός που σκέφτεται πονηρά), λόγια που χρησιμοποίησε ο Έδουαρδος Γ΄ της Αγγλίας το 1348, για να προστατεύσει την κόμισσα του Σαλisbury από τον περιγέλο των αλλοκώων όταν της έπεσε η καλτσόδετα, ιδρύοντας έκτοτε την τάξη του παρυσίμου της περσινιάδος «*order of the garter*»). Έδώ πρέπει να επισημανθεί ότι η κλέκτρα της δαντέλας παράδειξε, προφανώς από άγνοια, τη λέξη QUI. Κάτω διαβάζουμε DIEU-ET-MON-DROIT (Ο ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΜΟΥ). Οι Άγγλοι είχαν, την εποχή εκείνη, μιλήσει γαλλικά. Η δαντέλα είναι έργο της Κυπριακής Έλένης Αντωνιάδη και άπτεχει την μακραίωνη παράδοση και ιδιαίτερη δεξιοτεχνία στην εκτέλεση της κυπριακής δαντέλας. Παρουσιάστηκε στο περίπτερο της Κύπρου στην παγκόσμια έκθεση έκθετη της Αγγλικής Κοινοπολιτείας και των Ινδών, στο Λονδίνο το 1886. Έξέλλου, η ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ στο βιβλίο της, *Η Ασιακή Τέχνη της Κύπρου* μας πληροφορεί ότι τέτοιες πλώσιες «πιπύλες» σαν γνήσιες έλληνικές δαντέλες, έπαιζα ραμμένες γύρω σε άσπρο λεπτό μεταβινωτό ποικάμισο, ο πρώτος Άγγλος άρμολτής στη Βασίλισσα Βικτωρία. Η Βασίλισσα δέ, φαίνεται ότι τόσο ένθουσιάζτηκε, ώστε ζήτησε, ή έθεα κοπέλα από τη Λευκωσία, να της φιλοτεγήσει άλλα δύο παρόμοια ποικάμισα. Μήπως έπρόκειτο για την Έλένη Αντωνιάδη; Μήκος 11 εκ. και πλάτος 7 εκ.

Δωρεά του Δ. Πιερίδη.

18. 15-1887. CT55649.

Cyprus, Needle-point lace. Coat of arms of the United Kingdom, mid 19th century.

A fine example of Cypriot needle-point lace, worked with silk threads in their natural colour, with a particularly large variety of knots, which produce the three-dimensional realistic effect. To the left and right, respectively, are the lion and the unicorn. Above, the initials VR (Victoria Regina - Queen Victoria) can be seen. Around the crest is the inscription HONI SOIT (QUI) MAL Y PENS[E] (shown be he who thinks evil of it), words used by Edward III of England in 1348 to protect the Countess of Salisbury from the ridicule of the courtiers when her garter fell down; he subsequently established the Order of the Garter. Here it should be noted that the embroiderer, presumably out of ignorance, has omitted the QUI between SOIT and MAL. Below we can read the words DIEU ET MON DROIT (God and my right). The English nobility of that period spoke French. The lace, the work of Eleni Antoniadou of Cyprus, reflects the long tradition and special skill in execution of Cypriot lace. It was exhibited in the Cyprus pavilion at the British Empire and India Exhibition, an event of international importance, held in London in 1886. Angeliki Hatzimichali in her book *The Asiatic Art of Cyprus*, tells us that such rich «pipiles», as genuine Greek laces, were not seen as trimming around a white fine silk shift by the first British High Commissioner to Queen Victoria. The Queen seems to have been pleased with it, since she ordered two more similar shifts from the same girl from Nicosia. Could this have been Eleni Antoniadou? Length: 11 cm.; width: 7 cm.

Donated by Mr D. Pieridis.

19. T.228-1953. CT55651.

Δαντέλα με τή βελόνα, Ταινία φαρδιά με μπιμπίλες, μέσα 19ου αϊ.

Λεπτά πολυχρόμα μεταξινότα άνθια και μπιμπιλιές διακοσμημένα με τή βελόνα», ελληνικού τύπου δαντέλες «μπιμπιλιές», στολίζουν μεταξινότα κοίχρωτά λευκό ύφασμα, κομμένο σε φαρδιά ταινία μεγάλης μήκους για τον στολισμό γυναικείας κόμμωσης, δυτικού τύπου. Αξιοπαρασηκτό είναι ότι χρησιμοποιήθηκαν ελληνικά διακοσμητικά στοιχεία (μπιμπιλιές) για δυτικού τύπου ενδυματολογική χρήση. Η ταινία αυτή δένεται γύρω από τον κότσο ψαλά και οι άκρες της, λίγο φαρδύτερες, έπαιρταν από αριστερά και δεξιά. Συνήθως οι ταινίες αυτές (Pair of Lappets) γινότανσαν από όλημακρες ή λευκές δαντέλες δυτικού τύπου (κυρίως chantilly), και χρησιμοποιήθηκαν στη Δύση από τον 16ο αϊ. έως και τον 19ο. Έ ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι η συγκεκριμένη ταινία-κορδέλα δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ.

Δωρεά και Γ. Ροδοκανάκη.

19. T.228 - 1953. CT55651.

Needle-point lace, Broad length with bibbles, Mid 19th century.

Five multi-colored needle-made silk flowers and bouquets, Greek-type lace «bibbles», decorate a white silk «oughisto» fabric, cut in a long broad band for the Western-type dressing of a woman's hair. It is worth noting that Greek decorative features («bibbles») have been used for vestimentary use of a Western type. This length would have been tied round the top of the wig, and its ends, a little wider, would have hung down to the braze, left and right. Usually, these lengths (a pair of lappets) were made of completely black or white lace of a Western type («Chantilly»), and were in use in the West chiefly in the nineteenth century. It is an interesting fact that this particular length has never been used.

Donated by Mrs G. Rodokanaki.

20. T.203-1963. CT55652.

Πουγγί, Δαντέλα με τή βελόνα, μέσα 19ου αϊ.

Το πουγγί αποτελείται από ταινίες διακοσμημένες με μεταξινότα νήματα σε έπαιρο και τεχνική κοίχρωσι με τή βελόνα». Στολίζονται με άνθια και «μπιμπιλιές» μεταξινότες, σε κόκκ, γαλάζιο και μωβ. Οι ταινίες ένωονται μεταξύ τους με «άτραντά» από «τσιτίρια». Στο κάτω μέρος, θύλακος από «τσιτίρια» με χρυσόνημα ύφαισμα έξαιδωμένο σε αρκετά σημεία που σημαίνει ότι δεν ήταν «ταλάσκο», δηλαδή από γνήσιο χρυσό.

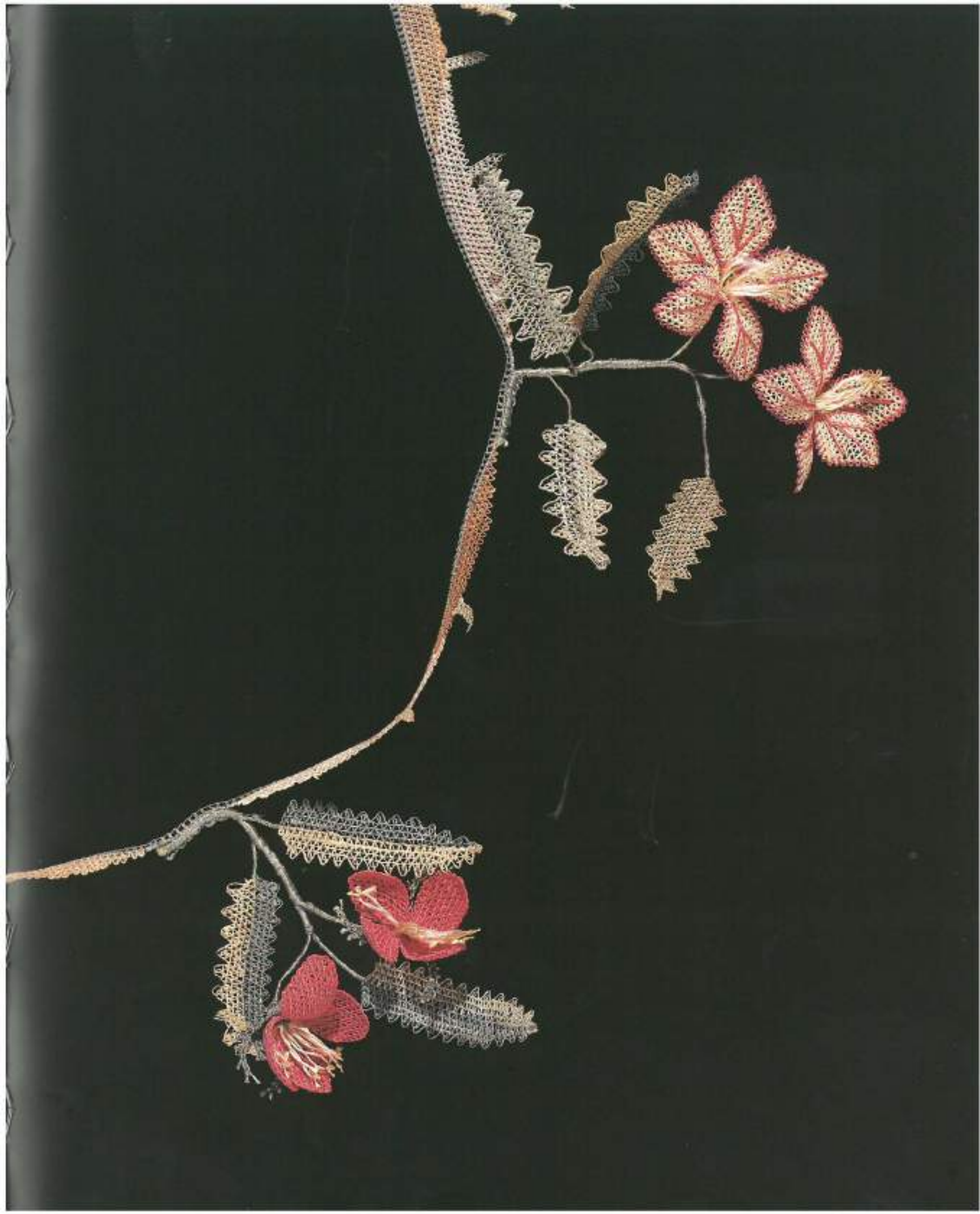
Δωρεά Miss E.E.Hunter.

20. T.203 - 1963. CT55652.

Purse, Needle-point lace, Mid 19th century.

This purse consists of lengths worked in silk threads on cotton with the needle-made knots technique. These are decorated with silk «bibbles» in the form of little flowers in pink, blue and mauve. The lengths are joined together with an «atranta» of «tsitiria». At the bottom, a gold-wire mesh is corded at a number of points, showing that the gold was not «telato», that is, genuine.

Donated by Miss E.E.Hunter.

21.320-1903. CT55653.

Κύπρος, Άκρη, Μπιμπίλα, μέσα 19ου αί.

Λεπτομέρεια μεγάλου μήκους, εξαιρετικής τέχνης, τρισδιάστατη δαντέλα με τη βελάνκα «μπιμπίλα», δουλεμένη με μεταξωτές κλωστές σε μεγάλη ποικιλία κόκκινων, χρωμάτων και άθλων στοιχείων. Για το στέρεγμα στην άκρη περνάει σε όλο το μήκος λεπτότατο ασπράκινο σύρμα. Το ίδιο και για τα έντυπα μπουκέτα, τα λουλούδια, τα φύλλα και τις φραουλίσσες. Δημιουργήθηκε πιθανότατα για τον στολισμό μαντίλας. Πλάτος 6 εκ. Ανάσθη «μπιμπίλα» 19ου-20ού αί. Εξίσταται και σε συλλογή του Μουσείου Μπενάκη.

Ληφθεί από Έμπορο.

21.320 - 1903. CT55653.

Cyprus, Akri, Bibila, Mid 19th century.

A detail of a large length of exquisitely worked three-dimensional needle-point lace «bibila», worked in silk threads in a great variety of knots, colours and floral motifs. To fix it to the «akri», a very fine steel wire passes throughout its length. The same is true of the relief bouquets, flowers, leaves and little strawberries. It was in all probability made for the adornment of a scarf. The «bibila» has a width of 6 cm. The Benaki Museum collection possesses a similar «bibila», of the nineteenth - twentieth century.

Reckoned from a trader.

22.1988-1876. CT55654.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 17ος αί.

Σπάνιες και άκρως ενδιαφέρουσες λευκές δαντέλες, δουλεμένες με τα κοπανέλια μας δίνουν πολλές πληροφορίες για τις κοινωνικοοικονομικές και ενδυματολογικές συνθήκες στην ένοικιαζόμενη Κρήτη. Απουσιάζονται γυναίκες που χορεύουν με τα χέρια πιασμένα στις παλάμες, σε διάταξη ανοιχτού κύκλου, όπως παρατηρείται στο σύνολο σχεδόν των ελληνικών παραδοσιακών χορών (βλ. και σε κεντημένη πεσοστά «κατλημαντίλα» της Αστυπάλαιας -Συλλογή Μουσείου Μπενάκη). Η μία δαντέλα είναι πληρημένη με λινή στριμμένη στο χέρι κλωστή, στο φυσικό χρώμα και η άλλη φέρει τις ίδιες γυναικείες φερούρες που τοιάζονται όμως με επικεντρωμένο μεταξωτό περίγραμμα σε κόκκινο, κίτρινο και γαλάζιο. Έντυπιση προκαλεί η προσπάθεια και στις δύο δαντέλες, να αποδοθούν με κλίβητες γραμμώσεις οι πλούσιες πτυχώσεις της φούστας (κρητικά κοσκαλίτσες). ενώ διακρίνεται και το επανακείμε με το βαθύ νεκρόλιπ «παύλα» ή «σακάκι» (ίσως, στα βενετσιάνικα σήμαινε πανοκίριμ, λεζικό Βοερί Βίεττινε. *Dizionario del dialetto veneziano Venezia 1829*) που δείχνει την επαναστατική μεταρρύθμιση της όμοια επίβαλαν οι Κρητικές, κόβοντας στη μέση τον δυτικού τύπου, μακρύ επενδύτη («φομαπάλι φουστάνκι»).

Συλλογή Thomas Sandwith.

22.1988 - 1876. CT55654.

Crete, Akres, Bobbin lace, 17th century.

Rare and extremely interesting linen lace items, produced with bobbins, which provide us with a great deal of information on socio-economic and vestimentary conditions in Venetian-occupied Crete. They give us a picture of women who danced holding each other's hands in an open circle, as is the case with almost all Greek traditional dances (see also an embroidered towel from Astypalaea in the Benaki Museum). One lace has been made with hand-twisted linen thread in its natural colour, and the other has the same female figures, but here emphasised with a silk outline embroidered on to it in red, yellow and blue. The effort which has been made in the case of both items to render the rich drapery of the skirt (Cretan «kokkalitses») is striking, while the blouse with its plunging décolletage - «talla» or «sakkas» (sacco in the Venetian dialect meant «Mousse» - Giuseppe Boerio, *Dizionario del Dialetto Veneziano, Venice 1827*) - is clearly discernible and shows the revolutionary change which Cretan women had introduced by cutting the Western-type coat (nikali fuustani) in two in the middle.

Thomas Sandwith Collection.

23. 1924-1876. CT55655.

Κρήτη, Δαντέλα τρητή, 17ος-18ος αι.

Ιδιαίτερα σημαντική στενότερη δαντέλα, πρώιμος τύπος κεντημένου δαντέλιου, με θεματολογία και αισθητική καθαρά κρητική. Πάνω σε λινό άραιωμένο κάμπο δημιουργούνται με γαλάζια μετάξι μικρές τρίτες με την «τυλιχτή» ή «χτυτή» βελονιά, θηλαστή χωρίς ξόρτιασμα του «κάμπου». Απεικονίζονται, κυρίως τριμάστιο με άνοιγματα τὰ πανιά, με πανικέντημα περσικό «μέ τη βελονιά» κυρίως σε ροζ και μπλε σκούρο, δύο άνθη, ροζέτες και σπυρίδες. Στην άκρη, επιρριμμένη λεπτή δαντέλα «κοσκουλί», με χρυσόσημα (σύρμα). Στην Κρήτη, το μεταλλικό χρυσό ή άσημένιο σύρμα, ένομαζόταν «πέλι» και η περιέλιξη χρυσής ή αργυρής μεταλλικής ταινίας γύρω από μία μεταξωτή κλωστή, θηλαστή το χρυσόσημα ή αργυρόσημα, ένομαζόταν «σύρμα», Πλάτος 3 έε.

Σύλλογη Thomas Sandwith

23. 1924 - 1876. CT55655.

Crete, Triti (needle-made openwork) lace, 17th - 18th century.

A particularly important, narrow, early type of embroidered lace, with purely Cretan motifs and aesthetics. It is in «trypiti» stitch (needle-point which makes a perforated background), that is, without pulling out the threads of the background on a woven ground of gossamer linen. It shows a three-masted ship with its sails spread, with embroidery on it produced by a double darning stitch in pink and dark blue, and two flowers, rosettes, and millipedes. On the edge there is fine appliqué bobbin lace with gold thread («syrima» - wire). In Crete, gold or silver metal wire was called «peli», and the winding of a gold or silver metal band around a silk thread, that is, gold thread or silver thread, was called «syrima». Width: 3 cm.

Thomas Sandwith Collection.

24. 1924 D.1-1876. CT55656.

Κρήτη, Δαντέλα τρητή, 17ος-18ος αι.

Πάνω σε «κάμπο» από πρώτης ποιότητας λινό «κοσκουλί», επιρριμμένο στο χέρι, και χρυσόσημα. Ο δακτύλιος με μετάξι, άπεικονίζεις και εδώ γαλάζια ή γαλάζιο που άρραιώνει με άνοιγματα τὰ πανιά «alla latina». Μετά την πρώτη πτώση της Κωνσταντινουπόλεως στους Λατίνους, το 1204, οι Βενετοί και οι Γενουέζοι συνέχισαν το έμποριο που είχαν στα χέρια τους οι Βυζαντινοί, μεταφέροντας από το Ήρακλειο της Κρήτης στη Βενετία και τα άλλα έμπορικά κέντρα της Δύσης, ύφασματα και πρώτες ύλες, όπως νήματα βαμβακερά και μεταξωτά, καθώς και άλλα νήματα πλεγμένα με φυλλόμορφα σχέδια («datelli») που ενδεχομένως παραπέμπουν σε δαντέλες. [Βλ., Lettere di Mercanti a Pignol Zucello a cura di Raimondo Menazzo della Rocca (1336-1350) και Archivio Privati Venezia (1957) σελ. 90 και 124]. Ένω άργότερα πολλά είδη ύφασμάτων και δαντέλων, που άναπτύχθηκαν με θεαματικό τρόπο και θαυμάσια τέχνη στη Δύση κατά την Αναγέννηση, εισάγονται αντίστροφα πλέον στα νησιά του Αιγαίου, οι κάτοικοι των οποίων ήθελαν, για κοινωνικοοικονομικούς λόγους και με γνώμονα την τοπική αισθητική και παράδοση, δεν ακολουθούσαν πάντα πιστά τις δυτικές ενδυματολογικές εξελίξεις.

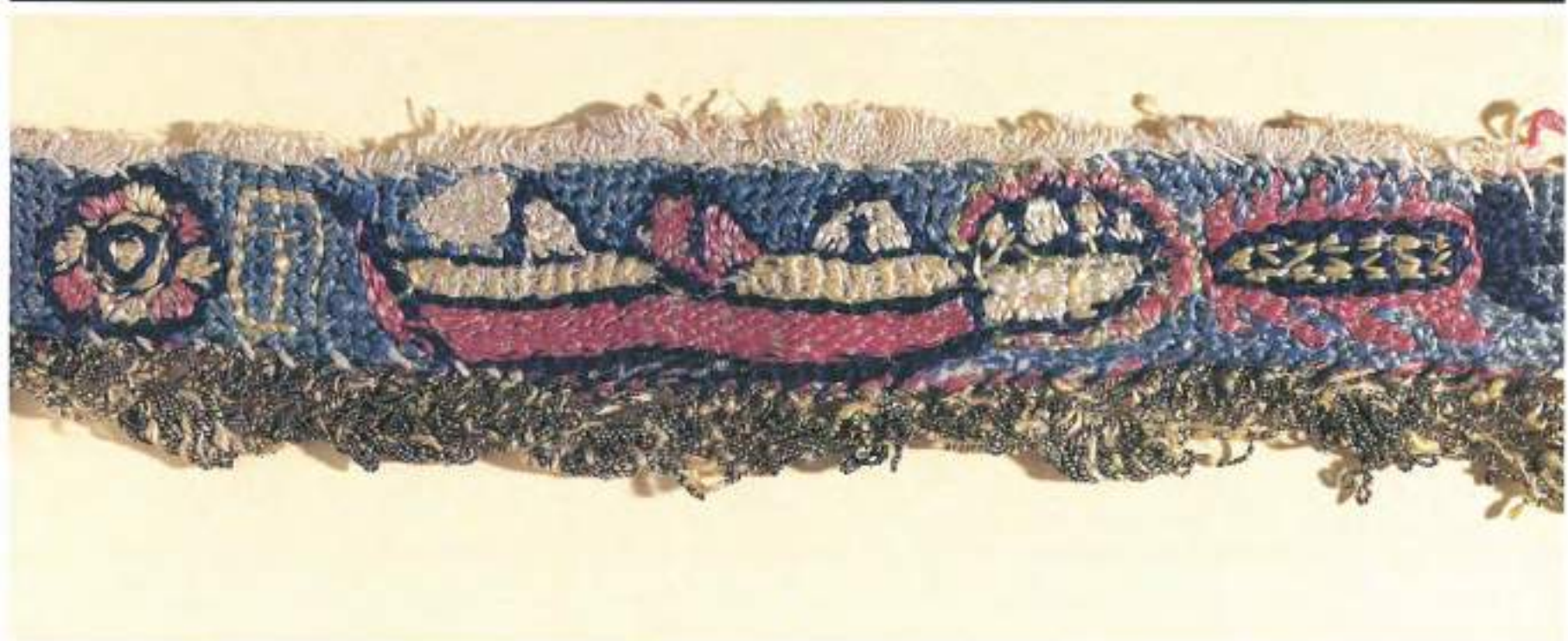
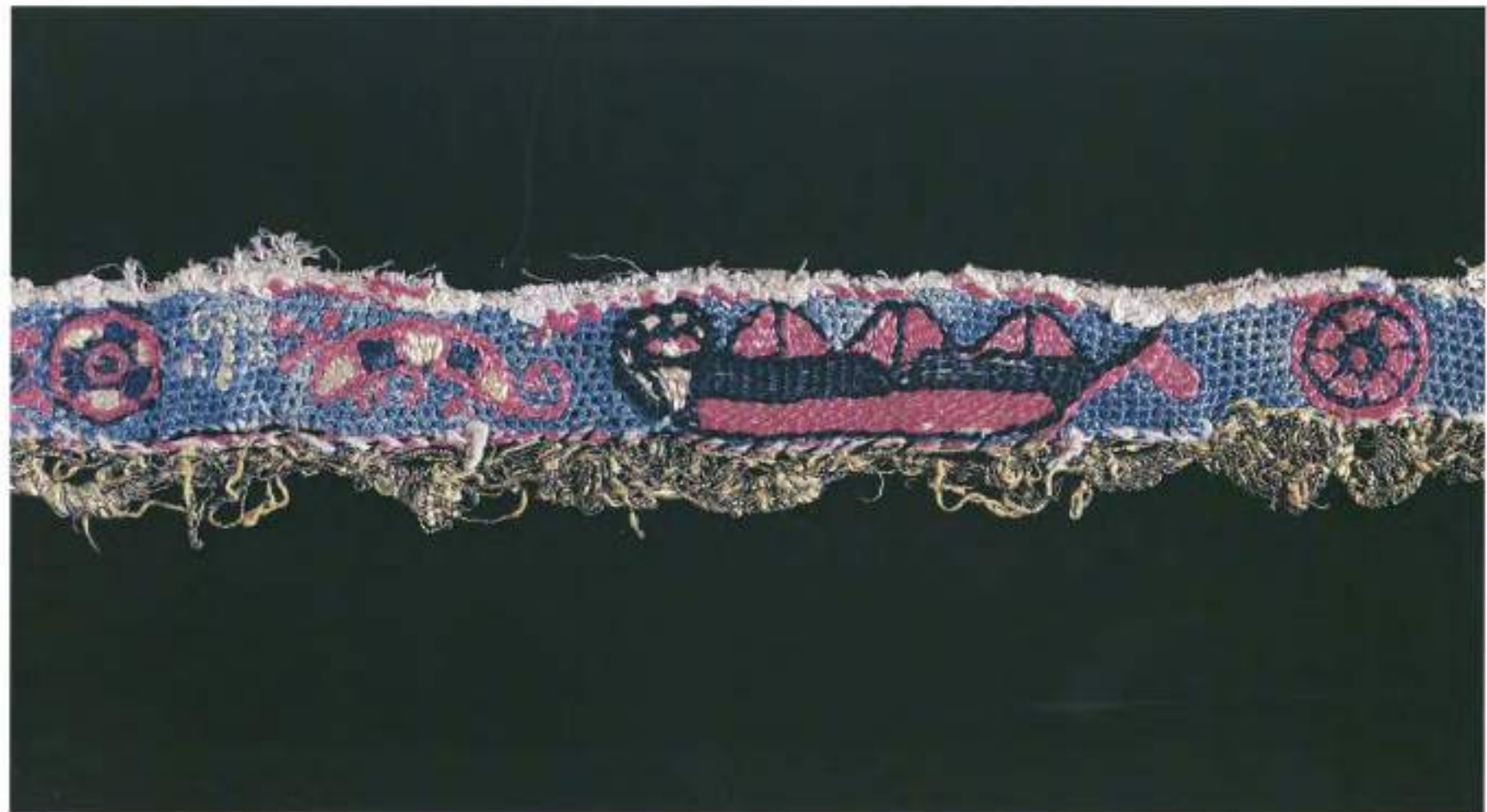
Σύλλογη Thomas Sandwith

24. 1924. D.1 - 1876. CT55656.

Crete, Triti lace, 17th - 18th century.

Needle-made openwork lace, on a background of top-quality, hand-twisted flax («skouli») and gold thread. Here also the decoration in silk shows a galley or galleon sailing with sails spread «alla latina». After the first fall of Constantinople to the Latins in 1204, the Venetians and Genoese carried on the trade which the Byzantines had had in their hands, transporting inter alia fabrics and raw materials such as cotton and silk threads, together with other threads woven in leaf-shaped patterns («datelli»), which probably suggests that they were laces, from Iraklio in Crete to Venice and the other commercial centres of the West [see Lettere di Mercanti a Pignol Zucello a cura di Raimondo Menazzo della Rocca (1336 - 1350), Archivio Privati Venezia (1957)]. Later, many kinds of fabric and lace, which developed spectacularly and were produced with superb workmanship in the West at the time of the Renaissance, were now imported, reversing the process to the islands of the Aegean. Their inhabitants, however, for socio-historical reasons, and as the criterion of local aesthetics and tradition, did not follow faithfully Western vestimentary developments.

Thomas Sandwith Collection.

25. 1968-1876. CT55657.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Δαντέλα «άκρη» με τὰ κοπανέλια, με λινή από χέρι στριμμένη κλωστή από φυσικό χρώμα. Σχηματίζονται γεωμετρικοί ρόμβοι επικεντρωμένοι με μεταξωτές κλωστές σε μπλέ, κίτρινο, κίτρινο, γαλάζιο, μπλέ και πράσινο πάλι αναδεικνύουν τὰ ρομβοειδή σχήματα και τόν τρόπο που επικεντρώνονται από την παραστή βελανιά, οι πρωτότυπες κρητικές δαντέλες «κοπανέλι». Το μοτίβο τών ρόμβων είναι δανεισμένο από τόν διάκοσμο τών ύφαντών (πατανίος, κίλιμα, θουργιάλια). Οι λεπτές γλωσσίσσες στις άκρες δείχνουν ότι στόλιζε παρυφή, δηλαδή «άκρη».

Σύλλογή Θεμα Σανδώνη.

25. 1968 - 1876. CT55657.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

A bobbin lace «akri» in hand-twisted linen thread in its natural colour. It has geometrical rhombuses embroidered on to it with silk threads in blue, red, yellow, light blue, brown and green: these bring out the rhomboid panels and the way in which original Cretan bobbin laces were embroidered with darning stitches. The motif of rhombuses is borrowed from the decoration of textiles (mats, kilims, bags). The delicate little scallops on the edges show that this was meant to decorate the edging, that is, it was an «akri».

Thema Sandoni Collection.

26. 1986-1876. CT55658.

Κρήτη, Δαντέλα κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Λινή δαντέλα «κοπανέλι», «άφραντες», από φυσικό χρώμα. Το κρητικοειδές μοτίβο με την τεχνική «πανόκι» ή «πιουκί» είναι επικεντρωμένο από περιγράμμα με κίτρινη, κίτρινη και μπλέ μεταξωτή κλωστή. Σχεδιαστικά άπαιχτι παρεμφερή αναγεννησιακά διακοσμητικά στοιχεία και δαντέλα δυτικού τύπου Μιλάνου (Milan). Ανάλογα έλικόφυλλα σχέδια πάνω σε στικτό «καίμπου» εντοπίζονται και στο διάκοσμο φοροστέραιου εικόνας τού ζωγράφου ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΡΑΝΕ, Ό Άγιος Μάρκος, 1667, Μουσείο Μπενάκη, Είμαστε τής γνώμης ότι αυτού τού είδους τὰ δυτικοίζοντα σχέδια πρέπει να λειτουργήσαν και σαν πρότυπα για τὰ σχέδια τών επιχώριων κρητικών δαντελών.

Σύλλογή Θεμα Σανδώνη.

26. 1986 - 1876. CT55658.

Crete, Bobbin lace, 18th - 19th century.

Linen bobbin lace «afranates» in its natural colour. The outstanding motif produced by the «panaki» (web) or «piouki» technique is embroidered on to the outline with red, yellow and blue silk thread. In terms of design, it reflects a corruption of Renaissance decorative features, and lace of a Western - Milan - type. Similar design with spiralling loaves on a matted background have been identified in the decoration of a halo in an icon by ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΡΑΝΕ, St Mark, 1667, Benaki Museum. We are of the opinion that Westernising designs of this kind must have served as models for local Cretan laces.

Thema Sandoni Collection.

27. 2010-1876. CT55659.

Κρήτη, Δαντέλα με τή βελόνα, μέσα 15ου-16ου αι.

Θαυμάσιο δείγμα του πρωιμότερου τύπου δαντέλας «Punto Cypriote» βελονιά της Κύπρου (15ος αι.) ή «Reticella» όπως ονομάστηκε στη Βενετία τον 15ο αι. Για την διαμόρφωση της «Reticella» ή «Areticella» άραχνίζονται τμήματα από το λινό «καμπίνο» του Ιράσματος (στημόνια και βρόδια) και τα κενά που σχηματίζονται επικεντρώνονται με λινό κλωστή με τη βοήθεια της βελόνας. Για τα κατωτέρω σταμόνια χρησιμοποιείται η «παραστή βελονιά». Οι διαγώνιες άρμυς που σχηματίζονται επικεντρώνονται με την «κτυλιχτή βελονιά». Ήνω για τις κοφάρες, δηλαδή τις γλωσσίστες, χρησιμοποιείται πικνή «ρεστόνια» ή «βελονιά» κομψότερης διακοσμημένης σχέσης και με θηλιώτες «πικιόν». Τα θέματα που χρησιμοποιούνται αρχικά στην Κύπρο για τις «ρετιστέλας» είναι κυρίως γεωμετρικά, ενώ αργότερα με την εξελιγμένη βενετσιάνικη αισθητική εισάγεται η απεικόνιση ανθρώπινων μορφών και θεμάτων από το μυθικό και ζωικό βασίλειο με στολιχασμένο θέμα τρόπο. Στην δαντέλα που εξετάζουμε, οι πικιές επιρρέει, είναι δουλεμένες με «ρεστόνια» και απεικονίζουν εναλλάξ μία γυναικεία ντυμένη με επιρριμμένη «σκασκορύστανα» και μία ανδρική μορφή με «βράκιο». Είναι προφανώς Κρητικός, αφού οι Ήπειροι δεν φορούσαν «βράκιο». Ντυμένος πιθανότατα με την εξέλιξη του «καϊτούπινο» κρητικό ένδυμα του 14ου αι. [62. Γεωουλ, Monumenti Veneti nell'isola di Creta sive. 10]. Η σημαντικότερη αυτή δαντέλα συντηρείται για την κρητική, κατασκευή, τεχνική και επιχίρια θεματολογία ή οποία αποδεικνύει ότι δεν είναι ένα απλό αντίγραφο δυτικών αναγεννησιακών προτύπων. Το γόφυρο παραλληλόγραμμο είναι άρριμτοκό κεντημένο με γεωμετρικά σχέδια, με τις έλλογιές βελονιές της Κύπρου «ρεστόνια» ή «ρηχτές βελονιές», που ονομάζονται, ακόμη και σήμερα, στην Ίταλία «Punto Greco». Τον τύπο αυτόν του εξαίρετης τέχνης δαντέλας «με τή βελόνα» συναντούμε επίσης στα Κίθηρα, στη Νάξο και στη Μύθο. Οι δαντέλες αυτές μαρτυρούν την πολιτισμική αλληλεπίδραση Ανατολής και Δύσης κατά την Αναγέννηση αλλά και την ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων, που είχε σαν αποτέλεσμα την ευρύτερη διάδοσή τους. Έν πούτους οι δαντέλες γνωρίζουν ιδιαίτερη άνθηση στα νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου πελάγους αλλά και στην Κρήτη με την άρξη των καθολικών καθεδραίων κατά την ύψους ένδοξη περίοδο. Η εξαίρετική τεχνιστησιακή απόδοση της δαντέλας, καθώς και το μεγάλο πλάτος της, δείχνει ότι πρέπει να στολιζε συντόν ή κροσολόγιο, προφανώς της επιχίριας άρριμτος τάξης.

Σύλλογη Thomas Sandwith.

27. 2010 - 1876. CT55659.

Crete, Needle-point lace, Mid 15th - 16th century.

A fine example of an early type of «punto Cypriote», Cyprus stitch (fourteenth century) or «reticella», as it was called in Venice in the fifteenth century, lace. In order to produce «reticella» or «areticella» lace, parts of the linen background of the fabric (warp and woof) were removed and the spaces thus created were used for embroidery with lines thread with the aid of a needle. For the vertical warps, darning stitch was used. The diagonal meshes thus formed were embroidered with twine stitch. For the «kamari» («arabes» - filling pattern), that is, the walks, a dense festoon stitch or buttonhole stitch, often ornamental with «pikes», was employed. The motifs used for «reticella» lace are chiefly geometrical, though later, with the evolved Venetian aesthetic approach, representation of human figures and features from the plant and animal kingdoms, but in a stylized manner was introduced. In the case of the present lace, the dense surfaces are worked with festoon stitch and show a woman wearing a «saklaphystanos» of two pieces sewn together alternating with a male figure dressed in a «voulas» (baggy trousers). This is obviously Cretan, given that the Venetians did not wear voulas. The figure is in all probability wearing evolved indigenous Cretan costume of the fourteenth century [see GEWUL, Monumenti Veneti nell'isola di Creta.] The evidence is that this very important lace was made in Crete with a local technique and motifs and proves that it is not a simple copy of Western, Renaissance models. The parallelogram surrounding it is crowded with embroidered geometrical designs, executed with the Greek festoon stitches of Cyprus, «rictes volantes» (darning stitches) similar to needle-made «brides», also called «punto Greco» in Italy, even today. This type of needle-point lace, of superb artistry, is also encountered on Cythera, Naxos, and Miklos. Such laces testify to cultural interaction between East and West at the time of the Renaissance, as well as the development of commercial relations, which resulted in the dissemination of laces. Nevertheless, these reached a high point on the islands of the Ionian and Aegean, as well as in Crete, with the arrival of Catholicism in the late Venetian period. The exceptional stylistic rendering of the lace and its great width show that it must have decorated a sheet or valance, clearly belonging to the local ruling class.

Thomas Sandwith Collection.

28. T.229-1966. CT55660.

Νάξος, Ἀκρη ἀπὸ κρεβατόγυρο, δαντέλα μὲ τὴ βελόνα, 16ος-17ος αἰ.

Πάνω πρὸ ξηρατισμένου ὑφάσματος, πρῶτος τύπος δαντέλας «μὲ τὴ βελόνα» «Punto Cypriota» ἢ καὶ «Punto Greco». Καθερίσθηκε ἀργότερα στὴ Δύση ἐξελικτικά, ὡς δαντέλα «Baticolle». Ἡ θαυμαστὴς τέχνη λινὴ δαντέλα, μὲ τὶς λεπτεπίλεπτες βελόνες, ἀπεικονίζει μέσα σὲ παραλληλόγραμμα διάγραμμα ἀριστερὰ δεξιόρροια ἀπὸ καὶ ζεύγος ἀρραβωνιασμένων μὲ ἀειπρόσπετες λεπτομέρειες. Ἐκεῖνος φορεῖ ἐνδοτικὸ τύπου ἔνδυμα, στολὴ καὶ αὐτὴ πρὸ θεατρικῆς γαλέρας (Vaselli 1590) καὶ ἐσθὴν κεντημένη μπροστοποδαῖ πού ἀπικεῖ ἐπιχωρῶν γυναικεία μόδα τόσο τῆς Κρήτης ὅσο καὶ τῶν Κυκλάδων. Ἡ χρῆση τῆς μπροστοποδαῖ παρακάμει στὰ τέλη τοῦ 17ου αἰ. καὶ σταματᾷ ἐντελῶς τὸν 18ο αἰ. Ἀνάμετά τους, ἐγγράφεται μὲ καρδιά. Δεξιότερα, ἕνα ἔλαφι μὲ διπλὰ κέρατα κυκλαδίτικος τύπος, καὶ στὸ ἐπόμενον διάχωρο μῦθικὴ γοργόνα, μὲ διπλὴ οὐρά. Τόσο οἱ γυναῖκες τῆς Κρήτης ὅσο καὶ τῶν Κυκλάδων ἀρραβωνίων καὶ μετατρέπουν δάνεια θητικά στοιχεία, συνδυάζοντας τὰ ἀρμονικὰ μὲ τὰ θέματα πού ἀντλοῦν ἀπὸ τὴ γύρω φύση καὶ τὴ ζωὴ, δημιουργώντας ἕτσι μὲ παράξενη ἀλλὰ γοητευτικὴ ἐπιχωρῶν σύνθεση. Χρησιμοποιοῦν ἐπίσης καὶ σύμβολα ἔθνικα, ὅπως ὁ δεξιόρροιας βυζαντινὸς ἀετός, ἀλλὰ καὶ ὄντα φανταστικὰ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας ὅπως ἡ νεράιδα ἢ ἡ γοργόνα. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους αἱ δαντέλες «μὲ τὴ βελόνα», συχνὰ στολίζαν καὶ λευκοκέντηματα Ἱερῆς Τράπεζας καθολικῶν ἐκκλησιῶν [βλ. Roderick Taylor «Embroidery of the Greek Islands» U.S. 1968]. Στὴν περίπτωση αὐτῆ ἡμεῖς ἡ γοργόνα μετατρέπεται σὲ Παναγία «Regina Caeli» ἢ ὅποια ὄν ἀπεικονίζεται πλέον μὲ ἔπιπλα μαλλιά ἀλλὰ φορεῖ κορὴν ἀπὸ κεφάλι. Τὸ κάτω μέρος τῆς δαντέλας στολίζεται μὲ δαντέλα γενωθῆζου τύπου πλεγμένη μὲ τὰ κοπανέλια πού ἀποδίδει σὲ γλωσσίσσες. Ἀνάλογη δαντέλα ἀπὸ τὴ Μῆλο 16ος αἰ., ἐρετίζεται στὸ Μουσεῖο Μπενάκη ἐνὸς παραπλήρη δαντέλα ἀπὸ τὴν Κάλυμνο 17ος-18ος αἰ. ἀπεικονίζεται στὸ βιβλίο τῆς TATIANAS IANNOU-ΓΙΑΝΝΑΡΑ Κοπανέλι, εἰκόνα 94. Ἡ δαντέλα ἔχει μῆκος 4 μέτρα καὶ πλάτος 24 ἐκ. Τὸ μεγάλο της μῆκος συντηρεῖ στὸ ὅτι πρέπει νὰ εἶχε χρησιμοποιηθεῖ γιὰ τὸν στολισμὸ τοῦ σπιτιοῦ.

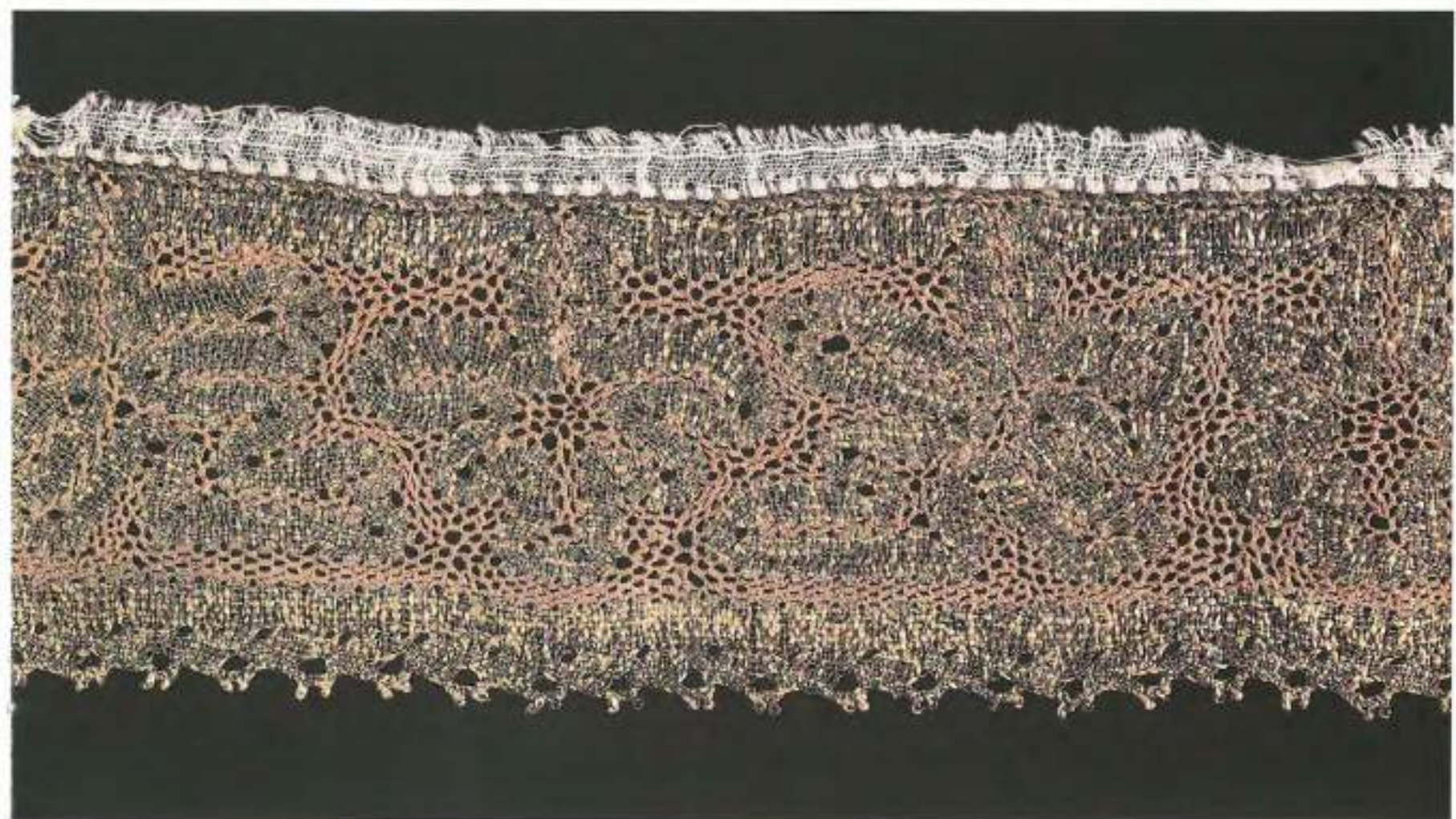
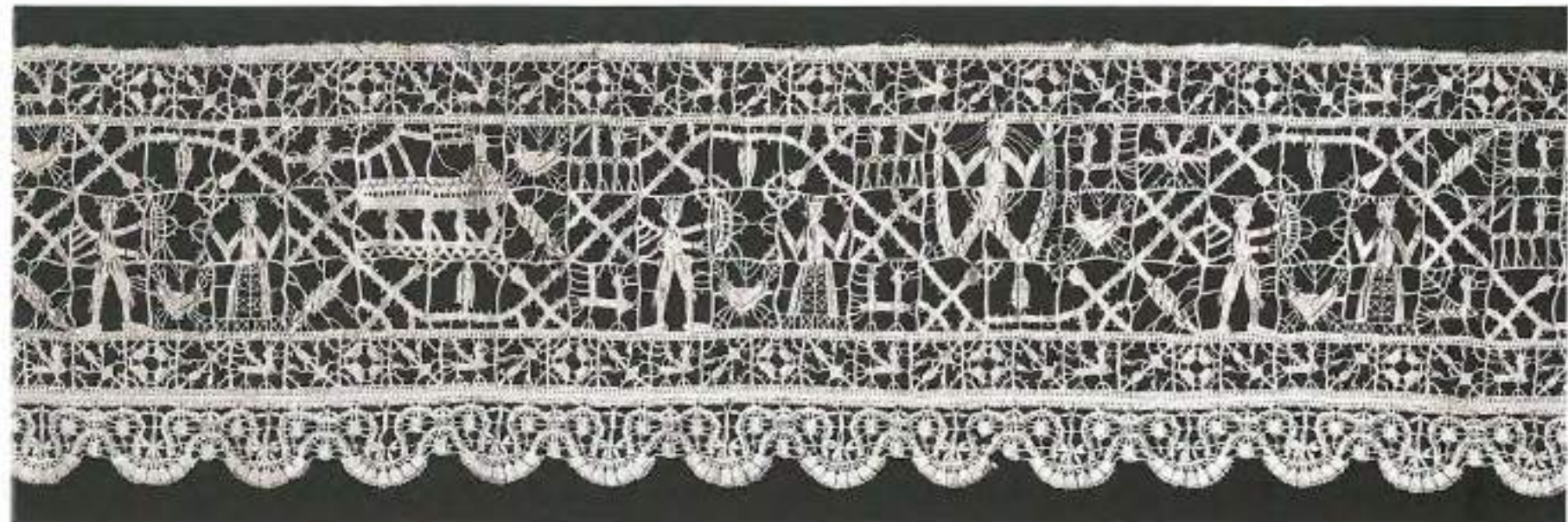
Δικρὸ ἀπὸ πλάτη θύρας.

28. T.229 - 1966. CT55660.

Naxos, Akri from a valance, needle-point lace, 16th - 17th century.

This is an early type of lace in «Punto Cypriota» or «Punto Greco» stitch, on a fabric from which threads have been pulled. This later became established, by degrees, in the West as 'neticella' lace. The linen lace, of exceptional artistry, with its delicate stitches depicts, in a parallelogram panel, on the left a double-headed eagle and an engaged couple, with remarkable detail. The man wears a costume of the Venetian type, the uniform of a sailor on a Venetian galley (Vaselli, 1590), and the woman a «brasiopodia», which reflects local women's fashion in Crete and the Cyclades. The wearing of the «brasiopodia» (a long subventral apron) declined in the late seventeenth century and stopped completely in the eighteenth. Between the two of them, a lion appears. To the right, there is a deer with double horns, of a Cycladic type, and in the next panel a mermaid of myth with a double tail. The women of Crete and of the Cyclades assimilated and transformed borrowings from the West, combining them harmoniously with the motifs which they derived from nature and life about them, thus creating a strange, but attractive synthesis. They also used national symbols, such as the double-headed Byzantine eagle, as well as imaginary beings from Greek mythology such as mermaids. Needle-point laces of this kind were often used to trim the whitework embroidery which adorned the altar of Catholic churches [see Roderick Taylor, Embroidery of the Greek Islands, USA 1968], but in this case the mermaid was transformed into Our Lady as Regina Caeli and was no longer shown with loose hair, but wearing a crown. The lower part of this item is decorated with a scalloped bobbin lace of a Genoese type. Similar lace, from sixteenth century Milos, is to be found in the collection of the Benaki Museum, while similar bobbin lace, of the seventeenth - eighteenth century, is shown in Tatiana Iannou-Yiannarou's book Bobbin Lace, Fig. 46. Width: 24 cm., length: 4 metres.

Created by Mrs Walter Brice.

29. 2000-1876. CT55662.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αί.

Η δαντέλα θαμίζει τεχνοτροπικά πολύ την επόμενη [27] και έχουν χρησιμοποιηθεί τα ίδια υλικά. Έν τούτοις, το ελάχιστο διαβατικό άραιόχρωμο λευκό ύφασμα «τουλούμπι» που διακρίνεται στην άκρη της δαντέλας, μαρτυρεί ότι σε κάποια φάση η δαντέλα είχε χρησιμοποιηθεί για τον στόλισμό «μπωλόνιας», δηλαδή γυναικείας μακριάς μαντίλας για την κάλυψη του κεφαλιού που γινόταν συνήθως από ύφασμα «τουλούμπι». Πλάτος 6 εκ.

Σύλλογ. Thomas Sandwith

29. 2000 - 1876. CT55662.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

In style it seems this lace greatly resembles the following one (27), the same materials having been used. Nevertheless, the very small amount of white gauze on cotton fabric - «τουλούμπι» - which can be seen on the edge of the lace provides evidence that at some stage it was used for the decoration of a «bolonia», that is, a long scarf for a woman to cover her head with usually made with «τουλούμπι» fabric. Width: 6 cm.

Thomas Sandwith Collection.

30. 1996-1876. CT55661.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αί.

Όλοκληρωμένη δαντέλα «κοπανέλι». Ο «κάματος» είναι δουλεμένος με μεταξωτές κλωστές σε ρίζ-σπινόν. Η πυκνή ύφανση έχει δημιουργηθεί με ασημωκλωστή πλεγμένη με τα κοπανέλια πληγμένη με την τεχνική κρητική, «πικνό» ή «πανάκι». Στην άκρη στολίζεται με «ρεστονάκι» από ασημωκλωστή, που την πλαστικοίει στις δύο άκρες άριστερα και δεξιά, δημιουργώντας γυναικίνο τελείωμα, καθορίζοντας έτσι και το μήκος της. Είναι από τις ελάχιστες ολοκληρωμένες και άκρως δαντέλες της συλλογής δαντελών στο V & A. Άπρηχί δαντέλα «κοπανέλι» γυναικείου τύπου του 1600, ενώ παράλληλα θαμίζει και ρώσικες μεταγενέστερες δαντέλες γυναικείας διεθνούς ός «αιρέλας» (δαντέλα με σφίτσα). Μήκος 17,2 εκ. και πλάτος 10 εκ.

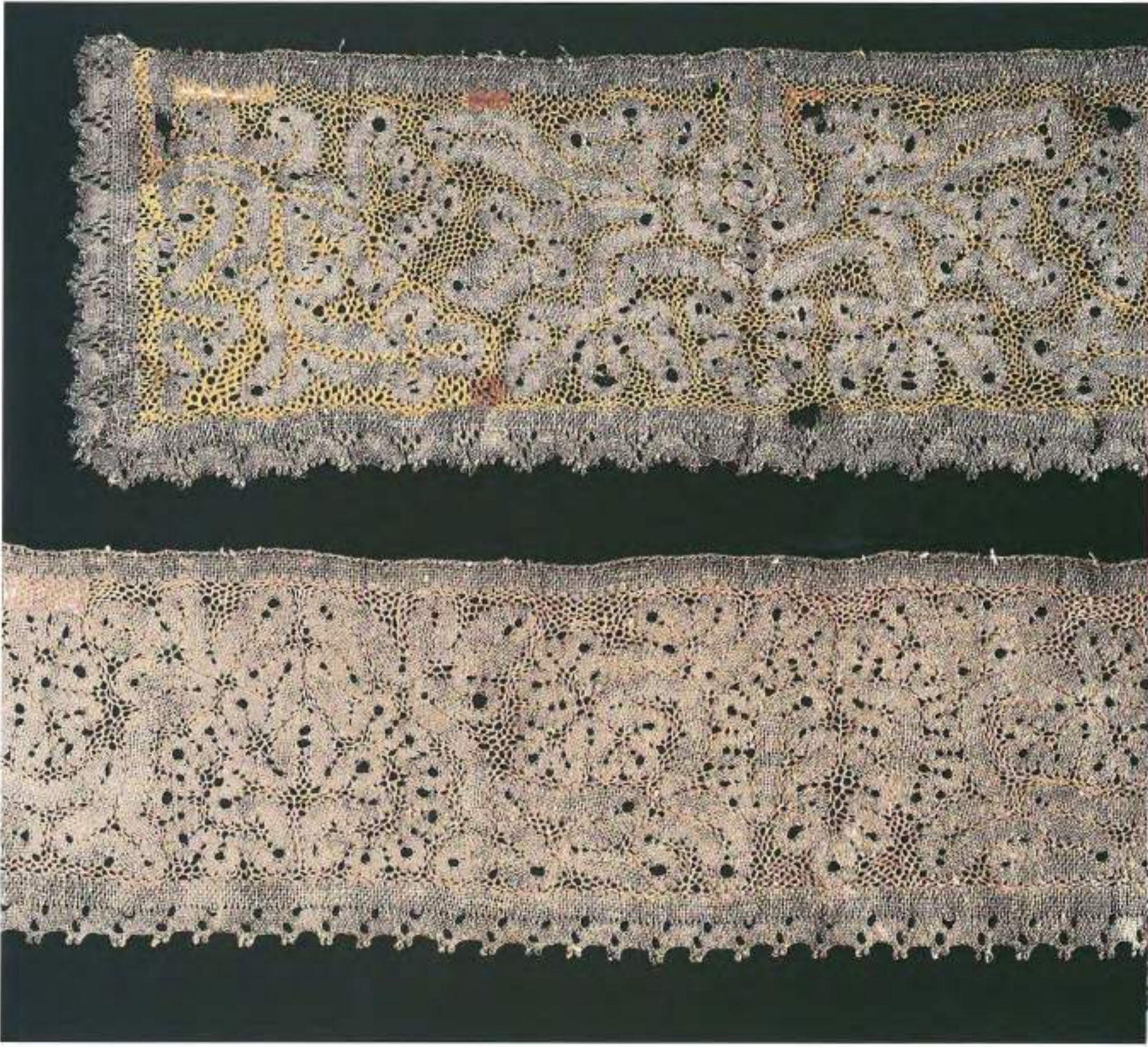
Σύλλογ. Thomas Sandwith

30. 1996 - 1876. CT55661.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

A whole bobbin lace. The background is worked in flesh-pink silk threads. The dense unity has been produced with the use of silver thread interwined with bobbins all at the same time, together with what is called in the Cretan dialect «πικνό» or «panaki» technique. At the edge it is decorated with a little fesson of silver thread, which frames it on the two sides, left and right, thus determining its width. This is an echo of bobbin lace of a Genoese type of the 1600s though at the same time it is also reminiscent of Russian laces of a later date, known internationally as «aire lace». Length: 17.2 cm.; width: 10 cm.

Thomas Sandwith Collection

31. 2008-1876. CT55663.

Κρήτη-Σφακιά, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Λινή δαντέλα «άστραπτός» στο φυσικό χρώμα. Φινικίες διάκοσμος με το «κπιανόν» ή «κπιανάκι». Θυμίζει πρώιμο τύπο Ιταλικής δαντέλας Μιλάνου (Milan). Πλάτος 11 εκ.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

31. 2008 - 1876. CT55663.

Crete-Sfakia, Bobbin lace, 17th - 18th century.

«Astratis» linen lace in its natural colour. Vegetal ornamentation in «piano» or «pianaki» stitch, reminiscent of an early type of Italian - Milan - lace. Width: 11 cm.

Thomas Sandwith Collection.

32. 1914-1876. CT55664.

Κρήτη, Δαντέλα κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Δαντέλα πλεγμένη με μεταξένιες κλωστές στο φυσικό χρώμα με φύλλα που απηχούν αναγεννησιακού τύπου αρχιτεκτονικό διάκοσμο από φριζες υπερθύρων. Στις άκρες μπλέ μεταξινό τελείωμα επικεντρωμένο με κίτρινη και κόκκινη κλωστή και πράσινο κρεστίνιο με γλυκιστίσες δουλεμένο με τα κοπανέλια με πράσινα μετάξια. Πλάτος 5 εκ.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

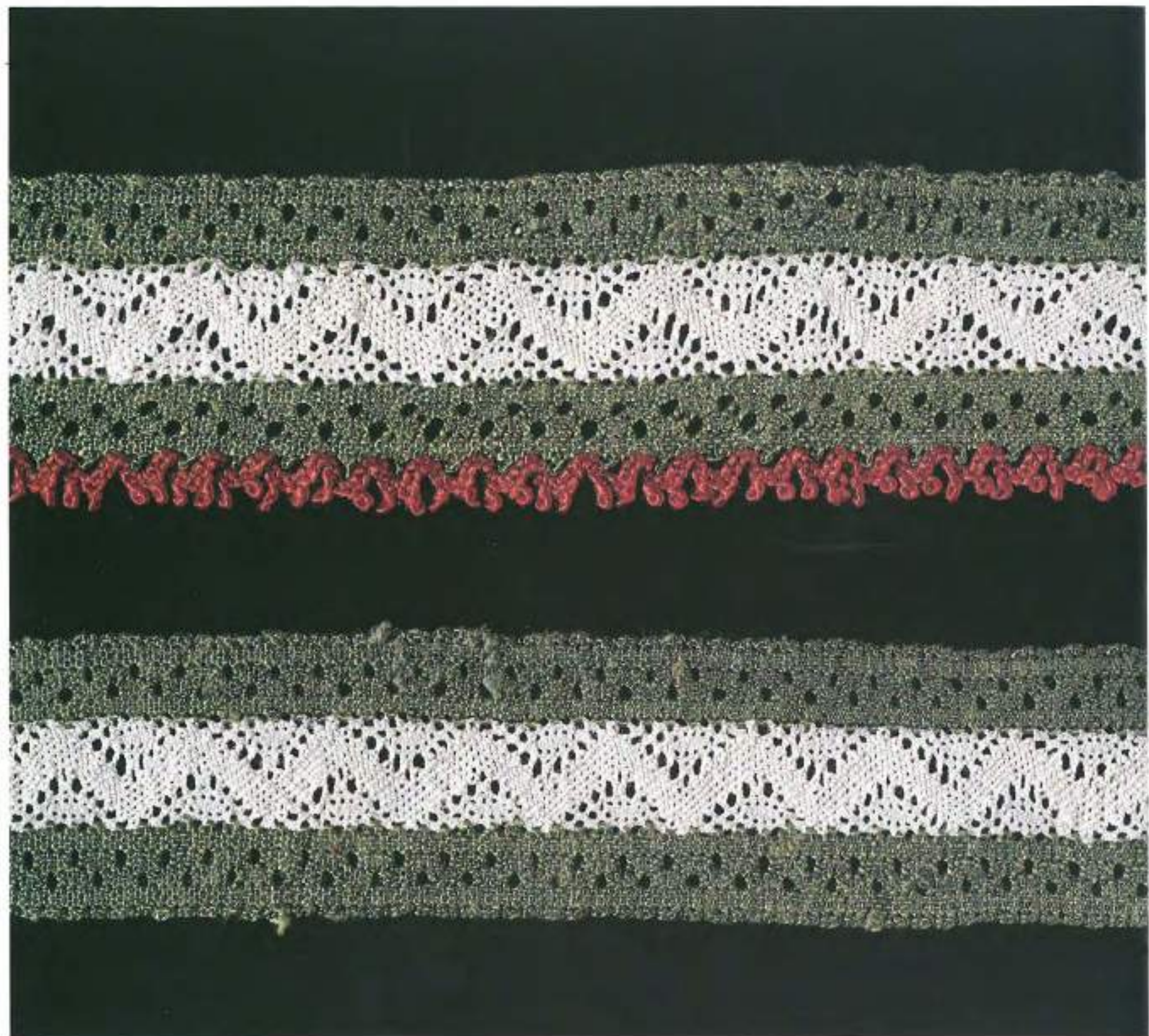
32. 1914 - 1876. CT55664.

Crete, Bobbin lace, 18th - 19th century.

Lace interwoven with silk threads in their natural colour. It has leaves which reflect architectural decoration on the spring of lintels, of a Renaissance type. There is blue silk finishing at the edges, embroidered in in yellow and red, with a green festoon with scallops, worked with bobbins in green silks. Width: 5 cm.

Thomas Sandwith Collection.

33. 1919-1876. CT55666.

Κρήτη-Σφακιά, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αι.

Η μία μεταξινή δαντέλα «άτραντές» δημιουργείται από τη συνένωση δύο πράσινων και μιας λευκής ταινίας. Η άλλη φέρει και επιπρόσθετο τελείωμα με μεταξινιές κόκκινες γλωσσίσσες και προφανώς στοίχιζε την άκρη ενός «κοπέτου». Στη μεταία λευκή ταινία τα όρθονια, τζιγ-ζάγι με το «πικονό» συμβαλλίζουν στην δυσκολία της αγάπης, αφού ό βράχος είναι γυμνωμένος και δεν είναι σε εύθεια. Πλάτος 3 εκ.

Συλλογή Thomas Sandwith.

33. 1919 - 1876. CT55666.

Crete-Sfakia, Bobbin laces, 18th - 19th century.

One «atantes» silk lace has been produced by joining two green and one white length. The other one also has an added finishing with red silk satlors, and clearly was used to decorate the edge of a «koléto». On the middle, white length, the zig-zags in «pikonó» stitch symbolise the «difficulties of love», since the path is full of angles and never straight. Width 3 cm.

Thomas Sandwith Collection.

34. 1926-1876. CT55667.

Κρήτη-Σφακιά, Δαντέλες, άτραντές και άκρες κοπανέλι, 18ος-19ος αι.

Μεταξινιές δαντέλες με το κοπανέλι. Στην μετέ «κόπητο», σχηματίζονται ριζοί επιπέτημένοι με μετάξι σε πράσινο, κόκκινο και μετέ χρώμα με την «πικρονό» τιά τύπου έρανό «κόλιμο». Στην άκρη λεπτό επιπρόσθετο «ρεστονόκι» με κόκκινες μεταξινιές κλωστές. Το «ρεστονόκι» αυτό ήταν δυνατό να κατασκευασθεί τόσο με το κοπανέλι όσο και «με τη δελόνα». Είναι έρανό ή προσθήκη της δημιουργίας μιας ταινίας, ή όποια άρχικά θα διακοσμούσε το σημείο ένωσης δύο τμημάτων ύφραματος «άτραντές», ενώ ή ίδια ταινία θα μετατρέπαστο με το επιπρόσθετο «ρεστονόκι», σε «άκρη» στοίχιζοντας έτσι έξωτερικά, την παρυφή σάν τελείωμα. Έτσιες ταινίες προορίζονται για τον στολισμό του «κοπέτου» ή και της γυναικείας «βράκας», ενδυματολογικό στοιχείο, που έμφανίστηκε και στη γυναικεία κρητική φορεσιά από τα μέσα του 16ου αι. Πλάτος 3 εκ.

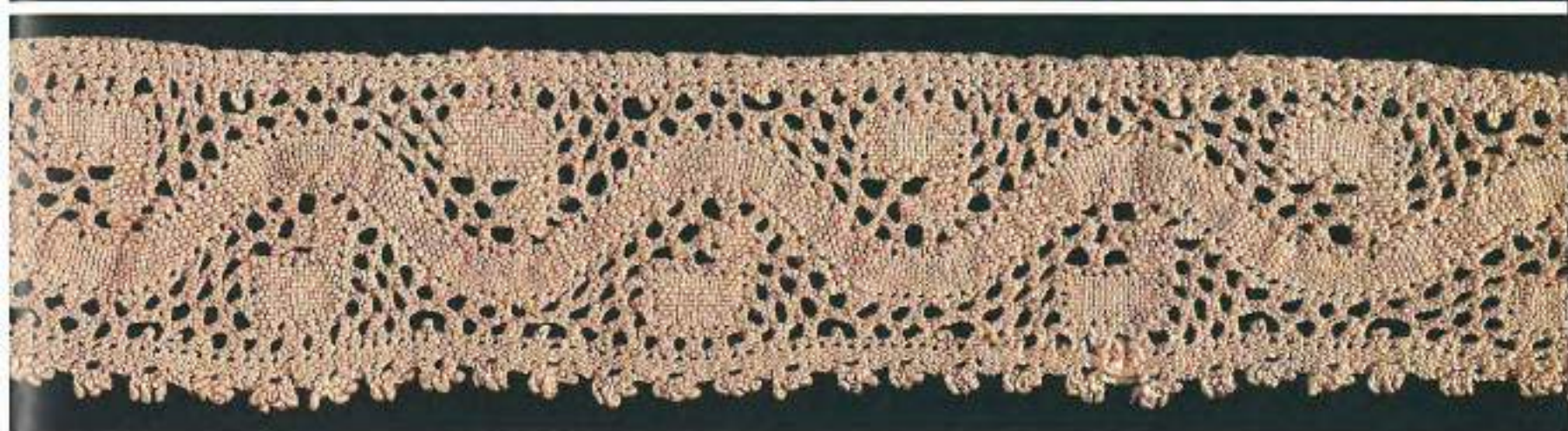
Συλλογή Thomas Sandwith.

34. 1926 - 1876. CT55667.

Crete-Sfakia, Bobbin laces, Atrantes and akres, 18th - 19th century.

Silk bobbin laces with a brown background. Rhombuses overlaid in green, red and brown with daming stitch of the women «kolimo» type appear. On the edge is a fine added festoon in red silk threads. This could have been made either by the use of bobbin or of the needle. One notices that a clear attempt has been made to create a length which would, initially, decorate the point where two pieces of «atantes» fabric were joined, while by the addition of the festoon it would be turned into an «akri», so trimming the edge. Such lengths were intended for the adornment of the «koléto» or women «vrakas» (braces), a vestimentary feature which made its appearance in Cretan women's costume from the mid sixteenth century. Width 3 cm.

Thomas Sandwith Collection.

35. 1933-1876. CT55668.

Κρήτη-Σφακιά, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Μεταξωτές δαντέλες, με στριμμένο στο χέρι μετάξι, ή μία στο κίτρινο ή άλλη στο έκαυ. Τίς κατασκευάζει σφιτά, απευθυνόμενοι κλαδί με την τεχνική «πασιόν» ή «πασιόσι». Η κίτρινη, είναι επικολλημένη με κόκκινα μετάξι. Στην άκρη επιπρόσθετος γλυκοσπύλλος «ρεταίν» «μά τή βελόναν». Παρόμοια σπάνια μονόχρωμη δαντέλα «κοπανέλι» πλεγμένη με μπλε μετάξι, 19ος αϊ., βρίσκεται στο Ίστορικό Μουσείο Ήρακλείου και μάς παραπέμπει προφανώς στην γαλάζια ελληνική σημαία και στην επιθυμία της Κρήτης να ένωθεί με την Ελλάδα. Πλάτος 4 εκ.

Συλλογή Thomas Sandwith.

35. 1933 - 1876. CT55668.

Crete-Sfakia, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Silk laces of hand-twisted silk, one in yellow and the other in cream. The same undulating braid is used, showing a braid by means of the «pysion» or «pasiosio» technique. The yellow lace has been embroidered over with red silks. On the edge «foston» satkirs have been added with the needle. There is a similar equally nice, monochrome bobbin lace, of blue silks, dating from the nineteenth century, in the Historical Museum of Iraklio, in which the reference is clearly to the blue and white Greek flag and the desire of Crete to be united with Greece. Width: 4 cm.

Thomas Sandwith Collection.

36. 1987-1876. CT55669.

Κρήτη-Σφακιά, "Ακρι, δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Στις μεταδωτό λευκή «κάμπο», αποικονίζονται με μαύρα μεταδωτά νήματα, στιλιζαρισμένες γυναικείες μορφές και δικέφαλοι άποϊ έναλλάξ. Συνηθισμένα «πλουσιανά», δηλαδή σχέδια, στις κρητικές δαντέλες, που σάν γυναικεία ούσακή χειροτεχνία ακολουθεί τήν τοπική παραδοσιακή αισθητική, είναι τά γεωμετρικά σχήματα ή ρόμβοι και οϊ μοϊάνδροι. Επίσης και άλλα σχέδια που παγαζών από μινωικά πρότυπα, όπως τά στιλιζαρισμένα κρίνα και ο «άιπλάς πέλαγος». Έκτοπιζόνται ακόμη άνθη και φυτά, όπως ή βάτος, τó κλήμα και ή κικουκινάρια, ενώ έξ ίσου συχνά αποικονίζονται στις κρητικές επεχώρες δαντέλες τής συλλογής Thomas Sandwith ρομβοειδείς και έντελώς σχηματισομενές ανθρώπινες φρογούρες και δικέφαλοι άποϊ που έρμηνεύονται πολύ άυσκαλα. Πλάτος 4.5 εκ.

Σύλλογη Thomas Sandwith.

36. 1987 - 1876. CT55669.

Crete-Sfakia, Akri, bobbin laces, 18th - 19th century.

Stylised female figures and double-headed eagles, alternating, depicted in black silk threads, are shown on the white silk background. The geometrical designs, the rhombuses and the frets are usual on Cretan laces, which as handicraft carried out at home by women, followed the traditional local approach to aesthetics. Various other motifs, such as stylised lilies and the double axe, based on Minoan models, appeared. Plants and flowers, such as the thistle, the vine and the pine cone - which is very frequently encountered in the Cretan local laces of the Thomas Sandwith Collection - are often used. Also frequent are human figures which have been completely schematised in a geometrical, rhomboid, rendering and are very difficult to interpret. Width: 4.5 cm.

Thomas Sandwith Collection.

37. 1998-1876. CT55670.

Κρήτη-Σφακιά(;) "Ακρι, δαντέλα κοπανέλι, 18ος αϊ.

«Κάμπο» με λινά, στριμμένες στο χέρι, κίοντες και άστριμμένα πλεγμένα συγχρόνως, τά όποια σχηματίζουν ταινία με ρομβοειδές σχέδιο και τεχνική «πανάκι» ή «πανάκι» με τά κοπανέλια. Η άκρι άπολόγησε δαντέλιση «κοπανέλι» με γλοισσίτες, από χρυσόνθημα. Η δαντέλα άπεχει τήν αισθητική τής άρχουσας τάξης στην Κρήτη, είτε αυτό άπορούσε τούς βενετσιάνους άποίκους είτε τόν τοπικό κρητικό πληθυσμό. Πλάτος 9 εκ.

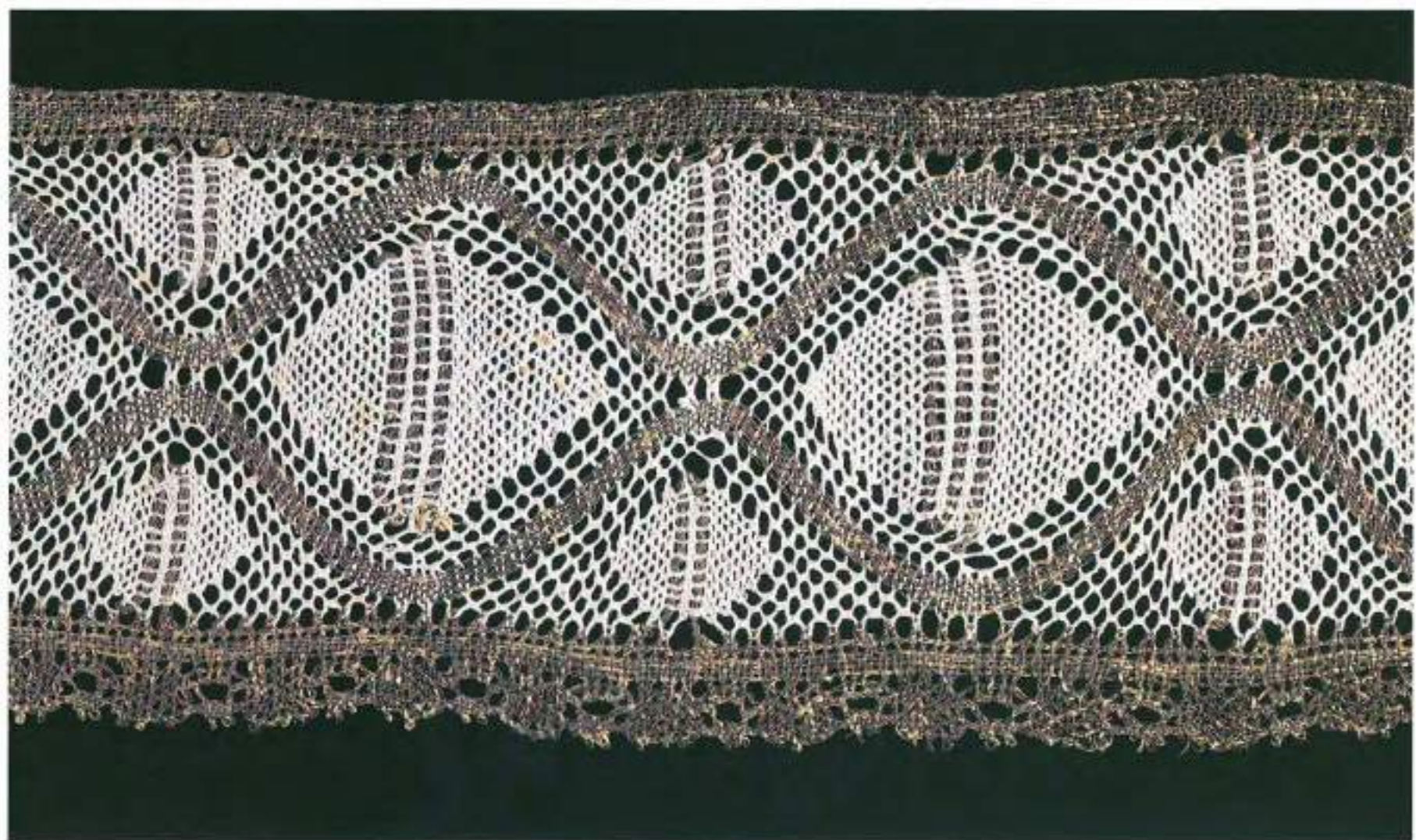
Σύλλογη Thomas Sandwith.

37. 1998 - 1876. CT55670.

Crete-Sfakia, Akri, bobbin lace, 18th century.

The lace has a background of hand-twisted linen threads and silver threads interwoven simultaneously; these form a length with a rhomboid pattern in the «prikas» or «panaki» technique, made with bobbins. The edge terminates in threadwork with scallops in gold thread. This lace reflects the aesthetic tastes of the ruling class of Crete, whether Venetian settlers or the local Cretan population. Width: 9 cm.

Thomas Sandwith Collection.

38. 1969-1876. CT55671.

Κρήτη, "Ακρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Οι δαντέλες είναι άπρόσθετα και περίεργα πλεγμένες με λινές, στριμμένες στο χέρι, κλωστές στο φυσικό χρώμα, άκρου. Ή μία είναι ήμισυτελής και δείχνει καθαρά το επικέντρωμα γύρω από τον φυσικό διάκοσμο με μεταξωτές κόκκινες, καφέ, κίτρινες, μαύρες και πράσινες κλωστές με τη βελονιά «τριποτάξι». Στην άκρη έπιρραμμένο ένα τών ύστριων «φρεσσόνια» με μεταξωτούς μαϊκνδρους σε πράσινο και κόκκινο. Ή δαντέλα άπρηχει καθαρά έπιχειρικά αισθητική. Πλάτος 7 ίντ.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

38. 1969 - 1876. CT55671.

Crete, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

These laces have been carefully and curiously interwoven with hand-twisted linen threads in their natural colour, etc. One of them is unfinished and clearly shows that added embroidery around the vegetal decoration in red, brown, yellow, black and green threads, done in «τριποτάξι» (twining) stitch. Subsequently sewn to the edge is a «φρεσσόνια» with silk frets in green and red. The aesthetics of the lace are purely local. Width: 7 in.

Thomas Sandwith Collection.

39. 1922.D.1-1876. CT55672.

Κρήτη, "Ακρη, Δαντέλα κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Σε μεταξωτό κίτρινο υπό «κάρπασο», σχεδόν ίδιο σχέδιο με την προηγούμενη δαντέλα (είκ. 38). Έξω όρια, στην άκρη, το «φρεσσόνια» είναι καφέ και οι μαϊκνδροι σχηματίζονται με τα κοπανέλια με πράσινο και κόκκινο μεταξή. Το κεντρικό φυλλόμορφο στοιχείο φέρει, εκτός από τις κίτρινες μεταξωτές κλωστές του «κάρπασου» και άλλες στο φυσικό χρώμα αλλά και περίεργες παρεμβολές κόκκινων και πράσινων μεταξωτών κλωστών πλεγμένες συγχρόνως, που δημιουργούν ένα παράξενο και πρωτότυπο ύφος. Στο έσωτεροκό των φυλλόμορφων στοιχείων τεχνική «πουλί».

Σύλλογή Thomas Sandwith.

39. 1922. D.1 - 1876. CT55672.

Crete, Akri, Bobbin lace, 18th - 19th century.

This lace has more or less the same design, here on a yellowish silk background, as the preceding lace (No. 38). Here, however, the «φρεσσόνια» on the edge is brown and the frets have been produced by bobbins in green and red silk. The central leaf-shaped feature has, apart from the yellowish silk threads of the background and others in their natural colour, curious interpositions of red and green silk threads interwoven simultaneously, which produce a strange and original effect. Within the leaf shapes the «πουλί» (half stitch) technique is observable.

Thomas Sandwith Collection.

40. 2007-1876. CT55673.

Κρήτη, "Ακρη, Δαντέλες κοπανέλε 17ος-18ος αι.

Οι δαντέλες είναι πλεγμένες με λεπτότατη, στριμμένη στο χέρι, λινή κλωστή και είναι όμοια δουλεμένες με την τεχνική «πιρκόν». Σχηματίζεται ένα στεφάνι με λουλούδι στο κέντρο και μία στυλιζαρισμένη τουλίπα εναλλάξ. Στην άκρη γύρω-γύρω και στη γωνία, λεπτοπλεγμένη δαντέλιτσα με τὰ κοπανέλια. Η δαντέλα αν και από πλευράς τεχνικής άπηχεί φλαμανδική επίδραση, εν τούτοις σχεδαστικά παραπέμπει στην κεντρική Ιταλία (Abruzzi). Ίσως στόλιζε λειτουργικά ή ιερατικά άμικρα της καθολικής εκκλησίας και πιθανόν να είναι δαντέλα εισαγμένη. Πλάτος 11 εκ.

Σύλλογη Θεσσα Σανδριά.

40. 2007 - 1876. CT55673.

Crete, Akri, Bobbin laces, 17th - 18th century.

The laces are interwoven with the finest hand-twisted linen thread and are beautifully worked by use of the «*pirkon*» technique. They form a wreath with a flower and a stylised tulip, alternating. Around the border and at the corner there is delicate bobbin lace. Though, from the point of view of technique, the lace shows Flemish influence, from the point of view of design it suggests central Italy (Abruzzi). It may have served as ornamentation of liturgical or priestly vestments of the Catholic Church and was probably imported. Width: 11 cm.

Thessa Sandrioti Collection.

41. 2009-1876. CT55674.

Κρήτη, Δαντέλες με τή δελόνα, 16ος-17ος αι.

Δύο τμήματα από μία πολύ ενδιαφέρουσα κεντημένη δαντέλα, δουλεμένη σε «χυτό» ύφασμα, δηλαδή ξεφτισμένο όπου έχουν αφαιρεθεί «στημόνια και υφάδια». Τα έναπομείναντα στημόνια δημιουργούν «κρύμλες» και είναι επικεντρωμένα με χοντρά, στρεμμένα στο χέρι, λινά υφάματα με την τεχνική «κίμποι με τή δελόνα», «punto Cypriote», δηλαδή «κυπριακή δελονιά» ή και «punto Greco», ή ύποια αργότερα καθιερώθηκε στη Πενετία και στη Δύση γενικότερα, ως δαντέλα «ιστικίλια». Σχεδιαστικά σχηματίζονται ρόμβοι και ροζέτες. Στο κάτω μέρος οι τριγωνικές απολήξεις έχουν σχηματιστεί δένοντας και διαπλέκοντας με τα δάχτυλα τα προεξέχοντα έναπομείναντα στημόνια του υφάματος. Παραπέμπουν δηλαδή στην τεχνική με τις «θεσπέες», μία τεχνική που είναι τυπικά κρητική. Τη συναντούμε στην πρώτη της φάση σε θρησκευτικές εικόνες της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου να στολίζει το μακρόριο της Παναγίας ενώ εξακολουθεί να χρησιμοποιείται για διακοσμητικούς σκοπούς ειδικά στην Κρήτη άκομα και σήμερα. Οι στρογγυλές έκτυπες προεξοχές σχηματίζονται με τα υπόλοιπα κρόσια, τεχνική «punto a groppo» [βλ. αρχείο καταγραφής περιουσιακών στοιχείων οίκου της Signora Vincenza Milani 1493]. Οι χονδρότερες δαντέλες προορίζονταν για τον εύκομο στολισμό (τζακωπίνα, τραπέζομάντηλα, γυροκρέβια κ.ά.), ενώ οι λεπτότερες για ενδυματιώλογη χρήση. Οι συγκεκριμένες δαντέλες πιθανότατα στολίζουν «κακαπολόγιστο». Πλάτος 8 εκ.

Σύλλογέ Thomas Szabóth.

41. 2009 - 1876. CT55674.

Crete, Needle-point laces, 16th - 17th century.

Two sections of very interesting embroidered lace, worked on drawwork fabric, that is, fabric from which warps and woofs have been removed. The remaining woofs create meshes and are embroidered over with thick hand-twisted linen threads by means of the needle-made knot technique, «punto Cypriote» - Cyprus stitch - or «punto Greco», which later became established in Venice and the West generally as reticella lace. The design consists of rhombuses and rosettes. At the bottom there is triangular scalloping, formed by tying and interweaving the remaining warps of the fabric which protruded. They are thus reminiscent of the technique employing tied or attached threads, a technique which is typically Cretan. It is encountered in its early form in icons of the Byzantine and post-Byzantine period decorating the «maphorion» (garment covering the head and shoulders) of the Virgin Mary, while it continues to be very widely used for decorative purposes in Crete even today. The round relief protrusions are formed with the rest of the tassels - the «punto a groppo» technique (see archives recording the property of the Signora Vincenza Milani 1493). Thicker laces were intended for household decoration (mante-piece cloths, table linens, bed valances, etc.), while the finer ones were for vestimentary use. The present ones probably decorated the banding of a soft. Width: 8 cm.

Thomas Szabóth Collection.

42. 1981-1876. CT55675.

Κρήτη-Σφακιά, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Οι λινές δαντέλες, ήταν αρχικά προορισμένες για «τραντέ» ή «άτραντέ», δηλαδή για ταινίες που θα συνένωναν δύο τμήματα υφάσματος, παραφθορά του γαλλικού «entre-deux». Έδω έχει επικεντρηθεί η μία άκρη με κόκκινα μετάξι «μέ τη χελώνα» και δημιουργεί «φροστονάκι με γλισσοσύλλες», αλλάζοντας έτσι την χρήση και μετατρέποντάς την σε δαντέλα για τον στολισμό παριζής δηλαδή «άκρης». Ένδεχόμενος στόλιζε «κολέτσι» ή ποδοφύλαξη γυναικείας βράκας. Οι επικεντρωμένοι ρόμβοι με μεταξωτές κλωστές σε μαύρο, κόκκινο, πράσινο, μπλέ και κίτρινο παρουσιάζουν μοτίβα δαντελωμένα από το διάκοσμο των υφαντών οικιακής χρήσης – πατακιάς, βούργιες, χράμια κ.λ.π. Οι ρόμβοι είναι ένα τυπικά επιγχείριο μοτίβου που το συναντούμε όμως και στον ευρύτερο ελληνικό χώρο. Πλάτος 5,5 εκ.

Σύλλογη Thomas Sandwith.

42. 1981 - 1876. CT55675.

Crete-Sfakia, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Linen laces were originally intended for «trantes» or «atranetes», that is for lengths to join two pieces of fabric, a corruption of the French «entre-deux». Here, one edge has been needle-embroidered with red silks to create a «frotton» with little scallops, thus altering its use and changing it into lace for the decoration of a border an «akri». It probably ornamented a «kolétsi» or long women's breeches. The rhombuses embroidered in black, red, green, blue and yellow show motifs borrowed from the decoration of textiles for household use - mats, shoulder bags, bed covers, etc. Rhombuses are a typically local motif, but one also encountered in the Greek world generally. Width: 5.5 cm.

Thomas Sandwith Collection.

43. 1945-1876. CT55676.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Σε μεταξωτό κανελί φόντο, σχηματίζονται γεωμετρικά σχέδια και ρόμβοι πληρημένοι συγχρόνως με τα κοπανέλια και με διαφορετικού χρώματος μετάξι σε άσπρο, κίτρινο, μπλέ, πράσινο, καφέ. Πλάτος 4 εκ.

Σύλλογη Thomas Sandwith.

43. 1945 - 1876. CT55676.

Crete, Akri, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Geometrical patterns and rhombuses interwoven simultaneously with hobbles in silks of different colours - white, yellow, blue, green, brown - appear on an orange-brown background. Width: 4 cm.

Thomas Sandwith Collection.

44. 1959-1876. CT55677.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Σε μεταξινό φόντο, μουσταρδί επικεντρωμένα ρομβοειδή μοτίβα με πράσινα, μαύρα και άσπρα μετάξια. Στην άκρη γλωσσούλες «μέ τη βελόνα» οι οποίες φέρουν πράσινα σχέδια. Πλάτος 5 εκ.

Σύλλογη Thomas Sandwith.

44. 1959 - 1876. CT55677.

Crete, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

The background is of mustard-coloured silk with rhomboid motifs in green, black and white silks. On the edge there are needle-made tassels with a pattern in green. Width: 5 cm.

Thomas Sandwith Collection.

45. 1975-1876. CT55678.

Κρήτη, Άκρι, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Σε λινό «κάρμπι» επικεντρωμένα γεωμετρικά σχέδια και ρόμβοι με πολύχρωμα μετάξια. Στην άκρη δαντελίτσα «κοπανέλι» πληγμένη συγχρόνως, σε μπλε, σκούρο και επικεντρωμένη με κίτρινα μετάξια, που σχηματίζουν μαϊνάνδρους. Στην «κάρμπι» επικεντρωμένα με μαύρη και μπλέ κλωστή γεωμετρικά σχέδια σε σχήμα X, ίσως έντελλας άφαιρετική ανθρώπινη μορφή, καθώς επίσης και επικεντρωμένοι ρόμβοι με πολύχρωμα μετάξια και με την «περαστή βελόνα». Πλάτος 6 εκ.

Σύλλογη Thomas Sandwith.

45. 1975 - 1876. CT55678.

Crete, Akri, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Geometrical patterns and rhombuses in multi-coloured silks have been embroidered on a bobbin lace linen background. On the edge is intricate bobbin lace in dark brown, embroidered with yellow silks which form frets. Embroidered on to the background in black and blue thread are X-shaped patterns, perhaps an entirely abstract human figure, as well as embroidered rhombuses in multi-coloured silks executed with darning stitch. Width: 6 cm.

Thomas Sandwith Collection.

46. 1960-1876. CT55679.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Σε λινή δαντέλα στο φυσικό χρώμα, περιγραμμικά σχέδια με γωνίες επικεντρωμένα με μετάξι σε μπλέ, καφέ, ροζ, πράσινο και κίτρινο. Στην άκρη συνέχεια του «κοπανελιού» με γλιστράει μεταξινό σε πράσινο χρώμα. Πλάτος 6 εκ.

Συλλογή Thomas Sandwith.

46. 1960 - 1876. CT55679.

Crete, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Outline angular patterns embroidered in blue, brown, pink, green and yellow appear on linen lace in its natural colour. The bobbin lace is continued on the edge with green silk scallops. Width 6 cm.

Thomas Sandwith Collection.

47. 31-1876. CT55680.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 19ος αί.

Η δαντέλα στολίζει ενδεχόμενος άκρη «μπούκιας», δηλαδή επιμήκους κεφαλομάντηλου. Είναι πλεγμένη με τὰ κοπανέλια με δύο χρώματα μετάξι συγχρόνως σε πράσινο άνοιχτό και ροζ. Σχηματίζονται σφιχτά ζιγκ-ζαγκ με τὰ «κοπανέλια» και την τεχνική «πιτσίνι». Ένώ στο κάτω μέρος οι γλιστράδες είναι δουλεμένες με την τεχνική «διαγώνιος πριπιτόν», κρητικά «τσιάλι». Διεθνώς αϊτού του τύπου ο διάκοσμος δαντέλας είναι γνωστός ως «τσίτσι», στη Χίο, «ταρσάν» και καταγράφεται για πρώτη φορά στο βιβλίο *Revue des Peisemens 1660-61* ως μία πρόχειρη δαντέλα από την περιοχή του Παρισιού. Θεωρείται γαλλικό σχέδιο από ευρωπαϊκά περιοδικά ή βιβλία σχεδίων που κυκλοφορούσαν και ήταν πολύ διαδεδομένα από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης. Χρησιμοποιήθηκαν σαν σχεδιαστικά πρότυπα για τη δημιουργία έργων χειρωνακτικής δαντέλας στην Ελλάδα από τα μέσα του 19ου αί., όταν δηλαδή ιδρύθηκαν και οι διάφορες σχολές δαντελοπλεκτικής, άρχικά στην Αθήνα και αργότερα στην Λάρισα, στη Χίο, στην Κρήτη και αλλού. Πλάτος 4 εκ.

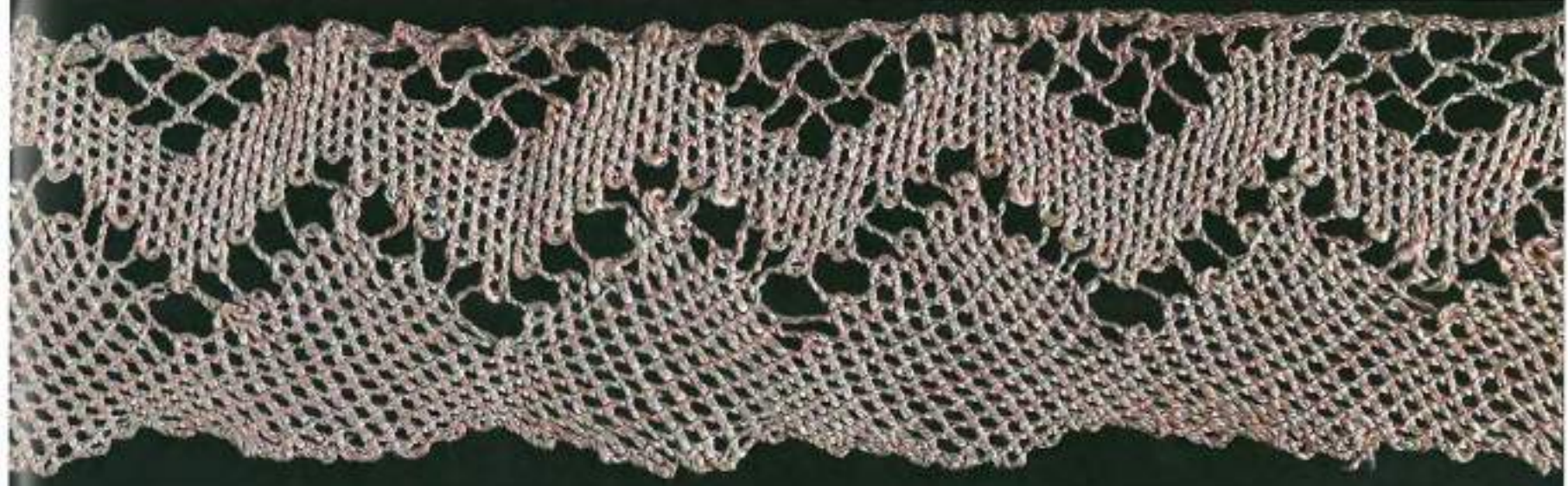
Συλλογή Thomas Sandwith.

47. 31 - 1876. CT55680.

Crete, Akres, Bobbin laces, 19th century.

This lace probably decorated the edge of a «boubia», a long headscarf. It is interwoven with bobbin in silks of two colours, light green and pink, simultaneously. Zig-zag bands have been produced by the use of bobbin and the «πιτσίνι» technique. At the bottom, the scallops have been made with the half stitch or «diagonal trypitón» technique, called in Crete «τσιάλι». The type of lace decoration is known internationally as «τσίτσι» - on Chios «ταρσάν» - and is recorded for the first time in the book «Revue des Peisemens 1660-61», as a rough and ready lace from the Paris region. It is believed to be a French design from European journals or pattern books which circulated, and were widely disseminated, at the time of the Industrial Revolution. These were used as models for the creation of handicrafts and laces in Greece from the mid nineteenth century, that is, when the various schools of lace-making were set up, initially in Athens and later on Larissa, Chios, Crete and elsewhere, following liberation from the Turkish occupation. Width: 4 cm.

Thomas Sandwith Collection.

48. 1995-1876. CT55681.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Θαυμάσιο δείγμα μεταβιοτής δαντέλας πληγμένης με τὰ κοπανέλια με γαλάζια και έκρου μεταξίνα σε ρομβοειδή σχέδια, επικεντρωμένη στις άκρες με άσημένα σύρματα (τέλι πλακέ). Τα γεωμετρικά σχήματα και οι ρόμβοι στο γαλάζιο φόντο τονίζονται με επικεντρωμένα λεπτότατα στρογγυλά μεταλλικά άσημοσύρματα ενώ στην άκρη ή δαντέλα είναι έκρου θωλιερμένη με γλασσίτσες επικεντρωμένες με «τέλι». Πλάτος 4 εκ.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

48. 1995 - 1876. CT55681.

Crete, Akres, Bobbin laces, 17th - 18th century.

A fine example of silk lace, interwoven with bobbin in blue and cream silks in rhomboid designs: it is embroidered at the edges with silver wires (-teli plake). The geometrical patterns and rhombuses are emphasized on the blue background with the very finest round silver wires embroidered on to it, while on the edge the lace is cream, with scallops embroidered on with -teli-. Width: 4 cm.

Thomas Sandwith Collection.

49. 1999-1876. CT55682.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Η πρωτότυπη δαντέλα είναι πληγμένη με γαλάζια μεταξίνα που σχηματίζουν ρομβόια στρογγυλάς με κάθετες ζώνες και μεταξύ τους ένιωσεis με άσημοκλωστή, στρεμμένη γύρω από κίτρινα μεταξίνα. Η δαντέλα στο τελευταίο της έχει άπ* τη μία πλευρά ούγια και από την άλλη θάκοισμα με μικρές γλασσίτσες. [βλ. δαντέλα σε διάβλόν σχέδιου της Αναγέννησης «Le Pompe» Βενετία 1557, εικ. 130-133]. Η δαντέλα έχει πλάτος 5 εκ.

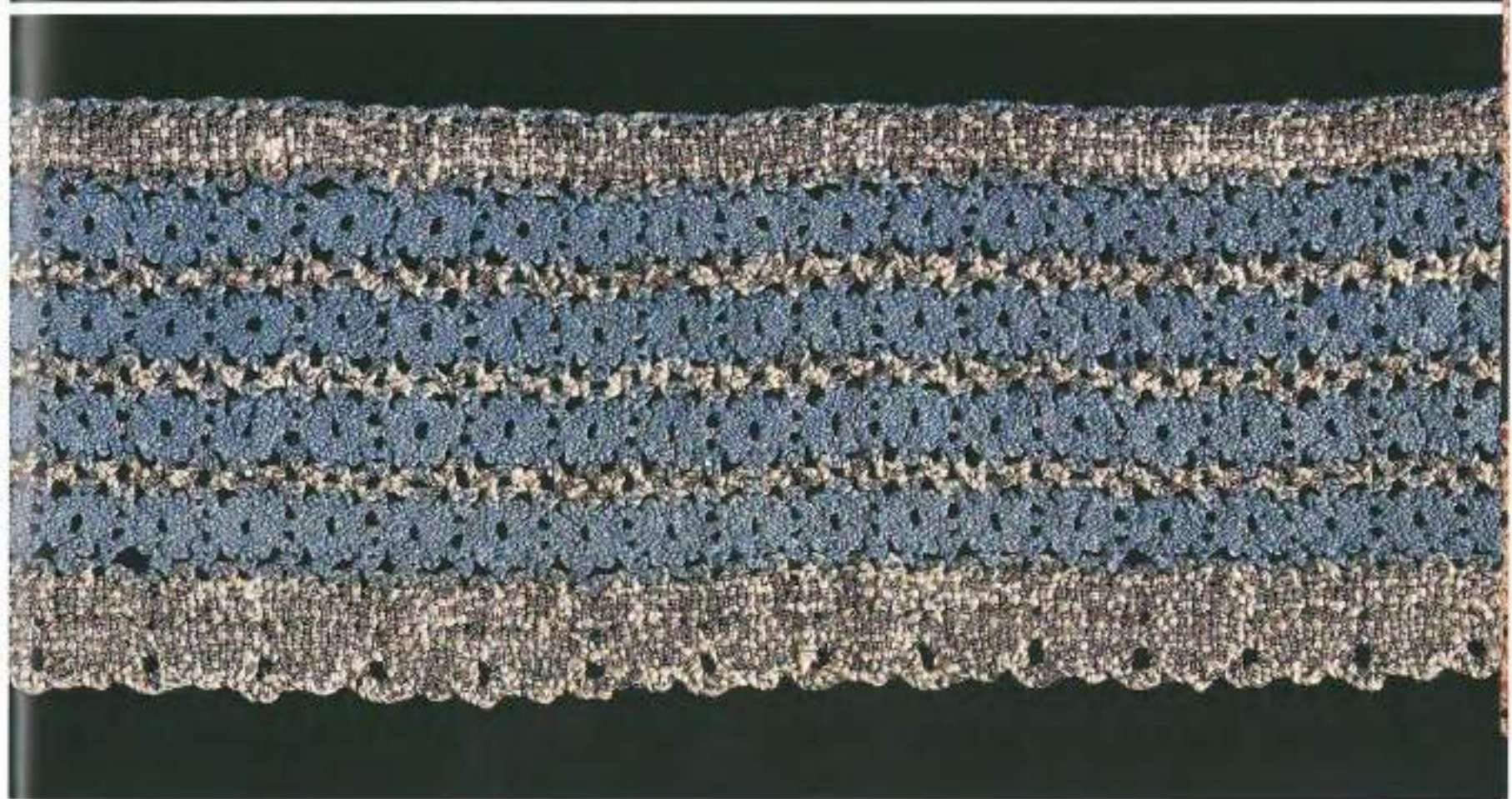
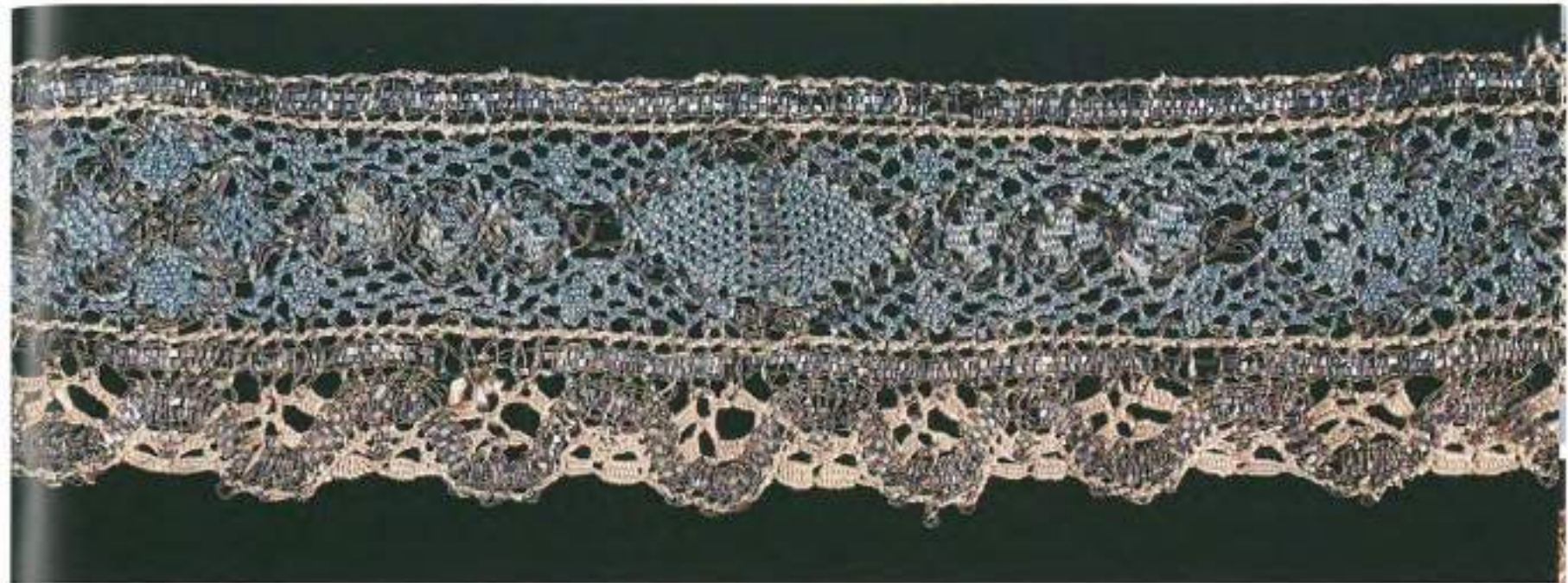
Σύλλογή Thomas Sandwith.

49. 1999 - 1876. CT55682.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

This original lace is interwoven with blue silks which form round rosettes in vertical zones; the joints between these are of silver thread twisted round yellow silks. The lace at the edge has «enghis» (edge) on one side and a decoration of little scallops on the other. [See the lace in the Renaissance pattern book Le Pompe, Venice 1557, Figs 130 - 133]. Width: 5 cm.

Thomas Sandwith Collection.

50.1963-1876. CT55683.

Κρήτη, Άκρι, Δαντέλα κοπανέλι, 19ος αϊ.

Σε λευκό «κάμπο» επικεντρωμένοι ρόμβοι με μεταξινή λευκή κλωστή στο περίγραμμα, κόκκινη και πράσινη τραμιά στην όλη. Πράσινο μεταξινό «φρετινάκι» με γλυκισμένες κρητικά «γκοργκιόλες», στην μία άκρη. Οι δαντέλες είναι προφανώς θωλαμένες στον 19ο αϊ. Ίσως είναι παραγγελίες που είχε κάνει ή συζύγος του Thomas Sandwith με βάση παλαιότερα αντίστοιχα πρότυπα δαντελών, όπως αναφέρει σε επιστολή της ή κόρη της Charlotte E.P. Beys Smith, το 1931, προς τον A.J.B. Wace, διευθυντή της Αγγλικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Αθήνα μέχρι το 1914. Πλάτος 6 εκ.

Σύλλογη Thomas Sandwith.

50.1963 - 1876. CT55683.

Crete, Akri, Bobbin lace, 19th century.

The lace has a linen background with rhombuses in white silk thread on the outline and a red and green line on the «enghis» embroidered on to it. It has a green silk «fretwork» with scallops in Cretan «gorgoniles», on one edge. These laces were obviously produced in the late nineteenth century, and they are perhaps those commissioned by the wife of Thomas Sandwith on the basis of earlier lace patterns, mentioned by his daughter, Charlotte E.P. Beys Smith, in a letter of 1931 to A.J.B. Wace, Director of the British Archaeological School in Athens until 1914. Width: 6 cm.

Thomas Sandwith Collection.

51.1961-1876. CT55684.

Κρήτη, Άκρι, Δαντέλα κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Η δαντέλα είναι πλεγμένη από άκρη εις άκρη συγγρόμης. Στο κέντρο «κάμπος» με, στριμμένη στο χέρι, λευκή κλωστή σε άκρου συνενωμένη σε πολλά σημεία. Σχηματίζει ποικιλία ρόμβων που θυμίζουν την κρητική πλέξη για κάλτσες κρητικά «κουρφέρες». Πλαστώνεται από μεταξινή πράσινη άνοιχτή ρέμα. Κόκκινο τελείωμα που σχηματίζει μακρόνδε με τα ισπανέλια. Πλάτος 5 εκ.

Σύλλογη Thomas Sandwith.

51.1961 - 1876. CT55684.

Crete, Akri, Bobbin lace, 18th - 19th century.

This lace has been worked together in one piece. In the centre, the background is of hand-twisted linen thread in a cr. It forms a variety of rhombuses, reminiscent of Cretan stocking knitting (in Cretan, «kiferates»), and is framed by a light green silk strip. The edging is red, made with bobbin and forming a fret. Width: 5 cm.

Thomas Sandwith Collection.

52.1994-1876. CT55685.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αι.

Ἡ λεπτή καί κρουστή δαντέλα εἶναι πλαγίως συγγράμως ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον. Στὸ μέση, μὲ λεπτή κλωστή, γεωμετρικὰ πρωτότυπα σχέδια μὲ τὸ «πικνὸ» καὶ τὸ «ταυλὸ», ἐπικεντημένα μὲ χρυσινήματα. Πλακωίνεται ἀπὸ πράσινα ἀνοχτὰ μεταξὺ καὶ στὴν ἄκρη «φρετονιάκι» ἐπικεντημένο μὲ μαϊάνθρους ἀπὸ ἀσημένιατα. Παρόμοια, μὲ μακρὰς διαφοράς, μεταξινή δαντέλα εἵρεται στὸ ἱστορικὸ καὶ λαογραφικὸ μουσεῖο Ρεθύμνου. [βλ. ΤΑΤΙΑΝΑ Λ-ΓΙΑΝΝΑΡΑ Κοπανέλι, Ἀθήνα 1986, εἰκ. 34]. Πλάτος 5 ἐκ.

Συλλογή Θεοκωνσταντῆ

52.1994 - 1876. CT55685.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

This fine and firmly-textured lace has been worked from both ends to the middle. In its centre it has original geometrical designs in linen thread and «pikno» or «taulo» mesh embroidered on with gold wires. This is flanked by light green silks with a festonaki on the edge, embroidered with frets of silver wire. There is a similar silk lace with only slight differences in the Rethymno Historical and Folklore Museum. [See TATIANA YANNARA, Bobbin Lace, Athens 1986, Fig. 34]. Width: 5 cm.

Thomas Sandwith Collection.

53. T251-1912. CT55686.

Κύπρος(?) Άκρη, Δαντέλα με τή βελόνα, 16ος-17ος αι.

Έξαιρετικό δείγμα πρώτης δαντέλας, βελωμένη πάνω σε λεπτότατο λινό ύφασμα, από το οποίο έχουν αφαιρεθεί στημόνια και υφάδια. Τα κενά που αφήνουν τα ελάχιστα εναπομεινάντα καθιστά στημόνια του ύφασματος, «χυτά» ύφασμα, δηλαδή ξεριτισμένο, επικεντώνεται με την «πυλωτή βελονιά» για να σταθεροποιηθεί ο «κόμπος» και να σχηματιστούν τα σιμάματα. Οι διαγώνιες κλωστές, τα «κλωσικά», είναι πάντα πρόσθετες και επικεντώνονται με την «πρωστή βελονιά». Οι «κλωσικά» και οι «αυτίλλοι» με την πυλωτή βελονιά, το απλό φρεστόν ή το κρεστόν με τον κόμπος. Ένω τις πυκνές επιφάνειες, που εδώ σχηματίζουν γεωμετρικά σχέδια, τις πλέκουν στην Κύπρο, στις Κυκλάδες, στην Κρήτη και στα νησιά με το «πικνό φρεστόν». Η τεχνική αυτή της επικεντρωμένης δαντέλας σε «χυτά» κόμπος είναι γνωστή από τον 14ο αι. ως κυπριακή δαντέλα, «παγιάδες» και οι βελονιές με τους κόμπος ως «πικνό Ουρίσιο», «πικνό Γρεκό» ή «πικνό δι Ραγίσο». Τόσο από την εποχή της οθωμανικής τής 19ου αι., όσο και από την πρώτη έλωση της Κωνσταντινούπολης, το 1204, από τους Λατίνους και τη δεύτερη από τους Τούρκους το 1453, πολλές οικογένειες Έλληνες αλλά και εμπόροι, ζωγράφοι καθώς και τεχνίτες, εγκατέλειψαν την Κύπρο και τις βυζαντινές επαρχίες, όπως λ.χ. η οικογένεια Σφόρζα από τη Νάξο και εγκαταστάθηκαν στα κέντρα του ελληνομαγ της Δύσης, στη Βενετία, στη Ραγούζα (Αδριατική), στη Μασσαλία και αλλού. Έκεί προφανώς, μετέφεραν και την πρωταρχικότερη τεχνολογία γύρω από τις δαντέλες. Η δαντέλα που εξετάζουμε είναι χειρισμένη σε δεκαεπτά τετράγωνα διάχωρα. Στα σημεία που ενώνονται φαίνεται η λεπτή λουρίδα από το ξεριτισμένο «χυτό» και επικεντρωμένο λινό ύφασμα. Το κάθε διάχωρο σιμάζεται με διαφορετικά μεταξύ τους γεωμετρικά σχέδια, από τα οποία, μόνο δύο είναι ίδια. Το «χυτό» ύφασμα φαίνεται και στις κάτω τριγωνικές απολήξεις. Την ίδια τεχνική συναντούμε επίσης στα Ίονια νησιά, στις Κυκλάδες, Νάξο, Μήλο, αλλά και στην Κρήτη. Το είδος αυτό της δαντέλας «με τή βελόνα», απέκτησε έν ταύτοτες ευρύτερη διάδοση με τη δυτική της έκδοχή κατά την δυτική κατοχή του ελλαδικού νησιωτικού χώρου. Έγινε γνωστή ως «ρετουδέλα» ή «αρετουδέλα», από την ονομασία της τεχνικής κρημπία πιάδω γνωστή επίσης, ως δαντέλα «πικιάδω» στα Ιταλικά –όσο που εισήγαγε ο σχεδιαστής δαντιέδω C. Vicedò το 1892. Η Κύπρος, τη βυζαντινή κυρίως περίοδο είχε αναδειχθεί σε ένα γνωστότατο εμποροβιοτεχνικό κέντρο παραγωγής αστραμωμάτων και δαντελών εφόδω της Κωνσταντινούπολης και της Ραγούζας, όπως αναδείχθηκε αργότερα ή Γενόβα και η Βενετία στη Δύση. Ο D. Talbot Rice αναφέρει ότι «παράλληλα με τα χρυσοκέντητα “χυτά” ύφασματα της Κύπρου (gold spun work) πρώτος είδος της δαντέλας πικιάδω, παράγοντο στην Κύπρο και κοντές δαντέλες και ότι οι κυπριακές δαντέλες έχρισαν ιδιαίτερης εκτίμησης στην Κίβρωτη ήδη από τον 14ο αι.» [R. D. Talbot Rice. The lace of Cyprus, σελ. 154.]

Δοσά Μπλουάντ

53. T251 - 1912. CT55686.

Cyprus (?) Akri, Needle-point lace, 16th - 17th century.

An exceptional example of early lace, worked on very fine linen fabric from which warps and woofs have been removed. The gaps left by the very fine remaining vertical warps of the fabric have been embroidered in twine stitch in order to make the background firm and to form the openwork. The diagonal threads - the «klossika», bars - are always added, embroidered on with darning stitch. The meshes and bars have been executed in twine stitch, simple flossen stitch, or knotted flossen stitch. The dense surfaces, here forming geometrical patterns, were produced in Cyprus, the Cyclades, Crete and the islands by the use of right flossen stitch. This technique of embroidered lace on a darningwork background has been known since the fourteenth century as Cypriot lace, «taghiades», and the stitches with knots as «pikno Ouryiso», «pikno Greco» or «pikno di Ragusa». At the time of the Iconoclastic Controversy of the ninth century, of the first Fall of Constantinople to the Latins in 1204 and again of its second Fall, to the Turks, in 1453, many Greek families and merchants, artists and craftsmen left Cyprus and the provinces of the Byzantine Empire, for example, the Sforza family from Naxos, and settled in the centres of

*Hellenism in the West - Venice, Ragusa (Dubrovnik), Marseille, and elsewhere, taking with them, obviously, their previous «know-how» about lace. The lace discussed here is divided into 27 square panels. At the points where they are joined, a fine strip of the «frayed» drawwork and embroidered lines fabric can be seen. Each panel is decorated with geometrical patterns differing from one another, of which only two are even similar. The drawwork material can also be seen on the triangular scalloping at the bottom. This technique is also encountered in the Ionian islands, the Cyclades, Naxos, Milos, and Crete. This type of needle-point lace nevertheless became widespread in its Western version during the Venetian occupation of the Greek islands. It became known as «reticella» or «reticèlola» from the name of the technique - «spunto a reticello» - and is also called «reticella» lace in Italian, a term introduced by the lace designer C. Vicellio in 1592. Cyprus, particularly during the Byzantine period, had developed into a renowned commercial and manufacturing centre for the production of silver wire and laces comparable with Constantinople and Ragusa, as Genoa and Venice became in the West at a later date. See D. Talbot Rice in his book *The Icons of Cyprus*, where he tells us that in parallel with the gold-embroidered drawwork fabric of Cyprus (gold open work), an early kind of «reticella» lace and common laces were produced in Cyprus, and that Cyprus laces were held in high regard in Europe as early as the fourteenth century (p. 154).*

Donated by Mrs Louisa Peck.

54. T252-1912. CT55687.

Κύπρος, "Ακρη, Δαντέλα με τή βελόνα, 16ος-17ος αι.

Δύο μέρη από την ίδια δαντέλα όπως της εικ. 53. Έδω διακρίνονται και δύο επιπλέον διάγραμμα με σταυρούς της Μάλτας. Μήκος δαντέλας 172 εκ., πλάτος 13,5 εκ.

Δωρεά Mrs Louise Peel

54. T252 - 1912. CT55687.

Cyprus, Akri, Needle-point lace, 16th - 17th century.

Two parts of the same lace as fig. 53. Here two additional panels, with Maltese crosses, can be seen. Length of lace: 172 cm.; width: 13.5 cm.

Donated by Mrs Louise Peel.

55. 1956-1876. CT55688.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλα, 19ος αϊ.

Λινή δαντέλα, στο φυσικό χρώμα με σχέδια ρόμβων και άκρες από μπλε μετάξι και κόκκινες γλωσσίσσες.

Σύλλογη Thomas Sandwith

55. 1956 - 1876. CT55688.

Crete, Akri, Bobbin lace, 19th century.

Linon lace in its natural colour with rhombus designs and edges of blue silks and red scalloping.

Thomas Sandwith Collection.

56. 1977-1876. CT55689.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλες κοπανέλα, 18ος-19ος αϊ.

Δαντέλες λινές. Με μαύρες και κόκκινες μεταξόνιτες κλωστές απεικονίζονται άφραρετικά, στιλιζαρισμένες γυναικείες φιγούρες και δικέφαλοι όατοι. Στις άπόάξεις μεταξωτή δαντέλιτσα με μετάξι σε μουσταρδέ χρώμα έποικεντρημένες με ραϊκόνιρους σε πράσινο-λαχάνι. Οι δαντέλες αϊτού τωό τύπου στόλιζαν κυρίως τή εκκλησία.

Σύλλογη Thomas Sandwith

56. 1977 - 1876. CT55689.

Crete, Akri, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Linon laces. Female figures and double-headed eagles stylised in an abstract manner are depicted in black and red silk thread. On the edges there is silk lace in a mustard colour with frets in cabbage green. Laces of this type were used chiefly to decorate «kolétes».

Thomas Sandwith Collection.

57. 1953-1876. CT55690.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλες κοπανέλα, 18ος-19ος αϊ.

Μεταξωτές δαντέλες «κοπανέλα» σε μουσταρδί, προφανώς πάλι για τόν στολισμό «κολέτου». Είναι επικεντρωμένες με πρωτότυπα σχέδια σε άσπρο, καφέ, πράσινο, μπλέ και κίτρινο. Στην άκρη γλαυκώστες με πράσινες μεταξωτές κλωστές.

Σύλλογη Thomas Sandwith

57. 1953 - 1876. CT55690.

Crete, Akri, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Silk bobbin laces in orange-brown, clearly intended in this case also for the decoration of a «kolito». They are embroidered with original designs in white, brown, green, blue and yellow. On the edge there is scalloping in green silk threads.

Thomas Sandwith Collection.

58. 1974-1876. CT55691.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλα, 18ος-19ος αϊ.

Υδακίτερα ενδιαφέρουσες δαντέλες. Πάνου σε λευκό «θαύριχο» κάμπο σχηματίζονται ποικίλοι ρόμβοι επικεντρωμένοι με τη «βελονιά παραστή», ή υφαντό «κολέμα», ή «κρίσιον» και με πολύχρωμες μεταξωτές κλωστές σε όμοιους χρωματικούς συνδυασμούς, που θυμίζουν κοπτική υφαντά από την Αίγυπτο.

Σύλλογη Thomas Sandwith

58. 1974 - 1876. CT55691.

Crete, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

These are laces of particular interest. A variety of diamonds appear, embroidered in darning («parasti») stitch, or «krision» stitch, or «aprosion», appear on a perforated linen background in multi-coloured silk threads in beautiful colour combinations which are reminiscent of Coptic textiles from Egypt.

Thomas Sandwith Collection.

59. 1973-1876. CT55692.

Κρήτη-Σφακιά, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Σε άκρού λινό «καίμπου», ρόμβοι έπικεντρωμένοι με μετάξι. Στο μέσον άκραιοτός γεωμετρικός διακόσμος άστρός. Στην άκρη δαντελάτα με γλωσσίσσες έπικεντρωμένη με μαύνο σε καφέ.

Σύλλογ. Thomas Sandwith.

59. 1973 - 1876. CT55692.

Crete-Sfakia, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Here rhombuses have been embroidered in silk on an acru linen background, while in the middle there is an abstract, geometrically rendered double-headed eagle. The edge has lace with scalloping embroidered on to it with a brown fret.

Thomas Sandwith Collection.

60. 1954-1876. CT55693.

Κρήτη-Σφακιά, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Πάνο σε λινό «καίμπου» με πρωτότυπα άνοιγματα με τα «κοπανέλια» έπικεντρωμένες με μπλέ, πράσινο, καφέ, ροζ και ρίζ μετάξι, στυλιζαρισμένες γυναικείες μορφές (ή άνθη) με ρομβοειδή σχήματα. Στην άκρη έπικεντρωμένες μαϊνέδρες σε πράσινο άνοιχτά.

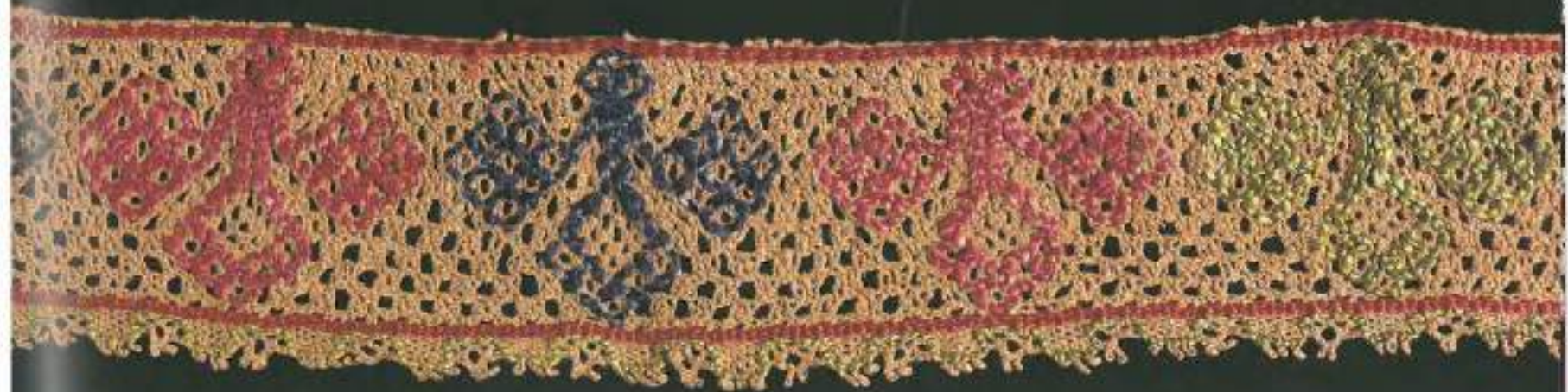
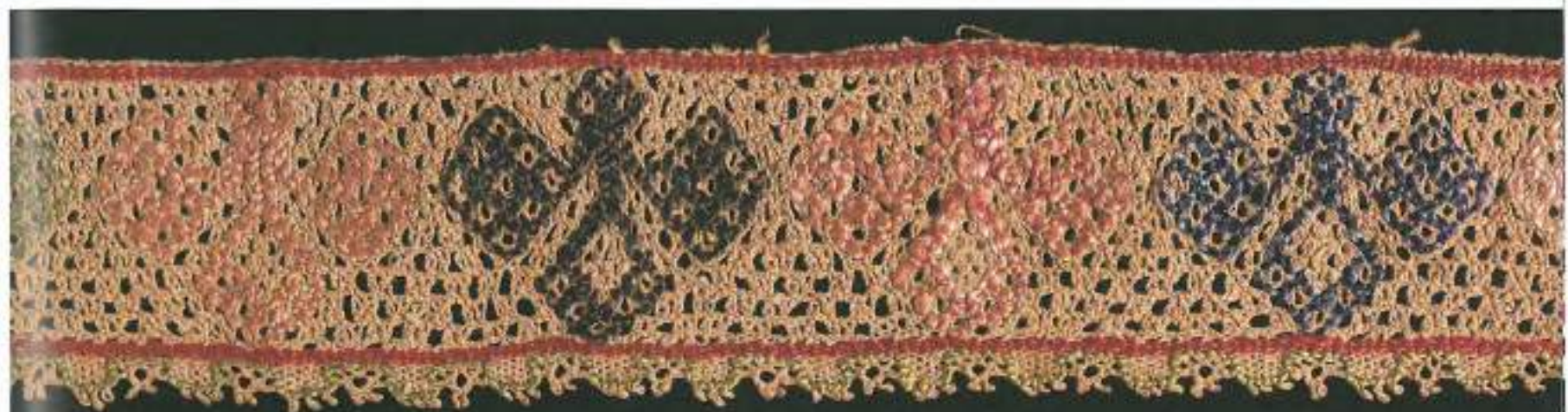
Σύλλογ. Thomas Sandwith.

60. 1954 - 1876. CT55693.

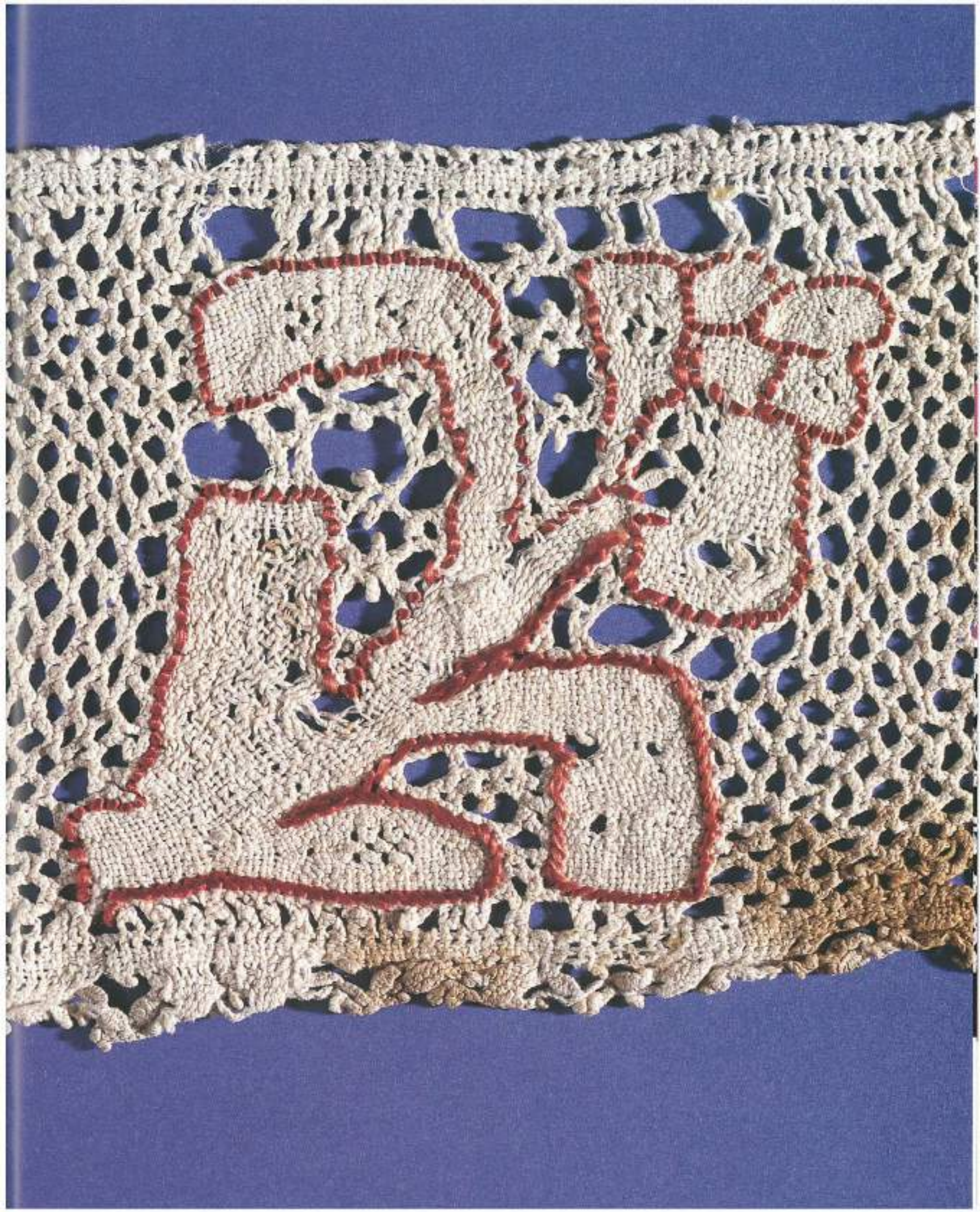
Crete-Sfakia, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Stylised female figures (or flowers?) have been embroidered in blue, green, brown, and light and darker pink silks in rhomboid patterns on a linen background with an original pattern of holes made with bobbins. A fret in light green is embroidered on the edge.

Thomas Sandwith Collection.

61. 1979-1876. CT55694.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αί.

Πρωτότυπη δαντέλα της ύπαιθρου «καράμης» είναι επικεντρωμένη με «τριπυργάκι» με μπλέ και κόκκινα μετάξια, υπογραμμίζοντας τα άρχειρτικά μοτίβα λαϊκούδων που είναι δουλεμένα με την τεχνική «πιανιά». Παρατηρείται ένα κράμα γενεθόζικης και φλαμανδικής έπικροής, που όμως φέρει καθαρά έπιχειρία στοιχεία. Στην άκρη γλωσσίστος με τὰ κοπανέλια πλεγμένες τριγυρόντες με τὴν «καράμη» τῆς δαντέλας.

Σύλλογὸς Thomas Sandwith

61. 1979 - 1876. CT55694.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

An original lace whose linen background is embroidered with «τριπυργάκι» in blue and red silks, thus emphasizing the abstract flower motifs, which are worked with the «πιανιά» technique. An amalgam of Genoese and Flemish influence, which, nevertheless has purely local features is observable here. On the edge is bobbin-made scalloping, interwoven simultaneously with the background of the lace.

Thomas Sandwith Collection.

62. 2003-1876. CT55695.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αί.

Δαντέλα πλεγμένη με διελαινή μεταξινή, στριμμένη στο χέρι, κλωστή στο φυσικό χρώμα. Ήξιερύλλα άνθη με τὴν τεχνική «πιανιά» ἢ «πιανιά» καὶ ρόμβοι ἐναλλάξ. Στην άκρη δαντέλα κροστινάκι με γλωσσισύλας». Τὰ περιγράμματα τῶν μοτίφων εἶναι ἐπικεντρωμένα με μετάξια στοῦ ἴδιου φυσικοῦ χρώμα.

Σύλλογὸς Thomas Sandwith

62. 2003 - 1876. CT55695.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

A lace interwoven in two-ply hand-twisted silk thread in its natural colour. Six-petalled flowers, produced by the «πιανιά» or «πιανιά» technique, alternate with rhombuses. On the edge there is «κροστινάκι» lace with scalloping. The outline of the motifs is embroidered in silks of the same natural colour.

Thomas Sandwith Collection.

63. 1991-1876. CT55696.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αί.

Εξαιρετικό δείγμα κρητικής λινής δαντέλας επικεντρωμένης με άσημονήματα (άσημονία λεπτή τσιτά «έλασμα» γύρω από μεταξωτή κλωστή στο φυσικό χρώμα). Τα περιγράμματα των όδοντοστών ριζών και το κέντρο είναι επικεντρωμένα με την «περαστή» ή «ραπτή» βελόνα που άσημονείται ύφαντο «κλίμα». Η δαντέλα είναι μία άστική απόδοση χωρικού ύφαντου διακόσμου. Οι Κρήτες προμηθεύονταν τα άσημονήματα τον 18ο αί. –δηλαδή μετά την τουρκική κατοχή του νησιού– από την Φλωρεντία και όχι από την Κύπρο όπως παλαιότερα. Τη δαντέλα αυτή παρουσιάζει η Santina M. Levey στο βιβλίο της με την ύπασημαίωση *Cretan lace made with linen and metal thread. Bobbin lace making-made 18th century*. Δηλαδή κρητική, χωρική δαντέλα «κοπανέλι» από λινό και άσημονήματα 18ου αί. [Βλ. SANTINA M. LEVEY *Lace - A History*, V&A, Λονδίνο, 1985-1990.] Πλάτος 6 εκ.

Σύλλογη Thomas Sandwith

63. 1991 - 1876. CT55696.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

A excellent example of Cretan linen lace, embroidered with silver thread (a fine silver band of plating around a silk thread in its natural colour). The outlines of the «toothed» ribbons and the centre are embroidered with single darning stitch which imitates a woven «κλίμα». This lace is an urban rendering of rural woven decoration. The Cretans obtained silver threads in the eighteenth century that is, after the Turkish occupation of the island, from Florence, rather than from Cyprus, as they had done at an earlier date. This lace is discussed by Santina M. Levey in her book *Lace - A History*, V & A Museum 1985 - 1990, with the footnote «Cretan lace made with linen and metal thread. Bobbin lace making-made 18th century». Width: 6 cm.

Thomas Sandwith Collection

64. 1993-1876. CT55697.

Κρήτη-Ρέθυμνο, Άκρες, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αί.

Εξαιρετικά δείγματα κρητικών δαντελών, με ποικιλία από τεχνικές «κοπανέλι», επικεντρωμένες με άσημονήματα, δηλαδή «τέλι». Τα πρωτότυπα όθινα μοτίβα είναι δουλεμένα με τις τεχνικές «πιτσόν» και «τύλι» και επικεντρωμένα στις άκρες με χρυσόσπυρμα με την «περαστή» ή «ραπτή» βελόνα. Στην άκρη «φρεστανάκι» με τη βελόνα και χρυσόσπυρμα. Πλάτος 5 εκ.

Σύλλογη Thomas Sandwith

64. 1993 - 1876. CT55697.

Crete-Rethymno, Akres, Bobbin laces. 17th - 18th century.

Superb examples of Cretan laces produced by the use of a variety of bobbin techniques, embroidered with silver wire («τέλι»). The original floral motifs are worked with the «πιτσόν» and «τύλι» techniques and embroidered at the edges with silver wire using the single darning stitch. On the edge there is a needle-made «φρεστανάκι» in gold wire. Width: 5 cm.

Thomas Sandwith Collection

65. 1992-1876. CT55698.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Πρωτότυπες λινές δαντέλες με ροζέτες και σταυρούς πλεγμένους με τα κοπανέλια απ' άκρου εις άκρον έναλλάξ. Τα μοτίβα άπορροϋν σχέδια δαντέλας του 16ου αϊ. από το βιβλίο σχεδίων «Le Pointe», Βενετία 1557. Άριστέρα και δεξιά πλασιώνεται με ούζια και γλωσσίστρας με χρυσόιτημα. Πλάτος 5 εκ.

Συλλογή Θεώνη Σουλτάκη

65. 1992 - 1876. CT55698.

Crete, Akres, Bobbin laces, 17th - 18th century.

Original linen laces with alternating rosettes and crosses interwoven with bobbin from end to end. The motifs reflect lace-making patterns of the sixteenth century from the book «Le Pointe», Venice 1557. On the left and right they are fringed with «ouzhia» and gold-wire scalloping. Width: 5 cm.

Thoni Soultaki Collection

66. T.14-1942. CT55699.

Δαντέλα κοπανέλι, άκρη 18ος-19ος αϊ.

Λινή δαντέλα με τα κοπανέλια, προσπάθεια άπομιμησης δαντέλας «μέ τη θαλίνα». Σχηματίζονται γλωσσίστρας, από οκτάκφυλλα άνθη. Στο μέσον, άκραριστοιά δοσμένο, καράβι. Θυμίζει δαντέλας της Γένοβας. Θα μπορούσε να άνήκει και στον ευρύτερο κυκλαδικό νησιωτικό χώρο. Μήκος 2,78 μέτρα και πλάτος 10 εκ.

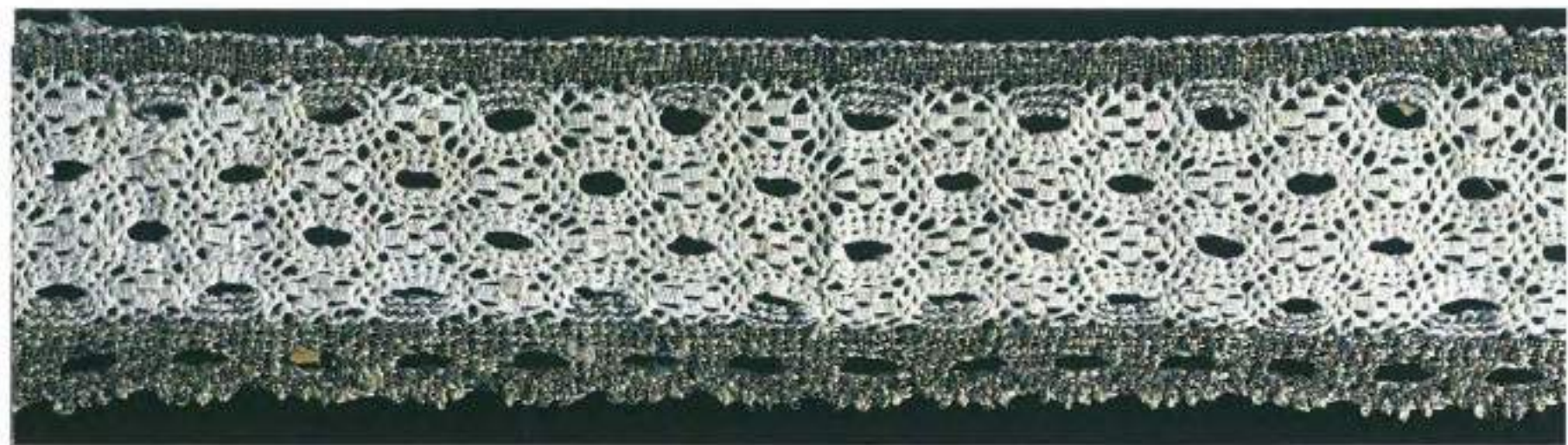
Συλλογή Μπ. Θηλό Βενετ

66. T.14 - 1942. CT55699.

Bobbin lace, Akri, 18th - 19th century.

Linen bobbin lace: an attempt has been made to imitate needle-point lace. The scalloping is formed by eight-petalled flowers, and in the centre is a ship rendered in an abstract manner. This work is reminiscent of the lace of Genoa and could belong to the broader region of the Cycladic islands. Length: 2.78 m.; width: 10 cm.

Desired by Mrs. Thello Venet

67. 2004-1876. CT55700.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Δαντέλες πλεγμένες με μεταξωτές, στριμμένες στη χέρι, κλωστές στο φυσικό χρώμα. Έτσι μοτίβο με δαντέλες [εικ. 32, 38 και 39] με μικρές παραλλαγές. Πλάτος 4 εκ.

Σύλλογη Θεσσα Σανδινθή

67. 2004 - 1876. CT55700.

Crete, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Laces interwoven with hand-twisted silk threads in their natural colour. They have the same motif as the laces in Figs 32, 38 and 39, with slight variations. Width: 4 cm.

Thessa Sandinith Collection.

68. 1970-1876. CT55701.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 19ος αϊ.

Έτσι δαντέλα με [εικ. 50], μόνι πάλι εδώ το «φιστόλι» στην άκρη είναι με μεταξία στη φυσική χρώμα όπως και το επικέντρωμα με «τριπογάρι» στα γεωμετρικά σχέδια και τους ρόμβους. Τα πυκνά σημεία των σχεδίων έχουν και εδώ αποδοθεί με πολύ σφραγισμένο «πυλί» και όχι όπως συνήθως με την τεχνική «πικανόν» ή «πανάκι». Οι δαντέλες αυτές ίσως να ανήκουν στην κατηγορία των δαντελών που είχε ζητήσει να της κλέψουν ή σκόζιμος του Θεσσα Σανδινθή με βάση παλαιά πρότυπα. Πλάτος 7,5 εκ.

Σύλλογη Θεσσα Σανδινθή

68. 1970 - 1876. CT55701.

Crete, Akri, Bobbin lace, 19th century.

The same lace as Fig 50; here, however, the «fistoli» on the edge has been made with silk in their natural colour, as has the embroidery in «tripogari» in the geometrical patterns and rhombuses. The dense points in the design have here been rendered by very tightly interwoven «pyli», and not, as usually is the case, with the «pikano» or «panaki» technique. These laces perhaps belong to the category of those ordered by Thessa Sandinith's wife on the basis of old models. Width: 7.5 cm.

Thessa Sandinith Collection.

69. 1939-1876. CT55702.

Κρήτη, Άκρη και Άτραντές, Δαντέλες κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Ή μία λεπτή μεταξινή δαντέλα είναι «άτραντές» πλάτους 2 εκ., με χριστι σχέδια και ρομβοειδή λουλουδιά εναλλάξ, στο φυσικό χρώμα. Προφανώς στέλιζε «καλέκα». Ή άλλη μεταξινή δαντέλα είναι «άκρη» σέ ρόζ, πορτοκαλί, πλεγμένη με τά κοπανέλια και φέροι λεπτομέρειες με πράσινα μετάξια που άναπαριστούν, με πολύ άραιστη απόδωση, άνθη ή άνθριατάκι. Πλαστούνεται από φυσικό άκροσμη πλεγμένο με τήν τεχνική «πατάκι», με μετάξια στο φυσικό χρώμα. Πλάτος 3 εκ.

Σύλλογή Thomas Sandwith

69. 1939 - 1876. CT55702.

Crete, Akri and atrantes, Bobbin laces, 17th - 18th century.

One lace - in fine silk - is an «atrantes» of width of 2 cm. with X-shaped patterns alternating with rhomboid flowers in their natural colour. This was clearly used to decorate a «kalika». The other silk lace is an «akri» in pink and orange, made with bobbins and with its details in green silks representing in a very delicate way other flowers or a little man. It is edged with vegetal decoration in silks worked with the «pataki» technique in their natural colour. Width: 3 cm.

Thomas Sandwith Collection

70. 1927. D.2-1876. CT55703.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα «κοπανέλι», 18ος-19ος αϊ.

Μεταξινή δαντέλα σέ καφέ σκούρο, έπικεντημένη με μετάξια σέ κίτρινο, γαλάζιο, πράσινο που σχηματίζουν ρόμβους, με τήν «περαστή» ή «φαττή» βελονά, δηλαδή τεχνική ύφαντό «ακίλιμο». Πλάτος 4 εκ.

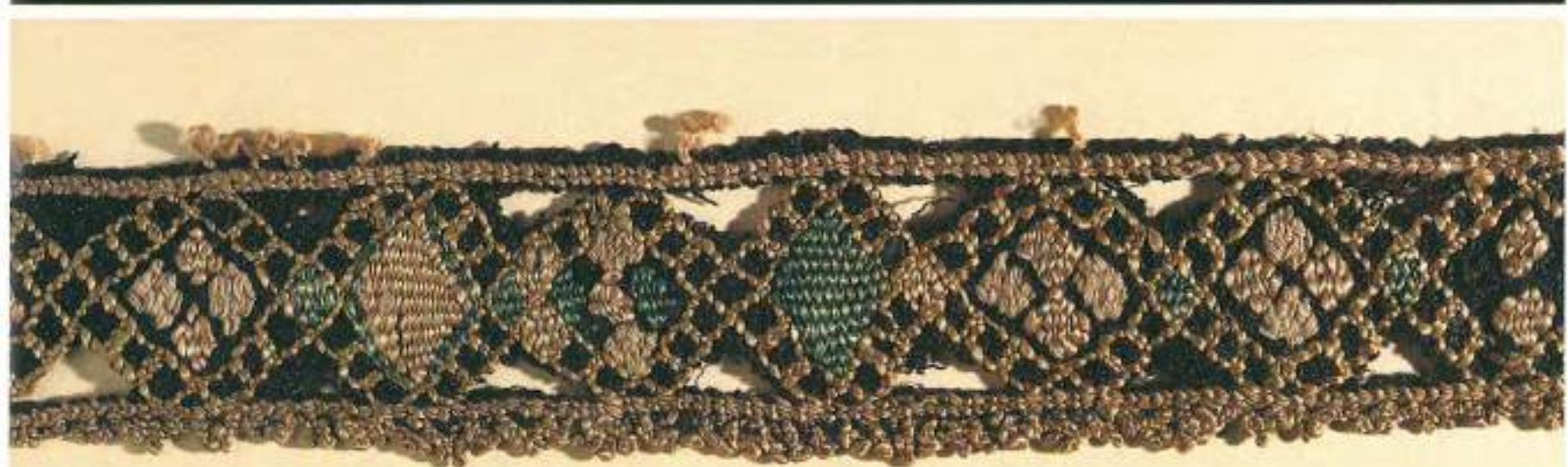
Σύλλογή Thomas Sandwith

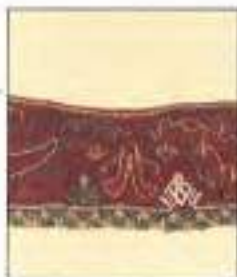
70. 1927. D.2 - 1876. CT55703.

Crete, Akri, Bobbin lace, 18th - 19th century.

Silk lace in dark brown, embroidered with yellow, blue and green silks which form rhombuses in single darning stitch, that is, the waves «akili» technique. Width: 4 cm.

Thomas Sandwith Collection

71.1952-1876. CT55704.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Σε σκούρο καφέ/ματσίνο φόντο, επικεντρωμένα με άστρα και πρόσωπα μεταβυτά νήματα, παρουσιάζονται παρεμφερή φυτικά σχέδια όπως η εικ. 30, 36, 37, 38 και σκολόπεντρες ενώ ανάμεσα διακρίνονται ανθρώπινα σε άστρα και μπέζ. Ο κόμπος της δαντέλας δεν αποκαλείται να έχει γίνει κατασκευαστικά με τα κοπανέλια στον αέρα, χωρίς να ακολουθηθεί συγκεκριμένο σχέδιο και χωρίς κερπίτσες για τη διαπλοκή και τη δημιουργία του «κόμπου», δηλαδή με την τεχνική που ονομάζουμε σήμερα διεθνώς «free-hand lace». Αυτός ο τύπος της δαντέλας, που πρωτοεμφανίζεται σαν «χωρική» δαντέλα του ευρύτερου ευρωπαϊκού χώρου τον 17ο αί., έχει γίνει αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης από τη δεκαετία του 1970 στις χώρες της βρετανικής Εξάρτησης, ενώ εντοπίζεται και μελετάται σαν τεχνική στη Ευρώπη αλλά και στη Ρωσία ήδη από το 1895. Περιγράφεται ως «point compté» γαλλικά ή «patternless» αγγλικά. [B. DAVYDOFF-SORINE, *La dentelle Russe, histoire, technique, statistique*, Karl W. Hiersemann, Leipzig 1895 και VALERIA VALERIA, *La dentelle Russe, aux fuseaux*, Aurora, Leningrad 1986]. Στην άκρη «κροτωνάκι» με γλωσσίστρες που τέμνονται σε πρόσωπο και έσραυ.

Σύλλογέ Thomas Sandwith.

71.1952 - 1876. CT55704.

Crete, Akres, Bobbin lace, 18th - 19th century.

Shown on a dark orange-red background, embroidered in white and green silk threads, are corruptions of vegetal patterns as in Figs 30, 36, 37, and 38, and «millipede», while in between them little men in white and brown can be seen. It is not impossible that the background of the lace was made with bobbins «in the air» - without a specific design being followed and without pins for the interweaving and creation of the background, the technique which is now known internationally as «free-hand lace». This type of lace, which made its first appearance as a «point» lace in Europe generally in the seventeenth century, has been the object of special study from the 1970s onwards in the countries of north-western Europe, while it was identified and studied in Europe and in Russia as early as 1895. It is described as «point compté» in French and «patternless» in English. [See Sorine Davydoff, *La dentelle Russe, histoire, technique, statistique*, Karl W. Hiersemann, Leipzig, and Valeria Falleeva, *La dentelle Russe, aux fuseaux*, Aurora, Leningrad 1986]. On the edge there is scalloping in which green and a red intersect.

Thomas Sandwith Collection.

72.1976-1876. CT55705.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 19ος αί.

Πάνο σε λινό «κόμπος», επικεντρωμένοι ρόμβοι με πολύχρωμα μετάξια. Στην άκρη μαϊνάνορι με μαύρες μεταξιστρές κλωσστές. Πόθεν οι δαντέλες να είναι άντηγραφή από παλαιότερα πρότυπα. Παρίομα με εικ. 45.

Σύλλογέ Thomas Sandwith.

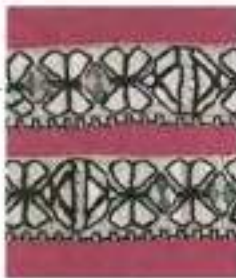
72.1976 - 1876. CT55705.

Crete, Akres, Bobbin lace, 19th century.

Rhombuses embroidered in multi-colored silks appear on a linen background. There are frets in black silks on the edge. It is likely that these silks are a copy of earlier models. They resemble Fig. 45.

Thomas Sandwith Collection.

73. 1957-1876. CT55706.

Κρήτη-Σφακιά, "Ακρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Σε λινό κάμπο διπλωμένα με τὰ κοπανέλια και με μαύρα μετάξι, περίεργα γεωμετρικά σχήματα (ποτακλίδες ή άνθρωπάκια με άνοιχτά σκέλη;) και ρόμβοι επικεντρωμένοι στις λεπτομέρειες με την κλασική «ελινοιά» και με μετάξι σε πράσινο, άσπρο και κίτρινο. Στην άκρη μοιανόρος με μαύρα μετάξι. Η πυκνή ύφανση των σχεδίων έχει αποδοθεί σε όρισμένα σημεία με την τεχνική «πανόκου» και σε άλλα με την τεχνική «πιονό πούλιου». Θυμίζει πολύ τη δαντέλα της εικ. 50, όμως εδώ τὰ σχέδια δεν είναι επικεντρωμένα, αλλά πλεγμένα με τὰ κοπανέλια συγχρόνως με τον «κάμπο», με άσημονόματα και πράσινα μετάξι.

Σύλλογ. Thamo Sambath

73. 1957 - 1876. CT55706.

Crete-Sfakia, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

These laces have curious geometrical patterns (butterflies, or little human beings with open legs?) and rhombuses worked with bobbin in black silks on a linen background. The details are embroidered with darning stitch in green, white and yellow silks. On the edges is a frist in black silks. The dense interweaving of the design has been achieved by use of the «panako» at some points and of «piono toulio» at others. It is very reminiscent of the lace in Fig. 50, but here the patterns are not embroidered on to the background but woven with bobbin at the same time as the background, in silver threads and green silks.

Thomas Sambath Collection

74. T.104-1909. CT55707.

Κύθηρος(;) "Ακρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Η δαντέλα είναι πλεγμένη με, στριμμένη από χέρι, λινή κλωστή. Θεωρώται δείγμα που απομαίνεται δαντέλα με τη βελίνα τύπου «ρετίκλα». Στο κάτω μέρος της ταινίας «άτροντες», επιρραμμένη δαντέλα που αποδίδει σε άνοισχρες γλίσσες. Ταυτίζεται με δαντέλα «κοπανέλι» που στολίζει λινό ύφανμα για καναπέδες της Κύθου, σάλλογης Λίλις Αλεβιζάτου. [βλ. ΤΑΤΙΑΝΑ-ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ Έλληνικές Κλωστικές Συνθέσεις - Κοπανέλι, Αθήνα 1986, άρ. 54]. Τις άνοισχρες αποδίδεις και τὰ μεταξύ τους διάκενα πιθανότατα στολίζουν μικρές κλωστικές φούντες. Έπιδειχμένως και η δαντέλα που εξετάζουμε να στολίζει καναπέδες. Σχεδιαστικά θυμίζει δαντέλα «κοπανέλι» της Βενετίας και της Μάλτας. Πλάτος 10 εκ.

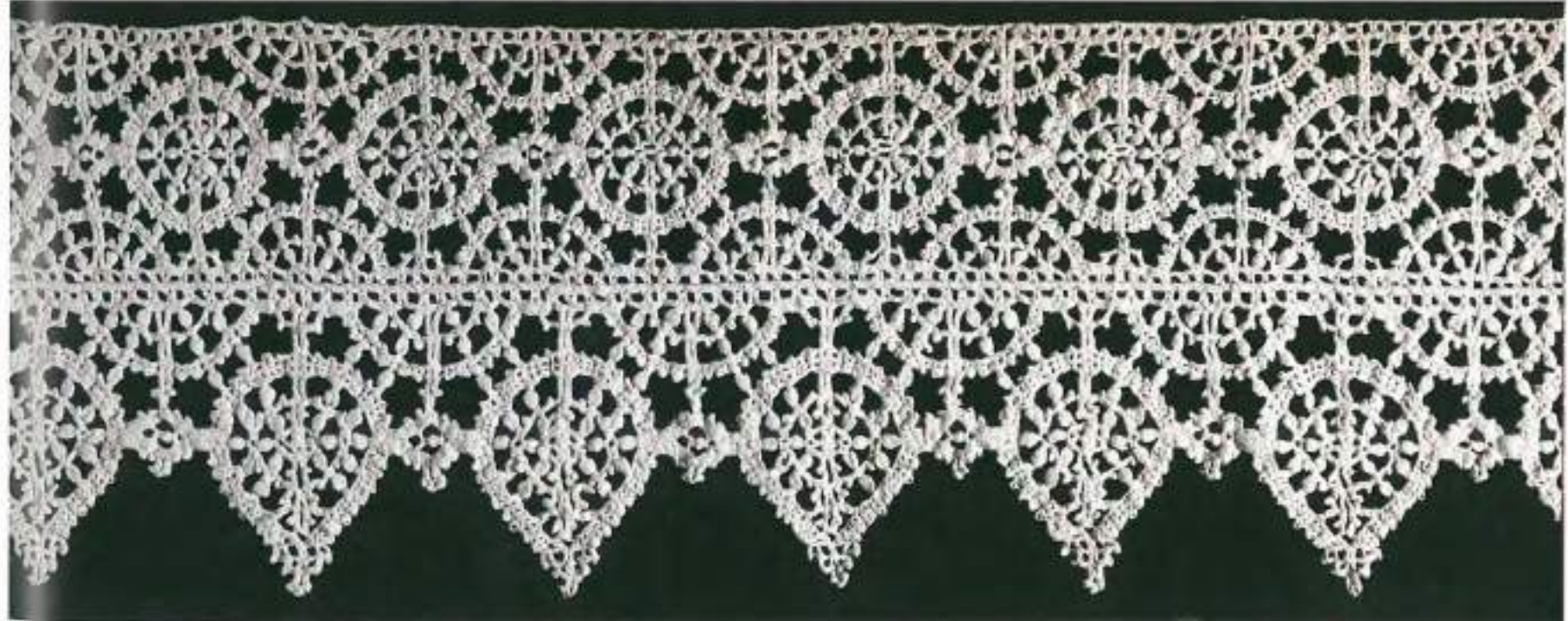
Δώρεα της Δασκ. Εργαστ. της Εθνικ. Βιβλ. το 1909.

74. T.104 - 1909. CT55707.

Kythnos(?) Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

This lace is made with hand-twisted linen thread. It is a fine example which imitates needle-point lace of the «reticella» type. At the bottom of the «atrontes» length there is embroidered lace which terminates in pair-shaped scallops. It is identical with bobbin lace which was used to decorate linen fabric for a sofa cover from Kythnos in the collection of Lili Alevisatos. [See TATIANA-IOANNOU GIANNARA Έλληνικές Κλωστικές Συνθέσεις - Κοπανέλι, Athens, No 54]. It is very likely that the pair-shaped scallops and the spaces between them were decorated with little tassels of thread. In terms of design, it is reminiscent of Venice and Malta lace. Width, 10 cm.

Donated by Lady Egerton to the V. & A. Museum in 1909.

75. T.105-1909. CT55708.

Άκρη, Δαντέλα κοπανέλα, 17ος-18ος αϊ.

Μικρόσπειρη ταινία «άκραντες», πληγμένη με τὰ κοπανέλα με, στριμμένη στο χέρι, λεπτή κλωστή. Αναπαριστά ρόδιες μέσα σε παραλληλόγραμμα πλαίσια. Στην άκρη στολίζεται με γλισσώστες πληγμένες συρρήσεις. Είναι ήμερανή ή προσπίθια απομείκτης δαντέλας «με τὴ δελόνα», τύπου «ακτίδα». Τίποτου εἴδους δαντοσμοί ἀπὸ τὴ μία τεχνικὴ στὴν ἄλλη δὲν ἴσως σπάνει.

Δωρεὰ Λαίδης Egerton πρὸς τὸ V&A τὸ 1909.

75. T.105 - 1909. CT55708.

Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

Long narrow «akrantes» length, interlaced by the use of bobbin in hand-twisted linen thread. It represents roses in parallelogram frames. The border is decorated with scalars made simultaneously with the rest of the length. The attempt which has been made to imitate needle-point lace of the «reticella» type is obvious. Such borrowings between two techniques are not unusual.

Donated by Lady Egerton to the V & A in 1909.

76. T.106-1909. CT55709.

Κρήτη-Ιεράπετρα(;) Άκρη, Δαντέλα κοπανέλα, 17ος-18ος αϊ.

Ἡ «άκρη» ἀποτελεῖται ἀπὸ μία λεπτὴ ταινία «άκραντες», με ἐναλλάξ ἀνάμεσα τὰ πέταλα τῶν ὁποίων εἶναι πληγμένα με τὴν τεχνικὴ «φυλλοράκι». Τὸ κάτω μέρος τῆς δαντέλας ἀπολήγει σὲ μεγάλες γλίσσες. Τὸ σχέδιο με τὴς κομποσειδεῖς ταινίες σκερῆτα εἶναι δουλεμένο με τὴν τεχνικὴ «κοπανί» καὶ θυμίζει δαντέλα «με τὴ δελόνα» τῆς Κύπρου καὶ μεταγενέστερες δαντέλας τῆς Γενέβας τοῦ 18ου αἶ.

Δωρεὰ Λαίδης Egerton πρὸς τὸ V&A τὸ 1909.

76. T.106 - 1909. CT55709.

Crete, Ierapetra. Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

This border consists of a fine «akrantes» length with alternating flowers whose petals have been produced by the «phyllaraki» technique. The bottom of the lace terminates in large scallops. The pattern with undulating bands has been worked with the «kopani» technique and is reminiscent of Cyprian needle-point lace and the later laces of Genoa of the sixteenth century.

Donated by Lady Egerton to the V & A in 1909.

77. T.107-1909. CT55710.

Ἄκρι, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αἰ.

Ἡ δαντέλα εἶναι πλεγμένη μὲ λινό νήμα, στριμμένο στό χέρι, σὲ φυσικό χρῶμα. Ἀπολύγει σὲ γλώσσες, πού σχηματίζονται ἀπὸ εἶς λαλοειδῆ κακοθετημένα ταξοειδῶς, κατὰ τὰ πρότυπα δαντέλας τῆς Γενεύας τοῦ 18ου αἰ.

Δωρεὰ Λαδῆς Egerton πρὸς τὸ V&A τὸ 1909.

77. T.107 - 1909. CT55710.

Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

This lace has been interwoven with hand-twisted linen thread in its natural colour. It terminates in scallops formed by six little flowers arranged as an arch, following models of Geneva lace of the sixteenth century.

Donated by Lady Egerton to the V & A in 1909.

78. T.108-1909. CT55711.

Κρήτη, Ἄκρι, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αἰ.

Ἡ δαντέλα εἶναι δουλεμένη μὲ λεπτό λινό νήμα, στριμμένο στό χέρι. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς ταινίες ἀτραντέδες μὲ διαφορετικὰ σχέδια καὶ τεχνική. Ἡ τρίτη ταινία τῆς ἀκρῆς, πού ἔχει συνειδητῶς ἐκ τῶν ἑστέριων, ἀπολύγει σὲ γλώσσισσες καὶ εἶναι σκοτεινότερη σὲ χρῶμα ὅπως καὶ ἡ ἀκριβῶς προηγουμένη, πιθανότατα βουτηγμένες ἐλαφρῶς σὲ τσάι. Ἐνδιαφέρου παρουσίαση ἡ ἀκριβέτω καὶ στιλιστικὴ ἀπεικόνιση τῆς γοργόνας μὲ τὴ διπλὴ εὐρύ, θέμα καθαρὰ ἑλληνικὸ καὶ ἐντοπιζοῦνται καὶ στὴν κρητικὴ κεντητικὴ τῆς ἐποχῆς, γιὰ τὸν στιλισμὸ τῆς παρυφῆς τοιαυτοῦ, «παπῆτα» ἢ καὶ σὲ εἶδη οἰκιακῆς χρήσης, ὅπως μαξιλάρια. Τὸ ἴδιον θέμα, τὸ συναντοῦμε καὶ σὲ δαντέλας «μὲ τὴ θελίνα» τῶν Κυκλάδων καὶ ἰσχυρῶς τῆς Μήλου. Ἡ γοργόνα ἐντοπιζοῦται στὸ μέσον τῆς πρῶς φερδύτερης ταινίας «ἀτραντέ», ἄσμετα σὲ στιλιστικὰ ἀθροιστικὰ ἀθροιστικὰ μετὰ τὴν τεχνικὴ «πιανόν», ἐνῶ ἡ τεχνικὴ τοῦ «καμάτου» μὲ τὰ «καπὸν» ἀπαιτῶ καὶ σὲ δαντέλας «κοπανέλι» τῶν Ἰονίων νήσων. Εἶναι ἑμφανὲς ἡ προσπάθεια πού γίνεταὶ μὲ τὴ συνένωση τῶν διαφορετικῶν ταινιῶν ἀτραντέδων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μεγαλοῦσαι τὸ πλάτος τῆς ἀρχαῆς δαντέλας, προφανῶς γιὰ διαφορετικὴ χρήση.

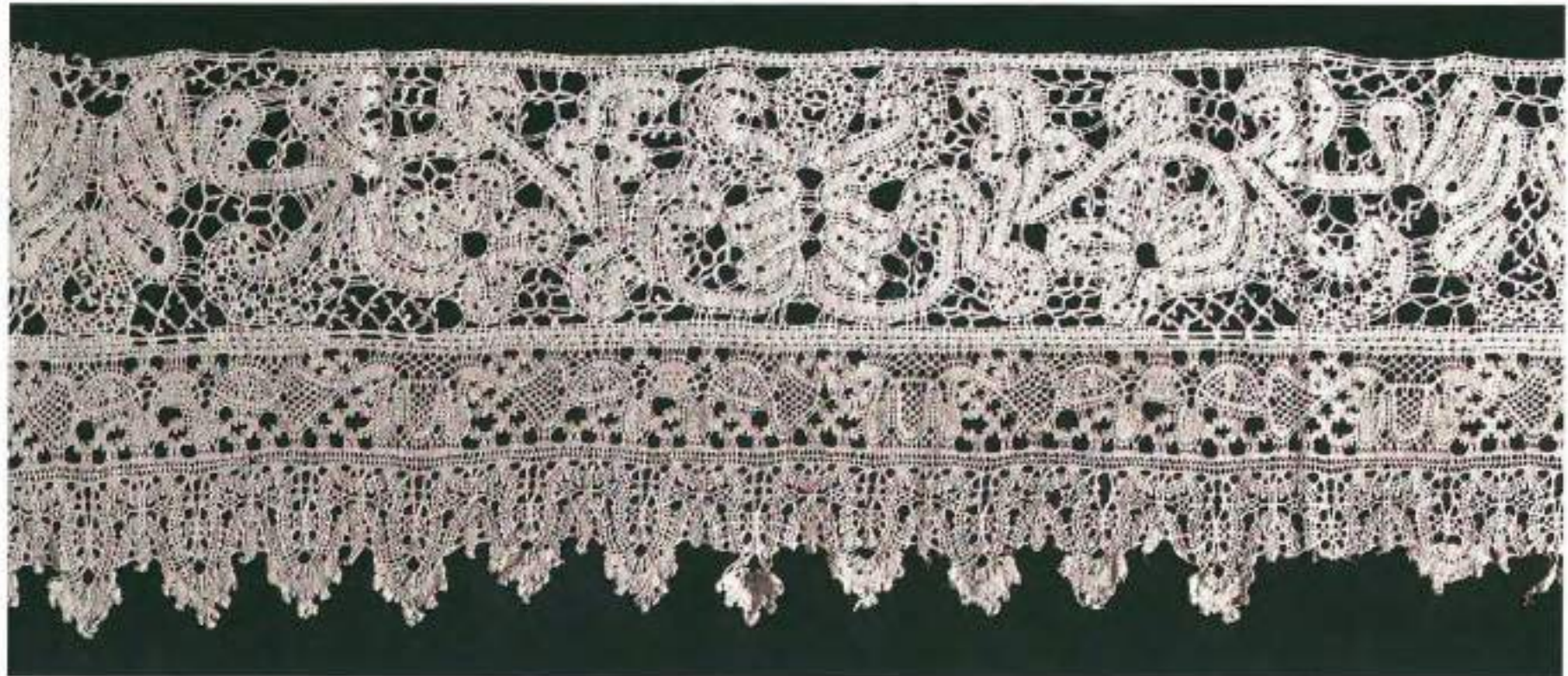
Δωρεὰ Λαδῆς Egerton πρὸς τὸ V&A τὸ 1909.

78. T.108 - 1909. CT55711.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

The lace is worked in fine hand-twisted linen thread. It consists of three «atrantedes» lengths with differing designs and executed by the use of different techniques. The third length, that of the border, which has been joined on later, terminates in scalloping - «Vandylked borders» - and is of a darker colour than the first, as is the second, probably as a result of having been dipped in tea. Of interest is the abstract and stylised depiction of a double-headed mermaid, a motif which is purely Greek and which also occurs in Cretan embroidery of the period used to decorate the border of shawls or on items for household use such as pillows. It is also encountered in needle-point laces of the Cyclades, and particularly of Milos. The mermaid is in the middle of the top, broader, «atrantede» length, between stylised floral motifs produced by the «pykno» technique; the technique of the background with the picots is also found in bobbin laces from the Ionian Islands. An obvious attempt has been made to join the different «atrantedes» laces in such a way as to increase the width of the original lace, clearly for a change of use.

Donated by Lady Egerton to the V & A in 1909.

79. T.109-1909. CT55712.

Ἄκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αἰ.

Ἡ δαντέλα στύλιζε ἀσπρόρουχα, (σεντόνια) καὶ εἶναι δουλεμένη μὲ λεπτά λινά, στριμμένα στὸ χέρι, νήματα μὲ τὴν τεχνικὴ «κοπανέλι» ποὺ συναντοῦμε σὲ ραβδωμώτικες δαντέλες τοῦ 17οῦ καὶ 18οῦ αἰ. Ἀπὸχεῖ γενεὴ ἀποβρασθῆ ἀλλὰ καὶ «καυρήσαν» μὲ τὴν τεχνικὴ «πικανία» ποὺ συναντοῦμε στὴν Κύπρου σὲ προαιμότερους χρόνους. Ἡ δαντέλα παρουσιάζει στίξις ἀπολύξεως τῆς φθορᾶς.

Δωρεὰ Λαδῆς ἔργον πρὸς τὸ V&A τὸ 1909.

79. T.109 - 1909. CT55712.

Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

This lace was used to decorate underwear or a sheet and is worked in fine hand-twisted linen threads with bobbins, a technique encountered in the laces of Bethynno of the seventeenth and twentieth centuries. It reflects Genoese influence, and also has the «pikania» (braids) produced by the «pikania» technique which had been used in Cyprus in earlier times. There is damage to the edge of the lace.

Donated by Lady Egerton to the V & A in 1909.

80. T.110-1909. CT55714.

Ἄκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αἰ.

Ἡ δαντέλα θυμίζει πολὺ τὴν εἰκ. 79.

Δωρεὰ Λαδῆς ἔργον πρὸς τὸ V&A τὸ 1909.

80. T.110 - 1909. CT55714.

Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

The lace bears a great resemblance to Fig. 79.

Donated by Lady Egerton to the V & A in 1909.

81. T.111-1909. CT55713.

Ίονια νησιά(;) Άκρες, Δαντέλα κοπανέλι, 18ος αϊ.

Μικρά δείγματα λινής δαντέλας «κοπανέλι» ή μία είναι πλεγμένη με λεπτότερες, στο χέρι στριμμένες, λινές κλωστές και απολήγει σε τριγωνικές γλώσσες τις οποίες αρχικά πρέπει να στέλνουν «πικώ». Η άλλη δαντέλα είναι «κοπανέλι» με λίγο χονδρότερες στριμμένες στο χέρι, λινές κλωστές. Δουλεμένη με «καριήτια», δηλαδή λεπτές πικιές με την τεχνική «πικιών» σε καμπυλόσχημα φυτικά σχέδια. Εδώ επίσης, η απολήξη πρέπει να ήταν δουλεμένη με «πικώ», τα οποία όμως τώρα είναι ξεφτυμένα.

Donated by Lady Egerton to the V&A in 1909.

81. T.111 - 1909. CT55713.

Ionian Islands(?) Akres, Bobbin lace, 18th century.

Small samples of linen bobbin lace, one is woven with four hand-twisted linen threads and terminating in triangular scalloping → «Mithral border» → which must originally have been decorated with picots. The other is bobbin lace with slightly thicker hand-twisted linen threads. It is worked with «carities», that is, fine bands created by the «pikion» technique with curving vegetal patterns. Here too the edging would have been worked with picots, which now have been removed.

Donated by Lady Egerton to the V & A. in 1909.

82. 1965-1876. CT55715.

Κρήτη, Άκρη και άτραντές, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Οι ίδιες δαντέλες φέρουν το ίδιο ρομβοειδές σχέδιο επικεντρωμένες με μετάξι με την «παραστή» βελονιά και μαφί παχύρο «τριπογάζι» για το περίγραμμα. Αναπαριστούνται στιλιζαρισμένες γυναικείες μορφές που δύσκολα εντυπίζονται όπως στα περισσότερα αντίστοιχα ρομβοειδή σχέδια στις κρητικές δαντέλες. Ή μία έχει στην άκρη της επικεντρωμένο ένα των υστέρων «φρατονάκι» με κίτρινες μεταβιβάτες κλωστές και ως ένα πρώτου μετατρέπεται από «άτραντές» σε «άκρη» προφανώς για τον στολισμό ενός «κόλετου».

Σύλλογη Thomas Sandwith

82. 1965 - 1876. CT55715.

Crete, Akri and atrantes, Bobbin lace, 18th - 19th century.

These linen laces have the same rhomboid pattern embroidered as to them with silks by the use of darting stitch, with dark brown «τριπογάζι» for the outline. They show stylised female figures, embodied with in most similar rhomboid patterns on Cretan laces. One has a «φρατονάκι» embroidered at a later point on its edge in yellow silk threads and thus has been converted from an «atrantes» into an «akri», clearly for the decoration of a «koloto».

Thomas Sandwith Collection.

83. 1978-1876. CT55716.

Κρήτη, Άκρη και άτραντές, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Δύο δαντέλες επικεντρωμένες με μαύρο περίγραμμα- κόκκινα κίτρινα και γαλάζια μετάξι σχηματίζουν γεωμετρικά ρομβοειδή ζωολόγια. Ή μία «άτραντές», ή άλλη έχει απόληξη με κίτρινο «φρατονάκι» και εδώ ο συνδυασμός αυτός των δύο τύπων, αλλά παρόμοιων, δαντελών μαρτυρεί ότι χρησιμοποιήθηκαν για τον στολισμό «κόλετου».

Σύλλογη Thomas Sandwith

83. 1978 - 1876. CT55716.

Crete, Akri and atrantes, Bobbin lace, 18th - 19th century.

Linen laces embroidered with black outlines. Red, yellow and blue silks form geometrical rhomboid forms. One is an «atrantes», while the other is edged with a red «φρατονάκι». Here too this combination of two - similar - types of lace shows that they were used for the decoration of a «koloto».

Thomas Sandwith Collection.

84. 2001-1876. CT55717.

Κρήτη-Σφακιά, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Σπάνια δαντέλα επικεντημένη με χρυσονήματα και με την «παραστή» βελονιά. Ο μεταξωτός «κάρπος» που δημιουργείται με ποικιλία από τεχνικές με τα κοπανέλια, θυμίζει πρόωμες δαντέλες Μιλάνου. Είναι επικεντημένος με χρυσονήματα που σχηματίζουν ρόμβους, σταυρούς, ποικιλιά σταυρώλια και κικκοναριές. Στην άκρη ή δαντέλα φέρει επικεντημένους μαϊνάνδρους με χρυσόνημα. Σε όρισμένα σημεία οι σταυροί και οι ρόμβοι είναι δουλεμένοι με την τεχνική «πικινό» και σε όρισμένα σημεία με την τεχνική «πικινό τούλι». Η δαντέλα είναι ένα θαυμάσιο δείγμα της επιχρυσίας κρητικής αισθητικής και σίγουρα άντεξε στην άστυξη ή άρχαισα τάξη.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

84. 2001 - 1876. CT55717.

Crete-Sfakia, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

A rare lace embroidered with gold threads in darning stitch. The silk background which has been produced with a variety of techniques using bobbins is reminiscent of early Milan laces. It is embroidered with gold threads which form rhombuses, crosses, bunches of grapes, and rose covers. On the edge, the lace has frets embroidered on with gold thread. At certain points the crosses and the rhombuses are worked with the «pikino» technique and at others with «pikino touli». The lace is a beautiful example of local Cretan aesthetics and certainly belonged to members of the bourgeois or ruling class.

Thomas Sandwith Collection.

85. 1910-1876. CT55718.

Κρήτη-Ρέθυμνο, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Οι δαντέλες είναι δουλεμένες με μεταξωτά νήματα σε μουσταρδί χρώμα. Ο «κάρπος» είναι επικεντημένος με μαύρες, άσπρες και καφέ άνοιχτό μεταξωτές κλωστές με την «παραστή» βελονιά και «τρυγογάρι». Στις άκρες επιρροαμένοι οι τών ύστερων «φρετών» με πράσινα και κόκκινα μεταξωτά νήματα έναλλαξί. Παρόμοιες δαντέλες έντοπίζονται και στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης-Ηράκλειο το οποίο διαθέτει επίσης ένα μέρος τών δαντέλων της συλλογής Thomas Sandwith.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

85. 1910 - 1876. CT55718.

Crete-Rethymno, Akres, Bobbin lace, 17th - 18th century.

The laces are worked with silk threads of an orange-brown colour. The background is embroidered with black, white and light brown silk threads in darning stitch and «tryvogari». A «fretti» of alternating green and red threads has been sewn to the edge at a later stage. Similar laces are to be found in the Historical Museum of Iraklio, Crete, which also possesses a part of the laces in the Thomas Sandwith Collection.

Thomas Sandwith Collection.

86. 1962-1876. CT55719.

Κρήτη-Ρέθυμνο, "Ακρες, Δαντέλες κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Μεταξόντες δαντέλες επικεντημένες με κόκκινες, άσπρες, πράσινες, μπλε και μαύρες κλωστές με την τεχνική «τροπογάζι». Ανάλογο ύφος σχεδίων με τις προηγούμενες δαντέλες (είδη. 85). Ήδη όμως, η «αίχμη» στολίζεται με μαϊνάνδρο σε μαύρο και άσπρο.

Συλλογή Thomas Sandwith

86. 1962 - 1876. CT55719.

Crete-Rethymno, Akres, Bobbin laces, 17th - 18th century.

Silk laces embroidered with red, white, green, blue and black threads by use of the «τροπογάζι» technique. The patterns are of the same style as in the preceding examples (Figs. 85). Here, however, the edge is decorated with a fret in black and white.

Thomas Sandwith Collection

87. 1917-1876. CT55720.

Κρήτη-Ρέθυμνο, "Ακρες, Δαντέλες κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Οι δαντέλες είναι επικεντημένες πάνω στο μεταξωτό μπάζ «κόμπρο» με ροδί, άσπρες, γαλάζιες και μαύρες κλωστές, αλλά με παραρτημένο το μοτίβο των δαντελών είδη. 85 και 86. Ίσως και όλες αυτές οι δαντέλες να είναι δουλεμένες με την ελεύθερη απόδοση της τεχνικής «κοπανέλι», χωρίς ενδιάμεσες καρφίτσες. Τεχνική γνωστή ως «κρητικές δαντέλες».

Συλλογή Thomas Sandwith

87. 1917 - 1876. CT55720.

Crete-Rethymno, Akres, Bobbin laces, 17th - 18th century.

These laces are embroidered on the brown silk background with dark pink, white, blue and black threads, with a motif which is a corruption of that of the laces in Figs. 85 and 86. Perhaps they were produced by a free version of the bobbin technique, without pins between the two sides - a technique known as «Cretan laces».

Thomas Sandwith Collection

88. 1958-1876. CT55721.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλε, 18ος-19ος αϊ.

Στή μία δαντέλα πάνω σε μεταξινό «κάμπο» είναι επικεντρωμένοι ρόμβοι και άλλα γεωμετρικά σχήματα με ροδι ένω με τις μαύρες μεταξινές κλωστές τα σχήματα δημιουργούνται με «κοπανέλε». στην άκρη μαϊνάρια σε μαύρο. Στην άλλη σε λευκό «κάμπο» είναι επικεντρωμένοι ρόμβοι με κίτρινα, κόκκινα και καφέ μετάξια. Στην άκρη «φροστανάκι» με κίτρινες και κόκκινες μεταξινές κλωστές. Πλάτος 3 εκ.

Σύλλογ. Thomas Sandwith

88. 1958 - 1876. CT55721.

Crete, Akres, Bobbin laces, 17th - 18th century.

One of the laces is embroidered on its silk background with rhombuses and other geometrical patterns in red, while in the case of the black silk threads the patterns are bobbin-made; there are frays in black on the edge. The other's linen background is embroidered with rhombuses in yellow, red and brown silks. On the edge there is a «φροστανάκι» of yellow and red silk threads. Width: 3 cm.

Thomas Sandwith Collection.

89. 1934-1876. CT55722.

Κρήτη-Σφακιά, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλε, 18ος-19ος αϊ.

Μεταξινές δαντέλες. Σε κίτρινο σκούρο «κάμπο» επικεντρωμένοι με μπλέ, πράσινα και μποζ μετάξια, δοξέραιοι άπειροι και κόρες έναλλάξ, με έντονη αφαιρετική και ρομβοειδή απόδοση.

Σύλλογ. Thomas Sandwith

89. 1934 - 1876. CT55722.

Crete-Sfakia, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Silk laces. Alternating double-headed eagles and «korais», rendered in a highly abstract manner by rhomboids, are embroidered in the dark yellow background with blue, green and brown silks.

Thomas Sandwith Collection.

90. 1971-1876. CT55723.

Κρήτη-Σφακιά, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Σε λινό «τριπητό κάμπο», με μαρέ σκούρο και κόκκινες μεταξινές κλωστές αναπαριστούνται κότες με άνοιχτά τὰ χέρια, με έντονη άραιοτική και ρομβοειδή απόδοση, και άκματα τετραπιά σταφύλια. Στην άκρη «φαιτοκάκι» με γλωσσίστρες με κόκκινα μεταξίνα.

Σύλλογή Thomas Sandvik.

90. 1971 - 1876. CT55723.

Crete-Sfakia, Akri, Bobbin lace, 18th - 19th century.

On a perforated linen background, «koti» with their arms spread have been depicted in an extremely abstract way by the use of rhombuses in dark brown and red silk threads; between them are bunches of grapes. On the edge is a «faiotaki» with scallops in red silk.

Thomas Sandvik Collection.

91. 1990-1876. CT55724.

Κρήτη-Σφακιά, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Ή μία δαντέλα κάρπυαση με λινό, σπριμμένη στο χέρι, κλωστή και έπιανετημένη με άστρηνήματα που άπεικονίζουν έξαιρετικά άραιοτικά γεωμετρικά σχήδια -άθροιστικά(;) Ή άλλη «άκρη», διακοσμείται με τριγωνικά σχήδια έπιανετημένα με άστρηνήματα. Στην άκρη, τεύλιωμα με γλωσσίστρες και μαϊάνδρο. Ήτοις να είναι ο πρόωρος τύπος αυτής της άπόληξης την όποια αντικαταλάμε σέ άλλες σχηδία τις δαντέλες αυτού του τύπου. Πλάτος 2,5 εκ.

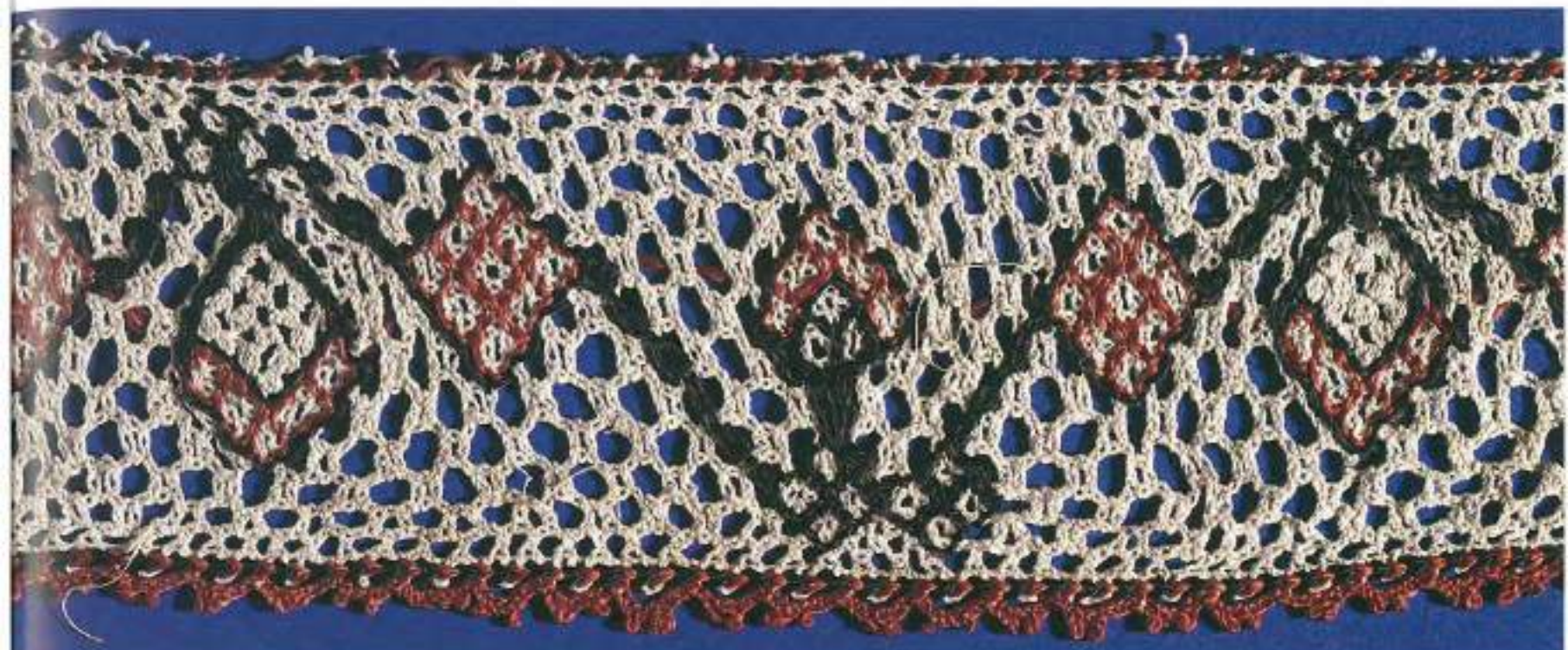
Σύλλογή Thomas Sandvik.

91. 1990 - 1876. CT55724.

Crete-Sfakia, Akres, Bobbin laces, 17th - 18th century.

One of the laces is an «karpoussa», made of hand-twisted linen thread and embroidered with silver threads which produce highly abstract patterns (little meen?). The other «akri» is decorated with triangular designs embroidered on with silver threads. It is edged with scalloping and a fret. Perhaps it is an early type of this border, which is encountered in almost all laces of this type. Width: 2.5 cm.

Thomas Sandvik Collection.

92. 1936-1876. CT55725.

Κρήτη-Σφακιά, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Η μία μεταξινή δαντέλα «άκρη» σε πράσινο σκούρο είναι επικεντρωμένη με καφέ, άσπρα, κόκκινα και κίτρινα μετάξια με τη θελονικά «τροπογάζα». Η άλλη σε καφέ, είναι «άφραντές» επικεντρωμένη σε λευκό, κίτρινο και κόκκινο. Η τρίτη δαντέλα «άφραντές» είναι λευκή λινή, επικεντρωμένη με ροδί και μαύρα μετάξια. Και οι τρεις άκαραριστούν δικέφαλους αετούς με έντελεις άφραρτακό σχεδιασμό, που άπτεται σχέδια από ύφαντό διάκοσμο. Η λευκή έχει αύξοντα άρθμό C.81-1928.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

92. 1936 - 1876. CT55725.

Crete-Sfakia, Bobbin laces, 18th - 19th century.

One of these laces is a dark green silk «akri» embroidered with brown, white, red and yellow silks in «tropegazi» stitch. The next is a brown cottons, embroidered in white, yellow and red. The third, «afantes», lace is of white linen, embroidered in pink and black silks. All three depict double-headed eagles in a completely abstract design which echoes designs from textile decoration. The white lace has the serial n° C.81 - 1928.

Thomas Sandwith Collection.

93. 1936-1876. CT55726.

Κρήτη-Σφακιά, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Μεταξινές στενές δαντέλες σε σκούρο κόκκινο χρώμα. Η μία φέρει «τροπητό κάμπο» επικεντρωμένο με άσπρες, μπλέ και πράσινες μεταξινές κλωστές με γεωμετρικά γωνιώδη σχήματα, που διαπορεύουν στις γωνίες τόν προσφιλή «ράμβο». Στην άκρη γλυκιστίνα πράσινη επικεντρωμένη με κίτρινο μαϊνάνο. Ο «κάμπος» της άλλης στενής δαντέλας είναι «τροπητός» αλλά και σε όροσημένα σημεία δουλεμένος με την τεχνική «πικινό». Τα στοιχεία του «πικινού» είναι επικεντρωμένα με πράσινα και μπλέ μετάξια και δημιουργούν δεινόκρια. Στην άκρη πράσινο «φρατονάκι» «με τη θελονά». Οι λεπτές δαντέλες έχουν πλάτος 3 εκ.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

93. 1936 - 1876. CT55726.

Crete-Sfakia, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Narrow silk laces in dark red. One has a perforated background embroidered with angular geometrical patterns containing in the angles the popular rhombus in white. Hue and green silk threads. At the edge, green scalloping with a yellow fret is embroidered on. The background of the other narrow lace is also perforated, but at certain points is worked with the «pikino» technique. The features produced by the «pikino» stitch are embroidered in green and blue silks, forming little trees. On the edge there is a green needle-made «fatonaki», «me ti theloná». These fine laces have a width of 3 cm.

Thomas Sandwith Collection.

94. 1928-1876. CT55727.

Κρήτη-Σφακιά, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αι.

Μεταξέντες θαντέλες με «κάμπου» κόκκινος τής σκουριάς φέρουν επικεντημένους ρόμβους με άσπρα, μπλέ, κίτρινα και πράσινα μεταξινά νήματα.

Σύλλογη Theodor Sanderli

94. 1928 - 1876. CT55727.

Crete-Sfakia, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Silk laces with a rust-red background with rhombuses embroidered on it in white, blue, yellow and green silk threads.

Theodor Sanderli Collection.

95. 1930-1876. CT55728.

Κρήτη-Σφακιά, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αι.

Η φαρδύτερη λινή δαντέλα έχει «τρπητό κάμπο» ή όποιους σε ήμισυμένα σημεία σχηματίζει ρόμβους με το «πιονό», που είναι επικεντρωμένοι με καφέ άνοιχτό, κόκκινο της σκουριάς και καφέ σκούρα μετάξι. Πλάτος 5 εκ. Στο μέσο ή κόκκινη στενή μεταξοτή δαντελίτσα είναι «άκρα» στολισμένη με γεωμετρικά και φυτικά στοιχεία επικεντρωμένα με καφέ, κίτρινα και άσπρα μετάξι. Απολύγει σε καφέ μεταξοτό «ραπτομάκι». Έξαιρετική έντυπωση προκαλεί η διάσταση της στενής αυτής δαντελίτσας, η οποία δεν ξεπερνάει το 1,3 εκ. Η τρίτη δαντελίτσα είναι ακόμη στενότερη, δεν ξεπερνάει τα 0,8 εκ. Έκ τούτου πάνω στο λευκό μεταξοτό «τρπητό κάμπο» σχηματίζονται, με εξαιρετική τεχνική, επικεντρωμένα οδοντωτά σχέδια με κόκκινα μετάξι.

Συλλογή Thomas Sandwith.

95. 1930 - 1876. CT55728.

Crete-Sfakia, Bobbin laces, 18th - 19th century.

The widest of the laces has a perforated background which at certain points forms rhombuses in «pionos» stitch; these are embroidered in light brown, rust-red and dark brown silks. It has a width of 5 cm. In the case of the second, the narrow red silk lace is an «akra», decorated with geometrical and vegetal motifs which are embroidered in brown, yellow and white silks. It is edged with a brown silk «festaiki». What is very striking about this lace is its dimensions: it is no more than 1.3 cm. in width. The third is even narrower, not exceeding 0.8 cm. in width. Nevertheless, it has a zig-zag pattern in red silks embroidered on its perforated white background with exceptional skill.

Thomas Sandwith Collection.

96. 1937-1876. CT55729.

Κρήτη-Σφακιά, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αι.

Η φαρδύτερη κόκκινη μεταξοτή δαντέλα έχει «τρπητό κάμπο» ή όποιους σε ήμισυμένα σημεία είναι δουλεμένοι με το «πιονό» και σχηματίζει ρόμβους. Ο κάμπος αυτός είναι επικεντρωμένος με χρυσονήματα που αναπαριστούν κέρως και διπράλους άστρους εναλλάξ. Την άκρη της δαντέλας στολίζει πράσινο «ραπτομάκι». Το πλάτος είναι 4 εκ. Η άλλη δαντελίτσα είναι «άκραντες». Στην «τρπητό κάμπο», επικεντρωμένα γεωμετρικά στοιχεία με άσπρα, μπλε και πράσινα μετάξι. Έχει πλάτος 2 εκ. Όπως και οι άλλες δαντέλες του ίδιου τύπου ήταν για τον στολισμό του «κοπέλου».

Συλλογή Thomas Sandwith.

96. 1937 - 1876. CT55729.

Crete-Sfakia, Bobbin laces, 18th - 19th century.

The wider of the two is a red silk lace with a perforated background which at certain points is worked with the «pionos» stitch to form rhombuses. This background is embroidered with gold threads which depict alternating «korai» and double-headed eagles. The edge is decorated with a green «festaiki». The lace is 4 cm. in width. The other is an «akrantes». Embroidered on the perforated background are geometrical patterns in white, blue and green silks. Its width is 2 cm. Like other laces of the same type, it was for the decoration of a «kopelo».

Thomas Sandwith Collection.

97.1923-1876. CT55730.

Κρήτη-Σφακιά, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Η έκρη δαντέλιτσα, πλ. 4 εκ., ή καρτέ πλ. 3 εκ. και ή μαπέζ πλ. 3 εκ. Είναι όλες επιφαντευμένες με πολύχρωμα μετάξια και παρεμφερμένα γεωμετρικά σχέδια, δικόρφαλοι άκτοι.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

97.1923 - 1876. CT55730.

Crete-Sfakia, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

The *akru* lace is 4 cm. wide, the *brwn* 3 cm., and the *beige* 3 cm. They are all embroidered with multi-coloured silks and arranged forms of geometrical designs and double-headed eyles.

Thomas Sandwith Collection.

98.1980-1876. CT55733.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αί.

Δαντέλα πλεγμένη με μετάξια στο φυσικό χρώμα για τον κλάμπω, τεχνικές «τριπογάρι» και «παραστή διελαική» με κίτρινα και άσπρα μετάξια. Σχηματίζονται ρόμβοι επιφαντευμένοι με «τριπογάρι» και «παραστή διελαική» με κίτρινα και άσπρα μετάξια και στο περίγραμμα χρυσόνιμα. Πλάτος 3.5 εκ.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

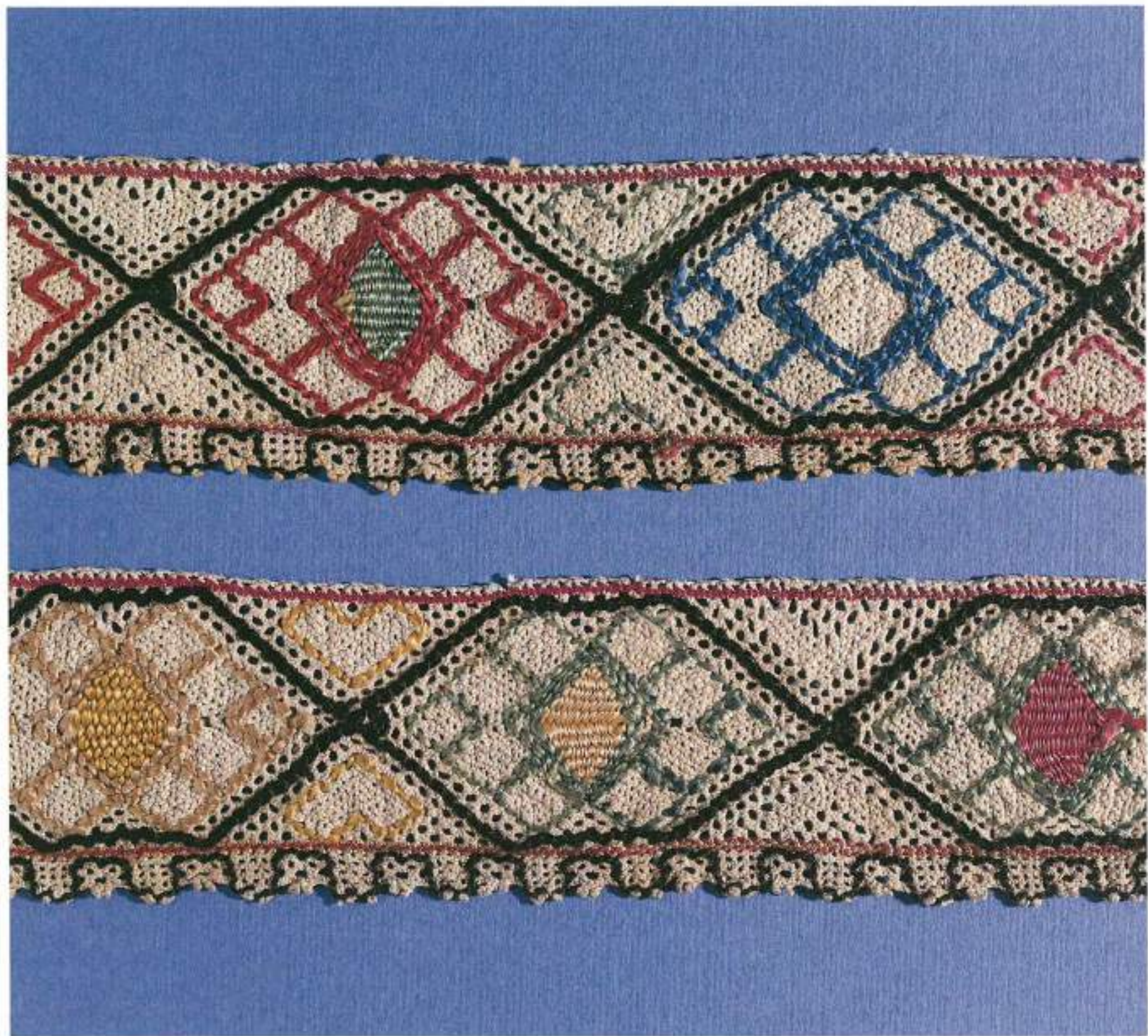
98.1980 - 1876. CT55733.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

Lace interwoven with silks in their natural colour form the background, produced by the *insertion stitch* and *spkino* techniques. The rhombuses are embroidered with «*trypogari*» and *darning stitch* in yellow and white silks, while gold thread forms the outline. Width: 3.5 cm.

Thomas Sandwith Collection.

99.1966-1876. CT55731.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Σε καλοπλεγμένο λινό τρυπητό κάμπο σχηματίζονται ρόμβοι με «τούλι» και «πακινό». Έπικεντρημένοι με τις βελόνες «τρυπογαζι» και «περαστή», με κόκκινα, μπλέ, πράσινα, κίτρινα και μαύρα μετάξι. Στην άκρη μαϊνέρος. Πλάτος 4,5 εκ.

Σύλλογη Thomas Sandwith.

99.1966 - 1876. CT55731.

Crete, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Rhombuses in «tuli» and «pakino» stitch appear on a well-interwoven perforated background of linen. These are embroidered with «tropygazio» and «perasti» stitch in red, blue, green, yellow and black silks. There are fringes on the edge. Width: 4.5 cm.

Thomas Sandwith Collection.

100.1985-1876. CT55732.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Όπως και οι προηγούμενες εικ. 99 αλλά με μικρές παραλλαγές στο περίγραμμα, που εδώ είναι με καφέ μετάξι αντί για μαύρα. Έπιπρόσθετα «φιστανάκι» με τὰ κοπανέλια και με μαϊνέρους σε μπλέ και καφέ άνοιχτό.

Σύλλογη Thomas Sandwith.

100.1985 - 1876. CT55732.

Crete, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

These resemble the laces in Fig. 99, but with slight variations in the outline, which is here in brown silks instead of black. In addition, there is a «fistanaki» produced with bobbin and with fringes in blue and light brown.

Thomas Sandwith Collection.

101.1980.D.1-1876. CT55734.

Κρήτη, Άκρι, Δαντέλα κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Ένδιαφέροντα λεπτομέρεια της εικ. 98. Φαίνεται ή διαφορά πριν και μετά τὸ έπικόνημα.

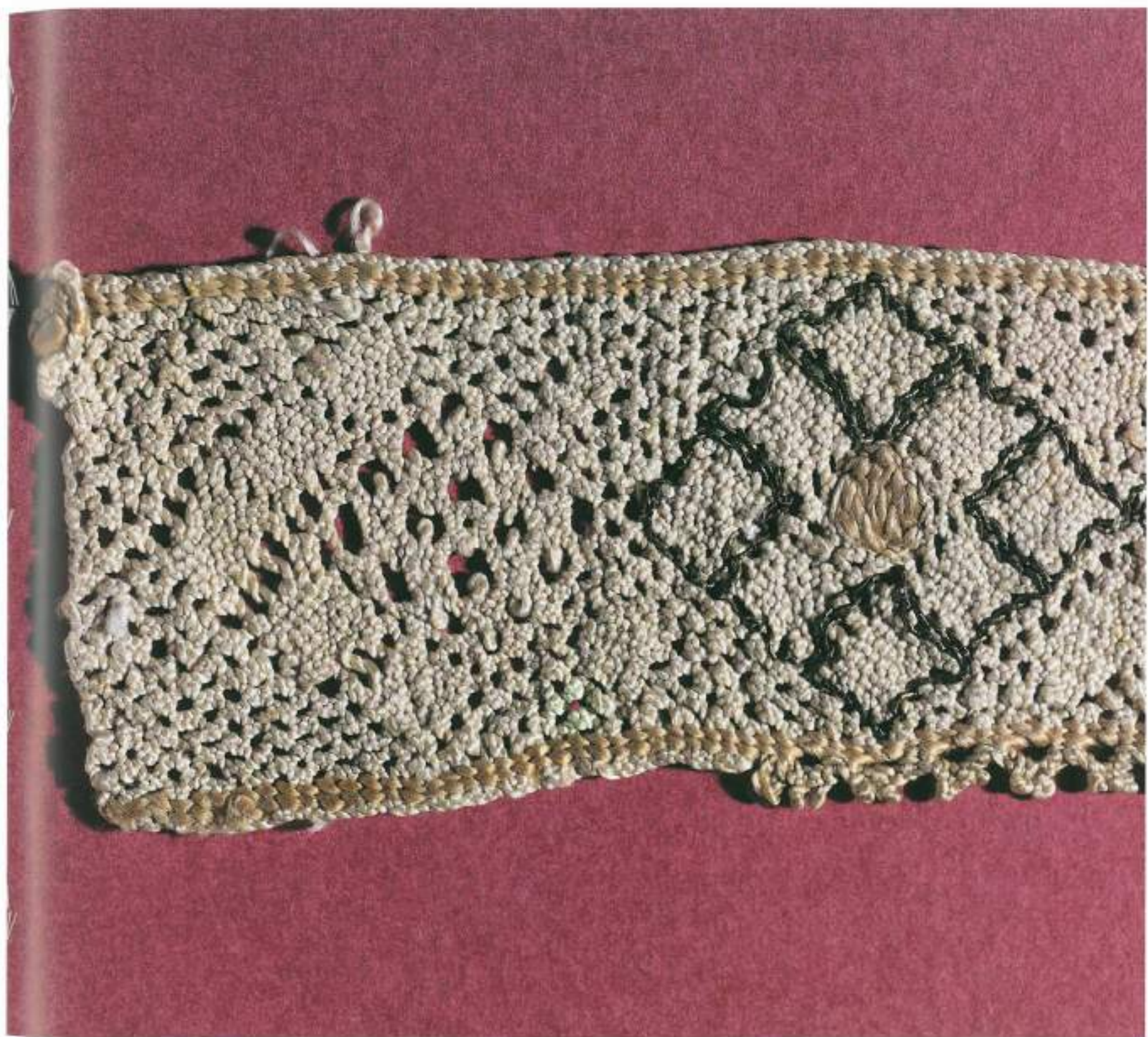
Σύλλογη Thomas Sandwith.

101.1980. D.1 - 1876. CT55734.

Crete, Akri, Bobbin lace, 18th - 19th century.

An interesting detail from the lace in Fig. 98. Here the difference before and after the embroidery can be seen.

Thomas Sandwith Collection.

102. T.65-1912. CT55735.

Ίονια, Ἀκρί, Δαντέλα με τή βελόνα, Κυπριακοῦ τύπου, ἢ δαντέλα «reticella», 17ος αἰ.

Πάνω σέ λιγὸ ὑπερτεμένο ὕφανμα τοῦ ἀργυροῦ «χρυσῶ», κέντημα «με τή βελόνα» με ἀκριβέστες μεταξωτές κλωστές στό φυσικό χροῖμα καί με ποικίλες βελαντινῶν. Θαυμάσιο δείγμα βενετσιάνικου τύπου δαντέλας, ἐξέλιξη τῆς πρῶτης δαντέλας κυπριακοῦ τύπου, με γεωμετρικά σχέδια παρεμφερῶν «αἰκιστήμων», στό κάτω μέρος γλυσσές με «σπικί». Οἱ πρῶτες αὐτές δαντέλες μαρτυροῦν τίς ἀλλαγματοδράσεις καί τοὺς δευσιμῶς θεματίων, μοτίβων καί τεχνικῶν, ἀποτέλεσμα τῶν ἐμπορικῶν ἐπαρῶν πού ὑπῆρχαν μεταξύ τῶν νησιῶν στήν ἀνατολική λακάνη τῆς Μεσογείου. Δαντέλες αὐτοῦ τοῦ τύπου συναντοῦμε καί στήν Κρήτη, τή Νάξο, τή Μύθο, ἀλλά καί τά Δωδεκάνησα.

Δωρεά Μίσι Λωλία Ποελ.

102. T.65 - 1912. CT55735.

Ionian Islands, Akri, Needle-point lace, Cyprus-type or reticella lace, 17th century.

This lace has needle-made embroidery with silk threads in their natural colour which have not been twisted on loom-made draperywork linen fabric, executed with a variety of stitches. This is a superb example of lace of the Venetian type, a development of lace of the Cyprus type, with geometrical patterns which are a corruption of «aïkistimonia». At the bottom there is scalloping with «spiki». These early laces bear witness to interaction and borrowings of subjects, motifs and techniques which resulted from commercial contacts between the islands in the eastern Mediterranean. Laces of this type are encountered in Crete, Naxos, Mylos, and the Dodecanese.

Donated by Miss Loulia Poel.

103. T.65-1912. CT55736.

Ίονια, Ἀκρί, Δαντέλα με τή βελόνα, Κυπριακοῦ τύπου, ἢ δαντέλα «reticella», 17ος αἰ.

Λεπτομέρεια τῆς προηγούμενης (εἰκ. 102). Φαίνεται καθαρά στό ἄνω μέρος τό λιγὸ ὕφανμα ἀπό τό ὁποῖο εἶχαν ἀφαιρεθεῖ στήματα καί ὑφάκια γιά νά δημιουργηθοῦν, με τίς ἀκριβέστες μεταξωτές κλωστές στό φυσικό χροῖμα, τὰ πολυπλόκα καί πνοκίλα γεωμετρικά σχέδια. Παρατηρεῖται στίνας ἄρμους ἢ «παρασπῆ» βελαντινῶν, ἢ «ριχτή», τό μονό καί ἀπλό «φρετόν» ἐνώ σέ ἄρισμένα σημεία, ἴσως στίς γλυσσές στό κάτω μέρος, εἶναι ἐμφανῆς ἡ τεχνική τῆς ἐπικεντρωμένης δαντέλας, δηλαδή χωρίς ἀρξίστη στήματα ἀλλά ἀπλῶς με τό σφίξιμο τῶν κλωστῶν τοῦ ὕφασματος δημιουργοῦνται ὀρισμένα ἐπικεντρωμένα ἀνοῦματα. Ἡ δαντέλα ἀπτεχεῖ ἰδιαιτέρη ἐπιδεξιότητα κυρίως γιατί οἱ βελαντινῶς δουλεύονται με μεταξίνα.

Δωρεά Μίσι Ποελ.

103. T.65 - 1912. CT55736.

Ionian Islands, Akri, Needle-point lace, Cyprus-type or reticella lace, 17th century.

Detail of the previous lace (Fig. 102). In the upper part the linen fabric from which warp and woof have been removed in order to create the complex and varied geometrical design with the untwisted silk threads in their natural colour. Darning stitch and «richiti» (similar to needle-made brides), and a single and double fesceni can be seen in the meshes, while at certain points, particularly in the case of the scalloping at the bottom, the technique of embroidered lace - that is, without the removal of warp, certain embroidered openings being created simply by the tightening of the threads of the fabric. The lace shows exceptional skill, particularly because the stitches are worked with silks.

Donated by Miss Poel.

104.1938-1876. CT55737.

Κρήτη, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Στή μία σε σκούρο γκρι-μπλε «φρεστιά» μεταξινό «κάματο» έπιανενημένες παρερθαμένες κόρες με διακόζαλο άετό έναλλάξ, με κίτρινες, άσπρες και μπλε μεταξινές κλωστές. Το «φρεστιάκι» με τόν κίκακιο μακάνδρι είναι δουλεμένο χειριστό και έπαρκομένο. Η μεσοία είναι «άτραντές» και έχει τόν ίδιο διακόζαμο αλλά με κίκακιο, άσπρη και κίτρινα μεταξία. Η τρίτη είναι λεπτότερη «άκρη» πάνω σε λευό «κάματο», τó ίδιο θέμα έπιανενημένο με μακία μεταξία, όμως έδίο τή κόρη είναι υλόσομη και περιστάνεται έναλλάξ με διακόζαλους άετούς και όπως πάντοτε τά θέματα έμφαζόνται έτελώς παρερθαμένα. Στή άκρη «φρεστιάκι» με κίκακιο μεταξία.

Σύλλογή Τόμα Σαυέθ.

104.1938 - 1876. CT55737.

Crete, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Here a corrupted form of «kavai» alternating with a double-headed eagle is embroidered in yellow, white and brown silk threads on a dark grey-blue perforated background in the case of one of the laces. The «frestiakio» with the red fret has been produced separately and sewn on. The middle one is an «atrantes» and has the same decoration, but in red, white and yellow silks. The third is a finer «akri» on a finer background, with the same motif embroidered on in black silks; here, however, the knot is shown at full length and alternates with double-headed eagles. As always, the motifs are reproduced in an entirely corrupted form. On the edge there is a «frestiakio» in red silks.

Thomas Savdeth Collection.

105.1929-1876. CT55738.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Η άκρη είναι ύλομέταξη, πλεγματή συγχρόνως με πυκνά μεταξινά νημάτινα και με άκρόματα κατά τύπος. Πέριεργη σχέδω, πρωτότυπα έμφαζόμενα σε όρισμένα σημεία με «κικακίο». Μεταξία σε γκρίζο σμαράγδι, κίτριν, μπλε και πράσινο στην άκρη. «φρεστιάκι» πλεγματό συγχρόνως με τόν «κάματο» τής άκρης.

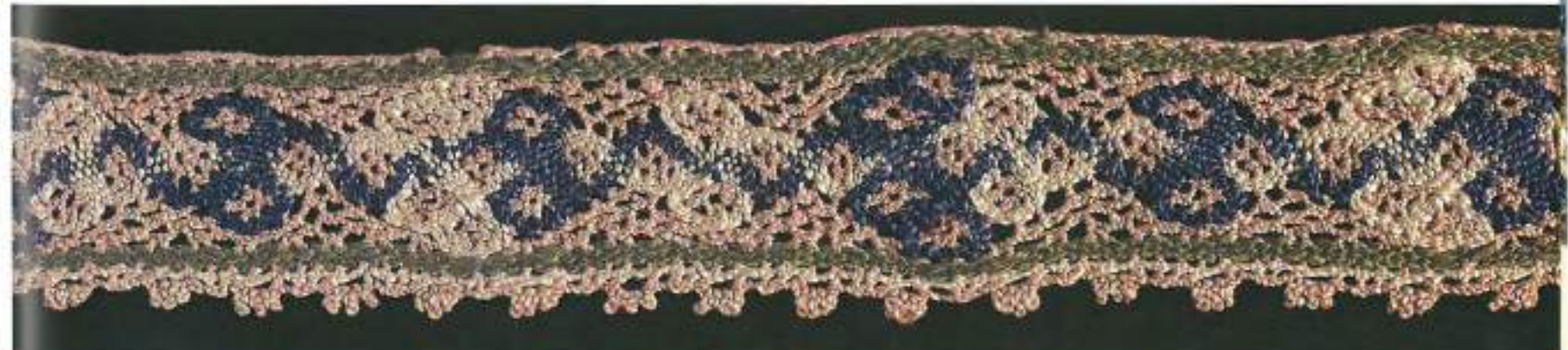
Σύλλογή Τόμα Σαυέθ.

105.1929 - 1876. CT55738.

Crete, Akri, Bobbin lace, 18th - 19th century.

This lace is of pure silk, interlaced simultaneously with a variety of silk threads and with ornamental motifs. It has a curious design, woven in an original manner at some points in «kikaki». Fresh-pink, cream, blue, and green silks have been used on its edge. The «frestiakio» was interlaced simultaneously with the background of the lace.

Thomas Savdeth Collection.

106. Circ. 79-1928. CT55739.

Κρήτη, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Οι κρητικές δαντέλες αυτού του τύπου γενικά θα πρέπει να ήταν άνοσηκλόσιμα είδος για πολλές χρήσεις, δηλαδή για «καλέτσι», για «ποδαρέσι» γυναικείας θράσικας ή και για άλλες ενδυμασιολογικές ή οικιακές χρήσεις. Αυτό συμπεραίνεται και από το γεγονός ότι οι δαντέλες που εξετάζουμε εδώ με τα γνωστά ρομβοειδή σχέδια (κόρες και διακρίλαι άνοιξι έναλλάξ) πρέπει κάποια στιγμή να είχαν χρησιμοποιηθεί τόσο σαν «άκρη», αφού άκόμα διακρίνεται στην άκρη το επικρίσθετο «κροστόσι», όσο και σαν «άκραντέσι», αφού σε έρισμένα σημεία φαίνεται έγλωκίσι. Η φαρδύτερη είναι 3 έκ. και η στενότερη 2 έκ.

Δωρεά Mrs Gray

106. Circ. 79 - 1928. CT55739.

Crete, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Crete laces of this type must have been in general «reusable» for a variety of uses - a «koleto», women's long dresses, or for other vestimentary or domestic uses. This can be concluded from the fact that these laces, with their familiar rhomboid patterns («kores» and double-headed ends alternating), must at one time have been used as an akri, since the added «futon» zone still be seen on the edge, and as an «atantes», since at certain points it can be seen to have been removed. The widest one is 3 cm. and the narrowest 2 cm.

Donated by Mrs Gray.

107. 1984-1876. CT55740.

Κρήτη, Άτραντέδες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Δαντέλες πλεγμένες με λινός, στο χέρι στριμμένες, κλωστές στο φυσικό χρώμα. «Τριπλητός κόμπος» και σε διάφορα σημεία ρόμβοι με το «κουκόσι». Στο μέσου αναπτύσσεται έδοντινή ταινία με το «κουκόσι» και με τριπλές κατά διαστήματα. Η ταινία έχει επικεντρωθεί γύρω-γύρω με κόκκινα μετάλλα και τεχνική «τριπογαζί». Οι ρόμβοι περιγράφονται με πράσινο άνοιχτό μετάλλι και, όπως αποδεικνύεται από τη μελέτη της αντίθετης πλευράς της δαντέλας, τα πράσινα μετάλλα που περιγράφουν τους ρόμβους είναι πλεγμένα μεταξύ τους και στη συνέχεια περνούν και περιγράφουν τον επόμενo ρόμβο πλεγμένα με τα κοπανέλια συγχρόνως με τον κόμπο της δαντέλας. Στις άκρες δύο κάθετες γραμμές, πλεγμένες με τα κοπανέλια με μαύρα μετάλλα, δημιουργούν εύρη με «έλωσιόσι».

Σύλλογη Θεσσαλονίκης

107. 1984 - 1876. CT55740.

Crete, Atrantedes, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Laces interwoven in hand-twisted linen threads in their natural colour. They have a perforated background and at various points rhombuses executed in «psoko» stitch. The middle has a toothed band in «psoko»; there is openwork at intervals. The band has been embroidered on round and round with red silks and the «tripogazi» technique. The rhombuses are outlined in light green silk, and, as has been shown from a study of the reverse side of the lace, these green silks are interlaced and then pass on to outline the next rhombus; thus they have been worked with bobbins at the same time as the background of the lace. At the edges, two bobbin-made vertical lines in blue silks produce «eghiza» by means of chain stitch.

Thessalonis Collection.

108. 1935-1876. CT55741.

Κρήτη, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Ἡ μία εἶναι μεταξωτή σέ μουσταρδί χροῖμα. Στόν «τρυπητό κάμπο» ἔχουν ἐπικολληθεῖ ρόμβοι μέ καφέ, ἄσπρα καί ροδι μετάξι. Οἱ ρόμβοι στό κέντρο φέρουν τό σχῆμα ρομβοειδούς σταυροῦ. Στήν ἄκρη «φιστανάκι» μέ ροδι μετάξι. Ἡ ἄλλη εἶναι μεταξωτή σέ μπέζ μέ ρομβοειδή μοτίβα, τό κέντρο τῶν ἰσοίων εἶναι δουλεμένο μέ τήν «περαστή» βελονιά σέ ἄσπρα, πράσινο καί μπέζ.

Σύλλογὴ Thomas Sandwith.

108. 1935 - 1876. CT55741.

Crete, Bobbin laces, 18th - 19th century.

One of these laces is mustard-coloured and of silk. Rhombuses in brown, white and dark pink silks have been embroidered on to the perforated background. The rhombuses in the centre take the shape of a cross. On the edge there is a «fistounaki» in dark pink silk. The other is also of silk, in beige with rhomboid motifs, the centre of which is worked in darning stitch in white, green and beige.

Thomas Sandwith Collection.

109. 1982-1876. CT55742.

Κρήτη, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αί.

Ἡ μία εἶναι πλεγμένη μέ χοντρά μεταξωτά νήματα σέ μπέζ. Πάνω στόν «τρυπητό κάμπο» σχηματίζονται σταυροί καί παρεμφερμένον δικέφαλος ἀετός, ἀπό ἐπικόλλημα μέ μετάξι σέ ἄσπρα καί ροδι. Στό κέντρο τοῦ παρεμφερμένου δικέφαλου ἀετοῦ ρόμβος ἐπικολλημένος μέ μετάξι σέ μπέζ καί γαλάζιο. Τό περίγραμμα μέ «τριτογάζι». Ἡ ἄλλη εἶναι ὑλόκληρη δουλεμένη στόν «κάμπο» μέ τρύπες καί τό σχῆμα σχηματίζεται ἐπικολληόντας τόν «ἀλάτρητο κάμπο» μέ τή βελονιά «τριτογάζι». Ἐποὶ σχηματίζονται μικροὶ ρόμβοι μέ ἄσπρα, μπέζ καί κίτρινα μετάξι.

Σύλλογὴ Thomas Sandwith.

109. 1982 - 1876. CT55742.

Crete, Bobbin laces, 18th - 19th century.

One of the laces is interwoven in beige in thick silk threads. Crosses and a corrupted form of a double-headed eagle appear, embroidered on in white and pink silks. In the centre of the double-headed eagle, a rhombus in embroidered in beige and blue silks. The outline has been produced by «trigazis». The whole of the other silk has a perforated background and the design has been achieved by embroidering the perforated background in «trigazis» stitch. In this way small rhombuses in white, blue and yellow silks have been formed.

Thomas Sandwith Collection.

110. 1913-1876. CT55743.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Ἡ μία μεταξινή με «κόμπο διάκριση», με σκούρο καφέ καί σχέδια ρυτιλά, ριτιδοειδή σέ ἄσπρο καί κόκκινο. Ἡ ἄλλη επίσης με «κόμπο» σέ φόντο κόκκινο τῆς σκουριάς καί παράμοια ἐπικεντρωμένα σχέδια σέ πράσινο, ἄσπρο καί κίτρινο.

Σύλλογὴ Thomas Sandwith

110. 1913 - 1876. CT55743.

Crete, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

One of the laces has a perforated background of dark brown and fan-shaped vegetal designs in white and red. The other, also with a perforated, rust-red, background, has similar embroidered patterns in green, white and yellow.

Thomas Sandwith Collection.

111. 1944-1876. CT55744.

Κρήτη, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Ἡ μία, ἢ πῶς φερθεῖ, εἶναι πληγμένη στίς ἄκρες με ἄσπρα μετάξια καί στί κέντρο με καφέ. Ἐπικεντρωμένη με ρυτιλά θέματα σέ ριτιδοειδή ἀνάπτυξη ὅπως καί ἡ ἄλλη. Ἡ λεπτότερη εἶναι διακοσμημένη με πράσινα μετάξια με τήν «τρυστητή» θέματα καί στί σημεῖα τῶν ρυτιλῶν σχεδίων με τό «πυκνό». Ἐπικεντρωμένη με ἄσπρα, μαύρα καί καφέ ἀνοιχτό μετάξια.

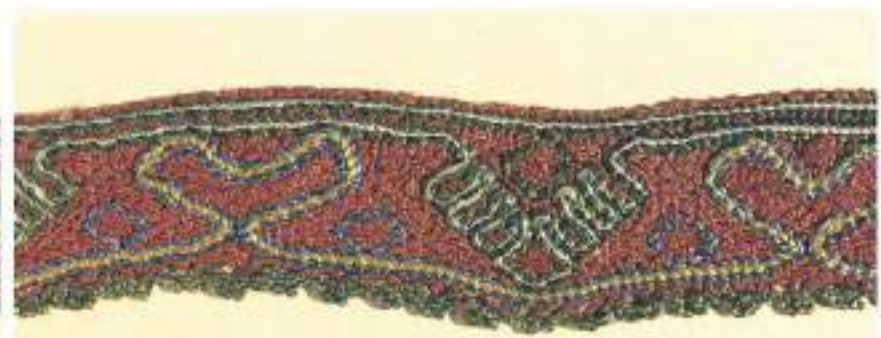
Σύλλογὴ Thomas Sandwith

111. 1944 - 1876. CT55744.

Crete, Bobbin laces, 18th - 19th century.

One of the laces is interwoven at the edges with ecru and in the centre with brown silks. It is embroidered with vegetal motifs in fan-shaped arrangements, as is the other. The finer of the two is worked in green silks with insertion stitch and at the points where there are vegetal patterns with «pykno». It is over-embroidered with white, black and light brown silks.

Thomas Sandwith Collection.

112. Circ. 78-1928. CT55745.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Δαντέλες με έντονα χρώματα, παρόμοιες με τις εικ. 109, 110, 111. Η κίτρινη είναι πιο στενή και έπιανετημένη στην άκρη με «ριζοβελονά» σε άσπρο και καφέ, ή όποια σχηματίζει περίεργη «άλυσίδα» και απολήγει σε γαλάζιο «φροτονάκι». Η φαρδύτερη καφέ έχει παρόμοια φιντερά σχέδια και είναι έπιανετημένη με λευκά και καφέ άνοιχτό μετάξι. Στην άκρη γραμμές από λευκό «άλυσίδα» με τὰ κοπανέλια. Πλάτος 2,5 εκ.

Δωρεά Miss Greg.

112. Circ. 78 - 1928. CT55745.

Crete, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

Laces in bright colours similar to Nos 109, 110, 111. That in red is the narrowest of the two and has been embroidered at the edge in white and brown with stem stitch, which forms a curious «alúsidá» (chain) and terminates in a white «frotónaki». The wider lace is brown and has similar vegetal designs; it has been over-embroidered with white and light brown silks. At the edge there are lines consisting of a white «alúsidá» made with bobbins. Width: 2.5 cm.

Donated by Miss Greg.

113. 1932-1876. CT55746.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 17ος-18ος αϊ.

Μεταξωτοί «καμπού» σε σκούρο καφέ πλαισιώνονται από πρωτότυπες «τριπητές» ούγιες και «φροτονάκι» με τόν γνωστό μας μαϊνάνδρο. Οι δαντέλες είναι έπιανετημένες με «τριπητάζι» ή μία με ρόζ, γαλάζιο, κίτρινο και πράσινα μετάξι με ροζιδωτά ή άσθρα σχέδια όπως και οι άλλες δύο οι όποιες είναι στενότερες και έπιανετως και τὰ σχέδια περιορίζονται άναλόγως. Η στενότερη δαντέλα έχει πλάτος 2,8 εκ. Μιλόνει οι ποικίλες αυτές άναποκατάσεις στις δαντέλες είναι άναμφισβήτητα συγγενείς, διακτινώνουμε μεταξύ τους συχνά περιέργες παραλλαγές, οι όποιες ενδεχόμεως να όφειλονται και σε κοινά λάθη ή και σε διαφορετική αισθητική άντίληψη.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

113. 1932 - 1876. CT55746.

Crete, Akres, Bobbin laces, 17th - 18th century.

Dark brown silk backgrounds are flanked by original perforated eughies and a «frotónaki» with the familiar fret. Embroidery has been added by means of «tríπηtazi» stitch in pink, blue, yellow and green silks with fan-shaped patterns. In the case of the two narrower ones, the size of the patterns is reduced accordingly. The narrowest of the laces has a width of 2.8 cm. Although these varied designs on the laces are undoubtedly related, curious variations between them are often observable; these are probably due to common mistakes or to a differing aesthetic approach.

Thomas Sandwith Collection.

114. 1907-1876. CT55747.

Κρήτη, Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Η μία δαντέλα έχει πράσινο τραγιάλι μεταξινό «τριπητό κάμπο» και παρεμφερή φυτικά σχέδια με το «πιονό» έπικεντρωμένα με «τριπογάζι» με ρόζ, άσπρο και κίτρινο. Η άλλη, σε κόκκινο μεταξινό «κάμπο», αντίστοιχα φυτικά σχέδια σε μαύρο, άσπρο, κίτρινο και πράσινο. Στην άκρη και εδώ «φρεστονάκι» με μαϊάνδρο.

Σύλλογή Thomas Sandwith

114. 1907 - 1876. CT55747.

Crete, Akres, Bobbin laces, 18th - 19th century.

One of the laces has an almost-green perforated silk background and curved forms of vegetal designs embroidered on it «τριπογάζι» with pink, white and yellow. The other, on a red silk background, has similar vegetal patterns in black, white, yellow and green. Here too the edge has a «φρεστονάκι» with a fret.

Thomas Sandwith Collection.

115. 1983-1876. CT55751.

Κρήτη, Άτραντέδες, Δαντέλες κοπανέλι, 18ος-19ος αϊ.

Οι στενές δαντελίτσες είναι πλεγμένες με μεταξινούς κλωστές σε μπέζ και καρέ σκούρο. Η σκούρα καρέ είναι ολοκληρωή πλεγμένη με το «πιονό» και έπικεντρωμένη με μεταξινές κλωστές σε άσπρο, μπέζ και πράσινο άνοιχτό. Η κεντρική δαντέλα διακοσμείται με γεωμετρικά σχέδια, δηλαδή δικέφαλους παρεμφερής άστους με τη βελονιά «τριπογάζι». Οι άστροί είναι κεντρωμένοι στο κέντρο με την «περαστή» βελονιά ή βελονιά «οκλίμι» ή «φρατή» στην Κύπρο. Ο κάμπος της τρίτης δαντέλας είναι ολοκληρωή δουλεμένος με τα κοπανέλια με την «τριπητή» τεχνική και έπικεντρωμένος με τις βελονές «περαστή» και «τριπογάζι» δημιουργώντας τα πωλύ όμορφα λουλουδάκια. Έδώ, κατ' έξαιρέση, παρατηρούμε ότι ο μαϊάνδρος αντί να έπικεντρωθεί έπάνω στο «φρεστονάκι» είναι έπικεντρωμένος πάνω στην ούγια. Οι στενές δαντέλες δέν ξεπερνούν τα 2,5 εκ. πλάτος.

Σύλλογή Thomas Sandwith

115. 1983 - 1876. CT55751.

Crete, Atrantedes, Bobbin laces, 18th - 19th century.

These narrow laces are worked in beige and dark brown silk threads. The whole of the dark brown is interwoven in «πιονό» stitch and embroidered in white, beige and light green silk threads. The lace in the centre is decorated with geometrical designs: a corruption of double-headed eagles in «τριπογάζι» stitch. The eagles have been embroidered in the middle in darning, «oklimi», or single darning stitch, termed «φρατή» in Cyprus. The background of the third lace has been worked in full with bobbins, using the insertion stitch technique, and has subsequently been embroidered, in darning stitch and «τριπογάζι», to create very attractive flowers. An exception to normal practice is the fact that here the fret is embroidered on the «ουγιά» rather than on the «φρεστονάκι». These narrow laces are no more than 2.5 cm. in width.

Thomas Sandwith Collection.

116. T.105-1909. CT55752.

Ίόνια νησιά(;) Δαντέλα κοπανέλι, 18ος-19ος αἰ.

Ἐνδιαφέρουσα δαντέλα πληγμένη με χοντρή λινή, στρωμένη στο χέρι, κλωστή. Αποκαλείται δαντέλα «μέ τή βελόνα» κυπριακού τύπου. Στην άκρη στολίζεται με γλωσσίσσες που φέρουν εξάρυλλο λουλουδάκι ενώ τὰ βόχλωρα τῆς ταινίας «ἀφροντιά» στολίζονται ἀπό ρόδακες με γεωμετρική ἀπόδοση. Τό πάχος καί τό πλάτος τῆς δαντέλας μάς ἄδηγεῖ στό συμπέρασμα ὅτι προφανῶς εἶχε χρησιμοποιηθεῖ γιά νά στολίσαι καναπέλαιο.

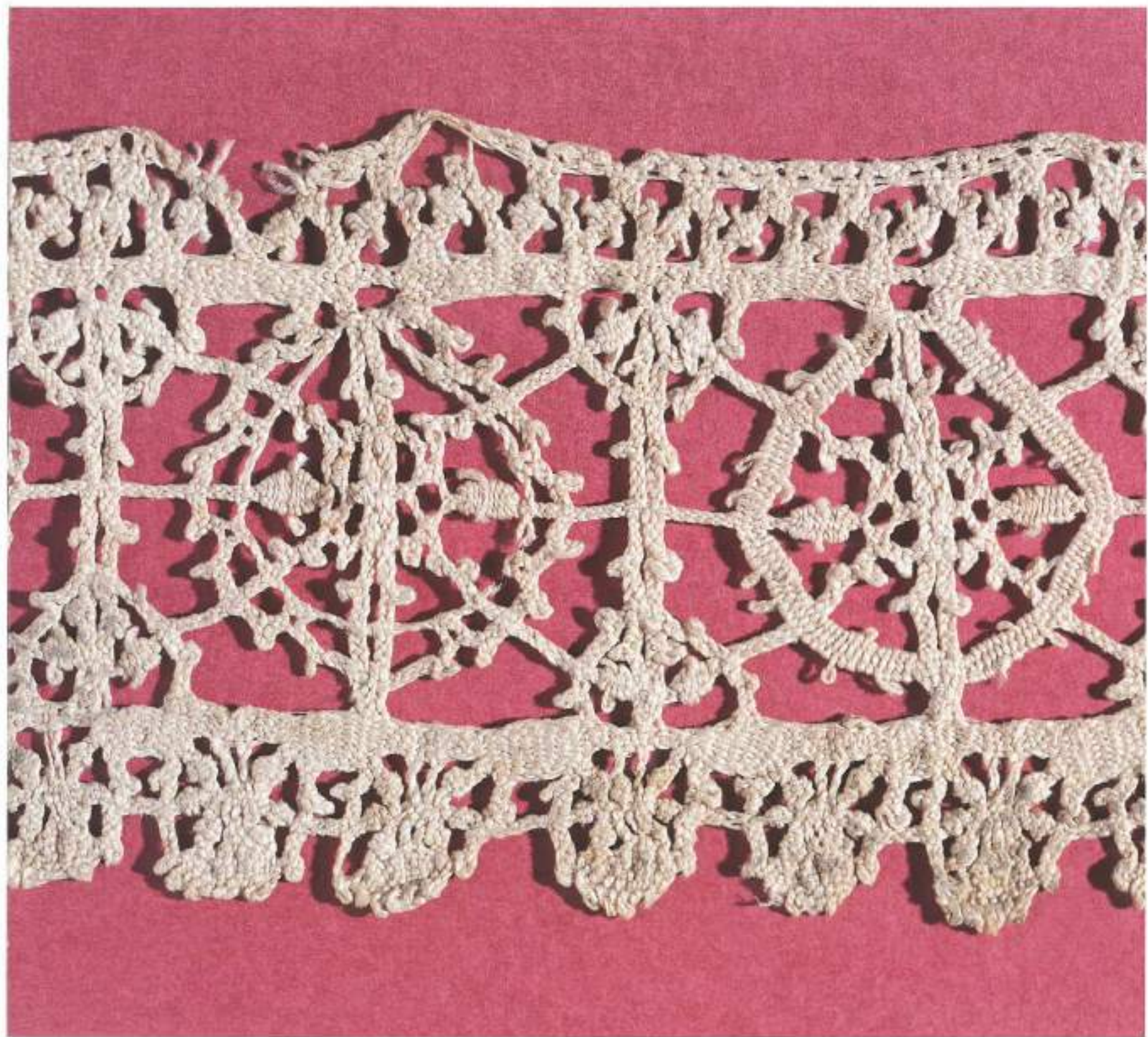
Δωρεά Λαίβης Εγγίνου στό V&A τῆ 1909.

116. T.105-1909. CT55752.

Ionian Islands (?) Bobbin lace, 18th - 19th century.

An interesting lace, interwoven in thick hand-twisted linen thread. It imitates needle-point lace of the Cyprus type. It is trimmed with scalloping which has little six-leaved flowers, while the panels of the «afrontes» length are decorated with rosettes rendered geometrically. The thickness and width of the lace lead us to the conclusion that it was used to ornament a «kanapeliki» (sofa cover).

Donated by Lady Egerton to the V & A in 1909.

117. 1963-1876. CT55753.

Κρήτη. Άκρες, Δαντέλες κοπανέλι, 19ος αί.

Ήσια με την εικ. 68 μόνο που εδώ στην άκρη έχουν κόκκινο επιπλέονημα και πράσινο «φιστανάκι».

Σύλλογη Thomas Sandwith.

117. 1963-1876. CT55753.

Crete. Akres. Bobbin laces. 19th century.

The same as the lace in Fig. 68. Here, however, the edge has been embroidered in red and has a green «fistanaiki».

Thomas Sandwith Collection.

118. 1953-1876. CT55754.

Κρήτη. Άκρη. Δαντέλα «κοπανέλι» 18ος-19ος αί.

Λεπτομέρεια δαντέλας της εικ. 57. Πάνω στον «τρυπητό κάμπο» επικεντρωμένοι ρόμβοι με την «περασστή» βελονιά «κλήμα» και με πράσινα, μπλέ, κίτρινα, άσπρα και μπλε μετάξια. Οι ρόμβοι περιγράφονται σε ορισμένα σημεία με «άλυσίδι» και αλλού με «τρυπογάδι». Το πλέγμα των ρόμβων πλαισιώνεται από άσπρα μετάξια με τα κοπανέλια σε δύο σειρές έτσι ώστε να φαίνονται σαν τη βελονιά «άλυσίδι». Στην άκρη πράσινο «φιστανάκι» κεντημένο «με τη βελονιά».

Σύλλογη Thomas Sandwith.

118. 1953-1876. CT55754.

Crete. Akri. Bobbin lace. 18th - 19th century.

Detail of the lace in Fig. 57. Rhombuses have been embroidered on to the perforated background by the use of darning («klima») stitch in green, beige, yellow, white and blue silks. These are outlined at certain points with chain stitch and at others with «trypozaki». The complex of rhombuses is framed with bobbin-made white silks in two rows, made to look like chain stitch. On the edge a «fistanaiki» has been embroidered with the needle.

Thomas Sandwith Collection.

119. 1912-1876. CT55755.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αι.

Θεωμάσιου δείγμα μεταξωτής δαντέλας «κοπανέλι». Πάνω στην «κρηπτή κάμπο» σχηματίζονται με το «κτικόν» σχέδια με ανθρώπια και ρόμβους εναλλάξ. Τα ανθρώπια είναι επικεντρωμένα στις άκρες με μαύρη και μπλε «ριζοβελόνια» και σε βρισμένα σημεία με «τριπογάρι». Οι ρόμβοι περιγράφονται με μαύρα και κόκκινα μεταξία και στο εσωτερικό με μπλε. Η σπάνια αυτή δαντέλα παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα και την επιχίρεια κρητικής αισθητικής και θεματολογίας. Παρόμοιες δαντέλες με ανθρώπια (άνδρες ή παιδιάκια) των άρχων του 17ου αι. εντοπίζονται και σε άλλα σημεία της Ειρώπης, όπως στις Κάτω Χώρες. Έν τούτοις οι ρόμβοι δείχνουν σαφέστατα την κρητική καταγωγή της δαντέλας. Αναλογία παράστασε με ανθρώπια τικαμένα από τα χέρια βρίσκεται στην Ιστορική και Εθνολογική Έταιρεία της Ελλάδος με τα στοιχεία «Παράστασις χορού πάνω σε Λευκαδίτικο μούλλινο χαλί».

Σύλλογή Thomas Sandwith.

119. 1912-1876. CT55755.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

A superb example of silk bobbin lace. Design with little men alternating with rhombuses have been executed on the perforated background. These little men are embroidered on the edges in black and beige stem stitch, and at certain points in «trypogazi». The rhombuses are outlined in black and red silks and on the inside in blue. This rare lace shows its own particularity, and the local Cretan aesthetics and subject-matter. Similar laces showing little human beings and dating from the early seventeenth century have been identified in other places in Europe, notable in the Low Countries. Nevertheless, the rhombuses show very clearly the Cretan origins of the lace. The Historical and Ethnological Society of Greece has a similar scene with little men holding hands, labelled «Depiction of a dance on a woollen carpet from Lefkada».

Thomas Sandwith Collection.

120. 1997-1876. CT55758.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αι.

Λεπτομέρεια της δαντέλας εικ. 30. Έδώ φαίνονται καθαρά οι λεπτομέρειες στη διαπλοκή των μεταξωτών νημάτων με τα ασημένια και στο άκρη ή ούλη με το «ροστονάκι» είναι πλεγμένη συγχρόνως με την υπόλοιπη δαντέλα. Παρατηρούνται αναγεννησιακού τύπου άνθη μεταξύ και στο κέντρο ρομποσάδες σχέδια που θυμίζει τα παραφθαρμένα σχέδια των χωρικών δαντελίων που έχουμε ήδη περιγράψει.

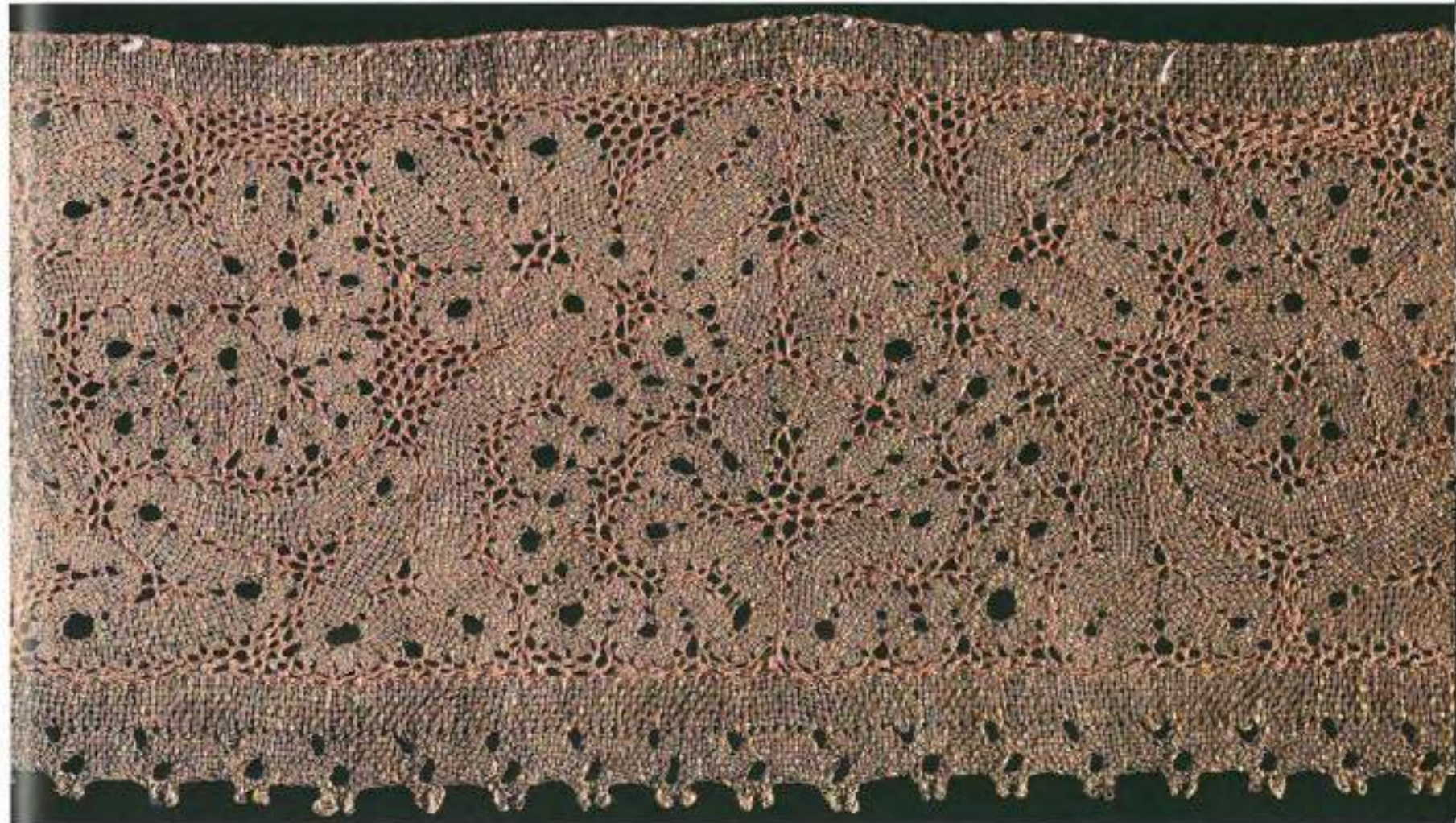
Σύλλογή Thomas Sandwith.

120. 1997-1876. CT55758.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

Detail of the lace in Fig. 30. Here the details in the interlacing of the silk threads with the silver threads can be clearly seen, while on the edge the tughia with the «rostonaki» was woven together with the rest of the lace. Renaissance-type floral motifs appear, and in the centre there is a fan-like pattern which is reminiscent of the intricate designs of peasant laces already described.

Thomas Sandwith Collection.

121. 1988-1876. CT55757.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπακέλα, 17ος αϊ.

Λεπτομέρεια της δαντέλας εικ. 21. Εντύπωση προκαλεί η ρεαλιστική προσπάθεια απόδοσης των ματιών και της μύτης με τριπλότες στο «πιανόν» και έδεται οι ενδοματωλογικές λεπτομέρειες με τις εποκέντρικες πτυχώσεις κρητικά «κοκαλίτσες» της φούστας καθώς και οι λεπτομέρειες που περιγράφουν με γαλαζία μεταξύ το βαθύ ντεκολτέ στο πανικόρι «σάκκος». Το «σακκοφόστοκι», δηλαδή το πανικόρι και η φούστα που δημιουργήθηκε στα τέλη του 16ου αιώνα και διατηρήθηκε σε όλο το διάστημα της τουρκικής κατοχής 1669-1913 άπαιχτι καθαρά επιτόπια μόδα, προσαρμόσι για τη θεσιμόλωση της γυναίκας στις άγροτικές έργασίες. Σε κρητικό κέντημα ποδήλων «μπόντας», μεταξύ άλλων άπεικονίζονται και δύο κρητισσιούλες. Η μία φοράει «σακκοφόστοκι» ή άλλη «ρομπάκι» φουστάνι [βλ. πληροφορίες και σχεδιάγραμμα A.J.B. Wase Medit. and N.E. Embroideries Pl. XC No 70]. Ο «κόκκος» της δαντέλας έχει άποδοθεί με τή «άννηματτα» δηλαδή τρίπτες, τεχνική φλαμανδοσή, «Machin» ή έλληκρητιή τύπου «Διαπλόκι Β», [βλ. TATIANA -IANNARA, Κοπακέλα Αθήνα 1983]. Για τις γυναίκιες φουστίες έχει χρησιμοποιηθεί ή πικνή ύφανση με τή κοπακέλα, (στην Κρήτη ή τεχνική αυτή όνομάζεται «πιανόν» και «πιανόντι»). Για τις ενδοματωλογικές συνήθειες των Κρητικων άντλων πληροφορίες άπό τον περιηγητή P. BEAUCON DE MANS [Les observations de plusieurs singularitez etc. 1553] και ό όποιος άναφέρει ότι το ντεκολτέ του έπανωκοριού «σάκκος» γεμίζει με πλάστριν που καλύπτει στήθος, ώμους, ώμοπλάτη και προσαρμόσι αναφέρεται στη «καλέτου». Όμως οι γυναίκες της ύπαθρου και κυρίως οι Στρακιάνες άφήκουν έκαλύπτα τή στήθος αυτά και γι' αυτό είναι ήλιοκαμένες. Παρόμοια δαντέλα άνθκει στη συλλογή της Ντιέπης Κούτσικα, άγνωστημένη πρόσφατα άπό τις Βρυξέλλες και με ένδειξη «Φλαμανδοκή δαντέλα 17ου αϊ.». Οι δαντέλας στολίζονται στη μία άκρη με λεπτιές γίνουσιτιες, «ροστινάκι», στην κρητιική διάλεκτο «γκοργκοριόλες» και στην άλλη ή ένδειξη έχει γίνει, όπως μαρτυρούν τή ίχνη του έναποκέντρικου λινού ύφασματος, με ένδεικέρουσα «δελουά με κόμπους» σε κίτρινο.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

121. 1988-1876. CT55757.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th century.

Detail of the lace in Fig. 22. What is striking here is the attempt which has been made at a realistic rendering of the eyes and the nose by the use of little holes produced by the «*prkos*» stitch, and, of course, the vestimentary details, with the folds («*kokalitses*» in the Cretan dialect) of the skirt embroidered on to it, as well as the details which outline the deep décolletage of the «*sakkos*» blouse. The «*sakkofostani*» - the blouse and skirt - created in the sixteenth century and retained throughout the Turkish occupation (1669 - 1913), reflects purely local fashion, and was clearly introduced to make it easier for women to work on the land. Two Cretan girls are depicted, inter alia, in Cretan hem («*banda*») embroidery. One of them is wearing a «*sakkofostani*» and the other a «*robali*» dress (see information and drawings in A. J. B. WASE, Mediterranean and N.E. Embroideries, Pl. XC No. 70). The background has been rendered with «*openings*» (holes) - the Flemish «*Machin*» technique, or the Greek «*Diaploki B*» - interlacing [see TATIANA IANNOU-YANNARA, Bobbin Lace, Athens 1983]. For the female figures, a dense bobbin weave has been employed (a technique known in Crete as «*prkos*» and «*panaki*»). On the vestimentary customs of the Cretans, information can be found in the traveller P. BEAUCON DE MANS, [Les observations de plusieurs singularitez etc. 1553], who states that the décolletage of the «*sakkos*» was filled in with a «*plastron*» (breast-piece) which covered the breast, shoulders and back; he clearly means the «*kalito*». However, women who lived in the countryside, particularly in the Sfakia area, left these parts uncovered and so were sun-burned. There is a similar lace in the collection of Depi Koutsika, bought recently in Brussels and labelled «17th century Flemish lace». The laces are decorated on one edge with fine scalloping («*leavaki*») - «*gorgafites*» in the Cretan dialect - while on the other the join has been made, as can be seen from the remaining traces of the linen fabric, with an interesting stitch with knots in yellow.

Thomas Sandwith Collection.

122. 2010-1876. CT55759.

Άκριη, Δαντέλα με τή βελόνα, 15ος-16ος αἰ.

Λεπτομέρεια τῆς δαντέλας εἰς. 27. Ἀπεικονίζονται οἱ λεπτομέρειες καί ἡ ποικιλία τῶν κόμβων καί τῆ βελόνα» γιά τή δημιουργία τῶν ἀνθρώπινων μορφῶν πού σέ σημεῖα φέρουν «τρισητά» διάκοσμο «bucata» (Ἑλλογοικά τρισητά) πού ἡμεῖς σήμερα ὀνομαζόμε τεχνική «Vénice». Ἡ γυναικεία μορφή φέρει «κακκαρίστια» καί οἱ τρισητάς στή φούστα ἀπεργάζονται πλούσιες πτυχώσεις (ἀρητικά «κοκαλίτες»).

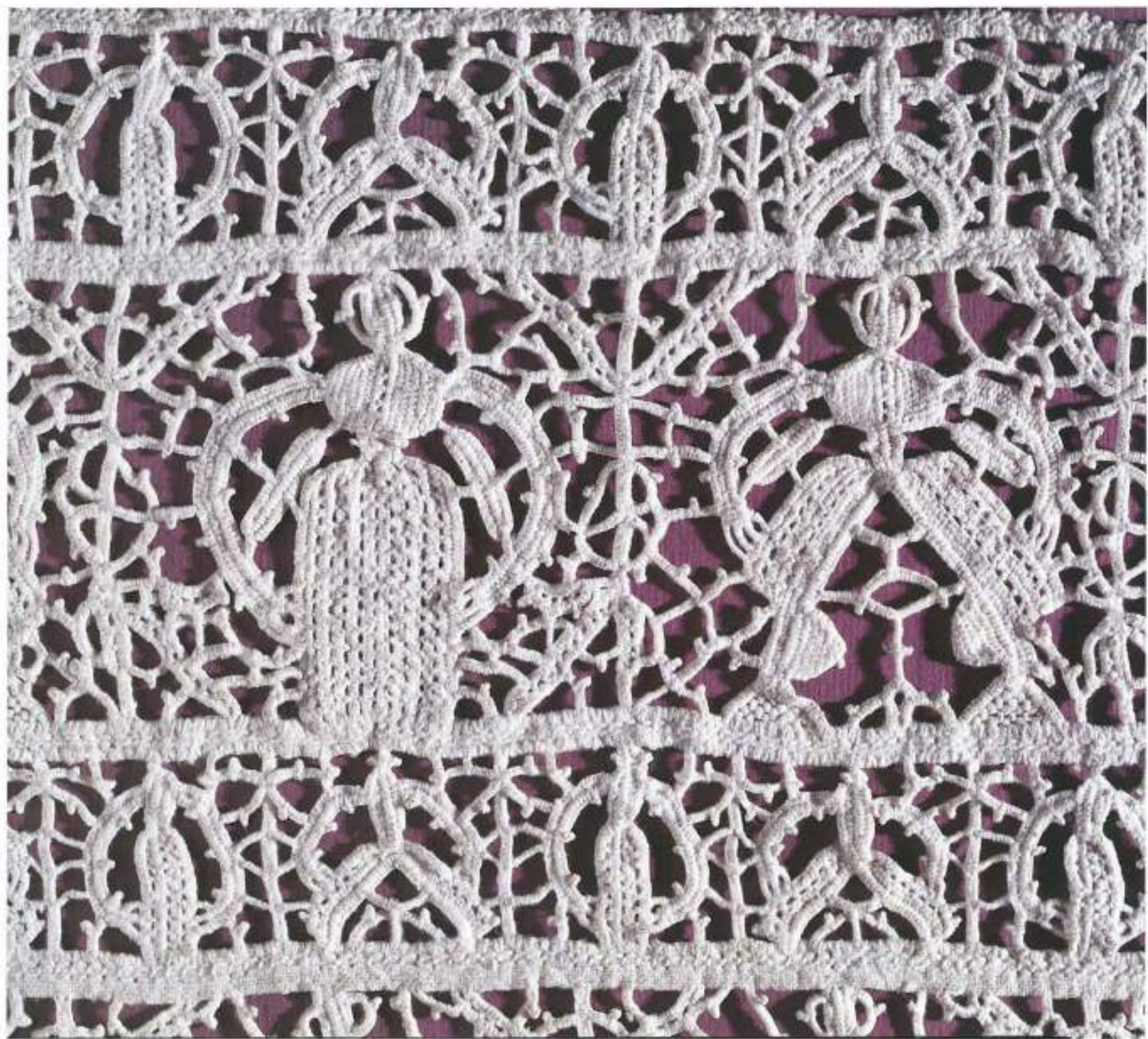
Σύλλογὴ Thomas Sandwith.

122. 2010-1876. CT55759.

Akri, Needle-point lace, 17th century.

Detail of the lace in Fig. 27. The details and the variety of needle-made knots used to create the human figures, which at some points have «bucata» perforated decoration (Greek «τρισητά», today termed «Vénice» technique), can be seen. The female figure is wearing a «kakkaristas», and the little holes in the skirt represent the wealth of folds («kokalites»).

Thomas Sandwith Collection.

123. 2010-1876. CT55763.

Άκρι, Δαντέλα με τη βελόνα, 15ος-16ος αι.

Λεπτομέρεια της δαντέλας εικ. 27. Αναπαριστούνται γλίσσες με τριγωνική απόληξη και την ίδια γυναικεία και ανδρική μορφή. Στο άνω μέρος φαίνεται το ύφασμα από το οποίο είχαν αφαιρεθεί τα στεγανά και τα υφάδια για τη δημιουργία του θαυμάσιου και πρώιμου τύπου δαντέλας «με τη βελόνα» «*russo Cypriota*» ή ίσως αργότερα ονομάστηκε στα βενετσιάνικα «*reticella*».

Σύλλογη Thomas Sandwith

123. 2010-1876. CT55763.

Akri, Needle-point lace, 15th - 16th century.

*Detail of the lace in Fig. 27. It can be seen to have scalloping terminating in triangles and the same female and male figures alternating. In the upper part, the fabric from which the warp and weft have been removed in order to create this beautiful early type of lace with «*russo Cypriota*» (later called «*reticella*» in the Venetian dialect) is visible.*

Thomas Sandwith Collection.

124. T.229-1966, CT55764.

Νάξος, Άκρη από κρεβατόγυρο, δαντέλα με τη βελόνα, 16ος-17ος αϊ.

Λεπτομέρεια της δαντέλας εικ. 28. Απεικονίζεται το ζεύγος των αρραβωνιασμένων ανάμεσα τους ή καρδιά και πάνω άριστερά ο δικεφάλος αετός. Το ήμισυκίβλο διάχωρο μέσα στο οποίο εντάσσεται το ζεύγος ίσως απεικονίζει το άρχοντικό. Στο πάνω μέρος, στο μέσον, το ωσειδός σχήμα άναπαριστά πιθανότατα έμβλημα ή αιάσσημο.

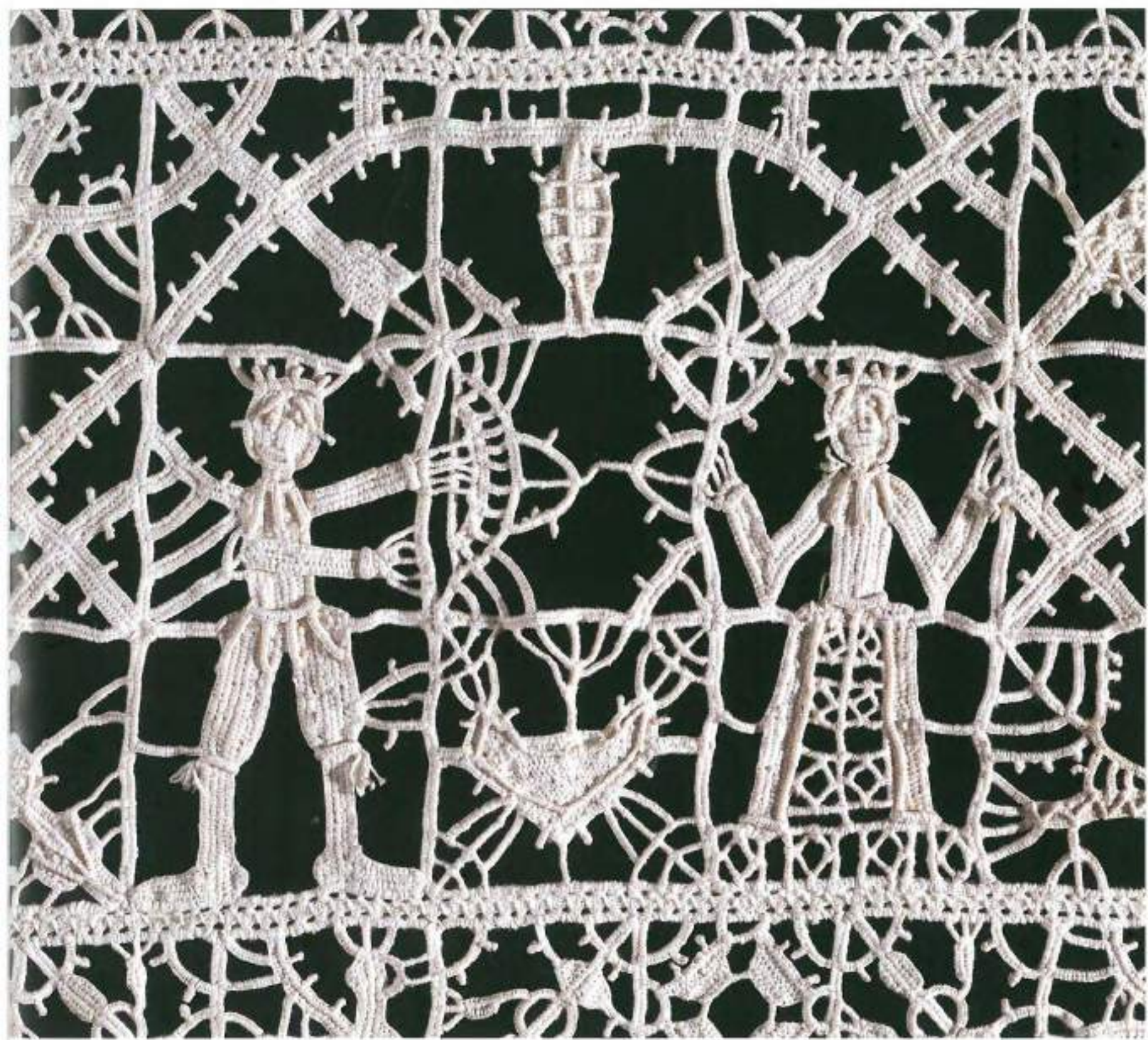
Devoted by Mrs Walter Brown.

124. T.229-1966, CT55764.

Naxos, Akri from a valance, needle-point lace, 16th - 17th century.

Detail of the lace in Fig. 28. The engaged couple are shown with a heart between them and a double-headed eagle to the top-left. The semi-circular panel containing the couple perhaps represents a mansion. In the centre at the top, the oval shape in all probability represents an emblem or coat of arms.

Devoted by Mrs Walter Brown.

125. T.229-1966. CT55765.

Νάξος, Άκρη από κρεβατόγυρο, δαντέλα με τή θελόνα, 16ος-17ος αϊ.

Λεπτομέρεια τής δαντέλας σκ. 28. Εδώ παρουσιάζεται έλαφι με άπυροόνηση και τών δύο κεράτων (κυκλαδίτικος τύπος), δεξιά καρδιά και άριστερά του δισέραλος άετός. Στο πάνω σημείο φαίνεται λουρίδα από τό έναπομένον ύφανσμα. Η κάθετη στήλη που ένωσεν τήν πάνω λουρίδα ύφανματος με τήν κάτω είναι δουλεμένη με τήν κρεπαστή ή κρεπτή θελόνα τής Κύπρου. Παρατηρούνται και πλήθος άλλας θελονές οοήματι με τή θελόνα» όπως ριχτό, μονό και διπλό κρεπτόνιο». Τις ίδιες αινίες θελονές συναντούμε φυσικά και στην υπόλοιπη δαντέλα.

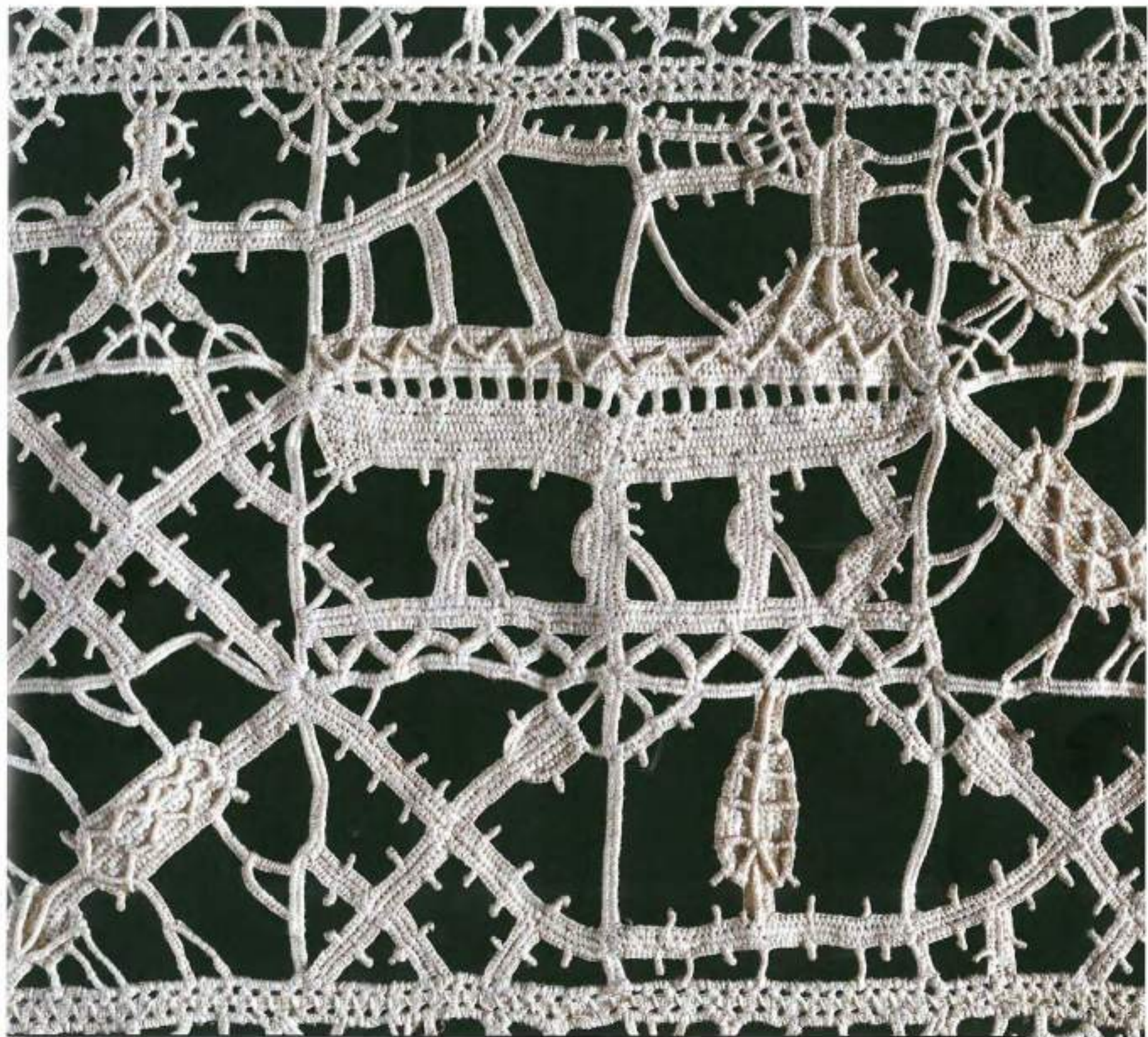
Desaid by Mrs Walter Bruce.

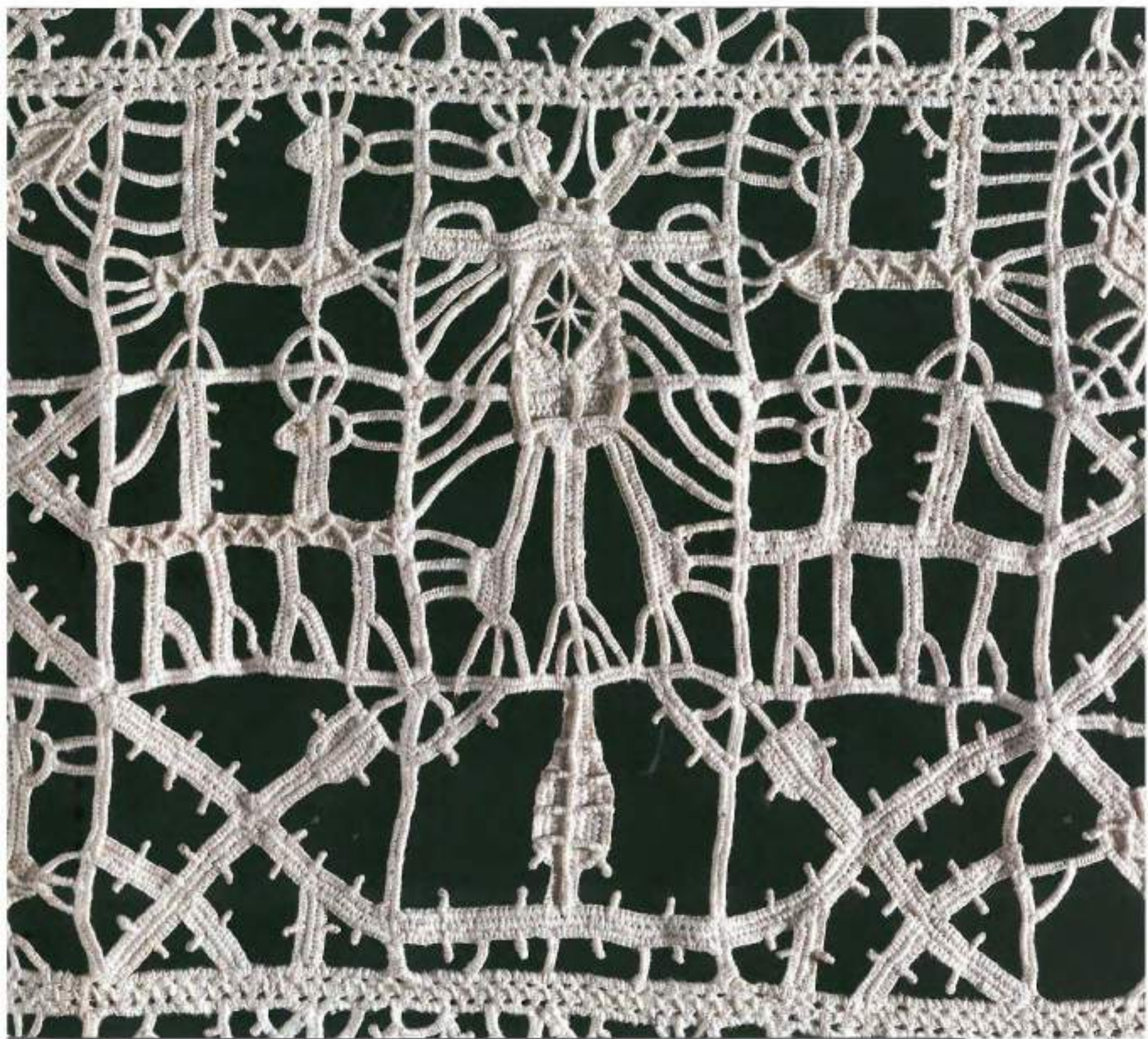
125. T.229-1966. CT55765.

Naxos, Akri from a bed valance, needle-point lace, 16th - 17th century.

Detail from the lace in Fig. 28. A deer is shown with both its horns depicted (Cycladic type), with a heart on the right and a double-headed eagle on the left. The vertical column which joins the upper band of fabric with the lower is worked in darning stitch or the «fati» stitch of Cyprus. There is also a host of other stitches and needle-made knots, such as «richio» («throwen» - similar to needle-made brides), angle, and double fasten stitch. These stitches, naturally, are also to be found in the rest of the lace.

Desaid by Mrs Walter Bruce.

126. T.229-1966. CT55766.

Νάξος, "Ακρη από κρεβατόγυρο, δαντέλα με τή βελόνα, 16ος-17ος αϊ.

Λεπτομέρεια τής δαντέλας εικ. 28. Έδώ απεικονίζεται δοξολογός αετός, έθνικό σύμβολο από τήν έποχή τού Βυζαντίου, πού τό συναντούμε συχνά στή θεματολογία τής Ελληνικής λαϊκής τέχνης άσπας και σήμερα.

Δωρεά Mrs Walter Briscoe.

126. T.229-1966. CT55766.

Naxos, Akri from a bed valance, needle-point lace, 16th - 17th century.

Detail of the lace in Fig. 28. Here the double-headed eagle, a national symbol from the Byzantine period, is depicted. It is frequently encountered in the repertoire of Greek folk art, even today.

Donated by Mrs Walter Briscoe.

127. T.229-1966. CT55767.

Νάξος, "Ακρη από κρεβατόγυρο, δαντέλα με τή βελόνα, 16ος-17ος αϊ.

Λεπτομέρεια τής δαντέλας εικ. 28. Απεικονίζεται ή γοργόνα με τή διπλή ουρά, τήν όποία κρατά στις δύο άκρες με τά χέρια τής. Άριστερά και δεξιά πλακωνίεται από πετεινάρι. Το ίδιο και κάτω άριστερά ενώ δεξιά τό νεπαρισσάκι (δέντρο τής ζωής) και λίγο πού ψηλά δεξιά έγγράφεται καρδιά. Πάνω στον «καμπού» με τους πυκνούς κόμπους, πού σχηματίζουν τά κυρίως θέματα, εντοπίζονται λεπτομέρειες με έπιπρόσθετο όδοντωτό διάκοσμο και με τήν «τυλιχτή» βελονιά.

Δωρεά Mrs Walter Briscoe.

127. T.229 - 1966. CT55767.

Naxos, Akri from a bed valance, needle-point lace, 16th - 17th century.

Detail from the lace in Fig. 28. The mermaid with a double tail, the two extremities of which she holds in her hands appears flanked on the left and right by a cockerel. The same is true of the bottom left, while on the right is a small cypress (the tree of life): a little higher on the right there is a heart. On the background with its dense knots shaping the main motifs, details of a denticular decoration added in twine stitch have been identified.

Donated by Mrs Walter Briscoe.

128. T.229-1966. CT55768.

Νάξος, "Ακρη από κρεβατόγυρο, δαντέλα με τή βελόνα, 16ος-17ος αϊ.

Λεπτομέρεια τής δαντέλας εικ. 28. Το ύφασμα τής δαντέλας «με τή βελόνα» στολίζεται στήν άκρη με έπιρροιαμένη έκ τού έστέριν δαντέλα «κοστακίλι» με λινή, στριμμένη στό χέρι, κλωστή. Η δαντέλα φέρει γλάντσες με μικρά έξαρτήλια λευκοειδήματα με τήν τεχνική «φυλλοράκι» και με τοξοειδή θέασημο άναγεννητικού τύπου.

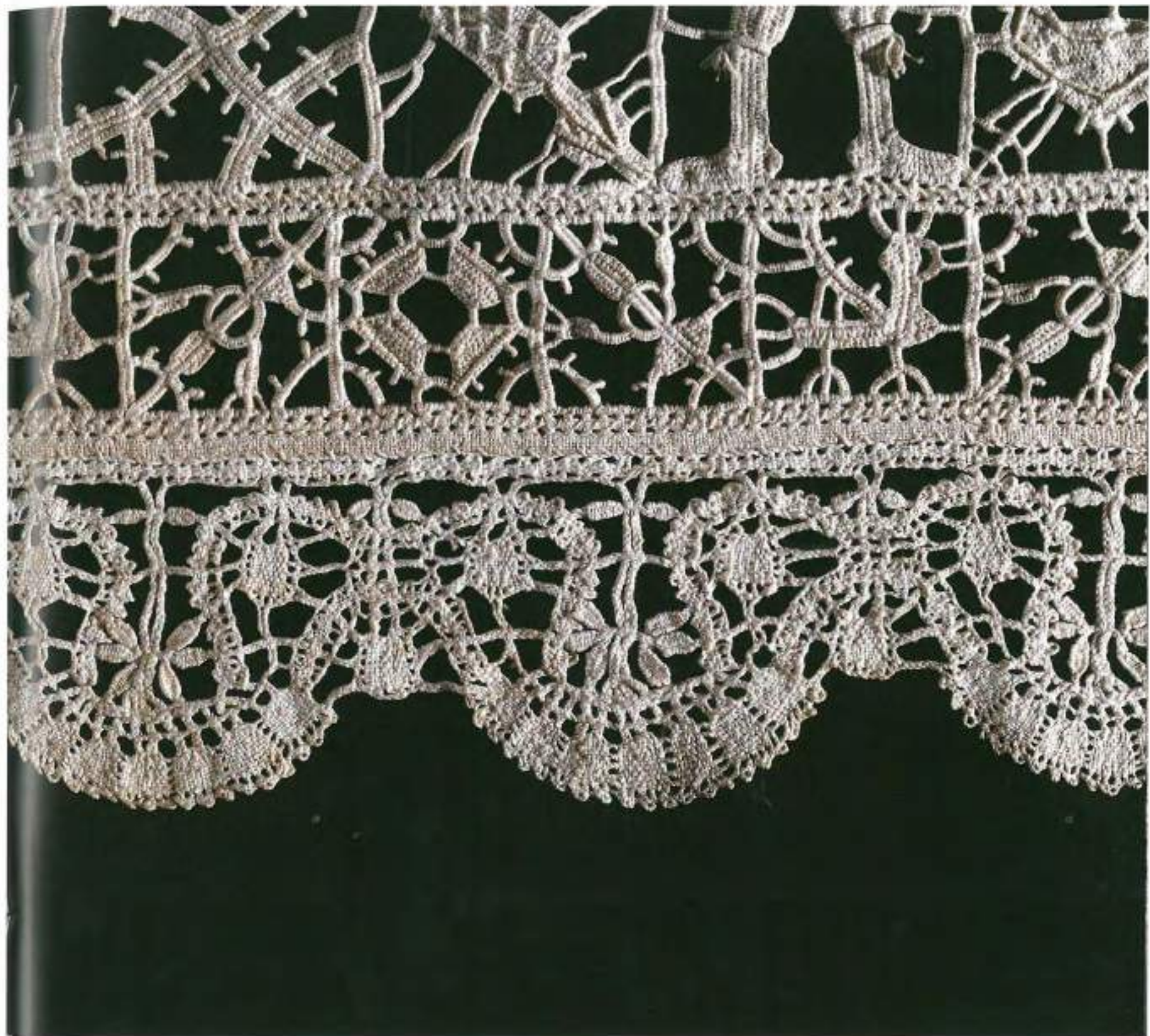
Δωρεά Mrs Walter Briscoe.

128. T.229-1966. CT55768.

Naxos, Akri from a bed valance, needle-point lace, 16th - 17th century.

Detail of the lace in Fig. 28. The fabric of the needle-point lace is decorated on the edge with bobbin lace made with hand-twined linen thread, sewn on subsequently. The lace has scalloping with small six-leaved flowers produced by the «phylloraki» technique and arrow-shaped decorative of a Renaissance type.

Donated by Mrs Walter Briscoe.

129. T.132-1962. CT55769.

Κύπρος, Δειγματολόγιο, Δαντέλες με τή βελόνα μπιμπίλες, 19ος-20ος αϊ.

Λεπτομέρεια από την αριστερή πλευρά του δειγματολογίου της δαντέλας εικ. 13. Ανακαριστούνται λιλιπούτεια μπλέ και άστρα άνθίακια με κίτρινας στήμονες. Θεωμάται ρεαλιστική απόδοση των κίτρινων λουλουδιών της γαζίας με κόμπους με θηλιές. Διπλά απεικονίζονται δύο λουλουδάκια γαζίας, λεπτομέρεια από την κυπριακή δαντέλα εικ. 21.

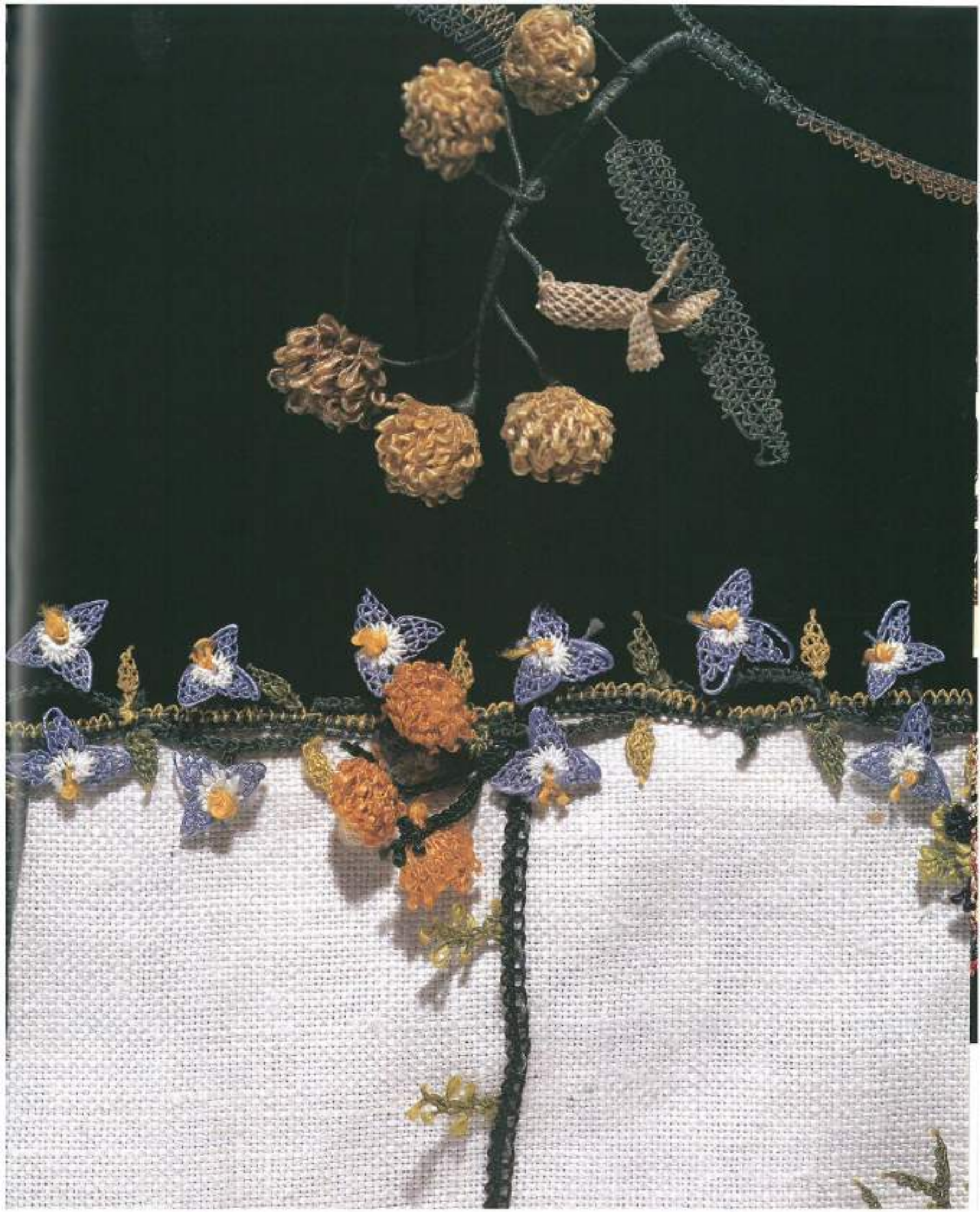
Δωρέη κας Τονθι.

129. T.132-1962. CT55769.

Cyprus, Sampler, Laces with bibles, 19th - 20th century.

Detail from the sampler in Fig. 13.

Donated by Mrs Tonthi.

130. T.132-162. CT55770.

Κύπρος, Δεγματολόγιο, Δαντέλες με τή βελόνα μπαμπύλες, 19ος-20ος αϊ.

Λεπτομέρεια από την θαντέλα επί. 13. Η πρώτη σειρά απεικονίζει μικρή λουτριά με στρογγυμένα πόδια πάνω σε ένα λυγλωδοσπάρμένο δέντρο. Το έδαφος έχει αποδοθεί με ποικιλία χρωμάτων σε πράσινο, κίτρινο και μωβ. Η πλειονα χροίτη του λουτριάου έχει αποδοθεί ρεαλιστικά με κόμμιες με θηλιές. Κίτρινα και άσπρα λουλούδια με τα κίτρινα μπαμπούλια τους πλαισιώνουν την παράσταση. Η «μπαμπούλα» δεν ξεπερνά τα 5 εκ. πλάτος.

Δωρεά της Έσθης.

130. T.132-162. CT55770.

Cyprus, Sampler, Laces with needle-point bibles, 19th N- 20th century.

Detail from the lace in Fig. 13. The first row shows a small lion standing on its hind legs with its paws resting on a flowering tree. The ground has been rendered by a variety of shades of green, yellow and mauve. The lion's splendid mane has been depicted realistically by means of knots with loops. Yellow and white flowers with their yellow buds frame the scene. The «bible» is no more than 5 cm. in width.

Donated by Mrs. Ierida.

131. T.132-162. CT55772.

Κύπρος Δειγματολόγιο. Δαντέλες με τή βελόνα «μπιμπίλες» 19ος-20ος αϊ.

Μία άλλη λεπτομέρεια από το δειγματολόγιο της θαντέλα εις. 13. Παραδείσιος άνθους διάκοσμης με πλήθος από λεπτεπίλεπτα λουλουδάκια και ένα φανταστικό κίτρινο λουλουδί. Το μικρό δένδρο στην άκρη, σε πράσινο σκούρο, φέρει πλείστον φύλλα που άπεικονίζονται ρεαλιστικά με κόμπους με θηλιές. Το κάτω μέρος πάνω στο οποίο στηρίζονται οι λεπτεπίλεπτες «μπιμπίλες» ενισχύεται έσωτερικά, άλλοτε με τριχιά κλόγυ και άλλοτε με συρματάκια, έτσι ώστε ή θαντέλα να ενισχύεται και να στέκεται στην άερα. Έδώ ή ενίσχυση έχει γίνει με λεπτό άτσάλινο σύρμα.

Δωρεά της Τονής.

131. T.132-162. CT55772.

Cyprus, Sampler, Laces with needle-point bibiles, 19th - 20th century.

Another detail from the sampler in Fig. 13. Paradisal floral decoration with a wealth of delicate little flowers and an imaginary yellow bloom. The small tree on the edge in dark green has dense foliage which has been depicted realistically by means of knots with loops. The lower part on which the delicate «bibiles» are fixed has been reinforced on the inside with horsehair and in some places with little wires, thus stiffening the lace and enabling it to stand. Here fine steel wire has been used for the reinforcement.

Donated by Mrs. Konihi.

132. 2012-1876. CT55773.

Κρήτη, Κολέτο, Δαντέλες κοπανέλι, άτραντές και άκρι, 17ος-18ος αι.

Λεπτομέρεια της δαντέλας εικ. 4. Φαίνεται καθαρά το λινωτό «αύγιωτο» ύφασμα ύφασμένο στην άργαλειό. Οι ρίγες του ύφασματος δημιουργούνται από τα μεταξωτά στεγμόνια άνά τέσσερις στενές ταινίες και μία ροδιά. Το γεγονός ότι τα στεγμόνια είναι μεταξωτά μάς παραπέμπει στο ότι το ύφασμα είχε κατασκευαστεί παλαιότερα, ένδεχόμενος τον 16ο αι., αφού ήδη από τις άρχές του 18ου έχουμε εύαρωγή στην Κρήτη, βαμβακερών και λινών στεγμονών από την Αίγυπτο. Η δαντέλα, που είναι έπαραμμένη στην άκρι, είναι πληρημένη με λινή, στριμμένη στο χέρι, κλωστή. Το σχέδιο είναι επηρεασμένο από Ιταλικά «κοπανέλια» (βλ. «Le Douze», Βενετία 1557). Για τους στενούς «άτραντέδες» και για την πλατύτερη «άκρι» έχουν χρησιμοποιηθεί τρία διακριτικά σχέδια. Τα σχέδια αυτά περιάζουν μεταξύ τους και συμπληρώνουν τον άπαραίτητο διάκοσμο του «κολέτου», όποτε συμπεραίνουμε ότι είχαν κατασκευασθεί από την άρχή για τον σκοπό αυτό. Στην άκρι η δαντέλα στολίζεται με «ρεστονάκι» πληρημένο με τα κοπανέλια συγχρόνος.

Σύλλογή Thomas Saadwith.

132. 2012-1876. CT55773.

Crete, Koletto, Bobbin laces, atrantes and akri, 17th - 18th century.

Detail from the lace in Fig. 4. The linen-silk «aughiotto» fabric, woven on the loom, can be seen clearly. The stripes in the fabric are made by the silk warps in four narrow and one broad band. The fact that the warps are of silk suggests that the fabric was made at an earlier date, probably in the sixteenth century, since from the beginning of the eighteenth cotton and linen warps were imported into Crete from Egypt. The lace which is woven on to the edge has been interwoven from hand-twisted linen thread. The design has been influenced by Italian bobbin laces [see the pattern book Le Douze, Venice 1557]. For the narrow atrantes and the broader akri, three different designs have been used. These match each other and complete the necessary ornamentation of the «koletto», so that we can conclude that they were originally made for this purpose. On the edge the lace is decorated with a «festoynaki» bobbin-made together with the rest of the lace.

Thomas Saadwith Collection.

133. T.236-1959. CT55775.

Κωνσταντινούπολη, Πουγγί, μέσα 19ου αϊ.

Λεπτομέρεια της πίσω δεξιάς πλευράς του πουγγιού εικ. 3. Φαίνονται καθαρά οι λεπτεπίλετοι πικινόδες σε μίξιμο, κίτρινα και άσπρα μεταίχια, και το τρίτιο μέσα από το οποίο περνάει μεταξωτή κλωστή. Στο πάνω μέρος διακρίνονται οι ελαστοί σε καφέ χρώμα απ' όπου κρέμονται οι λευκές και μπλε καρτακούλες, οι οποίες είναι δουλεμένες με την τεχνική «ρομβοειδής άνοιγμα» το ίδιο όπως και ο κάματος του πουγγιού με τα κρέμα μεταίχια. Για τον «κάματο» όμως, έχει χρησιμοποιηθεί χονδρότερη μεταξωτή κλωστή και έτσι τα ρομβοειδή ανοίγματα «μέ την δαίμονα» είναι μεγαλύτερα. Δωρίστηκε στη βασίλισσα Βικτωρία το 1845.

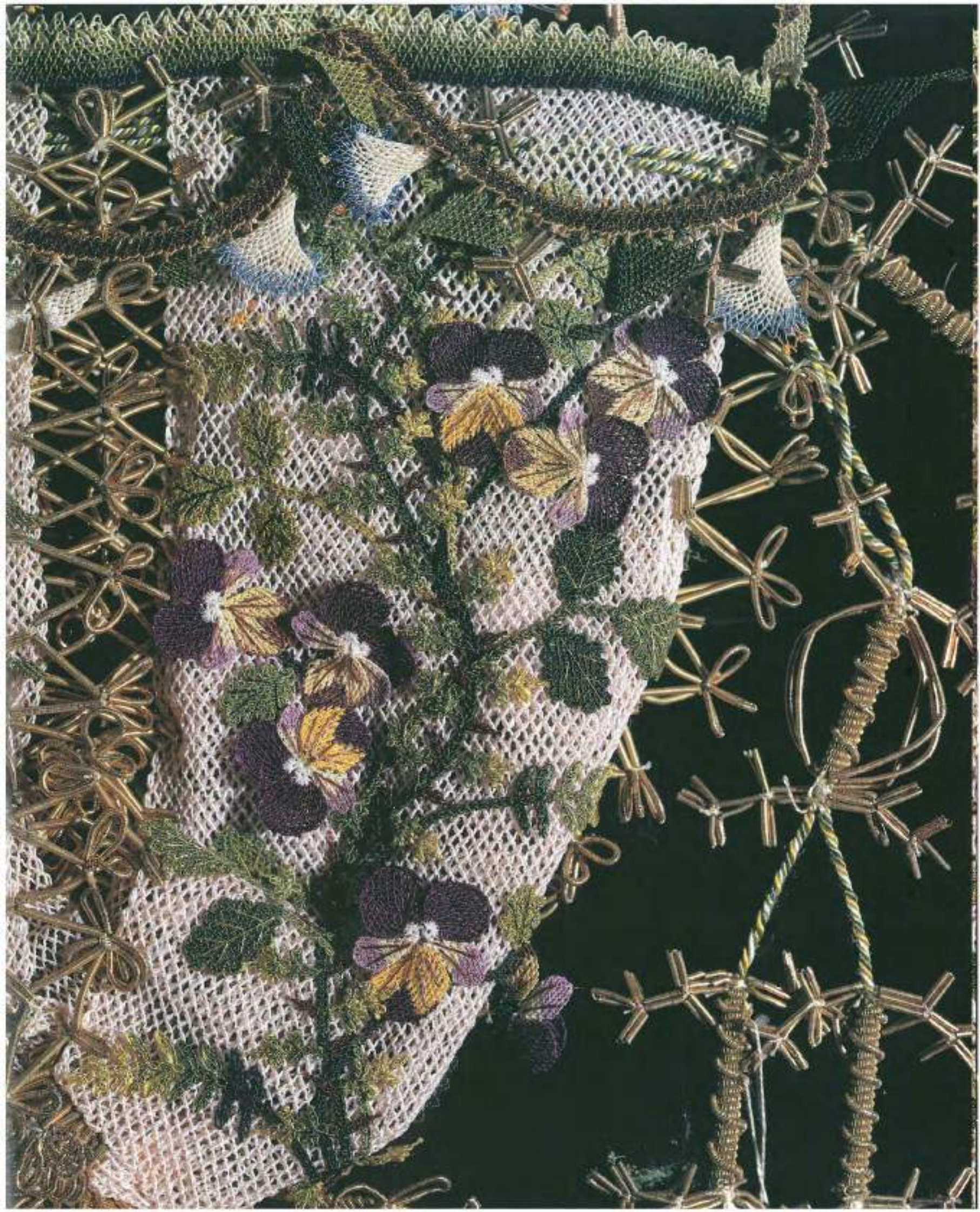
Δωρεά Βασίλισσας Αλεξάνδρας το V&A.

133. T.236-1959. CT55775.

Constantinople, Purse, Mid 19th century.

Detail of the reverse right side of the purse in Fig. 3. The delicate panoses in mauve, yellow and white silks and the «turturis» through which a silk thread passes can be clearly seen. At the top, the brown skulls from which the white and blue bells, produced by the «rhomboid opening» technique, hang, and the background of the purse in cream silks are visible. However, thicker silk thread has been used for the background and so the needle-made rhomboid openings are bigger. Given to Queen Victoria in 1845.

Donated by Queen Mary to the V & A.

134. T.236-1959. CT55776

Πουγγί, Κωνσταντινούπολη, μέσα 19ου αί.

Λεπτομέρεια από την άριστερή και πίσω πλευρά εικό. 3. Πάνω στον ίδιο μεταξοτό «κόμπο» επιρραμμένα μικρά ανθόκια λευκά (γκορεμιά). Φαίνεται και εδώ καθαρά ότι το πουγγί αποτελείται από τέσσερα κομμάτια συννευμένα μεταξύ τους με «τιρτίρια» που παίζουν τον ρόλο «ατράντες», δηλαδή ταινίας που συνενώνει δύο τμήματα υφάσματος ή δαντέλας. Τα ανοίγματα στο πουγγί και οι μικρές διαστάσεις του μάς δηλώνουν ότι πρέπει να είχε λιγότερο χρηστική και περισσότερο διακοσμητική χρήση, προβάλλοντας έτσι την εξαιρετική τέχνη της δαντέλας «μέ τη δελίνα», που κατασκευάζονταν στη Κωνσταντινούπολη τον 19ο αί. Δωρήθηκε στη βασίλισσα Βικτωρία το 1845.

Donated by Queen Mary to the V&A.

134. T. 236-1959. CT55776.

Constantinople, Purse, Mid 19th century.

Detail from the reverse left side of the purse in Fig. 3. Small white flowers (jasmine?) are sewn on to the same silk background. Here too it can be clearly seen that the purse consists of four parts, joined together with «tirtiria» which serve as an «atrance», that is, a length joining two pieces of fabric or lace. The openings in the purse and its small dimensions indicate that it must have been more decorative than functional in nature, intended to demonstrate the exceptional artistry of the needle-point lace made in Constantinople in the 19th century. Given to Queen Victoria in 1845.

Donated by Queen Mary to the V & A.

135. T.235-1959. CT55777.

Κωνσταντινούπολη, Πουγγί, μέσα 19ου αϊ.

Λεπτομέρεια του πουγγιού εικ. 1. Το κέντρο του ομοειδούς ανθινού διάκοσμου από μωβ και άσπρα ανθάρια και πράσινα φυλλαράκια, διακοσμείται με ρόζ δωδεκάφυλλο λουλούδι, προφανώς τριαντάφυλλο. Στο κάτω μέρος του πουγγιού θέσανος από τριτίρι. Στο πάνω μέρος κλωστές στρωμένες μεταξύ τους («ρετόρα») παίζουν το ρόλο του κορδονέτου που σφραγίζει και κλείνει το πουγγί στο άνω μέρος.

Δωρεά Βασίλισσας Μαργαρίτας το V&A.

135. T. 235-1959. CT55777.

Constantinople, Purse, Mid 19th century.

Detail of the purse in Fig. 1. The centre of the floral medallion made up of mauve and white flowers and little green leaves is decorated with a twelve-leaved flower, clearly intended to be a rose. At the bottom of the purse there is a tassel of «tiritiri». At the top, threads twisted together («retora») do the job of the drawstring which closes a purse.

Donated by Queen Mary to the V & A.

136. Misc.55-1921. CT55778.

Ἄκρι, Δαντέλα μὲ τὴ βελόνα, 1900-1920.

Ἡ πρωτότυπη δαντέλα μὲ σκούρο κωρὲ, σχεδὸν μαύρο καλαστρωμένο βαμβακερὸ νήμα, ἀποτελεῖ ἕνα εὐκρί-
ματο καὶ σπάνιο συνδυασμὸ δαντέλας «μὲ τὴ βελόνα» καὶ δαντέλας «μὲ τὸ σαιτάκι» (shitolis). Ἐκ πρώτης
ὄψεως, δεῖχναι νὰ εἶναι ἕνα, δευτερευόντως «μὲ τὴ βελόνα». Ἐν τούτοις, ἡ προσεκτικὴ μελέτη ἱρισμένων λεπτο-
μερειῶν τῆς τεχνικῆς μᾶς ὡδήγησεν εἰς τὸ συμπέρασμα πῶς πρόκειται γιὰ ἕνα συνδυασμὸ τεχνικῶν. Γιὰ τὰς ρο-
ζέτας καὶ γιὰ τὴν ἀπόληξιν μὲ τὰς καμάρας καὶ τὰ «σαιτάκια» ἔχει χρησιμοποιεῖται «σαιτάκι», ἐνῶ γιὰ τὰ φύλλα-
ράκια ἡ τεχνικὴ τῆς δαντέλας «καίεται μὲ τὴ βελόνα». Ἐπιβεβαιωρὸν παρουσιάζει τὸ γεγονός ὅτι μαύρες δαντέλας
ἐντοπίζονται ἤδη ἀπὸ τὸ 1612 εἰς πορτραῖτα φλωμανδῶν ζωγράφων.

Ἰσχυριστοὶ προέλευσεως.

136. Misc.55-1921. CT55778.

Akri, Needle-point lace, 1900-1920.

This original lace in dark brown, almost black, well-twisted cotton thread is an exceptional and rare combination of needle-point lace
and lace produced with a «saitaki» («little shuttle») (shitolis lace). At first sight, it appears to be all needle-point lace, but a careful study
of certain details of the technique leads to the conclusion that it is a amalgam of techniques. A «saitaki» has been used for the rosettes and
the trimming with arches and picots, while for the little leaves the technique was that of needle-made laces. It is interesting to note that black
laces have been recognised in portraits by Flemish artists from 1612.

Of unknown origin.

137. 1922-1876. CT55779.

Κρήτη, Ἄκρι, δαντέλα κοπανέλι, 18ος-19ος αἰ.

Ἰδὲα ὅπως ἡ δαντέλα εἰς. 39.

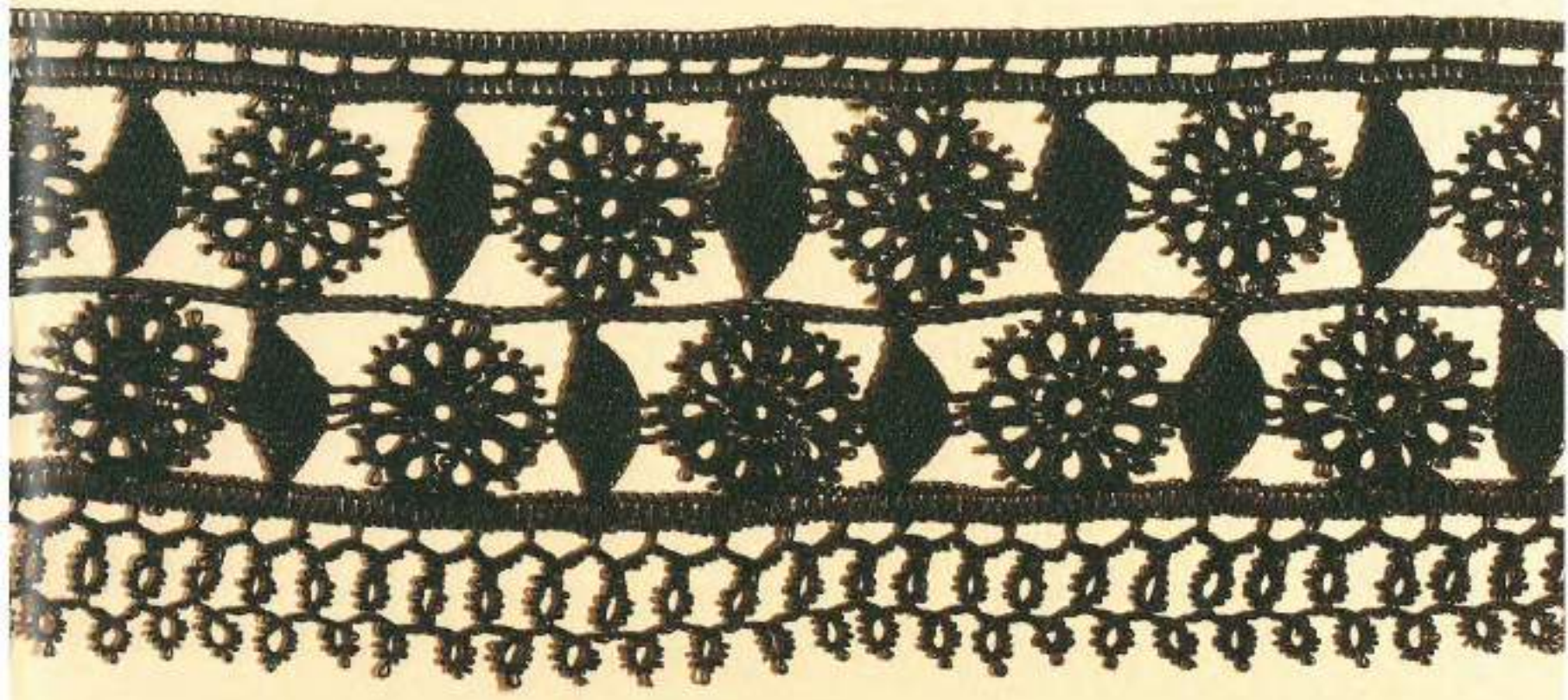
Συλλογὴ Thomas Sandwith

137. 1922-1876. CT55779.

Crete, Akri, bobbin lace, 18th - 19th century.

Identical with the lace in Fig. 39.

Thomas Sandwith Collection.

138. 1926-1876. CT55780.

Κρήτη-Σφακιά, Δαντέλα κοπανέλι, άτραντές, 18ος-19ος αί.

Λεπτομέρεια του πιο στενού «άτραντέ» της εικ. 34. Έδώ φαίνονται θαυμάσια οι λεπτομέρειες της επικεντρωμένης δαντέλας με την «περαστή» βελονά πάνω σε «διάτρητο κάμπο» που έχει δημιουργηθεί με την τεχνική «κοπανέλι» και με κόκκινα μετάξια. Οι ρόμβοι όπως και οι δύο άκρες της δαντέλας δημιουργούνται με δύο σειρές από «ριζοβελονιά» με κίτρινα μετάξια οι οποίες αποκαμψώνται την βελονά «άλυσίδα» που όμως εδώ δεν είναι επικεντρωμένες αλλά είναι πληγμένες με τα κοπανέλια συγχρόνως με τον «διάτρητο κάμπο». Στο σημείο όπου διασταυρούνται στην άκρη των ρόμβων οι δύο παράλληλες «ριζοβελονίες», σχηματίζεται πλέγμα. Επιστορικά οι ρόμβοι επικεντρώνονται «με τη βελονά» με τη βελονά «περαστή» ή παρίσια ή «καλέμι» ή «φραττή» στην Κύπρο, με κόκκινα, πράσινα και χρυσά μετάξια.

Σύλλογη Thomas Sandwith

138. 1926-1876. CT55780.

Crete-Sfakia, Bobbin lace, atrantes, 18th - 19th century.

Detail from the narrowest of the laces in Fig. 34. Here the details of the lace, embroidered with darning stitch on the perforated background which has been created with the bobbin lace technique in red silks, are wonderfully clear. The rhombuses and the two edges have been made by two rows of stem stitch in yellow silks to imitate chain stitch here, however, they have not been embroidered on but have been interwoven with bobbins at the same time as the red perforated background. At the point where the two parallel rows of stem stitch coincide with the tip of the rhombuses, a mesh is formed. The interior of the rhombuses is needle-made with the darning, or tapestry, or «kólimo» stitch - «famt» in Cyprus, in red, green and gold silks.

Thomas Sandwith Collection.

139. 1939-1876. CT55782.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αί.

Λεπτομέρεια από την δαντέλα «άκρη» της εικ. 69. Απεικονίζει το γνωστό στυλιζαρισμένο άνθρωπάκι με πράσινα μετάξια που πλαισιώνεται από παραθλασμένα φυτικά μοτίβα τα οποία απολήγουν σε τριλόβλο άνθημα σε άκρού, με την τεχνική «πυκνιά». Ενδιαφέρον παρουσιάζει η συνύπαρξη τόσο της επιχίριας αισθητικής (στυλιζαρισμένο ρομβοειδές άνθρωπάκι), όσο και της αναγεννησιακής (φυτικά διακοσμητικά).

Σύλλογη Thomas Sandwith

139. 1939-1876. CT55782.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

Detail from the lace akri in Fig. 69. It shows the familiar stylised little man in green silks, framed by a corrupted version of vegetal motifs which terminate in a trefoil anthemion in acro, produced by the «pykniá» technique. Of interest is the co-existence here of the local aesthetic (stylised rhomboid little man) and that of the Renaissance (vegetal decoration).

Thomas Sandwith Collection.

140. 1968-1876. CT55783.

Κρήτη, Άκρη, Δαντέλα κοπανέλι, 17ος-18ος αι.

Λεπτομέρεια της δαντέλας σικ. 25. Δαντέλα με τὰ κοπανέλια, με λινό, στο χέρι στριμμένο, κλειστή στο φυσικό χρώμα. Τίτλιασμα ενδιαφέροντα δαντέλα ή ύποικ μας προσφέρει σημαντικότερες πληροφορίες για τον τρόπο που επικρατούσαν οι δαντέλες «κοπανέλι» στην Κρήτη, λόγω του ότι ένα μέρος της δαντέλας έχει μείνει ήμισυ χωρίς επικάλυψη. Διακρίνονται οι ρόμβοι με το «πικινό» που πλαισιώνονται γύρω γύρω από πλέξη με «διαπλοκή Β» και μεγαλύτερες τρύπες. Στην άκρη το «κροστονίκιο» έχει δημιουργηθεί με τὰ κοπανέλια συγχρόνως με την υπόλοιπη δαντέλα.

Σύλλογή Thomas Sandwith.

140. 1968-1876. CT55783.

Crete, Akri, Bobbin lace, 17th - 18th century.

Detail of the lace in Fig. 25. Bobbin lace in hand-twisted linen thread in its natural colour. This is a lace of particular interest, since it yields very important information about the way embroidery was added to bobbin laces in Crete. This is because it has remains of unfinished, without over-embroidery. Rhombuses in pink appear, and these are framed all round with a braid in «Diaploki B» and bigger holes. On the edge, the «krostoniki» has been made with bobbins together with the rest of the lace.

Thomas Sandwith Collection.

141. T.112-1909, CT55786, & CT55786 T&DT.687, T688-1995

Κρήτη, "Ακρη 18ος-19ος αϊ. και "Ακρη και πετσετάκι, 20ος αϊ.

Ἡ μία μὲ τις τριγωνικές ἀπολήξεις, ἀνήκει πιθανότατα στὸν 18ο-19ο αἰ. (συλλογὴ Λαίδης Egerton). Ἐίναι δουλεμένη μὲ τὰ κοπανέλια μὲ τὴν ἴδια τεχνική ὅπως δουλεύονται οἱ σύγχρονες δαντέλες «κοπανέλια» τῆς Κρήτης μὲ ὀρθὰ ζεύγη κοπανέλια καὶ ὄχι μὲ εἰκοσι δύο ζεύγη ὅπως οἱ περισσότερες ἀπὸ τίς παλαιές Κρητικές δαντέλες πού μέχρι τώρα ἐξετάσαμε (συλλογὴ τοῦ Thomas Sandwith). Ἡ δεύτερη «ἀκρη» ὅπως καὶ τὸ μικρὸ στρογγυλὸ πετσετάκι, εἶναι δαντέλες πληγμένες μὲ τὰ κοπανέλια, μὲ σχεδόνια πρὸτυπα τῶν σχολῶν δαντέλας ἀκρωτικῆς οἱ ὁποῖες εἶχαν ἰσχυρὰ ἀρχικά στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸ 1845 μὲ πρωτοβουλία τῆς Βασίλισσας Ἀμαλίας μὲ σκοπὸ τὴν ἀνάπτυξη νέων θέσεων ἐργασίας, μέχρι τὴν ἀρῆν τῶν γυναικῶν προσφύγων τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς τὸ 1922, οἱ ὁποῖες γνώριζαν ἄριστα τὴν τέχνη τῆς δαντέλας καὶ κάλυψαν τὴν ἐπιτόπια ζήτησιν σὲ δαντέλες τῆς Ἑβραϊκῆς καὶ Ἀσιατικῆς Ἀθηναϊκῆς κοινότητος τοῦ Μεσοπολέμου. [βλ. ANGLIQUERIE HANDBUCH, Cart populaire grec. ἐκδ. Pyras Αθήνας 1937, σελ. 27]. Οἱ δαντέλες πού ἐξετάζουμε ἀνήκουν στὴν κατηγορία «ακρωτικῆ», ἐμπνευσμένες ἀπὸ τίς Ρώσικες δαντέλες τύπου «Κομισσάνσκ», μὲ σύγχρονη ἄρα κρητικὴ αἰσθητικὴ, ἔργα τῆς Χριστίνης Κοσκινιάρη. Ἡ βασικὴ τέχνη τοῦ σύγχρονου κρητικοῦ κοπανέλιου εἶναι ὅτι πλέκεται μὲ δεκαεπτάτερα κοπανέλια καὶ τὸ δέσιμο τῶν δύο «πικινῶν» γίνεται μὲ τὸ «δέμα». Τὰ διακοσμητικὰ στοιχεία πού χρησιμοποιοῦνται εἶναι οἱ «κούγιες», τὸ «πούλι», τὸ «κρίτηρέν» τὸ «κοιροκάκι» καὶ τὸ «κρόλλο». Ὑπάρχουν καὶ οἱ γυνίες «στρογγυλῆ», «ὄβειο», «ὄρθη», «ὄβελῆ» καὶ τὸ «κακιδουράκι» ἢ «δαχτυλιόκι». Ἡ τεχνικὴ τοῦ σύγχρονου κρητικοῦ κοπανέλιου δημιουργεῖ πολὺ ὀρθογώνια ὄβεια γυνίες.

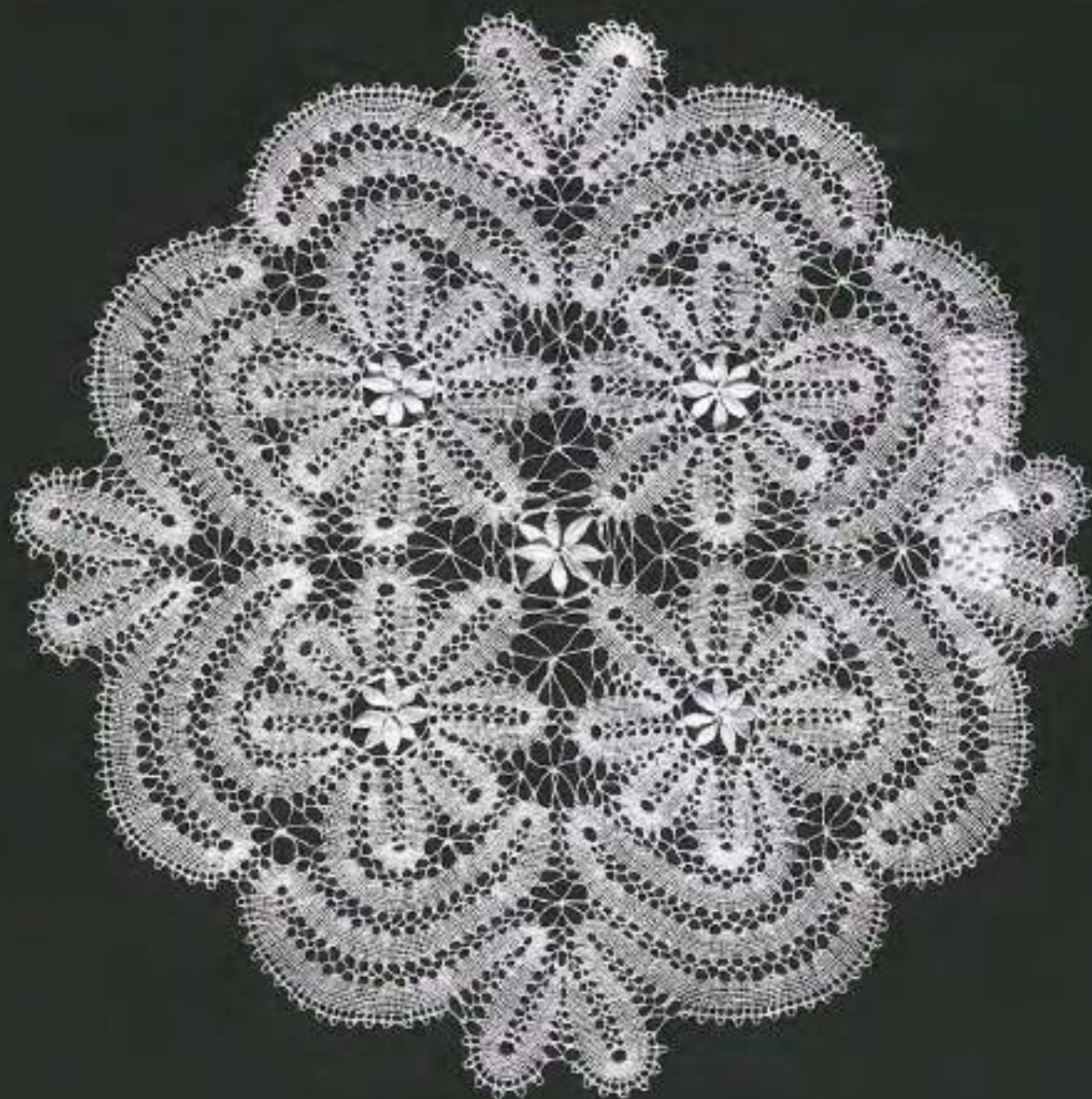
Δωρεὰ Χριστίνης Κοσκινιάρη τὸ 1995.

141. T.112-1909, CT55786, & CT55786 T&DT.687, T688-1995

Crete, One akri, 19th century, one akri and a mat, 20th century.

The lace with the triangular edges belongs in all probability to the early eighteenth-nineteenth century (Lady Egerton Collection). It has been produced with bobbin by the same technique by which modern bobbin laces are worked in Crete: with seven pairs of bobbin, and not with 22 pairs as is the case with most of the Cretan laces which we have discussed up to now (Thomas Sandwith Collection). The second «akri» and the small round mat are bobbin laces, modelled on designs from the schools of lace-making the first of which were set up in Athens from 1845 onwards on the initiative of Queen Amalia in order to create jobs. (See ANGLIQUERIE HANDBUCH, Cart populaire grec. publ. Pyras, Athens 1937, p. 27, where the schools of lace-making are described). After the Asia Minor Disaster of 1922 and the arrival of refugees of women who had a first-hand knowledge of the art of lace, the latter were able to meet the local demand for lace of upper and middle-class Athens society in the inter-war years. The laces which we are examining here belong to the category of tape lace, inspired by Russian laces of the «Komissanov» type, but with a modern Cretan aesthetic approach, the work of Christina Koskiniari. The basic technique of modern Cretan bobbin lace is interweaving with the use of 14 bobbin and the joining of the two «pikina» with the «dema». The decorative features which are used are the «kougi», «trull», and «phyll» (leaves). There are also also «oranda», «acate», «straight», and «kousouraki» or «dactylidaki» (ring-shaped) corners. The technique of modern Cretan bobbin lace creates very beautiful acute corners.

Donated by Christina Koskiniari in 1995.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
BOOK LISTE

- ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗ-ΠΑΠΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, *Εικόνες από την Ιστορία της Κρήτης*, Δήμος Ηρακλείου, 1994
- ΖΩΡΑ ΠΟΙΗ, *Λαϊκή Τέχνη*, Έκδοτική Αθηνών, 1994-95
- ΙΩΑΝΝΟΥ-ΓΙΑΝΝΑΡΑ ΤΑΤΙΑΝΑ, *Ελληνικές κλωστικές συνθέσεις-Δαντέλες*, Μέλισσα, 1986
- ΙΩΑΝΝΟΥ-ΓΙΑΝΝΑΡΑ ΤΑΤΙΑΝΑ, *Ελληνικές κλωστικές συνθέσεις*, Κοπανέλι, Μέλισσα, 1990, Tatiana Ioannou-Yannara, *Greek Threadwork Bobbin Lace*.
- ΚΕΡΑΣΙΩΤΗ ΠΑΝΟΥ, *Βαρική*, Αθήνα, 1941
- ΚΟΥΤΑΒΑ-ΔΕΛΗΒΟΡΡΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ, *Ο Γεωγραφικός κόσμος Κωνσταντίνου του Πορφυρογέννητου*, Α' τὰ Γεωγραφικά, Έθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλολογική Σχολή, Αθήνα, 1991
- ΔΟΥΔΟΥ-ΘΕΟΤΟΚΗ ΕΛΙΣΑΒΕΤ, *Ενόμασιες Κερκύρας, Παξών και Διαποντίων Νήσων*, εκδ. Δήμος Κερκυραίων
- ΠΑΝΤΑΖΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, *Τό λευκαρίτικο κέντημα*, Τμήμα Γεωργίας Κύπρου, 1975
- ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΕΜΜΑΝΟΥΕΛΑ ΜΙΑΤ., *Μορφαι του Λαϊκού πολιτισμού της Κρήτης του 15ου και 16ου αιώνας κατά τις γραμματειακές πηγές*, Αθήνα, 1976
- ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Ν., *Τριμής Κερκύρας*, Βενετία, 1815
- ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Ι., *Συμβολή στη μελέτη της Ελληνικής γυναικείας Παραδοσιακής φορεσιάς*-Εθνογραφικά, Νάυπλο, 1978
- ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα 333 μ.Χ-1700*, τόμ. Α', Αθήνα, 1976
- ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ, *Κέντηματα και Φορεσιές της Δωδεκανήσου*, Αθήνα, 1951
- ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ, *Ελληνικές Φορεσιές*, Γραμματόπουλος Χαρακτήρ, 1941
- ΤΣΑΒΕΣ ΔΙΔΑ ΝΤΕ, *Δαντέλα από την Αίγυπτο*, 39, 40, 104, 186 Βλ. ΤΑΤΙΑΝΑ ΙΩΑΝΝΟΥ-ΓΙΑΝΝΑΡΑ *Ελληνικές κλωστικές συνθέσεις-Δαντέλες*, Μέλισσα, 1986
- ΤΣΑΒΕΣ ΔΙΔΑ ΝΤΕ, *Η δαντέλα «κοπανέλι» στα χωριά της Ν.Α. Αττικής*, Πρακτικά Β' Επιστημονικής συνάντησης Ν.Α. Αττικής, 1986
- ΤΣΟΥΧΑΡΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΜ. & ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ, *Η Ιστορία και η λαογραφία της Κρητικής Φορεσιάς*, Κλασσικές εκδόσεις, 1997
- ΧΑΤΖΗΓΙΑΣΕΜΗ ΑΝΔΡΟΥΛΑ, *Τό λευκαρίτικο Κέντημα*, Χαρ. Φιλιππίδης & Υίος Ltd, 1987
- ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, *Ελληνική Λαϊκή Τέχνη-Ρουμλούκι*, Τρίκερι, Ίκαρος, εκδ. Πυρσός, Αθήνα, 1931

- ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, *Η λαϊκή τέχνη της Κύπρου*, Νέα Έστία, τόμ. 56, 1954.
- ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, *Ελληνική Λαϊκή Τέχνη, I και II. Μέλιστα*, 1977, 1983
- Σύλλογή Κεντημάτων και Δαντελών του Λαϊκού Δημοτικού Μουσείου Λευκωσίας*, Λευκωσία, Έπιμέλεια Έκδοσης: Λουκία Λαΐου-Χατζημεχάλη
- Το Γυναικείο Μοναστήρι Αγίου Ιωάννου Προδρόμου στις Κορακίες*, Χανιά, 1995
- Αϊγινήτικα Έπαγγέλματα που χάνονται*, Αϊγινα, 1997
- Ελληνικά Κεντήματα*, Ιστορική και Εθνολογική Έπιχείρηση της Ελλάδος, Πρόλογος Μαζαράκης Λένιαν
- *εισαγωγή* Μαρία Λαδά-Μικιόπου, 1989
-
- RAFTIS ALKIS, *40 Greek costumes from the Dora Stratou Theatre Collection*, Dora Stratou, 1993
- Greek Handicraft*, National Bank of Greece, 1969
- ZORAS POPI, *Embroideries and jewellery of Greek national costumes*, Museum of Greek Popular Art, 1966
- Textiles-Lace*, Korgialeneios Historical and Cultural Museum
- FORBS R. J., *Studies in ancient technology IV*, Leiden, 1964 (1955)
- Tournefort, Ritton de, *Relation D'un voyage au Levant*, Paris 1717.
- Who was who 1897-1915 A and C Black Ltd, 1848*, 1953*
- WACE A. J. B., *Weaving or Embroidery*, *American Journal of Archaeology*, τόμ. 52, 1948.
- Kant, Rijks Myseum - Amsterdam
- Il pizzo rinascimento*, Mani di fata, Maggio 1982.
- PEANNSCHMIDT ERNST-ERIK, *Twentieth-Century lace*, Great Britain, 1975
- LEFÈBURE ERNEST, *Broderies et dentelles*, Paris, 1887
- BRIEUVRES M. DE, *La dentelle*, à γ.
- The Art of Modern Lace-Making*, The Butterick Publishing Co (Limited), London and New York, 1901.
- RICCI ELISA, *Italian Lace Designs, 243 Classic Examples*, Dover Publications Inc., New York, 1993
- BULLOCK ALICE-MAY, *Lace and Lacemaking*, B. T. Batsford Ltd, London, 1981, 1984, 1991
- Il Merletto in Europa*, (Atti del Convegno), Convegni Internazionali Gorizia, Edizioni della laguna

- 234
- JOURDAIN MARGARET, *Old Lace-a handbook for collectors*, B. T. Batsford Ltd, London, 1908, 1988.
 - BRIEUVRES MARGUERITE DE, *La Dentelle-Historique de la dentelle a travers les Ages et les Pays*, Garnier freres, libraires-editeurs, 6 Rue des Sant-Peres, France, c. 1910
 - TORNEHARE BOVIL, *Danske Frihandskniplinger*, Nota Bene, 1987
 - Les Dentelles au Fuseaux*, Ire serie, Th. de Dillmont, editeur Mulhouse (Alsace).
 - SOHNSTONE PAULINE, *A Guide to Greek Island Embroidery*, Victoria and Albert Museum, London 1972
 - MRS PALLISER SAMPSON LOW, *A History of Lace*, Marston & Company Ltd, 1902
 - WARDLE PATRICIA, *Victorian Lace*, Ruth, Bean, Carlton Bedford, 1968, 1982
 - S. F.A. CAULFEILD AND BLANCHE C SAWARD, *The Dictionary of Needlework*, L. Upcott Gill, 170, Strand, C 1885.
 - SIMEON MARGARET, *The History of Lace*, Stainer & Bell, London, 1979
 - A.M.S (HARP), *Point and Pillow-lace*, John Murray, Albermarle Street, 1899
 - REIGATE EMILY, *An illustrated Guide to Lace*, Antique Collectors' Club, 1986, 1988, 1996
 - "Lace", *Printed for the Proprietors of «The Girls' own paper and woman's magazine*, Curtis & Beamish Ltd, Coventry England, c. 1920
 - Völkunst in Europa*, M. TM. Bessert Verlag, Ernst Wasmath, A. G. Berlin W.8, 1926
 - Kantlexon*, J. Coene Voorbehouden 1996
 - 5.000 years of Textiles*, edited by Jennifer Harris, Published by British Museum Press, London, 1993
 - Lace*, Sue Budden (english translation) Booking International, Paris, 1995
 - KRAATZ ANNE, *Lace-history and fashion*, Thames and Hudson, 1989
 - MARY SYMONDS AND LOUISA PREECE, *Needle work through ages*, Hodder & Stoughton Ltd, London 1928
 - VOYSEY CYNTHIA, *Bobbin Lace in Photographs*, B. T. Batsford Ltd, London, 1987
 - TAYLOR RODERICK, *Ottoman Embroidery*, Studio Vista, 1993
 - PERRI PAOLO, MARIA CRISTINA DE MONTEMAYOR, *Per Raffinare i sensi*, Firenze, 1995
 - CASINI CHERSI ANITA, *Ginna Marcelli e il merletto di Sansepolcro*, Petrucci editore, 1996
 - COLE ALAN S., *Hand-made Laces (Studies from the museums)*, R. Sutton & Co, 11, Ludgate Mill, London, E.C. 1890

- HOKKANEN LEENA, *The bobbin laces of Karelian national costumes-instructions for nyytinki lace-makers*, Pitsipuoti Skriini, 1991
- EARNSHAW PAT, *How to recognize Machine Laces*, Gorse Publications, 1995
- COLLIER ANN & CHARLES DAVID, *The Art of Lacemaking*, Newton Abbot, London, 1986
- WESENBERG ERDUM, *Ecken zu Point de Lille-Spitzen aus Liebe nau und dem Erzgebirge*, Herausgeber: Deutscher kloppererband e.V., 1996
- KORTELAHTI EEVA-LUISA, *Nyplättyä Pitsia*, 1981
- BUCK ANNE, *Thomas Lester, his Lace and the East Midlands Industry 1820-1905*, Ruth Bean, Carlton, Bedford, 1981
- UNDERWOOD BARBARA M., *Traditional Bedfordshire lace*, 1988
- UNDERWOOD BARBARA M., *A Bedfordshire Lace Collection*, Ruth Bean, Carlton, Bedford, 1995
- SOUTHARD DORIS, *Lessons in Bobbin lacemaking*, Dover Publications Inc., New York 1977, 1992
- TURNER MARGARET & BUCK ANNE, *Bedfordshire Lace Patterns*, Ruth Bean, Carlton, Bedford, 1993
- WALDREP CAROLYN CHEST MARY, *The Tatters Treasure*, Dover Publications, Inc, New York, 1990
- THONHAUSER MONIKA, *Salzburger klöppelspitzen Reihe*, Tauriska Verlag, 1994
- Il Merletto a Tombolo dal sec XVI al XX, AMMI et AMI, 1997
- LEVEY SANTINA M., *Le Pompe, 1559*, Patricia C. Pygne, Ruth, Bean, Carlton, Bedford, 1983
- ESKOLA ANNAMARI, HONKANUMMI HILKKA, *Pitsia-neuloin ja nyppyloin*, Espoo City Museum, 1996
- HART CYNTHIA AND CALVERT CATHERINE, *The love of Lace*, Workman Publishing, New York, 1992
- CARMIGNANI MARIA & TODOROW MARIA FOSSI, *Merletti a Palazzo Davanzati*, Centro DI, 1981
- Encyclopedie des ouvrages des dammes*, T. de Dillmont Mulhouse, France
- ROBINSON PAM, *A Manual of Bedfordshire Lace*, Ruth, Bean, Carton, Bedford, 1985
- NOTTINGHAM PAMELA, *Bobbin Lace Making*, B. T. Batsfod Ltd, London, 1983
- BALBONI MARIA TERESA, *Pizzi e Ricami*, Brizza Museo Poldi Pezzoli, Milano, Italy, 1992
- The little Lace Book*, Luton Museum and Art Gallery Borough, of Luton
- GIANCRISTOFARO EMILIANO, *L'arte del tombolo Aquilano*, Edizioni del'Oleandro, Roma, 1995

- 236
- Introduction to Bobbin Lace Patterns, Bridget M. Cook, Larousse e Co, New York, 1984
 - WALACE JOHNSON FRANCES, *Collecting Antique Linens Lace Needlework*, Homestead book Company Radnor, Pennsylvan, 1991
 - TEBBS L&R, *The Art of Bobbin Lace*, 1911, Champman & Hall, Ltd. London, *The Art of Bobbin Lace, Supplement*, L& R. Tebbs Chapman and Mall, Ltd., London, 1911
 - FREEMAN CHARLES, *Pillow Lace in the East Midlands, Borough of Luton, Museum and Art Gallery*, 1958, 1960, 1966, 1971, 1977, 1982
 - EARNSHAW PAT, *Youghal and other Irish Laces*, Gorse Publications, Surrey, England, 1988
 - La dentelle, *metier d'art-lace, arts and Crafts*, Les Francs-Bourgeois de Bruxelles, Colette Vansteyvoort, 1977
 - Pillow lace and Bobbins, Jeffrey Hopewell, Shire Publications Ltd.
 - LOVESEY NENIA, *Bobbin Lace*, Search Press 1979, 1984, 1986, 1988, 1992
 - RIZZINI MARIA LUISA, *Il merletto a Cantù, testi e consulenza storica*, Edizioni comitato per la promozione del Merletto
 - TAYLOR RODERICK, *Embroidery of the Greek Islands*, Interlink Books U.S., 1998
 - Il merletto, Flavia Tagliabue, Italy, 1994
 - AZZOPARDI CONSIGLIA, *Gozo Lace*, 1991, 1992
 - COCKUYT VERA, *Lacemaking centers of Europe*, 1997
 - Il merletto alle soglie del Duemila: Nuovo Rinascimento, Centro Culturale, Sansepolcro, 1996
 - ZENNARA MARIO, *Il museo del pizzo al tombolo Parallo, La manifattura*, 1908-1968, Sagep editrice, 1990
 - CURATORE: DAVANZO DORETTA, *I mestieri della moda a Venezia*, Poli Consorzio Maestri Calzaturieri del Brenta

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΑΝΤΕΛΑ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ V&A
ΣΤΟΙΧΕΚΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΙΝΔΙΚΤΟΥ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΗΝ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΑΚΚΑ ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 1999
ΣΕ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΚΑΙ ΚΑΛΑΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΝΔΡΕΑ ΛΑΖΑΝΗ
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.
ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΙΝΔΙΚΤΟΥ

Αριθμός εκδόσεως: 053
Αντίτυπα Α' εκδόσεως: 2.000

THE BOOK
GREEK LACE IN THE V&A MUSEUM
WAS TYPESET AT THE INDIKTOS PRINTING WORKS.
IT WAS PRINTED BY A. ANDREOU SA
AND BOUND BY YIANNIS AKKAS IN JUNE 1999.
THE DESIGN AND ART EDITING WAS BY ANDREAS LAZANIS
ON BEHALF OF EOMMEX
AND INDIKTOS PUBLICATIONS

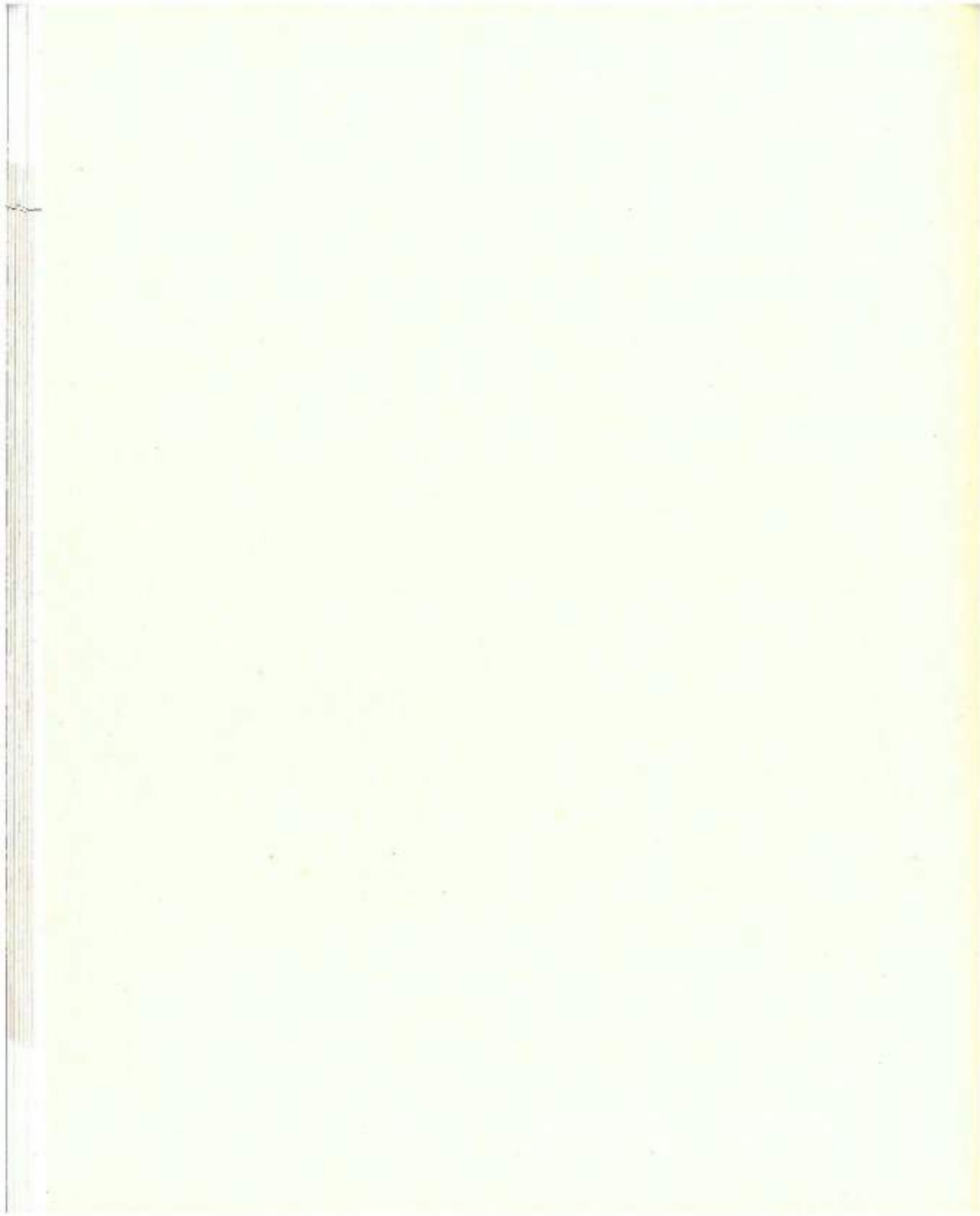
Publication No: 053
Copies of 1st edition: 2,000

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΜΙΚΡΩΝ-ΜΕΣΑΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ Α.Ε.
Εστιας 16, 115 28 Αθήνα

HELLENIC ORGANIZATION OF SMALL-MEDIUM
SIZE ENTERPRIZES AND HANDCRAFTS S.A.
16 Estias Street, GR-115 28, Athens

Ίδρυμα Έκδοσης Έργων
Πατριάρχου Ιωάννη Γ' 45, 105 76 Αθήνα
Τηλ.: 72.58.737-8

Indiktos Publications
45 Patriarchas Ioannin Street, GR-105 76, Athens
Tel.: 001 7258 737-8

ISBN
960-518-052-9